

Abrevieri

Cuvânt înainte

1. OMILETICA. PR PROF DR VASILE SORO
2. „DESPRE PREOTIE”
3. ART. SF. IOAN BURA DE AUR
4. PARABOLELE LUI IISUS.
5. ART. PR BELDIMAN. „Predica în BOR...”
6. MITROPOLITUL BARTOLOMEU...

I. ELEMENTE DE OMILETICĂ GENERALĂ

1. Noțiuni introductive

4-9

2. Propovăduirea cuvântului, dimensiune esențială a slujirii preoțești

Preliminarii
 Predica - act liturgic
 Oratoria clasică și predica creștină
 Prescripții canonice
 Implicații actuale
 Concluzii

3. Predica în Vechiul Testament. Câteva repere

Predica profeților
 Tematica predicii vetero-testamentare
 Exemplificări: Sf. Prooroc Isaia
 Ilie Tesviteanul
 Sf. Ioan Botezătorul
 Adaos: versete utile pentru predica actuală

4. Predica Mântuitorului Iisus Hristos și kerigma apostolică

Intenții
 Mântuitorul Iisus Hristos, Învățătorul nostru suprem
 Parabolele, mijloace preferate în predica Mântuitorului
 Kerigma apostolică

5. Excurs în predica post-apostolică și patristică

Predica Părinților Apostolici
 Predicile Părinților din sec. II-III
 Perioada a II-a a literaturii patristice: în Răsărit
 În Apus

6. Întâlnirea predicii creștine cu retorica greco - romană

Scurt raport între Retorica antică și predica creștină

7. Repere ale predicii post-patristice: În Răsărit

În Apus

23-45

8. Predica în Biserica noastră (până în sec. al XX-lea)

Prima predică păstrată în literatura omiletică.

Diaconul Coresi, Cartea cu învățătură

Cazania Mitropolitului Varlaam.

Sf. Mc. Antim Ivireanul.

Prot. Petru Maior

Pr. Vasile Mitrofanovici

Pr. Zaharia Boiu

9. Predica în Biserica Ortodoxă Română (în sec. al XX-lea)

Irineu Mihălcescu

Arhim. Iuliu Scriban

Pr. Ioan Lupaș

Pr. Toma Chiricuță

Grigorie Comșa

Pr. Marin Ionescu

Pr. Grigorie Cristescu

Pr. Mihail Bulacu

Pr. Dumitru Belu

Pr. Ilarion Felea

Pr. Simion Radu

Pr. Sebastian Chilea

Pr. Nicolae Petrescu

Vasile Coman

Pr. Ioan Bunea

Arhim. Ilie Cleopa

Pr. Ștefan Slevoacă

Ierom. Nicolae Steinhard

Pr. Constantin Galeriu

Pr. Gh. Lițiu

Bartolomeu Anania

Antonie Plămădeală

Arhim. Teofil Părăian

Arhim. Veniamin Micle

Pr. Sebastian Șebu

58-162.

II. ELEMENTE DE OMILETICĂ SPECIALĂ

1. Factori ai reușitei predicii

Predica de succes

Noțiuni de limbaj omiletic

Stil, gestică, material ilustrativ

Despre metalimbaj

I. ELEMENTE DE OMILETICĂ GENERALĂ

1. NOȚIUNI INTRODUCTIVE.

Între disciplinele cu tradiție ale Catedrei Practice, Secția Pastorală, se numără și Catehetica-Omiletica, alături de Liturgică, Pastorală, Drept și Muzică Bisericească. În primii ani ai funcționării Facultății de Teologie (care și-a deschis cursurile la București în anul 1881), următoarele materii constituiau o singură Catedră: Catehetica, Omiletica, Liturgica și Pastorală, deloc întâmplător, având în vedere strânsa lor legătură. Pe parcurs, datorită dezvoltării individuale, fiecare disciplină și-a câștigat statut propriu, în funcție și de profesorii specializați pentru una sau alta dintre ele. Omiletica și-a obținut independența propriu-zisă în anul 1928, dar asociată cu Catehetica, avându-l ca titular pe părintele Grigorie Cristescu (1928-1938). Ea va fi legată apoi, potrivit unei bune orientări, de Pastorală, ca de pildă în anii 1939, 1941-1943, 1948-1955. Din anul 1955, *Omiletica, Catehetica, cu noțiuni de Pedagogie*, vor forma o singură catedră, care va funcționa în această formulă până în anul 1992, când, o dată cu reîntrirea Facultăților de Teologie în Universitate, vor rămâne asociate doar Catehetica și Omiletica, Pedagogia intrând în atribuțiile profesorilor laici, cu specializare propriu-zisă în domeniu.

Omiletica se aseamănă, într-un anume fel, cu Retorica de altădată, care a constituit în antichitate o preocupare de mare cinste pentru multe minți luminate ale vremii. Se știe că idealul majorității tinerilor de atunci era să ajungă buni oratori, dar pentru creștinism retorica antică nu a reprezentat un model decât în privința anumitor tehnici ale vorbirii, așa cum vom vedea într-o prelegere separată, care se va ocupa de raportul dintre predica creștină și retorica greco-romană. Conținutul omileticii se deosebește esențial de cel al Retoricii. În timp ce Retorica avea drept țel câștigarea proceselor în tribunale, sau pur și simplu susținerea unor discursuri frumoase, rostite cel mai adesea în piețele publice, Omiletica vizează transmiterea către ascultători a învățăturilor creștine și înduplecarea voinței lor spre fapte bune, în vederea mântuirii.

Etimologic, cuvântul *omiletică*, ca disciplină teologică și termenul *omilie*, ca gen al predicii, provin din grecescul *ὁμιλέω*, care înseamnă *a fi în relație cu, a se întâlni, a convorbi*; iar *ὁμιλία*, ca substantiv, înseamnă *reuniune, adunare, întreținere familială, așadar dialog* (*ὄμιλος* = mulțime, adunare). În Noul Testament, termenul *ὁμιλία* apare de trei ori: Luca, 24,14, Fapte 20, 11 și Fapte 24, 26:

- Luca 24, 14:
Καὶ αὐτοὶ ὁμιλοῦν πρό ἀλλήλου περὶ πάντων τῶν συμβεβηκότων τούτων
(*Și aceia vorbeau între ei despre toate întâmplările acestea*). Este vorba despre convorbirea dintre Luca și Cleopa, în timpul călătoriei lor spre Emaus, înainte de întâlnirea cu Mântuitorul.
- Fapte 20, 11:
Αναβάς δε καὶ κλάσας τὸν ἄρτον καὶ γευσάμενος ἐφ' ἱκανόν τε ὁμιλήσας ἄχρι αὐγῆς, οὕτως ἐξῆλθεν (*Și dacă s-a suit și a frânt pâinea și a mâncat, a vorbit cu ei mult, până-n zori*). Este vorba de activitatea Sfântului Apostol Pavel în Troa.
- Fapte 24, 26:
Αμα καὶ ἐλπίζων ὅτι χρήματα δοθήσεται αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Παύλου· διὸ καὶ

πυκνότερον αὐτὸν μεταπεμπόμενος ὠμίλει αὐτῷ (nădăjduind – Felix, n. n.- totodată că Pavel îi va da bani; de aceea trimitea după el mai des și *sta de vorbă* cu el...).

Observăm, aşadar, că sensul nou-testamentar al verbului ὀμιλεῖν este de *convorbire*, înţeles pe care trebuie să-l reţinem şi să-l aplicăm în demersul omiletic actual. Căci, așa cum vom vedea în partea aplicativă, predica nu înseamnă monolog, ci convorbire, *întreită convorbire* a predicatorului: cu Dumnezeu, cu ascultătorii şi cu sine însuşi.

Din punct de vedere istoric, în legătură cu disciplina *Omileticii*, facem câteva precizări: a) predica a fost parte integrantă a cultului divin încă din zorii creştinismului, ca mijloc concret de exercitare a funcţiei didactice, sau învăţătoreşti; b) *omilia*, ca termen, îşi are paternitatea la Origen (185-254), ca gen al predicii fiind utilizată, însă, chiar înainte de Hristos, creştinismul preluând-o de la Templul iudaic; iar termenul de *predică* a fost consacrat de Tertulian (160-240), preluat din retorica păgână. Apogeul omiliei şi al predicii va fi atins prin zelul inegalat al Sf. Ioan Gură de Aur; c) ca ştiinţă, însă, termenul *Omiletică* va fi impus de germanii W. Leyser (+1649), în lucrarea *Cursus Homileticus* şi S. Göbel (+1685) în *Methodologia Homiletica*. Lor le urmează Bayer, care tipăreşte *Compendium theologie homileticae* (Jena, 1677).

La noi, ca prim tratat de Omiletică este socotită *Ritorica sau învăţătura şi întocmirea frumoasei cuvântări* (Buda, 1798), atribuită lui Ioan Piuariu-Molnar, fiul preotului ortodox Ioan Molnar, cunoscut şi sub numele de „Popa Tunsu”, persecutat de autorităţile politice, datorita zelului său pentru apărarea credinţei ortodoxe în faţa acţiunilor de catolicizare. O a doua omiletică reprezentativă este o traducere din ruseşte, în original fiind cuprinsă într-o lucrare de Pastorală a ierarhilor Gheorghe Koniski şi Partenie Sopkovski, apărând în româneşte în două ediţii, la Buda (1817) şi la Sibiu (1857), cu binecuvântarea mitropolitului Andrei Şaguna (cu titlul: *Teologia pastorală cea pentru preoţi de legea ortodoxă răsăriteană*). Propriu-zis, este cea dintâi carte de Omiletică în româneşte.

Tratatul care a impus în Biserica noastră, însă, termenul ca atare este *Omiletica bisericii dreptcredincioase răsăritene*, aparţinând eruditului Vasile Mitrofanovici (Cernăuţi, 1875). Este cel dintâi tratat modern al acestei discipline, în mare măsură valabil şi astăzi.

Ca disciplină teologică, omiletica va fi predată la noi de personalităţi binecunoscute. La Bucureşti: Badea Cireşeanu, pr. Marin Ionescu, pr. Grigorie Cristescu, pr. Mihail Bulacu, arhid. Nicolae Balcă şi pr. Constantin Galeriu; la Sibiu: pr. Dumitru Belu, pr. Dumitru Călugăr şi pr. Sebastian Şebu.

*

Întrucât în anul al III-lea al Secţiei Pastorale s-a studiat Catehetica, atât partea teoretică cât şi cea aplicativă, se cuvin, în final, câteva precizări în legătură cu deosebirile esenţiale dintre cateheza şi predică:

- din punct de vedere cronologic, cateheza premerge predicii. În Biserica primară mai ales, înainte de a fi botezaţi, aspiranţii la intrarea în creştinism (catehumenii) treceau printr-o perioadă de pregătire sau catehizare. Propriu-zis, într-o comunitate se succedau aceste trei etape: *kerigma* (vestirea evangheliei), *cateheza* şi *predica* (rostită în cadrul Sfintei Liturghii);

- predicatorul vorbește continuu (metoda *monologică*, sau *acroamatică*, de la grecescul *ἀκροδομαί* = *a povesti*), iar catehetul dialoghează (metoda *dialogică*, numită și *socratică* sau *erotematică*, de la *ἐρωτάω* = *a întreba*);
- predica se adresează cu precădere inimii, cateheza minții sau rațiunii;
- în predică vorbitorul este mai liber în desfășurarea ideilor, iar în cateheză el trebuie să se limiteze la subiectul respectiv.

3. PREDICA ÎN VECHIUL TESTAMENT. CÂTEVA REPERE

Una dintre carențele predicii zilelor noastre este că folosește extrem de puțin Vechiul Testament¹, ignorând totodată pe cei care, prin râvnă exemplară, pot fi numiți pe drept cuvânt *propovăduitori ai voii Domnului*. În condițiile în care astăzi oficiul Amvonului are o responsabilitate crescândă, deodată cu a celorlalte slujiri, desigur, propovăduitorii trebuie să reconsidere cu atenție maximă toate izvoarele autentice ale demersului omiletic. În acest scop, nu trebuie ignorată nici o sursă care poate servi slujirii învățătoarești, între care Vechiul Testament ocupă, fără îndoială, un loc prioritar. Nu trebuie să uităm, de asemenea, că Biserica Ortodoxă se confruntă astăzi într-o măsură din ce în ce mai îngrijorătoare cu „propovăduitori” sectari tot mai numeroși, între care foarte mulți exploatează scrierile vetero-testamentare cu un zel cantitativ apreciabil. „Cantitativ” doar, pentru că, așa cum se cunoaște, sub aspectul calității și al corectitudinii ermineutice propovăduirea lor este, de fapt, un act anti-omiletic. Trebuie să recunoaștem însă cinstit că zelul lor este real, că citesc și comentează pasaje întregi din Legea Veche, chiar dacă o fac *fără pricepere*, cum inspirat se exprimă pentru astfel de cazuri Sfântul Apostol Pavel: „Căci le mărturisesc că au râvnă pentru Dumnezeu, dar sunt fără pricepere!”² (Romani 10, 2). Ei bine, chiar fără această pricepere ei „propovăduiesc”, iar acest fapt se răsfrânge dureros asupra sutelor și miilor de ascultători, nefericite victime ale ignoranței și separării de Biserica cea una. Concluzia este limpede: dacă predicatorii autentici nu vor include în actul omiletic și Vechiul Testament, și nu vor explica ei înșiși cele cuprinse în el, mulți dintre potențialii beneficiari, ascultători dornici ai cuvântului Domnului, își vor pleca urechea, conștient sau nu, către „misionarii” sectari, care o fac cu atâta zel, cum spuneam.

Din aceste motive considerăm oportun să readucem în atenție acest subiect, în care s-a mai scris, de altfel, cu multă competență în literatura omiletică românească³, dar care se cere actualizat *iară și iară*.

Pornim la drum remarcând faptul că însuși Mântuitorul Iisus Hristos făcea deseori referiri la învățăturile din Legea Veche, aprobativ față de unele, critic față de altele, începând de obicei cu expresia „Ați auzit că s-a zis...” Era aprobativ față de cele cu valabilitate veșnică, critic cu cele care nu mai corespundeau mesajului evanghelic. Spunem „critic” nu în sensul strict al dezaprobării, ci al precizării unei *împliniri* a ceea ce s-a spus și s-a scris a fi valabil până la El. Să ne amintim că celor care-L suspectau de nerespectarea sau „stricarea” Legii, Mântuitorul le-a spus limpede și neînvăluit, tocmai pentru a nu îngădui cuiva ispita interpretării echivoce: „Să nu socotiți că am venit să stric Legea sau proorocii; n-am venit să stric, ci să împlinesc!” (Matei 5, 17). „Să împlinesc” se referă la acele prescripții cu valabilitate limitată, care s-au împlinit în El, și care nu mai trebuia să constituie o povară în Legea Harului (*multitudinea jertfelor, ziua sâmbetei* etc.). Altele au primit, însă, confirmare prin înșeși poruncile și pildele Sale (*cele zece porunci, iubirea de Dumnezeu și aproapele* etc.) cărora le-a imprimat un nou sens, acela

¹ Afirmția noastră se bazează pe un test făcut unui număr de peste 100 de studenți de la Secția Teologie Pastorală a Facultății din București, dintre care foarte puțini au putut aduce mărturie că la bisericile pe care le frecventează preoții utilizează și Vechiul Testament în predici.

² « Fără cunoștință », în unele ediții ale Sfintei Scripturi, ceea ce înseamnă, practic, același lucru.

³ Câteva repere bibliografice vor fi consemnate la sfârșitul acestei prelegeri.

al desăvârșirii. Reținem, așadar, că Mântuitorul nu a înlăturat tezaurul vetero-testamentar, ci *a clădit pe el*, așa cum un constructor înțelept procedează la ridicarea unei case, făcându-i mai întâi temelia. Predica creștină s-a clădit, astfel, pe strădaniile omiletice ale predicatorilor Vechiului Așezământ, iar ca o confirmare imediată amintim faptul că însăși *omilia, ca termen și ca gen al predicii*, a fost preluată de la Templul iudaic. De altfel, Evangheliile sunt pline de mărturii în care ni se vorbește că Mântuitorul intra adesea în sinagogi, citea din „Scripturi” și tâlcuia înțelesul lor (facea, adică, o *omilie*), în fața ascultătorilor fascinați de înțelepciunea și puterea cuvântului Său. Căci ne spune Sfântul Evanghelist Matei: „... îi învăța pe ei ca unul care are putere, iar nu cum îi învățau cărturarii lor” (7, 29), iar Sfântul Evanghelist Ioan completează exclamația de admirație a fericitilor Săi ascultători: „Niciodată n-a vorbit vreun om ca Omul Acesta!” (7, 46).

De aceea, mergând pe urmele Mântuitorului, vom încerca în cele ce urmează să redeschidem „Vechile Scripturi”, după îndemnul Său (*Cercetați Scripturile...*, Ioan 5, 39), să ne amintim de câțiva slujitori remarcabili ai cuvântului dumnezeiesc și să evidențiem totodată câteva repere omiletice, pentru împlinirea scopului mărturisit deja, acela de a valorifica mai eficient tezaurul Vechiului Testament în predica actuală.

Trebuie să ne amintim și să recunoaștem mai întâi faptul că încă de la începutul istoriei neamului omenesc, cu toată căderea lui de la desăvârșirea sfințeniei, legătura între Ziditorul și făptura Sa nu s-a întrerupt. Dumnezeu a vorbit oamenilor neconștient și i-a ajutat să se ridice la „frumusețea cea dintâi”, adevărul Lui fiind totdeauna mărturisit. A existat, deci, continuu, o revelație a voii Lui, făcută conștiinței neamului omenesc, care a fost comunicată, interpretată și întărită printr-o lucrare omenească conștientă și independentă, deși condusă în chip supranatural. Interpreții voinței și cuvântului lui Dumnezeu, care au explicat uneori mai limpede, alteori mai obscur, se pot numi pe bună dreptate *predicatori*, deoarece ei au vestit cuvântul lui Dumnezeu, pregătind omenirea pentru întruparea Mântuitorului Iisus Hristos. Evident, ne ducem cu gândul la prooroci, după mărturisirea Sf. Ap. Pavel: „După ce Dumnezeu odinioară, în multe feluri și chipuri a vorbit părinților noștri prin prooroci, în zilele acestea mai de pe urmă ne-a grăit nouă prin Fiul...” (Evrei I, 1-2). Să nu-i uităm, însă, pe predecesorii lor, între care mai însemnați sunt *Noe, Moise și Aaron*, dar, alături de ei, și alți slujitori ai învățăturii. Noe nu a fost doar un patriarh „drept și neprihănit între oamenii timpului său, care mergea pe calea Domnului” (*Facerea* 6, 9), ci și un *mărturisitor* prin cuvânt al dreptății, cum inspirat l-a numit Sf. Ap. Petru: „Căci Dumnezeu n-a cruțat pe îngerii care au păcătuit, ci, legându-i cu legăturile întunericului în iad, i-a dat să fie păzit spre judecată. Și n-a cruțat lumea veche, ci **a păstrat numai pe Noe, ca al optulea propovăduitor al dreptății**, când a adus potopul peste cei fără de credință” (II Pt. 2, 4-5; subl. n.). Moise, care a condus un „exod” și a eliberat pe frații săi din robia politică a Egiptului, om de stat și eminent organizator sub ascultarea nemijlocită a Domnului, nu s-a simțit, totuși, în stare să vestească adevărul dumnezeiesc în adunări obștești „că era zăbavnic în grai și încurcat în limbă” (*Ieșire* 4, 10), lăsând această slujbă lui Aaron. Totuși, chiar și cu neiscusință în grai, misiunea de eliberator și organizator presupune o permanentă *comunicare* și este exclus ca *tot timpul* Aaron să fi vorbit în locul său. El este, de altfel, unanim recunoscut ca autor al *Pentateuhului*, așadar un *propovăduitor cel puțin prin scris*, după cum consemnează cartea *Deuteronom*: „Apoi a scris Moise legea aceasta și a dat-o preoților, fiilor leviților, care purtau chivotul legii Domnului și tuturor bătrânilor fiilor lui Israel” (31, 9).

Din șirul altor exemple ale slujirii didactice, afară de cea a profeților despre care vom vorbi în chip special, mai amintim un moment relevant. În vremea lui Iosafat (870-846), care a domnit în Iuda după Roboam și Asa, au fost trimise „cinci dintre căpeteniile sale, Benhail, Obadia, Zaharia, Natanael și Miheia, **ca să învețe poporul prin cetățile lui Iuda**. Împreună cu ei au trimis și leviți... Iar din preoți pe Elișama și Ioram. **Aceștia au învățat în Iuda, având cu ei cartea Legii Domnului; și au cutreierat toate cetățile lui Iuda și au învățat poporul**” (II Paral. 17, 7-9). Iată, așadar, câteva repere limpezi ale slujirii învățătoarești în Testamentul cel Vechi, exemplificatoare, la care se pot adăuga, desigur, multe altele. Trebuie să precizăm că nu numai cuvântul învățătorilor (= *predicatorilor*) era prețuit ca atare de către ascultătorii receptivi, ci și vorbirea în sine, comunicarea obișnuită. Iată ce spune în această privință Isus, fiul lui Sirah: „Să nu lauzi pe nimeni înainte de a vorbi cu el, căci cuvântul este piatra de încercare a omului...Vorbă celui cuvios este totdeauna cu înțelepciune, iar cel nebun se schimbă ca luna;...Vorbirea proștilor este groaznică și râsul lor izbucnește în desfătărilor păcatului...” (27, 7, 9, 13).

Predica profeților. Cu toate că darul profeției nu era ereditar ca al preoției, proorocii s-au apropiat mai mult decât preoții legii vechi de propovăduitorii prediciei creștine, fiind învățătorii propriu-ziși ai poporului. Vechiul Testament consemnează chiar școli unde erau instruiți tineri, într-un regim de răbdare, sărăcie și lepădare de sine. Ei sunt denumiți *fiii proorocilor* (IV Regi, 2, 15: 4, 38 etc.). Școli ale profeților se găseau în Ghibeea, Rama, Ghilgal, Betel, Ierihon și Muntele Efraim. Iar despre instruirea în arta muzicală și duhul profetic găsim mai multe mențiuni la I Regi, X, 5, 6; I Paralip. 25, 1; II Regi, 6, 5 etc.

Cel mai vechi sens al cuvântului ebraic „profet” (*nabi*, pl. *nebiim*) nu este atât cel de prezicător cât de *cuvântător, orator, interpret*. Iar *προφήτης* din greaca clasică înseamnă *persoana care vorbește pentru altul*, așadar cineva care se găsește sub influență superioară, respectiv a lui Dumnezeu, interpretând voia Lui. Practic, prin profet vorbește însuși Dumnezeu. Deși profeții erau oameni din popor, chemarea lor la misiune o făcea direct Dumnezeu, fapt care le dădea o autoritate supremă în slujirea cuvântului. Profeții spun poporului ce păcate îi pasc, fără să se teamă de cineva. Nu puține erau cazurile când predica lor producea căință, inclusiv izbăvire, în sânul ascultătorilor. Să ne amintim că cetatea Ninive a fost cruțată în urma căinței datorate prediciei lui Iona, fapt evocat chiar de Mântuitorul (Matei 12, 41). Oameni prin excelență ai lui Dumnezeu, ei se socoteau răspunzători numai față de El. De aceea muștrările lor nu-i cruțau nici pe regi (cazurile cele mai cunoscute sunt muștrarea lui David de către Natan și a lui Ahab de către Ilie). Profetul mărturisea adevărul și credința mai mult moral-spiritual decât dogmatic și cu o elocință atât de impetuoasă și patetică încât provocau adesea profunde zguduirii de conștiințe.

Tematica prioritară a propovăduirii lor s-a axat pe două coordonate: **monoteismul** și **mesianismul**. Monoteismul, însoțit de o luptă acerbă împotriva idolatriei, a pregătit, de fapt, omenirea pentru întruparea lui Mesia, Fiului Dumnezeului Celui Unic. Mesianismul este, de altfel, firul roșu al Vechiului Testament, de la un cap la altul⁴, de aceea *profețiile mesianice*, constituie miezul conținutului omiletic vetero-testamentar. Alături de

⁴ Semnalăm în acest subiect excelenta carte a Pr. prof. dr. Nicolae NEAGA, *Hristos în Vechiul Testament. Însemnări pe marginea textelor mesianice*, Seria Teologică, nr. 27, Sibiu, 1944, 149 de pagini, structurată în cinci capitole: I. Profeții mesianice în cărțile istorice; II. Profeții mesianice în cartea Iov; III. Profeții mesianice în psalmi; IV. Profeții mesianice în cărțile profeților; V. Profeții mesianice în cărțile necanonice.

propovăduirea credinței în Dumnezeu Unic și demascarea deșertăciunii idolilor, profeții vorbeau neconținut de pedeapsa păcatului și a tuturor rătăcirilor. Ei nu aduc ceva nou sau contrariu față de legea lui Moise, ci, pe aceasta temelie, zidesc mai departe, adâncind, desăvârșind și spiritualizând o moștenire transmisă posterității. Pe lângă conținutul ei religios, predica profeților a avut și mișcătoare accente sociale. Ei prevăd o ordine socială superioară ce se va instaura după venirea lui Mesia, Păstorul cel drept, „Părintele păcii” (Isaia 9, 6), Care face dreptate celor apăsați, iar pe împilatori îi va bate cu toiagul gurii Sale. Sub stăpânirea Lui „săbiile se vor preface în fiare de plug și lăncile în cosoare...” (Isaia 2, 4). Predica Vechiului Testament este o dovadă a luptei lor neîncetate pentru rânduirea unei lumi superioare, fiind predica tuturor timpurilor. De aceea prorocii pot fi numiți, pe drept cuvânt, *contemporanii noștri*.

Exemplificări. Cu toate că fiecare profet ar merita atenție separată, spațiul propus acestui studiu ne obligă să ne restrângem. Astfel, alegem trei profeți pe care-i socotim reprezentativi prin raportare la temele fundamentale: *Isaia și profețiile mesianice, Ilie și lupta împotriva idolatriei și Ioan Botezătorul și pregătirea propovăduirii Mântuitorului*⁵.

Isaia, numit pe bună dreptate *evangelistul Vechiului Testament*, rostește cele mai multe profeții mesianice. Părintele Nicolae Neaga, în excepționala lucrare, *Hristos în Vechiul Testament* (Sibiu, 1944), rezervă profetului Isaia cel mai mare spațiu (p. 49-84), analizând 18 profeții mesianice, multe din ele cu ajutorul tâlcuirilor Sfinților Părinți. Face, totodată, analize din punct de vedere etimologic, prin explicarea termenilor ebraici originali. Textele mesianice ale profetului Isaia sunt în general cunoscute și ușor de reperat (II, 2-3; II, 4; VII, 14; IX, 1,5,6 etc.). Nu le mai reproducem, dar recomandăm studierea lor cu ajutorul sus-pomenitei lucrări.

Cu privire la dimensiunea oratorică a slujirii Profetului Isaia, evidențiem cinci aspecte (alese pe considerentul actualității, evident cu adaptările de rigoare):

1. **Forma de adresare** (de atenționare, de fapt) este pe măsura autorității lui, conformă totodată cu starea morală jalnică în care căzuse poporul lui Iuda, în sânul căruia a propovăduit: „Ascultați cuvântul Domnului, voi conducători ai Sodomei, luați aminte la învățătura Domnului, voi popor al Gomorei!” (I, 10);
2. **Isaia este un iscusit utilizator al proverbelor.** De exemplu: „Vai de cei ce zic răului bine și binelui rău” (V, 20); sau: „Gândurile Mele nu sunt ca gândurile voastre, și cugetele Mele precum cugetele voastre, zice Domnul...” (LV, 8) etc.
3. **Isaia este un neobosit propovăduitor al dreptății și păcii sociale:** „Învățați să faceți binele, căutați dreptatea, ajutați pe cel apăsat, faceți dreptate orfanului, apărați pe văduvă” (I, 17); „Preface-vor săbiile în fiare de pluguri și lăncile lor în cosoare. Nici un neam nu va mai ridica sabia împotriva altuia și nu vor mai învăța războiul...” (II, 4) ; „Dreptatea va fi ca o cingătoare pentru rărunchii Lui și credincioșia ca un brâu pentru coapsele Lui. Atunci lupul va locui laolaltă cu mielul și leopardul se va culca lângă căprioară; și vițelul și puiul de leu vor mânca împreună și un copil îi va paște. Junica se va duce la păscut împreună cu ursoaica și puii lor vor sălășlui la un loc, iar leul ca și boul va mânca paie; Pruncul de țâță se va juca lângă culcușul viperei și în vizuina șarpelui otrăvitor copilul abia

⁵ Ultimele două exemplificări vor fi prezentate sub forma unor mici medalioane panegirice, cu intenția de a le furniza studenților noștri două materiale omiletice oarecum « de-a gata », spre utilizare la începutul pastorației.

întărcat își va întinde mâna. Nu va fi nici o nenorocire și nici un prăpăd în tot muntele Meu cel sfânt!” (XI, 5-9).

4. **Isaia utilizează parabolele (*pildele*), în predicile sale.** La capitolul al V-lea al cărții, bunăoară, întâlnim *pilda viei neroditoare*, care anticipează profetic *parabola smochinului neroditor*, rostită de Mântuitorul la trecerea a peste 700 de ani (Luca XIII, 6-9), cu același înțeles: nerodirea poporului ales, înșelând, astfel, așteptările Stăpânului-săditor, Dumnezeu.
5. În cadrul profeției întâlnim în special **cuvântări parenetice și panegirice** de o frumusețe deosebită, care pot fi reproduse și acum la amvon, fără modificări esențiale. Din prima categorie am exemplifica ***pareneseza despre post*** (cap. LVIII), de o actualitate evidentă: „...Nu știți voi postul care Îmi place? – zice Domnul. Rupeți lanțurile nedreptății, dezlegați legăturile jugului, dați drumul celor asupriți și sfărâmați jugul lor. Împarte pâinea ta cu cel flămând, adăpostește în casă pe cel sărman, pe cel gol îmbracă-l și nu te ascunde de cel de un neam cu tine...” (v. 6-7); Din a doua categorie, a panegiricelor (cu accente parenetice, de altfel), reproducem un fragment din profeția despre patimile și jertfa Mântuitorului: „...Disprețuit era și cel din urmă dintre oameni; om al durerilor și cunoscător al suferinței, unul înaintea căruia să-ți acoperi fața; disprețuit și nevăzut în seamă. Dar El a luat asupra-Și durerile noastre și cu suferințele noastre S-a împovărat... Chinuit a fost, dar S-a supus și nu și-a deschis gura Sa; ca un miel spre junghiere S-a adus și ca o oaie fără de glas înaintea celor ce o tund, așa nu și-a deschis gura Sa...” (LIII, 3-12).

În concluzie, notăm că din toate aceste exemplificări se remarcă o mare actualitate a temelor și modalităților de abordare ale marelui profet, deodată cu posibilitatea utilizării unor părți însemnate din profețiile sale în predicile noastre.

Ilie Tesviteanul, aprig luptător împotriva idolatriei și a slujitorilor ei, poate fi numit, prin actualitatea temelor predicii lui, *contemporan al nostru*. Exemplificările de mai jos vor fi, credem, într-un totuș ilustrative:

1. **Sf. Ilie, luptător împotriva idolatriei și a falșilor preoți.** Ahab, rege nelegiuit, căsătorit cu idolatra Isabela, a acceptat închinarea la zeul păgân Baal, căruia i-a rânduit 450 de preoți mincinoși, iar pe preoții adevăratului Dumnezeu i-a omorât. Atunci Ilie, după ce, cu puterea Domnului, a încuiat cerul spre a nu mai ploua 3 ani și 6 luni, ca pedeapsă pentru această nelegiure, i-a avertizat pe toți închinătorii la idoli: „Până când veți șchiopăta de amândouă picioarele? Dacă Domnul este Dumnezeu, urmați lui!” Iar cu prilejul jertfei de pe Muntele Carmel, Ilie i-a făcut de râs pe preoții idolatri, care strigau în zadar pe Baal: „Strigați mai tare.. Poate stă de vorbă cu cineva, poate doarme...”, iar poporul lămurindu-se de mincioșenia lor, i-a ucis pe loc. Ce ar face Ilie astăzi, în mijlocul idolatriilor secolului XX, al puzderiilor de secte, al „taumaturgilor” răsăriți din noaptea comunismului ateu, al pretenșilor „guru”, al abaterii quasi-generale de la normele moralei creștine? Ar striga răspicat: „Până când veți șchiopăta, o, românilor? Ziceți că sunteți urmașii lui Mircea cel Bătrân, Alexandru cel Bun, Ștefan cel Mare și Sfânt, Constantin Brâncoveanu-Mucenicul, Carol I, sau Mihai I cel Devotat? Dacă da, vă întreb: ce credință au avut? Nu cea ortodoxă? Și atunci, de ce alergați după credințe străine de neam și după dumnezei străini?...” Ce ar face predicatorilor de tot felul (în fapt, *preoți mincinoși*)? Le-ar demasca impostura, cu

temeiuri biblice și patristice fără drept de replică, în așa fel încât poporul drept-credincios, luminat, să nu le mai cadă în nici un fel victimă.

2. *Sf. Ilie și via lui Nabot.* Ne amintim cum regele Ahab, prin uneltirile Izabelei a răpit via lui Nabot, pe care o moștenise de la părinții lui. Ce i-a spus Ilie nelegiuitului rege? „L-ai ucis pe Nabot și i-ai răpit via? În locul unde au lins câinii sângele lui Nabot, vor linge și sângele tău!” Și așa a fost! Cum ar vorbi azi Sf. Ilie tuturor uzurpatorilor de proprietăți, nomenclaturiștilor care nu mai vor să părăsească proprietățile răpite de *Ahabii* comuniști cu *Izabelele* lor? Cam așa, credem: „Nu vă este frică de mânia Domnului? Credeți că veți sfârși cu bine, uzurpatorilor? Până și Bisericii Ortodoxe, Biserica neamului, i-ați răpit proprietăți pe care nu vreți să le mai cedați... Un singur exemplu vă dau: Așezămintele Sf. Pantelimon, altădată mănăstire sfântă, pe care ați transformat-o în cârciumă! Grăbiți-vă, uzurpatorilor să reparați nedreptatea, până nu veți avea soarta lui Ahab!”

3. *Sf. Ilie, om al rugăciunii.* Sf. Ilie nu este doar un personaj aspru, justițiar intransigent, gata să taie și să ardă cu foc pe cei nelegiuți. Este și un om tandru, al rugăciunii smerite, al râvnei exemplare, după cum însuși mărturisește: „Cu râvnă am râvnit pentru Domnul Savaot!”. Pe muntele Carmel, la vremea jertfei de seară, se roagă stăruitor: „Doamne Dumnezeul lui Avraam, al lui Isaac și al lui Israel! Auzi-mă Domne, ca să cunoască astăzi poporul acesta că Tu ești singur Dumnezeu... Că Tu le întorci inima la Tine!” Precum atunci, și acum se roagă pentru cei ce-l cinstesc în Sfintele Biserici, căci el este un ales mijlocitor pentru toți care îngenunchează cu evlavie înaintea icoanei lui.

4. *Sf. Ilie lasă ucenici.* În timp ce un car cu cai de foc îl răpea spre cer, Elisei, căruia Ilie îi lăsase cojocul, semn al alegerii spre slujire, striga uimit: „Părinte, părinte, carul lui Israel și călăreții lui!” Cuvinte pe care noi, preoți și credincioși, urmași ai lui Ilie în măsura în care vom urma faptelor lui, înțelegem și mărturisim: „Doamne, Doamne, minunată-i scara care urcă spre cer! Fă-ne vrednici să pășim pe ea spre a veni aproape de Tine, precum Ilie proorocul a venit în carul cu cai de foc!”

Sfântul Ioan Botezătorul, cel din urmă și cel mai mare dintre profeți, este o sinteză perfectă a slujirii educativ-morale a profeților predecesori. Fermitatea și asprimea vieții lui au fost, însă, înțelese greșit de cei care citesc superficial Sfintele Evanghelii. De aceea propunem mai jos analiza unor calități nesesizabile la o lectură mai puțin atentă, calități care anticipează (*profețesc*, de fapt), însușirile Învățătorului Suprem, Mântuitorul nostru Iisus Hristos.

Celor predispuși la aprecieri pripite li se poate întâmpla să creadă că evangheliștii văd în Ioan doar un personaj aspru, dur și neiertător: un sfânt cu fața încruntată și mâna ridicată amenințător asupra oricărui păcătos ce i-ar ieși în cale. Căci, spun aceștia, nu poate fi altfel cineva care strigă conaționalilor: „Pui de vipere” și „...iată securea stă la rădăcina pomilor!” Sau care, în ipostaza justițiarului intransigent, cu o mână ridicată, tună asupra păcătosului Irod Antipa: „Nu ți se cuvine să ții de nevastă pe soția fratelui tău” etc. Este greșeala în care au căzut și unii regizori de filme ale vieții lui Iisus, în care Botezătorul apare doar ca un personaj pus pe strigăte, tunete și fulgere, asupra a tot ce mișcă-n juru-i. Desigur, Sf. Ioan, cel numit *inger* în profeția lui Maleahi (III, 1) nu putea să tolereze ipocrizia fariseilor și nici concubinajul din palatul regal. Și, totuși: care

este, de fapt, nota dominantă a personalității sale? Poate *un inger* să fie stăpânit de duritate, asprime, intransigență? Să cercetăm mai atent Noul Testament.

Evangelisti, chiar în puținele amănunte pe care le surprind ne prezintă un Ioan Botezătorul nebănuit la prima vedere de mai puțin cunoscătorii textelor sfinte. În câteva versete pe deplin grăitoare, sfântul ne apare *smerit, sfios, simplu, delicat, gingaș, plin de tandrețe, afabil, îndatoritor, bun și afectuos*, purtătorul unei mari și discrete iubiri. Să exemplificăm: *smerit și sfios*: Îi zice Mântuitorului înainte de Botez: „Eu am trebuință să fiu botezat de Tine și Tu vii la mine?” (Matei III, 14); *simplu și discret* în traiul zilnic: „...avea îmbrăcămintea lui din păr de cămilă și o încingătoare de piele...iar hrana lui era lăcuste și miere sălbatică „ (Matei III, 4); *îndatoritor, afabil, bun-sfetnic*: „Și mulțimile îl întrebau zicând: ce să facem? Răspunzând Ioan le zicea: Cel ce are două haine să dea celui ce nu are și cel ce are bucate asemenea; iar vameșilor le-a zis: nu faceți nimic mai mult peste ce vă este rânduit...Iar ostașilor: să nu asupriți pe nimeni și să fiți mulțumiți cu solda voastră!” (Luca III, 10-14); *nereceptiv la intrigi, delicat și gingaș*: „Rabi -îi zic unii din ucenici- iată Acela (Iisus n. n.) despre Care tu ai mărturisit, botează și toți se duc la El”...(Ioan III, 26). Cum răspunde la această provocare? Cu o delicatețe dezarmantă, în care se cuprind, deodată, *gingășia, duioșenia și smerenia*: „Cel ce are mireasă este mire, iar prietenul mirelui, care stă și ascultă pe mire, se bucură cu bucurie de glasul lui. Deci această bucurie a mea s-a împlinit. Acela trebuie să crească, iar eu să mă micșorez...” (v. 29-30). După ce am parcurs aceste mărturii, ne mai apare Ioan Botezătorul aspru, dur și neiertător? Sau, dimpotrivă, *bun, delicat, îndatoritor*? Cu certitudine, oricine va vrea să fie obiectiv se va opri la aceste din urmă însușiri, la care se adaugă și celelalte pomenite mai sus: *smerit, discret, gingaș, afabil, simplu* ș.a. Totodată, învățăm din această analiză să nu ne grăbim niciodată să catalogăm pe cineva înainte de a-i privi cu atenție însușirile. Căci zice înțeleptul Sirah: „Mai înainte de a cerceta nu judeca; cunoaște întâi și apoi dojenește” (XI, 7).

Incontestabilele calități ale Sf. Ioan aveau să-l impresioneze chiar și pe învățatul, necioplitul, opacul Irod, căci ne zice Marcu Evangelistul: „Irod îl ocrotea... și cu dragoste îl asculta” (VI, 20). Cum va fi decurs dialogul dintre marele profet și nefericitul rege? Putem bănui că Ioan îi va fi vorbit cu asprime, pe bună dreptate, dar și cu *milă și compasiune*, sperând, de ce nu, în îndreptarea păcătosului. Altfel, cum ar fi fost ascultat *cu dragoste*? Parcă-l vedem pe Irod făcând ochi mari, ca de copil rușinat, prins în flagrant de un învățător aspru, dar drept și bun, totodată. Un Irod ascultând docil și fascinat ...

Așadar, în realitate, „asprul” Botezător n-a fost decât un *miel-înaintemergător* al Mielului Hristos, pe care îl vedem în cele din urmă așezându-se supus în genunchi, în fața călăului tocmît de Irodiada, plecându-și tăcut capul spre tăiere... Prevestire limpede a supunerii și jertfei Mântuitorului, Care se va lăsa răstignit, *ca un Miel spre junghiere*, cum profețise Isaia Proorocul (LIII, 7).

Iar acum, Sf. Ioan ni se înfățișează senin lângă tronul Împăratului Hristos, de cealaltă parte fiind Prea Sfânta Fecioară Maria, în preafrumoasa icoană ce se cheamă *DEISIS (=rugăciune)*, stând smerit și sfios în straietele-i simplității cunoscute și rugându-se neîncetat pentru noi.

Pentru întregirea imaginii Botezătorului și Înainte-mergătorului Domnului, la mărturiile din Evanghelii socotim potrivit să adăugăm și pe cea a istoricului iudeu Iosif Flaviu (aprox. 37-95), care, în lucrarea sa *Antichități iudaice*, notează următoarele: „Ioan

a fost un om bun, care le-a cerut iudeilor să practice virtutea, să fie drepti unii cu alții și pioși față de Dumnezeu...” (XVIII, 117).

*

Adaos. O dată cu prezentarea acestor strădanii învățătoarești reprezentative, nu numai pentru vremea aceea ci în mare măsură și pentru zilele noastre, semnalăm în plus oportunitatea utilizării în predica actuală a multor versete din Vechiul Testament, potrivit, desigur, cu temele și exigențele omiletice contemporane. În acest scop recomandăm preoților începători o metodă practică de selectare și distribuire a textelor: notarea lor pe fișe aranjate alfabetic, sau, mai eficient, într-un *caiet repertor*⁶. Fiecare text va fi trecut la litera corespunzătoare temei principale în care se încadrează, temă care va fi consemnată drept titlu înainte de a copia textul respectiv, iar în paranteză se vor nota cartea, capitolul și versetul. De exemplu, la litera „P” se va scrie, bunăoară, titlul „Pace”, iar sub el versetul: „Cât de frumoase sunt pe munți picioarele trimisului care vestește pacea...” (Isaia LII, 7). Sau, alt exemplu: sub titlul „Doctor”: „Cinstește pe doctor cu cinstea care i se cuvine, că și pe el l-a făcut Domnul” (Sirah, XXXVIII, 1).

Pentru o și mai bună orientare a celor interesați în sensul celor propuse, notăm în continuare și alte texte, de mare folos actual (câte unul pentru fiecare literă), texte care ne-au fost de multe ori nouă înșine de un real sprijin în anumite predici:

- **Ascultare:** *Fii grabnic la ascultat și zăbavnice la dat răspunsul* (Sirah, V, 13);
- **Bătrâni** (cinstirea lor): *Înainte de cel bătrân să te ridici; să cinstești fața bătrânului* (Levitic, XIX, 32);
- **Cerșit:** *Fiule, viața cerșetore să nu trăiești; mai bine să mori decât să ceri!* (Sirah, XL, 31);
- **Deșertăciune:** *Deșertăciunea deșertăciunilor, toate sunt deșertăciune* (Ecclesiastul, I, 2);
- **Educație:** *Cine cruță toiagul său își urăște copilul, iar cel care îl iubește îl ceartă la vreme* (Pilde, XIII, 24);
- **Femeie** (virtuoasă): *Femeia virtuoasă este o cunună pentru bărbatul ei, iar femeia fără cinste un cariu în oasele lui* (Pilde XII, 4);
- **Ghicit:** *Ghicitul, tâlcuirea semnelor și visele deșarte sunt ca la aceea care este gata să nască: inima ei aiurează* (Sirah, XXXIV, 5);
- **Hrană:** *Aruncă spre Domnul grija ta și El te va hrăni...* (Psalm LIV, 25);
- **Iubire:** *Să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși* (Levitic XIX, 18); *Să iubești pe Domnul Dumnezeul tău...* Deuteronom VI, 5);
- **Înțelepciune:** *Înțelepciunea nu pătrunde în sufletul viclen și nu sălășluiește în trupul supus păcatului* (Înt. lui Solomon, I, 4);
- **Juruințe:** *Faceți juruințe și le împliniți Domnului Dumnezeului vostru* (Psalm LXXV, 11);
- **Luceafăr:** *Mai înainte de luceafăr Te-am născut* (Psalm CIX, 3);
- **Mustrare:** *Mustrează pe cel înțelept și te va iubi* (Pilde IX, 8);

⁶ Acest procedeu seamănă în mare măsură cu cel utilizat de *Concordanțele* (sau *Călăuzele*) *Biblice*. Pentru că acestea sunt rare, iar cele care sunt se prezintă uneori într-o formă complicată, chiar stufoasă, este recomandabil ca fiecare preot să-și alcătuiască în timp propria lui « concordanță », notând în ea ori de câte ori citește Sfânta Scriptură și întâlnește versete care corespund cerințelor nu numai omiletice, ci și pastorale, în general.

- **Nume bun:** *Un nume este mai de preț decât bogăția; cinstea este mai de preț decât aurul și argintul* (Pilde XXII, 1);
- **Ochi:** *Ochii Tăi (Doamne, n. n.) sunt prea curați ca să vadă răul* (Avacum I, 13);
- **Părinți:** *Cel care cinstește pe tată se va veseli de fii și în ziua rugăciunii sale va fi auzit* (Sirah III, 5);
- **Răzbunare:** *A Mea este răzbunarea...* (Deut. XXXII, 35);
- **Simbrie:** *Cel ce oprește simbria slugii este ca cel ce varsă sânge* (Sirah XXXIV, 24);
- **Tămâie:** *Și precum s-a aprins tămâie pentru părinții tăi și pentru ceilalți regi...la înmormântarea lor...* (Ieremia XXXIV, 5);
- **Ușa:** *Ușa aceasta va rămâne încuiată... căci Domnul a intrat prin ea* (Iezechiel XLIV, 1-2);
- **Vise:** *Ca cel care se prinde de umbră și aleargă după vânt, așa este cel care crede viselor* (Sirah XXXIV, 2).

*

Așadar, după cum ușor se poate observa, texte ca cele de mai sus pot fi utilizate cu mult folos în predicile actuale, în special la cele care au ca temă cuvintele „cheie” la care am subscris versetele respective. Iar Vechiul Testament, se cunoaște, este plin de astfel de texte semnificative, cu mare grad de oportunitate pentru omiletica actuală, purtând de altfel pecetea autorității dumnezeiești, întrucât fac parte din ceea ce îndeobște numim „cuvântul Domnului”. Să nu uităm că în veacul de aur al creștinismului, teologii și părinții propovăduitori au zăbovit cu mult folos pastoral asupra cărților vetero-testamentare. Este suficient, credem, să pomenim de omiliile biblice ale lui Origen, ale Sfinților Părinți Ioan Gură de Aur, Vasile cel Mare, Macarie Egipteanul, Ambrozie, fer. Ieronim, fer. Augustin, papa Grigorie cel Mare etc., care au predicat în mod exemplar învățătura Domnului cuprinsă în Testamentul cel Vechi. Mare parte dintre aceste omilii au fost traduse și în limba română, fiind astfel la îndemâna oricărui predicator conștiincios⁷.

Concluzii. Vechiul Testament nu este numai un veritabil izvor al propovăduirii, prin valorificarea conținutului, ci și un model sub aspectul tehnicii oratorice utilizate îndeosebi de profeți. R. P. Rambaud, premiat de Academia franceză pentru excepționalul său *Tratat de predică*, remarcă următoarele calități oratorice ale profeților: „*Imagini grandioase, suflu liric, modele ale elocinței viguroase și persuasive*”⁸. Să ne amintim, de

⁷ Dăm câteva exemple: **Origen**, *Omilii la Facere, Ieșire, Numeri, Iosua, Cântarea Cântărilor, Cartea Proorocului Ieremia*, trad. Pr. T. BODOGAE, Pr. Nicolae NEAGA și Zorica LAȚCU, București, 1981, vol. 6 din P.S.B;

Sf. **Ioan Gură de Aur**, *Omilii la Facere (I)*, trad. Pr. D. FECIORU, București, 1987 (vol. 21 din *Părinți și scriitori bisericești*); **Idem**, *Omilii la Facere (II)*, trad. Pr. D. FECIORU, București, 1989 (vol.22, P. S.B.); **Idem**, *Omilia despre predică*, Migne, P. G., L, 653-662 (vezi și J. BAREILLE, *Oeuvres complètes de Saint J. Crisostome...*, Tom. IV, Paris, 1866, p. 405-419), trad. Pr. D. FECIORU, în M.A. nr. 1-3/1978, p. 58-66;

Sf. **Vasile cel Mare**, *Omilii la Hexaimeron, Omilii la psalmi, Omilii și cuvântări*, trad. de Pr. D. FECIORU, București, 1986 (vol. 17 - P.S.B.);

Sf. **Macarie Egipteanul**, *Omilii duhovnicești*, trad. Pr. C. CORNÎTESCU, vol. 34 P.S.B., București, 1992.

⁸ *Traité moderne de prédication*, Lyon-Paris, 1941, p. 96.

asemenea, că după captivitatea babilonică, preoții și leviții citeau legea în sinagogi, dar nu o interpretau. Comentariile sau expunerile libere care urmau erau facultative și putea să ia cuvântul oricine se simțea pregătit s-o facă. Așa se explică faptul că Mântuitorul intră în Sinagoga din Nazaret, sâmbăta, „după obiceiul Său” și a explicat locul de la Isaia LXI, 1-2. La fel va proceda Sf. Apostol Pavel în călătoriile sale (Fapte XVI, 26; XVII, 2; XVIII, 19). Oficiul propriu-zis al predicării în sinagogi îl aveau *cărturarii*, numiți și „învățători de lege” (Luca V, 17).

Din scrierile Vechiului Testament și-n primul rând din cele profetice, se desprind câteva principii omiletice, aplicabile astăzi, dintre care enumerăm⁹:

1. Hirotonia obligă pe cel învestit cu misiunea propovăduirii să consacre întreaga energie în oficiul învățătoresc, trecând peste toate obstacolele;
2. Propovăduirea să fie sprijinită neapărat pe exemplul personal;
3. Propovăduirea să țină seama și de viața externă, socială și materială a ascultătorilor.
4. Predica să intervină neapărat și în apărarea celor oprimați, pentru a fi sprijiniți moral și material, precum odinioară procedau profeții, al căror exemplu este de-a pururi actual.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ: Arhid. prof. dr. Nicolae BALCA, *Omiletica*, Curs dactil., Ex. V, fasc. I, BFT- București, cota 19351, f.a., p. 4-7; Pr. prof. dr. Dumitru BELU, *Curs de omiletică*, BFT-Sibiu, ms. 485, f.a, p. 80-87; Pr. prof. Nicolae PETRESCU, *Omiletica*, București, 1977, p. 33-35; R. P. RAMBAUD, *Traité moderne de prédication*, Lyon-Paris, 1941, 95-96; Pr. prof. dr. Nicolae NEAGA, *Hristos în Vechiul Testament*, Sibiu, 1944, 149 p.; Pr. prof. dr. Dimitrie BELU, *Vechiul Testament ca izvor omiletic*, în „Mitropolia Ardealului”, 7-8, 11-12, an. II, 1957, p. 504-521, respectiv 849-865.

⁹ Utilizăm studiul Pr. prof. dr. Dumitru BELU, *Vechiul Testament ca izvor omiletic*, în „Mitropolia Ardealului”, an. II, 1957, nr. 11-12, p. 860-864.

4. PREDICA MÂNTUITORULUI IISUS HRISTOS ȘI KERIGMA APOSTOLICĂ

Intenții. Prelegerea de față își propune, mai întâi, studierea câtorva aspecte ale propovăduirii Mântuitorului, în dublu context: al vremii sec. I al erei creștine și în contemporaneitate; în al doilea rând, ne propunem a descoperi „cheia” succesului kerigmei apostolice, sub raportul conținutului și al tehnicii omiletice, propriu-zis câteva dintre explicațiile reușitei aparent paradoxale, adică observarea mijloacelor cuceririi unei lumi păgâne, cufundate în bezna atâtor credințe, curente și superstiții, de către niște predicatori simpli, până mai ieri atât de stângaci în a pricepe mesajul evanghelic, darămite a-l transmite și altora, ulterior, însă, dovedindu-se învățători uriași ai omenirii.

Trebuie din capul locului să facem precizarea că ambele propuneri constituie subiecte foarte vaste, care ar trebui tratate chiar la nivelul unor teze de doctorat¹, aspect care ne obligă să conștientizăm că în limitele unui simplu curs noi vom putea doar să creionăm datele mai importante, rămânând obligația celor interesați de a le completa prin consultarea bibliografiei aferente.

I. Mântuitorul Iisus Hristos, Învățătorul nostru suprem². Despre nici un alt învățător nu s-a spus vreodată *niciodată n-a vorbit om ca Omul Acesta* (Ioan VII, 46). Această exprimare lapidară, surprinsă de evanghelist pe buzele unor slujbași simpli, trimiși de farisei să-L prindă pe Iisus și să-L aducă legat, reprezintă punctul de plecare al demersului pe cât de plăcut pe atât de dificil de a pătrunde în tainele oratoriei divino-umane a Mântuitorului. Slujbașii s-au întors cu mâinile goale tocmai pentru faptul că au rămas fascinați de verbul unui învățător, pe care-L catalogaseră inițial un „agitator oarecare”. Considerată din punct de vedere istoric, predica Mântuitorului este modelul prin excelență al predicii creștine. El este Învățătorul unic, după propriile-i cuvinte: *Unul este Învățătorul vostru* (Matei XXIII, 8), Unul nu în sens de singular și exclusiv, ci de revelator suprem al adevărului, cu putere dumnezeiască de a trezi spiritele, pentru a le purifica și face părtașe adevărului și în chipul cel mai profund³. Mântuitorul nu a fost elevul școlii teologice iudaice. Dimpotrivă, El a reprezentat opoziția față de cărturarii vremii Sale. A stăruit, însă, pe tâlcuirea Legii și a Proorocilor, lege pe care n-a venit s-o strice ci s-o plinească (Matei V, 17), adică să o desăvârșească, completând ceea ce lipsea, de fapt, Testamentului Vechi: *iubirea universală, extinsă*, pe de o parte *de la conaționali la toate neamurile*, pe de alta *de la cei apropiați și la vrășmași; totodată, iubirea totală, până la jertfa de sine*. Așa se explică și noutatea poruncii Domnului: „*Poruncă nouă dau vouă, să vă iubiți unul pe altul, precum Eu v-am iubit pe voi...*” (Ioan XIII, 34). Așadar, noutatea constă în El, ca model al iubirii jertfelnice. Cu alte cuvinte *cine iubește ca Iisus va grai ca El*. Iisus este „Profetul” prin Sine, nu printr-un dar venit din altă parte. În acest fel Mântuitorul a altoit adevărul nou și absolut pe slova veche, circumscrisă în

¹ Pr. lect. Constantin GRIGORAȘ, titular al catedrei de Omiletică de la Iași a elaborat și susținut o teză de doctorat în acest subiect, *kerigma apostolică*, care va fi publicată curând. Cât despre predica Mântuitorului trebuie să recunoaștem că, datorită complexității subiectului, nu poate fi studiată explicit la nivelul unei singure lucrări, nici la nivelul unei singure discipline.

² Formularea aparține Pr. prof. dr. Constantin GALERIU, în studiul cu acest titlu, publicat în “Ortodoxia”, an. XXXV, 1983, nr. 1, p. 34-60, studiu reprezentativ din p. d. v. al propovăduirii Mântuitorului sub aspect omiletico-dogmatic, pe care îl recomandăm în mod special pentru aprofundarea cursului de față.

³ *Ibidem*, p. 34.

limitele spațiului poporului ales. El a îmbrățișat cu dragoste și milă nevoile și tristețile unei lumi înstrăinate de Dumnezeu și a evidențiat descoperirea dumnezeiască în natura înconjurătoare, în valea Nazaretului, în seninătatea lacului Ghenizaret, de-a lungul pitoreștii văi a Iordanului, sau în tăcerea munților pământului făgăduinței.

Forma predicii Sale a fost variată și a avut în vedere caracterul și cultura ascultătorilor. Într-un fel a vorbit în fața cărturarilor, fariseilor și bogaților, altfel în fața oamenilor simpli și umili. Păcătoșilor, bărbați și femei, cuvântul Lui le-a trezit simțul remușcării; celor ce aveau să sufere pentru Evanghelie, le-a vorbit de slava împărăției cerurilor. Pe cei obidiți i-a mângâiat, pe cei bolnavi i-a vindecat, pe cei morți i-a înviat, pe copii

i-a binecuvântat, iar adevărurile spirituale pe care le rostea erau înfățișate într-o formă concretă și sugestivă, menită să determine punerea în mișcare a gândirii și conștiinței ascultătorilor. Căci Mântuitorul s-a adresat, deopotrivă, minții și inimii celor ce-L ascultau. Așadar: adevăruri esențiale, vitale, formulate simplu, limpede, firesc și însuflețit, iată fondul, forma și forța predicii Sale.

Tema centrală a predicii Mântuitorului este Evanghelia Împărăției lui Dumnezeu. „Pocăiți-vă, că s-a apropiat Împărăția lui Dumnezeu” sunt cuvinte programative în Predica Domnului (Matei IV, 17, Mc. I, 15 etc.). Strâns legate de tema centrală, Mântuitorul a reliefat în predici trei subiecte principale: *Dumnezeu, lumea, omul*. **Dumnezeu** - Treime a iubirii: **Tatăl**, a Căruia dragoste nemărginită, mărturisită de Iisus prin cuvintele „Atât de mult a iubit Dumnezeu lumea încât pe Fiul Său Cel Unul-Născut L-a dat ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică” (Ioan, III, 16), este reliefată îndeosebi prin parabola *Fiului Risipitor*, a cărei frumusețe și adâncime este inegalabilă sub acest aspect; **Fiul**, a Căruia iubire S-a dovedit prin actul suprem al jertfei, însoțit de cuvintele de pe Cruce: „Părinte, iartă-le lor că nu știu ce fac” (Luca, XXIII, 34); **Duhul Sfânt**, izvor nesecat al harului iubirii și adevărului (Ioan XIV, 26; Ioan XV, 26).

Lumea este înfățișată ca operă a iubirii lui Dumnezeu și mediul de viață al omului. Este, în același timp, un *dar și un sacrament*, după expresia bine cunoscută a părintelui Dumitru Stăniloae.

Omul, ca subiect al propovăduirii Domnului, este un al doilea nume al Lui Însuși (El se numește pe Sine „*Fiu al Omului*” - Matei XVII, 9; XVIII, 11 etc.). Fiul lui Dumnezeu S-a întrupat în lume pentru a releva chipul adevărat al omului în mijlocul creației.

Parabolele, mijloace preferate în predica Mântuitorului. Cu toate că în unele împrejurări folosea vorbirea obișnuită, numită *directă* (predica de pe munte, de ex.), Mântuitorul a întrebuițat cu precădere parabola, modalitate întâlnită, de altfel, frecvent la popoarele orientale. Ca termen, *parabolă* (*παραβολή*) înseamnă „a pune lucrurile alături, a spune lucrurile în alt mod”. Enumerăm câteva din avantajele întrebuițării parabolei:

- ◆ pentru ascultătorii simpli, istorioarele simple, intuitive, sunt mai ușor de ținut minte;
- ◆ prin parabole se pot biciui mai ușor păcatele, fără ca cei de față să fie atinși direct;
- ◆ parabola solicită gândirea mai mult decât vorbirea directă, contribuindu-se, astfel, la ascuțirea minții;

- ♦ parabola dă posibilitatea de a feri unele adevăruri sfinte sau taine dumnezeiești. Să ne amintim de cuvintele Mântuitorului: „Vouă vă este dat să știți tainele împărăției cerurilor, iar acelor (fariseilor, n. n.), nu. Pentru aceasta le și grăiesc în pilde, ca văzând să nu vadă și auzind să nu audă și să nu înțeleagă” (Matei, XIII, 13)⁴.

Exegeții au numărat 33 de parabole, care se întrec în frumusețe unele pe altele și prin care se fac cunoscute, în mod discret, adevăruri dogmatice care depășesc puterea obișnuită de înțelegere. Ne amintim în acest sens și de principiul pedagogic enunțat de filosoful britanic Herbert Spencer (1820-1903): „Pe cele abstracte le facem sensibile prin cele cunoscute”. Așa se explică faptul că parabolele conțin tablouri luate din toate genurile de ocupații cunoscute atunci în Țara Sfântă: agricultură, pescuit, gospodăria casnică din familie, relațiile sociale comune, tabieturile casei regale etc. La frumusețea lor stilistică și adâncimea mesajului omiletic, se adaugă valoarea actualității: oricare dintre ele pare a fi rostită pentru noi, cei de azi.

*

Mântuitorul Iisus Hristos este modelul suprem al predicatorului ideal, absolut⁵. El vorbea, după mărturia evanghelistului, *ca Unul care are putere, iar nu cum îi învățau cărturarii lor* (Matei VII, 29), putere ce izvora, de fapt, din ființa Sa dumnezeiască, totodată din lipsa de păcat: „Cine din voi Mă va vădi de păcat?” (Ioan, VIII, 16) De aici deducem fără greutate „cheia” principală a reușitei actului omiletic: sfințenia vieții predicatorului. De aceea se potrivesc și propovăduitorilor cuvintele Domnului: „Fiți desăvârșiți, precum Tatăl vostru Cel ceresc desăvârșit este” (Matei, V, 48).

Iisus Hristos, Dumnezeu și om desăvârșit, era numit nu întâmplător *Rabi* (învățător), El însuși mărturisind că pentru a învăța a venit în lume: „Să mergem în orașele și satele care sunt mai aproape, ca să vestim și acolo, **căci pentru aceasta am venit**” (Marcu I, 38), sau: „Se cade Mie să vestesc împărăția lui Dumnezeu și altor cetăți, căci spre aceasta sunt trimis” (Luca IV, 43). Evident, nu trebuie înțelese în sens exclusivist aceste cuvinte. O dată cu misiunea învățătoarească sau profetică, Mântuitorul le-a desfășurat și pe celelalte două: pastorală (împărătească) și sfințitoare sau arhierască. Vrea să sublinieze, însă, importanța mântuitoare a predicii, exemplu ce va fi urmat îndată de Sfinții Apostoli. Aproape la fel se va exprima și Sf. Ap. Pavel, de pildă: „Căci Hristos nu m-a trimis să botez, ci să binevestesc!” (I Cor., I, 17).

În concluzie, predica Mântuitorului are, în chip absolut, cele două calități necesare actului omiletic autentic: frumusețe și putere de convingere. Ambele dovedesc cu prisosință că „Iisus a fost cel dintâi mare educator al omenirii”, cum mărturisește profesorul savant Simion Mehedinți⁶.

⁴ S-ar părea, la o analiză izolată a acestor cuvinte, că Mântuitorul înadins voiește ca numai unii să înțeleagă... Evident, nu poate fi vorba de vreo discriminare. Explicația o avem în versetul 15: „Căci inima acestui popor s-a învățat și cu urechile aude greu și ochii lui s-au închis, ca nu cumva să vadă cu ochii și să audă cu urechile și cu inima să înțeleagă și să se întoarcă și Eu să-i mântuiesc...” Așadar, este vorba de un act deliberat, nu din partea Domnului, ci din partea unor ascultători, potrivit voinței libere pe care El o respectă întocmai.

⁵ Vasile FLORESCU, în *Retorica și neoretorica*, Editura Academiei, București, 1973 (!), afirmă: „Hristos a fost un vorbitor cu totul peste nivel., iar parabolele Sale, chiar în traducere, impresionează și pe cel mai adânc adversar al creștinismului...”, p. 91.

⁶ *Trilogia școlii*, în vol. *Scrieri despre educație și învățământ. Antologie*, E.A., Ediție îngrijită de D. Muster, București, 1992, p. 216.

II. KERIGMA APOSTOLICĂ. Cuvântul *kerigmă* provine din grecescul *κηρύγμα*, care înseamnă *a fi crainic, vestitor, a anunța*. Să ne imaginăm cum se petreceau lucrurile într-o comunitate în care venea pentru prima oară un Apostol: spunea cine este, în numele cui vorbește și, apoi, prezenta pe scurt învățătura evanghelică. Cu alte cuvinte, *anunța, vestea* ceva, desfășura, adică, o acțiune kerigmatică. Dacă acea comunitate îl accepta, urma o perioadă, mai mare sau mai mică (de la caz la caz) de catehizare. După catehizare cei instruiți erau botezați, participau la Sfânta Liturghie și, aici, ascultau apoi omilia și, alternativ, predica tematică. Revenind la kerigma apostolică, precizăm că ea avea, în general, următoarea schemă: un mic rezumat al istoriei veterotestamentare, cu evidențierea unor profeții mesianice, apoi întruparea, activitatea, moartea și învierea Domnului, încheindu-se cu anumite sfaturi morale.

Predica Sf. Apostoli, așa cum ne este înfățișată în Noul Testament, s-a desfășurat în patru etape: 1. predica din Ierusalim (Fapte II-VIII); 2. predica din Samaria, Damasc și Antiohia (Fapte VIII-XII); 3. predica Sf. Pavel și Barnaba în Galatia Meridională (Fapte XIII-XIV); 4. extinderea Evangheliei în Europa, prin predica Sf. Ap. Pavel (Fp. XV-XVIII);

Din izvoarele Tradiției putem completa aria kerigmei apostolice. Bunăoară, istoricul bisericesc Eusebiu de Cezareea (aprox. 260-340), bazat pe câteva informații preluate de la Origen, în a sa istorie bisericească are un capitol special intitulat *În ce părți ale lumii au propovăduit Apostolii*, în care notează știrile ce i-au parvenit⁷.

Pentru a ne edifica, pe cât este posibil, asupra structurii, conținutului și modului de prezentare a kerigmei, trebuie să analizăm cuvântările cuprinse în Faptele Apostolilor⁸:

- I. *Cuvântări ale Sf. Ap. Petru*: la alegerea lui Matia (I, 16-22); în ziua Pogorării Sf. Duh (II, 14-40); în pridvorul lui Solomon (III, 12-26; două în fața Sinedriului (IV, 8-20 și V, 19-32); în fața lui Corneliu (X, 28-43); în fața ierusalimitenilor (XI, 5-17); la Sinodul Apostolic (XV, 7-11).
- II. *Cuvântări ale Sf. Ap. Pavel*: în Antiohia Pisidiei (XIII, 16-17); în Listra (XIV, 14-16); în fața Areopagului (XVII, 22-31); la Efes (XX, 18-35); la Ierusalim (XXII, 1-24); în fața Sinedriului; în fața lui Felix (XXIV, 10-31); în fața lui Festus (XXIV, 2-29).
- III. *Cuvântarea Sf. Iacob la Sinodul I Apostolic* (XV, 13-31); *Cuvântarea Sf. Ștefan* (VII, 2-53).

Analizând aceste cuvântări desprindem câteva concluzii⁹:

- ◆ pentru Sfinții Apostoli, predica este întâi de toate o *ascultare* a poruncii Domnului (*Mergând, învățați toate neamurile...*), precum mărturisește Sf. Ap. Pavel: „Căci Hristos ... m-a trimis... ca să binevestesc” (I Cor. I, 17); „Poruncă mare stă asupra mea. Vai mie dacă nu voi binevesti” (I Cor. IX, 16); totodată un act de ascultare a ucenicilor

⁷ Eusebiu de Cezareea, *Scrieri. Partea I*, trad. Pr. prof. T. BODOGAE, Edit. Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., (Colecția P.S.B., vol. 13), București, 1987, p. 99.

⁸ Pentru examen studenții vor cunoaște, în linii mari, conținutul acestor cuvântări.

⁹ În formularea lor utilizăm cu precădere studiul Pr. prof. dr. Dumitru BELU, *Predica apostolică*, în “Mitropolia Ardealului”, an. XI, 1966, nr. 1-3, p. 100-108.

117

Sf. Apostoli: „Propovăduiește cuvântul, stăruiește cu timp și fără timp” – îndeamnă Sf. Pavel pe Timotei (II Tim. IV, 2);

- ◆ caracterul preponderent al kerigmei este misionar, atât de necesar în Biserica primară;
- ◆ locul desfășurării kerigmei era diferit, după împrejurări: în casele viitorilor creștini, sau ale celor convertiți deja, în Sinagogi, în piețe etc.;
- ◆ kerigma era structurată, în principal, pe firul a două procedee: 1. se pleca de la lectura biblică a unui text; 2. o anumită temă doctrinară (ex. *despre Euharistie*, I Cor, XI);
- ◆ Sf. Apostoli s-au dovedit buni cunoscători ai psihologiei ascultătorilor, ai mentalității și culturii lor, factori de care înțelegeau să țină seama în activitatea predicatorială. Temele, argumentele și stilul folosit erau perfect adaptate la fondul apercetiv și la posibilitățile ascultătorilor.
- ◆ predica apostolică este strâns legată de viața harismatică în Iisus Hristos. Cuvântului propovăduit îi era asociată administrarea Sf. Taine. Căci mântuirea nu se poate dobândi prin simpla ascultare a predicii, ci prin *ascultarea predicii și prin primirea Sf. Taine*. Dovada cea mai elocventă o avem la Cincizecime, când, în urma ascultării cuvântării Sf. Ap. Petru, cei de față au fost „pătrunși la inimă”, botezându-se ca la trei mii (Fapte, II).

*

Precum se cunoaște Sf. Apostoli nu au fost cărturari, dar Sf. Duh le-a descoperit știința tainelor dumnezeiești și darul limbilor. Cunoscând bine adevărurile divine pe care aveau să le predice, fiind martori ai Domnului (*Fapte* I, 8) și fiind profund convinși de aceste adevăruri, Apostolii au avut puțința să expună în limbajul propriu aceste adevăruri. Există o regulă în retorică, după care cel care stăpânește bine ideile, adică cel ce are noțiunile clare în minte, le poate prezenta cu ușurință și în cuvinte. Romanii spuneau: *Res verba rapiunt* (ideile răpesc, smulg, cuvintele), cugetare din care desprindem că toți retorii creștini trebuie să-și contureze bine imaginea adevărului pe care îl au de înfățișat, pentru a-l putea transmite fără dificultăți.

Sf. Apostoli nu au învățat retorica în vreo școală specială, nici nu și-au cultivat o vorbire rafinată, în stilul celui cu care se mândreau retorii greci păgâni, ci cu smerenie și-au însușit darurile primite de sus, pentru a spulbera părerea unora că lumea a fost cucerită prin măiestria cuvintelor omenești și nu prin dumnezeirea adevărurilor creștine. Este exact ceea ce a exprimat Sf. Ap. Pavel: „Iar cuvântul meu și propovăduirea nu stau în dovezile meșteșugite ale înțelepciunii omenești, ci în dovedirea Duhului lui Dumnezeu” (II Cor., II, 4).

5. EXCURS ÎN PREDICA POST-APOSTOLICĂ ȘI PATRISTICĂ

Preliminarii. După ce am analizat, în cursurile anterioare, elementele de bază ale predicii vetero și neo-testamentare, se impune observarea evoluției predicii creștine în perioada Părinților Apostolici și celorlalți Sfinți Părinți, cu precădere a celor care au înnobilit arta propovăduirii prin cuvântul scris și rostit de-a lungul secolelor patristice. Evident, spațiul limitat al unui curs nu ne permite decât semnalarea acestor contribuții și câteva scurte exemplificări. Utilizarea bibliografiei aferente, însă, va sprijini nelimitat demersul aprofundării succintei noastre prezentări, pentru cei interesați. Un aspect edificator al perioadei patristice îl reprezintă raportul predicii creștine cu retorica greco-romană, în special în veacul de aur a Bisericii, în care reprezentanții ei străluciți studiaseră arta oratorică pe lângă profesori păgâni celebri, dar al căror mesaj era centrat exclusiv pe Scriptură și Tradiția creștină, fără a respinge însă preceptele folositoare din scrierile profane, în armonie cu cele creștine.

Predica Părinților apostolici. Denumirea de „Părinți apostolici” a fost pusă în circulație în secolul al XVII-lea, de primul editor al acestor scriitori, J. B. Cotelier, în lucrarea sa *Patres aevi apostolici* (2 volume, 1672). Sunt numiți „apostolici” scriitorii creștini din a doua jumătate a secolului I și prima jumătate a secolului al II-lea, care au fost ucenici ai Sfinților Apostoli sau cel puțin i-au cunoscut: *Barnaba, Clement Romanul, Ignatie al Antiohiei, Policarp, Păstorul lui Herma, Papias*, la care se adaugă autorii anonimi ai *Epistolei către Diognet* și ai *Didahiei celor doisprezece Apostoli*. Evident, titlul de „părinte” și de „apostolic” nu se poate da exclusiv tuturor acestor scriitori, pentru că nu sunt nici toți „părinți” nici toți „apostolici”, dar uzul, printr-un pogorământ, i-a înglobat pe toți. Literatura patristică din această perioadă este strâns legată de scrierile Vechiului și Noului Testament, are o înfățișare modestă și un caracter dublu: *misionar* (adresându-se necreștinilor) și *catehetic* (pentru creștini). Se poate împărți în trei categorii principale: *epistolară, apologetică* și *antieretică* (sau polemică). Din istoria predicii se observă două fapte esențiale în perioada de care ne ocupăm: **a)** - a încetat inspirația divină specială, pentru că s-a încheiat elaborarea scrierilor Sfintei Scripturi și de acum înainte urmează comentariul autentic al cuvântului lui Dumnezeu. **b)** - Intră în funcție natura umană, elocința și arta literară, mai mult ca în perioada apostolică, bineînțeles tot cu ajutorul harului divin. Predica se va sprijini, așadar, tot pe ajutorul lui Dumnezeu, dar ea trebuie să devină acum o predică cultivată, studiată, elocventă, ca și cum ar aștepta succesul numai de la ea¹. Oficiul predicatorial aparține prin excelență episcopului. Dar preoții, diaconii și chiar laicii (în anumite condiții) nu sunt excluși de la această slujire. Sfântul Apostol Pavel scria ucenicului său Timotei: „Preoții cei ce-și țin bine dregătoria să se învrednicească de îndoită cinstire, mai ales cei ce se ostenesc în cuvânt și în învățătură” (I Tim. V, 17). Clement Alexandrinul († 215) știe că episcopul este cel care răspunde de propovăduirea cuvântului, dar notează că și prezbiterul are oficiul de propovăduitor. Mai mult: „Adevăratul prezbiter al Bisericii nu-i decât acela care face și învață cele ce sunt ale lui Dumnezeu”². De altfel și canonul 58 apostolic prevede că preotul este împreună răspunzător cu episcopul de instruirea credincioșilor: „Episcopul sau

¹ Pr. prof. N. PETRESCU, *Omiletica*, București, 1977, p. 46-47.

² *Stromate*, VI, 13, P. G. 9, 328

preotul care nu poartă grijă de cler sau de popor și nu-l învață buna cinstire de Dumnezeu să se afurisească”. Diaconii predica, de asemenea, când episcopul sau preotul erau bolnavi, ori lipseau cu treburi importante din localitate. Obişnuit, diaconii erau utilizați în activitatea de instruire a catehumenilor. Laicii puteau să predice în biserică numai cu încuviințarea episcopului. Origen, se ştie, a predicat în Cezareea cu încuviințarea lui Teoctist al Cezareii și a lui Alexandru al Ierusalimului.

Pentru denumirea cuvântărilor religioase se foloseau termenii: κήρυγμα (*predici misionare*), διαλέξις (*didactice populare*) ὁμιλία (*exegeze*) și λόγος (*predici tematice*). Predica se rostea în toate zilele în care se oficiau servicii religioase. Se propovăduia în biserici anume construite pentru cult. Numai în cazuri excepționale se predica în catacombe și în bisericile cimitirelor. Episcopul predica stând jos în scaunul său, iar preotul în picioare, din fața Altarului. Uneori se rosteau mai multe cuvântări în cadrul aceleiași slujbe.

Pentru exemplificare evocăm lucrarea socotită a fi cea mai veche cuvântare, anume *Epistola a II-a a Sfântului Clement*, episcop al Romei (92-101), adresată corintenilor. Cu toate că paternitatea acestei lucrări omiletice este foarte controversată³, fapt care creează dificultăți patrologilor, din punctul nostru de vedere interesează, desigur, mai mult conținutul și felul în care este prezentat. Ca gen omiletic se încadrează în categoria parenazelor, fiind de fapt o grupare de pareneze, întrucât este plină de îndemnuri la virtute și pocăință, în vederea îndreptării. Epistola are ca scop principal atenționarea acelor membri ai Bisericii din Corint, mai ales din rândul tinerilor, care produsese răsunătoare tulburări și alungaseră pe preoții slujitori. Are 20 de paragrafe. Caracterul parenetic se evidențiază chiar de la început: „Fraților, așa trebuie să gândim de Iisus Hristos, ca de Dumnezeu, ca de Judecătorul viilor și al morților, că nu trebuie să gândim lucruri mici despre mântuirea noastră. Dacă gândim lucruri mici de Iisus Hristos, lucruri mici nădăjduim să primim. Cei care ascultă vorbindu-li-se de Hristos, ca și cum li s-ar vorbi de niște lucruri mici, păcătuiesc; de facem așa, păcătuim și noi, ca nu știm de unde am fost chemați, de Cine și spre ce loc, că nu știm câte a suferit Iisus Hristos pătimind pentru noi...”⁴. După înșirarea feluritelor sfaturi, autorul face un apel fierbinte pentru pocăință, mai ales în cap. XVI și XVII: „Să luăm, deci, fraților, nu mic prilej de a ne pocăi. Cât avem timp să ne întoarcem la Dumnezeu cel ce ne-a chemat, până îl mai avem încă pe Cel ce ne primește. Dacă ne lepădăm de plăcerile acestea și dacă ne stăpânim sufletul nostru și nu-i mai împlinim poftele lui cele rele, vom avea parte de Iisus... Să ne ajutăm, dar, unii pe alții și să-i povățuim pe cei slabi spre bine, ca să ne mântuim toți; să ne sfătuim unii pe alții și să ne întoarcem la credință. Să nu părem credincioși și cu luare aminte numai atunci când ne predică preoții, ci și când ne ducem acasă, să ne amintim de poruncile Domnului...” etc.

Că este vorba de o predică și nu de epistolă se poate dovedi ușor: în cap. I se vorbește de *ascultarea* cuvântului, termenul exprimând atitudinea credincioșilor prezenți la slujbă în timpul când se citea sau se rostea predica. În cap. XVII sunt cuprinse cuvintele: „Să ne arătăm credincioși și ascultători nu numai acum când suntem povățuiți de către preoți, ci și când mergem acasă...” . Astfel, acest îndemn nu poate avea alt

³ Părerile majoritare converg spre ipoteza că ea a fost alcătuită pe la anii 140-151 de către un autor necunoscut din Corint. Vezi Pr. prof. dr. D. BELU, *Predica post-apostolică*, M.A., XI, 1967, nr. 4-6, p. 372.

⁴ Cap. I, în vol. I PSB, trad. Pr. D. FECIORU, București, 1979, p. 94.

înțeles decât ca făcând parte dintr-o cuvântare adresată unor ascultători prezenți la slujbă. Și dovezile ar putea continua.

Predicile Părinților din sec. II-III. Pentru această perioadă trebuie pomeniți îndeosebi următorii: *Clement Alexandrinul, Tertulian, Origen, Grigorie Taumaturgul, Ciprian, Lactanțiu, Ilariu și Hipolit*. Fiecare din ei merită atenție, însă spațiul programat nu ne îngăduie a vorbi despre operele omiletice ale tuturor. De aceea zăbovim selectiv.

Clement Alexandrinul ne-a lăsat o valoroasă omilie, *Care bogat se va mântui?*⁵, cuvântare axată pe pericopa de la Marcu X, 17-31, îndeosebi pe textul: „*Mai lesne este cămilei să treacă prin urechile acului, decât bogatului să intre întru împărăția lui Dumnezeu*” (Marcu X, 25). Particularitatea acestei omilii constă pe de o parte în faptul că în ea se tratează pentru prima dată în mod amănunțit tema bunurilor materiale din unghiul de vedere al moralei creștine, iar pe de alta, în faptul că valorifică în expunerea sa nu numai argumente teologice, dar și puncte de vedere sociale, privind bunurile materiale ca mijloace menite să lege pe oameni între ei, să-i sprijine în demersul lor legitim de a se organiza în cadrul comunității. Autorul condamnă vehement, de la începutul cuvântării, atât bogăția agonisită necinstit cât și pe cei care-i lingușesc pe bogătașii egoiști și îmbuibăți, : „După părerea mea, cei ce aduc bogățiilor ca daruri cuvinte de laudă ar trebui socotiți, pe bună dreptate, nu numai lingușitori și meschini, pentru că cinstesc cu fățarnicie, peste măsură, pe cale care nu merită a fi cinstite, ci și necredincioși și vicleni...”⁶.

Origen († 254) este cel dintâi teolog răsăritean de la care ne-au rămas un însemnat număr de predici. El este începătorul omiliei propriu-zise, inclusiv ca termen. Opera sa exegetică cuprinde aproape întreaga Scriptură, dar, din păcate, nu toate omiliile s-au păstrat. Dintre acestea le amintim doar pe cele traduse deja în românește: *Omiliile la Facere, Ieșire, Numeri, Iosua, Cântarea Cântărilor, Cartea Proorocului Ieremia*⁷. Erudiția lui Origen este arhicunoscută. Începuturile educației le datorează tatălui său, Leonida, care, fericit că fiul este atât de receptiv „*îi săruta pieptul, pe când Origen dormea*”, notează Părintele Ioan Coman în *Tratatul de Patrologie*⁸. Înalta sa pregătire nu-l îngâmfa, însă. Într-una din omiliile la Exod (a III-a), transpare sfioșenia lui în fața textelor biblice, tâlcuirea având, în parte, nuanță autobiografică: „Cât timp Moise se afla în Egipt și se iniția în toată înțelepciunea egiptenilor, nu era slab la cuvânt și neîndemânatic la vorbire. Nici nu a spus că ar fi lipsit de iscusința vorbirii. În Egipt avea și voce puternică și elocvența incomparabilă. Dar când a auzit glasul lui Dumnezeu și felul Lui de a vorbi și-a dat seama de puținătatea și slăbiciunea cuvântului său și de limba sa târzielnică și împiedicată...”⁹.

Sf. Ipolit († aprox. 250), ajuns papă al Romei, era atât de vestit încât însuși Origen l-a vizitat spre a-l asculta predicând. Așa se explică păstrarea omiliei „De laude Domini Salvatoris”, rostită în prezența lui Origen.

⁵ În vol. 4 din colecția PSB, trad. de Pr. D. FECIORU, București, 1982, p. 35-66.

⁶ *Ibidem*, p. 35.

⁷ Vol. 6 din Colecția PSB, trad. Pr. T. BODOGAE, Pr. Nicolae NEAGA și Zorica LAȚCU, București, 1981.

⁸ București, 1956, p. 97.

⁹ Apud Pr. prof. D. BELU, *Predica post-apostolică...*, p. 377.

O privire de ansamblu asupra predicii post-apostolice impune acum câteva concluzii¹⁰:

- ◆ este legată ființial de predica apostolică, neo-testamentară;
- ◆ nu mai este revelată ca în perioada apostolică, dar nu este nici o simplă parafrază a textelor sacre. Se formează acum conștiința că predica este și efort personal, pe bază de pregătire temeinică în cadrul Bisericii;
- ◆ ca metodă de interpretare s-a folosit mai mult cea alegorică, cu scopul de a atrage atenția asupra adâncimii Scripturilor și de a respinge păreri greșite asupra textelor scripturistice;
- ◆ propovăduitorii remarcabili au fost episcopii, dar, alături de ei, preoți, diaconi și chiar laici (*Origen, de ex.*);
- ◆ predica post-apostolică a avut un rol determinant în pregătirea terenului pentru predicatorii din veacul numit „de aur”, despre care vom vorbi mai încolo.

Perioada a II- a a literaturii patristice. Este vorba de perioada sec. IV-V, numită *de aur*, când strălucesc mai ales următorii predicatori: **în Răsărit:** Sf. Macarie Egipteanul, Sf. Efrem Sirul, Sf. Atanasie cel Mare, Sf. Grigorie de Nisa, Sf. Grigorie de Nazianz, Sf. Ioan Gură de Aur etc.; **în Apus:** Sf. Ambrozie, Fericitul Ieronim, Fericitul Augustin, Sf. Grigorie Dialogul etc.

Sf. Macarie Egipteanul († 390) ne-a lăsat, între altele, *50 de omilii duhovnicești*, la care se adaugă încă șapte¹¹. Nu ascundem faptul că paternitatea lor este controversată, dar majoritatea cercetătorilor le atribuie Sf. Macarie. Adresate inițial monahilor, ele sunt de folos deopotrivă tuturor oamenilor, pentru că toți țințesc spre desăvârșire. Fără a urma o expunere sistematică, omiliile cuprind întreaga gamă a trăirilor omenești, de la căderea în păcat până la îndumnezeire¹². Iată câteva titluri: *Explicarea alegorică a vedeniei descrise de profetul Iezechiel* (Omilia I), *Se cuvine creștinilor să străbată cu luare aminte și cu grijă stadionul acestei lumi...* (Omilia IV-a), *Numai Hristos, doctorul cel adevărat al omului celui dinlăuntru, poate să vindece sufletul și să-l împodobească cu veșmântul harului* (Omilia XX-a); *Despre paradis și despre legea duhovnicească* (Omilia XXXVII-a); *Dumnezeu este Cel Care face minuni prin sfinții Săi* (Omilia L-a).

Sf. Efrem Sirul († 373), numit *lira Sfântului Duh*, pentru cuvântul său vibrant. Lui îi datorăm și frumoasa rugăciune pe care o rostim în Postul Mare, *Doamne și Stăpânul vieții mele*. Cele mai importante predici sunt următoarele: *Cuvântările asupra judecării viitoare*, *Îndemnuri la căință*, *Cuvântul despre cei repauzați în Hristos și despre ceasul morții*, *Îndemnuri către călugări*, *Învățătura despre virtute*, *Cuvântări despre iubirea săracilor*, *Despre Post*, *Despre deșertăciunea lumii*, *Despre disprețul bunurilor și poftelor lumesti*, *Lauda Sfintei Cruci*, *Cuvântare despre preoție*;

Editura „Buna-vestire”, a tipărit recent un volum de *Cuvinte și învățături* ale Sf. Efrem Sirul, care cuprinde peste 50 de predici, la care se adaugă cuvinte folosite care pot fi, de asemenea, valorificate la Amvon¹³.

¹⁰ *Ibidem*, p. 393.

¹¹ Așa sunt rânduite în cea mai recentă traducere, datorată Pr. prof. Dr. Constantin CORNIȚESCU, vol. 34 PSB, București, 1992.

¹² *Ibidem*, Prefață, p. 5.

¹³ Bacău, 1996, 575 p.

Sf. Atanasie cel Mare († 373), numit de Sf. Grigorie de Nazianz „trâmbița adevărului, viersul cel înalt, columna credinței, luminătorul lui Hristos”, a lăsat opere apologetice, dogmatice, polemice, istorico-polemice, care prezintă un mare interes pentru Omiletică. Îndeosebi cuvântările împotriva arienilor. Are, de asemenea, opere exegetice, cele mai multe la Vechiul Testament. Multe dintre acestea ne-au parvenit prin mărturiile lui Fotie și Ieronim.

Sf. Chiril al Ierusalimului († 387) a devenit celebru în literatura omiletico-catehetică prin *Catehezele* rostite atât pentru catehumeni (18) cât și pentru neofiti (5). Sunt studiate cu deosebire în cadrul *Cateheticii* (anul III-Pastorală).

Sf. Vasile cel Mare († 379), ne-a lăsat 22 de omilii și 24 de cuvântări diferite: dogmatice, morale, panegirice, pedagogice. În lucrarea sa „Învățături morale”, dă reguli pentru predicatori; are 9 omilii la Hexaimeron și 13 la Psalmi. Interpretarea este literală, autorul punând în contribuție știința antichității și a timpului său, în domeniul literaturii, filozofiei, medicinei etc. Omiliile la Hexaimeron, la Psalmi și alte diferite 24 de cuvântări diferite sunt traduse relativ recent de Pr. Dumitru Fecioru, în cunoscuta colecție *Părinți și Scriitori Bisericești*¹⁴.

Sf. Grigore de Nisa († 394) a scris, în domeniul nostru, mai multe cuvântări funebre și panegirice: *Cuvânt funebru la marele Vasile*, fratele său; *Lauda sfântului părintelui nostru Efrem*; *Viața Sf. Grigorie, făcătorul de minuni*; două cuvântări la *Sfântul Ștefan, întâiul mucenic*; *La marele mucenic Teodor*; *La sfinții patruzeci de mucenici* etc. Din păcate, nici una nu este tradusă în limba română până acum.

Sf. Grigorie de Nazianz († 390) are aprox. 45 de cuvântări, majoritatea cu caracter dogmatic, liturgic și ocazional. Practic, se grupează în: *cuvântări dogmatice, cuvântări la sărbători mari, necrologuri, panegirice și cuvântări ocazionale*. Dintre acestea sunt traduse în limba română următoarele: *Cele cinci cuvântări despre Dumnezeu*¹⁵, *Apologia și elogiul Sf. Vasile*¹⁶, *Elogiul funebru al lui Cezarie și Despre Macabei*¹⁷.

Sf. Ioan Gură de Aur († 407), numit și „Pavel al sec. al IV-lea”, este recunoscut unanim ca cel mai mare predicator din perioada patristică, considerat, totodată, teoretician omiletic prin referirile la predică și predicator din *Tratatul despre preoție*¹⁸ și *Omilia despre predică*¹⁹. Dintre părinții răsăriteni, el ne-a lăsat cel mai mare număr de omilii (aprox. 700), la aproape toate cărțile Sfintei Scripturi, la care se adaugă un mare număr de predici ocazionale, apologetico-polemice, morale, dogmatice, panegirice²⁰. Între studiile de analiză omiletică din literatura românească, consacrate Sf. Ioan Gură de Aur, menționăm două de importanță deosebită: *Predicatorul în concepția Sf. Ioan Gură de Aur*²¹ și *Omilia hrisostomică în ortodoxia românească*²².

¹⁴ Vol. 17, București, 1986, 650 p.

¹⁵ Trad. Pr. Gh. TÎLEA și N. BARBU, Curtea de Argeș, 1947; retrad. de Pr. D. STĂNILOAE, Edit. Anastasia, București, 1993.

¹⁶ Trad. de N. DONOS, Huși, 1931.

¹⁷ Trad. de P. PAPADOPOUL, Rm. Vâlcii, 1939.

¹⁸ Trad. de Pr. D. FECIORU, București, 1987 (Cartea V-a, p. 113-120).

¹⁹ Trad. Pr. D. FECIORU, în „Mitropolia Ardealului”, 1-3/1978, p. 58-66.

²⁰ Cele traduse în limba română sunt menționate în lista noastră cu repere bibliografice la Omiletică-Pastorală, pentru anul al IV-lea de studiu.

²¹ Pr. D. BELU, BOR, 3-4/1959, p. 357-384.

²² Pr. M. BULACU, G.B. 5-6/1975, p. 523-540

“Secretul” predicii hrisostomice constă în utilizarea optimă a Sfintei Scripturi, pe care o cunoștea în chip admirabil (biografia spun că șase ani, retras în ascetism, a studiat-o cu ardoare, sfârșind prin a o cunoaște în amănunt). În toate predicile, fără excepție, apelează la Scriptură pentru a susține dogmele creștine. El însuși atrage atenția că „necunoașterea Sfintei Scripturi este pricina tuturor relelor”²³, iar cu alt prilej afirmă: „Cunoașterea Scripturilor întărește duhul, curăță conștiința, smulge patimile înrobitoare, seamănă virtutea, ne ridică deasupra săgeților diavolului, ne face să locuim aproape de cer, eliberează sufletul de legaturile trupului, dându-i aripi ușoare și face să intre în sufletul cititorilor tot ceea ce s-a putut spune vreodată mai bine”²⁴.

O dată cu limbajul ales, în predicile sale întâlnim o permanentă vioiciune a ideilor. Atenția ascultătorilor este întreținută, de asemenea, și prin expresii surpriză, prin actualizări șocante, în sensul bun al cuvântului. Cum spuneam mai sus, prin sugestiile și sfaturile pe care le dă, Sf. Ioan Gură de Aur trebuie considerat și un teoretician al predicii. Bunăoară, în binecunoscutul *Tratat despre preoție* (*Περὶ ἱεροσύνης*) vorbește despre importanța covârșitoare a predicii, în termeni testamentari: „În afară de pilda prin faptă, preoții n-au decât un singur mijloc, o singură cale de vindecare: învățătura cu cuvântul, predica. Aceasta e instrumentul, aceasta e hrana, aceasta e cel mai bun aer; Aceasta ține loc de medicament, aceasta ține loc de cauterizare, ține loc de bisturiu. Dacă preotul trebuie să ardă sau să taie, trebuie neapărat să se folosească de predică. Dacă predica nu-i în stare să facă asta, zadarnice sunt toate celelalte. Prin predică ridicăm sufletul deznădăjduit; prin predică smerim sufletul îngâmfat; prin predică tăiem ce-i de prisos; prin predică împlinim cele de lipsă; prin predică lucrăm pe toate celelalte câte ne ajută la însănătoșirea sufletului...”²⁵. Cu aceeași conștiință a responsabilității față de importanța cuvântului, Sf. Ioan Gură de Aur a rostit, pe când era preot în Antiohia, *Omilia despre predică* (*Ὁμιλία περὶ τῆς κηρύξεως*) despre care am mai amintit, în care atrage atenția, între altele, că predicatorul nu trebuie să se asemene doar cu un chirurg care taie partea bolnavă, așa cum reiese și din citatul mai sus-menționat, ci are îndatorirea să și vindece, să îngrijească rănilor respective: „Cel mai bun mijloc de vindecare nu-i numai tăierea părții bolnave, ci și oblojirea rănilor; iar cea mai minunată lege de predicare nu-i numai muștrarea, ci și sfatul și mângâierea. Așa a poruncit și Pavel: „Muștră, ceartă, mângâie „(II Tim. 4,2). Dacă-i mângâi mereu pe ascultători, îi faci trândavi; dacă îi cerți numai, îi faci îndărătnici, că, neputând îndura povara unor continui muștrări, te părăsesc îndată. De aceea felul predicării trebuie să fie variat...”²⁶.

Pentru Răsărit trebuie să mai amintim, fie și în treacăt, pe *Sofronie al Ierusalimului* († 638), supranumit „Scolasticul”, de la care au rămas 9 predici, *Gherman al Constantinopolului* († 740), panegirist vestit, îndeosebi al Maicii Domnului (din cele 9

²³ *Omilia IX-a la Coloseni*, P. G. LXII, 361.

²⁴ *Omilia X-a*, P. G. LXIII, 485.

²⁵ Cap. 3, *Preotul trebuie să fie destoinic în predicarea cuvântului lui Dumnezeu*, în vol. *DESPRE PREOȚIE*, Edit. IBMBOR, trad. Pr. dr. D. FECIORU, București, 1987, p. 99.

²⁶ *Ὁὗτος γὰρ ἀριστος ἰατρείας τροπος, μὴ μονον τέμνειν, ἀλλὰ καὶ ἐπιδεδεσμεῖν τὰ ἔλκη· οὗτος θαυμαστος διδασκαλίας νομος, μὴ μονον ἐπιτιμᾶν, ἀλλὰ καὶ παρακαλεῖν καὶ παραμυθεῖσθαι. Οὕτω καὶ Παῦλος ἐκέλευσεν· Ἐλεῖν, ἐπιτίμησον, παρακαλεσον. Ἐὰν τε παρακαλῇ τις διολον, ραθυμότερους ποιεῖ τοὺς ακροατῆς· Ἐὰν τε ἐπιτιμᾷ μονον, τραχυτέρους ἐγγραζεται· οὐ γὰρ δυναμενοι το ορτίον τῶν διηνεκῶν ἐλέγχων ἐνεγκεῖν, ἀποπηδᾶσιν ἐθέως. Διο χρη ποικίλον τινὰ εἶναι τον τῆς διδασκαλίας τροπον.* (J. BAREILLE, *op. cit.*, p. 405-406). Trad. rom. Pr. dr. D. FECIORU, M.A. 1-3/1978, p. 58.

cuvântări rămase de la el, 7 sunt consacrate Maicii Domnului) și *Sf. Ioan Damaschin* († 749), cu cele 13 omilii (se pare nu toate autentice).

Pentru Apus, cele mai sonore nume de predicatori sunt: *Sf. Ambrozie*, *Fericitul Ieronim*, *Fericitul Augustin* și *Papa Grigorie cel Mare*.

Sf. Ambrozie († 397). De la el s-au păstrat câteva necrologuri: *La moartea fratelui Satyrus* (două)²⁷, *La înmormântarea împăraților Valentinian II și Teodosie*. Acestea se adaugă și omiliile exegetice consacrate Evangheliei după Luca (10 cărți), *Hexameronul*, în șase cărți (imitându-l fidel pe *Sf. Vasile cel Mare*). Amintim de asemenea omiliile dedicate patriarhilor și *Comentarii la 12 Psalmi*.

Fericitul Ieronim († 420). Opera omiletică a înregistrat 59 omilii asupra psalmilor, 10 omilii la *Marcu*, 10 asupra altor texte biblice; de asemenea, 14 omilii la *Psalmi*, 2 la *Isaia*. A fost unul din cei mai mari comentatori ai *Sfintei Scripturi*, lăsând importante opere exegetice din care amintim: *Mici comentarii la Psalmi*, *Comentarii la Ecclesiast*, *Comentarii la Profeți*, *Comentarii la Matei*, *La câteva epistolele pauline* (*Galateni*, *Efesenii*, *Tit și Filimon*), *Comentarii la Apocalipsă* etc.

Fericitul Augustin († 420) este cel mai prolific predicator din apus, identificându-se aprox. 800 de omilii (inclusiv cele exegetice). *De doctrina Christiana*, operă augustiniană de căpetenie, este un tratat în patru cărți, dintre care primele două se ocupă cu pregătirea necesară în vederea înțelegerii *Sfintei Scripturi*, a treia este ermineutică, iar **a patra este omiletică**. Din păcate nu este tradusă încă în limba română, dar ca un auxiliar al textului latin dispunem de traducerea franceză alcătuită de *Peronne Vincent* și echipa sa²⁸. Predicile sale sunt scurte și simple ("vulgare", adică *populare*). Se spune că timp de 40 de ani a predicat în fiecare zi. Este deosebit de sugestivă una din mărturisirile sale făcute ascultătorilor: „Dacă vă predic și mă ascultați, eu mă mântuiesc; dacă vă predic și nu mă ascultați, eu tot mă mântuiesc; dar eu nu vreau să mă mântuiesc fără voi...”

Papa Grigorie cel Mare-Dialogul²⁹ († 604) este ultimul orator apusean remarcabil al perioadei patristice. Ne-au rămas de la el 62 omilii. Pentru viața sa exemplară este trecut în rândul sfinților și pomenit în ziua de 12 martie. În afară de omilii, pentru slujirea învățătoarească este de mare importanță și *Cartea regulei pastorale* (*Liber regulae pastoralis*), structurată în patru părți, dintre care ultimele două conțin elemente cu preponderență omiletică³⁰. Astfel, spre exemplu, în partea III-a, cap. 1 se intitulează: „Câtă varietate trebuie să fie în arta predicării”, iar cap. 40: „Despre faptele și cuvintele propovăduitorului”. Partea IV-a, *Calitățile și smerenia predicatorului*, atrage atenția asupra celei mai înalte virtuți morale, smerenia: „Predicatorul, după ce și-a împlinit îndatoririle slujbei lui, trebuie să se întoarcă în el însuși pentru ca viața și propovăduirea să nu-l ducă la trufie. Adeseori, o cuvântare reușită și bogată în conținut înalță sufletul cuvântătorului și succesul obținut îi poate cauza o bucurie tainică. Chiar pentru aceasta este nevoie ca predicatorul să trezească în el frângerea de sine și să trăiască în smerenie sfântă...”³¹.

²⁷ Partea I este tradusă de Pr. conf. dr. Al. I. STAN, în G.B., XLVIII (1989), nr. 2, p. 63-78, cu titlul *Conținutul teologic al cuvântării Sf. Ambrozie la trecerea din viață a fratelui său Satyrus*.

²⁸ *Oeuvres complètes de Saint Augustin*, Paris, 1870. În P. L., vezi vol. XXXIV, col. 15-122.

²⁹ Numit "Dialogul" după lucrarea sa aghiografică *Dialoguri despre viața și minunile Părinților italieni*, în 4 cărți, în care "dialoghează" cu diaconul Petru.

³⁰ Tradusă în românește de Pr. prof. dr. Al. MOISIU, Editura Institutului Biblic, București, 1996, 216 p.

³¹ *Op. cit.*, p. 209.

Tot în perioada patristică se înscriu și următorii predicatori apuseni: *Papa Leon cel Mare* († 461), de la care avem 96 de cuvântări, la posturi, praznice împărătești, panegirice, accentul fiind în general liturgic; *Petru Hrisologul* († 450), arhiepiscopul Ravenei, cu 176 de cuvântări, în general cu teme luate din Sfânta Scriptură; *Beda Venerabilul* († 735), călugăr și istoric englez, a lăsat două volume cu omilii, câte 25 în fiecare, fiind adresate monahilor.

*

Ca o concluzie generală privind predica patristică, remarcăm, pe de o parte utilizarea cu preponderență a Sfintei Scripturi, pe de alta preocuparea asiduă pentru problemele vremii. Mesajul evanghelic, de-a pururi valabil, este propovăduit în contextul frământărilor, durerilor și bucuriilor cotidiene, astfel că predicile patristice ne dau, nouă celor de azi, soluția eficienței omiletice: *actualizarea permanentă*. Este ceea ce părintele Sebastian Chilea, profesor de mare conștiință, spune într-unul din studiile sale: „Predicatorii de astăzi trebuie să plece de la o anume prezență sufletească a ascultătorilor, sau de la ceea ce înțelegem prin **actualitatea sufletească**. Să nu nădăjduiască niciodată că atenția ascultătorilor îi poate urmări în orice condiții, dacă au de spus ceva de seamă. Este iluzia cea mai frecventă. Atenția ascultătorilor nu poate să urmărească decât o dezvoltare care pornește de la ceva actual, cunoscut, trăit și de înaltă valoare pentru ei „³².

De valoarea acestor observații nu ne vom da seama, însă, decât aprofundând, asimilând și utilizând scrierile patristice în predicile noastre.

³² *Considerații omiletice actuale*, „Ortodoxia” 1/1967, p. 72.

8. PREDICA ÎN BISERICA NOASTRĂ. *Studiu prin exemplificări (până în sec. al XX-lea)*

Pentru o propovăduire eficientă, corespunzătoare cu realitățile și implicațiile misionare actuale din țara noastră, socotim imperios necesar a se cunoaște eforturile omiletice depuse de bărbați reprezentativi ai Bisericii noastre, de-a lungul veacurilor. Evident, spațiul relativ restrâns pe care și-l propune studiul de față obligă la o retrospectivă limitată. Fie și așa, analiza va fi utilă pentru observarea, măcar în linii mari, a preocupărilor misionar-predicatoriale, o dată cu urmărirea câtorva teme abordate, a tehnicii de amvon, a evoluției limbajului omiletic etc.

Se cunoaște din Istoria Bisericii Române că teritoriul țării a fost străbătut dintru început de pașii diferiților misionari creștini, între care se numără și Sf. Apostol Andrei, iar după unele cercetări mai noi și Sf. Ap. Filip. Mai târziu, prin secolul al IV-lea, a predicat în ținuturile strămoșilor noștri și episcopul daco-roman Niceta de Remesiana († după 414)¹. În secolele următoare mărturiile sunt puține, iar predici păstrate efectiv nu avem până în secolul al XVI-lea. Sunt amintiți, însă, alți misionari-predicatori, precum călugării dominicani, care pe la 1230 propovăduiau prin ținuturile oltenice din zona Severinului și Grigore Țamblac (sec. al XV-lea), preot al Patriarhiei din Constantinopol, care, trimis de această patriarhie în Moldova și primit cu toate onorurile de Alexandru cel Bun la Suceava, va ține mai multe predici, dintre care unele chiar în limba română². Din păcate nici una nu ni s-a păstrat. Episcopul Melchisedec Ștefănescu, în *Viața și scrierile lui Grigore Țamblac*, citită la ședințele Academiei Române, din 27 ian. - 3, 10 și 17 feb. 1883, face la un moment dat aceasta afirmație: „De la Grigore Țamblacu au rămasu posterității mai multe predice și panegirice, unor persoane iubite și stimate de dânsulu...Toate în limba sârbească”³.

Nu este exclus, însă, ca Grigore Țamblac să fi rostit unele predici în limba română. Episcopul Melchisedec Ștefănescu vorbește, în același document, despre „familia românească și locul nașterii lui Țamblac”⁴. Între predicile rostite unele se înscriu în genul parenetic, ca de exemplu „Cuvântulu lui Țamblacu ținutu la Moscova la mormântulu unchiului său Kiprian”⁵, așadar un necrolog.

¹ Vezi Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *Dicționarul Teologilor Români*, București, 1996, p. 307; de asemenea, Pr. prof. dr. Ștefan Alexe, *Sfântul Niceta de Remesiana și ecumenicitatea patristică din secolele IV-V*, Teză de doctorat, în S.T. XXI, 1969, nr. 7-8, p. 453-587 (și extras, București, 1969, 141 p).

² Diac. dr. Gh. Comșa, *Istoria prediciei la români*, București, 1921, p. 8-9.

³ Melchisedec ȘTEFĂNESCU, *Viața și scrierile lui Grigorie Țamblac*, București, 1883, p. 79. Părintele prof. M. PĂCURARIU, face această mențiune: *Grigore Țamblac a scris și a rostit la Suceava - în limba slavă - un număr însemnat de predici (după unii 23, după alții numai 5)*, IBR, București, 1980, vol. I., p. 401. Diac. dr. Gh. COMȘA, în *Istoria prediciei la români...*, notează că de la Grigore Țamblac rămân 8 predici. N. CARTOJAN zice că 17; vezi *Istoria literaturii române vechi*, București, 1980, p. 47: *despre Sf. Taine; despre răposați; viața monahală; despre lăsatul sec de brânză; Nașterea Sf. Ioan Botezătorul; Sf. Ap. Petru și Pavel; Preacinstirea Maicii Domnului; laudă celor trei tineri și proorocului David*, p. 9.

⁴ *Viață și scrierile...*, p. 2; însuși numele Țamblac, derivă -după afirmațiile episcopului academician- din Țimblacu = Semi-vlach; „așa îl numesc scriitorii ruși, „Țimblachu”, *ibidem*. Melchisedec Ștefănescu admite și posibilitatea ca Gr. Țamblac să fie înmormântat la mănăstirea Neamțu, după voința sa, ceea ce ar întări ipoteza originii sale românești: „Tradiția păstrată la Mănăstirea Neamțu despre moartea lui Țamblacu în acea mănăstire și înmormântarea lui acolo, are toată probabilitatea de adevăr istoric”, *Ibidem*, p. 107. N. CARTOJAN, este însă de altă părere: „era bulgar”, *op. cit.* p. 47, considerând, totodată, că „studiul lui Melchisedec este depășit...”, *ibidem*, p. 48.

⁵ *Ibidem*, p. 80.

S-ar mai putea vorbi de unele mărturii ale predicii, dar socotim nepotrivit să continuăm, atâta vreme cât sunt doar menționate în documente auxiliare și nu s-au păstrat efectiv. De aceea recurgem la o metodă practică: ne vom opri la câteva dintre cele mai reprezentative repere ale predicii românești, propriu-zis la cele care s-au păstrat, plecând de la cele mai vechi și ajungând cât mai aproape de zilele noastre, pomenind nume și cuvântări, însoțite de mici comentarii. Vom avea, în acest mod, o mică imagine cronologică a evoluției predicii la români, atât sub aspectul conținutului, cât și al formei. Vom observa, totodată, evoluția limbajului omiletic, care – în pofida modernizării firești – nu va pierde dulceața limbii „vechilor cazanii”, vorba poetului-preot Al. Mateevici⁶. Deschizând cu emoție paginile acestor cărți vechi, încărcate de sfințenia și râvna bărbaților aleși care le-au scris, simți nevoia să rostești o dată cu Eminescu, poetul nostru cel de toate zilele: „Când privesc zilele de aur a scripturilor române/ Mă cufund ca într’o mare de visări dulci și senine/ Și în jur parcă-mi colindă dulci și mândre primăveri,/ Sau văd nopți ce’ntind deasupra-mi oceanele de stele,/ Zile cu trei sori în frunte, verzi dumbrăvi cu filomele,/ Cu izvoare-ale gândirii și cu râuri de cântări...”⁷.

1. Prima predică păstrată în literatura noastră omiletică este *Cuvântarea lui Neagoe Basarab la a doua îngropare a osemintelor mamei sale Neaga și a copiilor săi: Petru, Ioan și Anghelina, la mănăstirea Argeș*⁸.

Pentru importanța ei deosebită prezentăm textul integral:

Prea iubite Vlădică Macarie, cea ce ești cu mila și cu darul lui Dumnezeu ales și pus înaintea noastră, de ne luminezi și ne strălucești ca razele soarelui, ca să ne arăți și să ne înveți calea lui Dumnezeu și nouă. Așijderea și voi, părinți, care sunteți cu aceeași milă ai aceluiași Dumnezeu aleși, și egumeni din sfintele mănăstiri și lavre, și pentru dragostea lui Hristos ați lăsat hrana veacului acestuia și ați pofit să dobândiți fața lui Dumnezeu cea bună, și să ajungeți viața cea de veci. Dumnezeu, care este mult milostiv și bun, să vă dea după mila Lui, să nu se lipsească pofta voastră de cererea Lui. Și voi, preoților și slujitorii Bisericii, care slujiți sfintelor mănăstiri, să primească Dumnezeu pofta și ostenelele voastre și să înfloriți în cer în veci ca crinul. Asemenea și vouă, boieri, mireni, bogați și săraci, bărbați și femei, câți doriți să dobândiți milă de la Dumnezeu. O, bunul meu părinte, vlădică Macarie, și voi, iubitori de Hristos, cinstiți egumeni, și voi, fraților preoți și poslușnici, care totdeauna lăudați pe Dumnezeu, așijderea și voi toți câți sunteți buni slăvitori creștini și vă chemați mireni și aduceți laudă lui Dumnezeu în toată vremea, să dea Dumnezeu să nu se despartă slava Lui de la voi. Ascultați-mă și pe mine, ticălosul, cu ușurare și cuvintele mele le auziți și le primiți fără dosădire, că am să vă spun un dor al inimii mele foarte amar și cu foc și să mă iertați într-acest ceas zicând puține cuvinte către oasele maicii mele, că, fără de iertăciunea voastră, nu voi putea grăi.

O, maica mea și născătoarea mea, ia și tu iertăciune de la părinți și de la frați, că voi să încep a grăi către tine, cu multe lacrimi și cu grele și nenumărat suspine, ci te rog să mă ascuți cu dragoste, că voi să îndrăznesc să fac orăție către oasele tale cele ostenitoare!

O, maica mea și dulceața inimii mele și roaba Dumnezeului meu, câtă dosadă ai avut pentru mine, fiind multă vreme însărcinată cu mine, ziua și noaptea, și încă nu numai ziua și noaptea, ci în toată vremea și în tot ceasul ai fost însărcinată și împovărată cu trupul meu până la vremea ce-ți veni porunca lui Dumnezeu să mă naști. Atunci, o, maica mea, atâtea griji și scârbe ai avut, câte ai avut și la moarte! Deci, cu porunca lui Dumnezeu, adaose Sfinția Sa ție viață și mie naștere. Și după aceea, încă mai multe ostenele și scârbe ai petrecut pentru mine, cât stau și eu de mă mir de mulțimea lor și nu pot să socotesc și să număr ostenelele tale cât te-ai

⁶ Mărturisită în cunoscuta poezie "Limba noastră".

⁷ Epigonii, strofa I; vezi Ediția critică semnată de Perpesicius, Editura "Vestala", București, 1994, p. 31.

⁸ Publicată de Nicolae Iorga, în *Cuvântări de înmormântare și de pomenire*, Vălenii de Munte, 1909, p. 7-17.

ostenit pentru mine! Știu pe albină că se ostenește și ea mult, și niciodată, de dulceața florilor, nu se poate sătura de osteneală, încât mi se pare că ea este mai ostenitoare decât alte zburătoare. Însă am socotit și am chibzuit că aceea numai ziua se ostenește, iar noaptea ea se odihnește. Dar pe tine, o, draga mea maică, eu te-am găsit mai ostenitoare decât ea, - pentru ce? Pentru că albina noaptea se odihnește. Asemenea și alte păsări ale cerului toate, și peștii din fundul mării, toți atunci se odihnesc; iar tu, maica mea, niciodată n-ai avut odihnă, nici ziua, nici noaptea, nici măcar un ceas, nici te-ai săturat vreodată de osteneală. Pentru aceea, iubita mea maică, te numesc pe tine că ai fost mai ostenitoare decât albina și decât păsările cerului și decât peștii mării.

O, maica mea, iar când ai vrut să te odihnești de ostenele tale, mare dor și dragoste ai avut în inima ta pentru mine. Atunci ai luat alte ostenele, mai mari și mai multe. Eu eram înaintea ochilor tăi mai luminat decât razele soarelui și niciodată n-ai avut înaintea ochilor tăi altă lumină mai luminoasă decât pe mine, nici inima ta n-a avut altă avuție mai dragă decât pe mine. Drept aceea, o, maica mea, știu că inima și ochii tăi până la moartea ta nu s-au putut sătura de mine și de vederea mea. Și atunci nu mi se întâmplă să fiu cu tine, ca să se sature ochii tăi de mine și eu, fiul tău, să iau iertare și blagoslovenie de la tine. Și poate pentru că n-am avut eu dragoste din toată inima către tine, n-am ajuns să fiu la moartea ta, ca să se îndulcească inima ta de mine, dacă în vremea vieții tale nu te-ai săturat de dragostea mea, ci încă și la moartea ta ți-a rămas inima aprinsă de dorul și de mila mea și ochii tăi nu s-au săturat de vederea mea. De aceea, mi se umple sufletul de întristare, căci am rămas lipsit de tine, și apoi am căzut în mirare mare și nepricepere și nu știu în ce chip voi putea face odihnă sufletului meu, pentru că nu am fost la moartea ta.

Deci, unii mi-au spus că te-au întrebat: ce vom face pentru sufletul tău, după moartea ta? Iar tu ai zis: Fiindcă inima mea niciodată nu s-a putut sătura de dragostea iubitului meu fiu, a lui Neagoe, de aceea și eu acum îmi pun toată nădejdea sufletului meu și zic: cum m-am nevoit și m-am ostenit eu pentru dânsul, așa doar se va osteni și el pentru sufletul meu.

De aceea, eu, maica mea, dacă am auzit porunca și învățătura ta pe care le-ai lăsat pentru mine, pentru ostenele tale cu care te-ai ostenit pentru mine, și eu încă mă voi osteni pentru tine și pentru dragostea cu care m-ai iubit. Și eu încă voi iubi sufletul tău și-mi voi aduce aminte de păcatele mele.

Deci, maica mea, eu, cu firea mea, nu aflu alt ajutor mai îmbunătățit și mai milostiv decât pe Maria Preacurata Fecioară și maica lui Iisus Hristos Dumnezeuul nostru cel viu, pentru că de la dânsa au fost toate milele și bunătățile și către dânsa am strigat și am zis: O, Preacurată stăpână, maica lui Dumnezeu și preabună ajutătoare, care ești aleasă din toate neamurile, că numai pentru tine îți întoarce Dumnezeu fața Sa întru bunătate către noi, robii Săi. Pentru tine ni s-a deschis Împărăția Cerului, pentru tine ni s-a dăruit hrana raiului; pentru tine, iadul a fost rob și satana rușinat; pentru tine am fost izbăviți din legături și din putrețuri și din temnițele iadului. Tu ești calea vieții și pentru calea ta au câștigat toți dreptii Împărăția cerului. Tu ești vița cea adevărată, care ai făcut nouă strugurele cel copt, din care ne-a curs băutura mântuirii, care este mai dulce decât mierea și decât fagurele. Pentru tine au fost duși dreptii întru Împărăția Cerului. Tu ești masa cea dreaptă și curată care ne-a adus pâinea cea cerească, din care au mâncat dreptii și au luat bucuria cea nespusă și negrăită, și pentru tine toți s-au bucurat.

Pentru aceea, și eu, maica mea, am cugetat că doar am dobândi ceva bucurie de la Preasfânta Născătoare de Dumnezeu și ajutătorea cea bună, că noi toți din păcate suntem născuți și iarăși păcatului lucrăm, iar pentru mila lui Dumnezeu și a Preacuratei Lui Maici doar nu te va lăsa să fii osebită de la fața Lui cea bună. Că pe mine așa m-a dus firea și cugetul, că Maica Domnului nostru Iisus Hristos este milostivă către toți creștinii care o iubesc.

Drept aceea și eu m-am nevoit și am început a zidi Sfinției Sale casă din temelie și nu nădăjduiam ca să o isprăvesc și să o văd sfârșită. Iar Preacurata Fecioară și nevinovata Maică a marelui Împărat ceresc, ea n-a băgat în seamă păcatele mele, ci a săturat ochii mei de dorul ce

doream și am văzut casa Ei gata și sfârșită. Și dacă am văzut așa, m-am umplut de bucurie și săltându-mi inima de veselie, am zis în lauda ei: O, Preacurată Fecioară, Scaunul și lăcașul Cuvântului lui Dumnezeu, fie numele tău lăudat de acum până în veci, că eu, robul tău, nu am nădăjduit să văd pofta inimii mele deplin, nici casa ta sfârșită. Iar după acea bucurie cu care m-am bucurat văzând casa ei sfârșită, eu mi-am adus aminte de cuvintele tale, pe care le-ai poruncit la moartea ta, zicând ce-ți trebuie după moarte să fac eu sufletului tău. Dar eu n-am știut ce lucru ar putea fi mai mare și mai bun. Așadar, am adus oasele tale ca să se îngroape în sfânta casă a celei ce a născut pe Dumnezeu. Iar la aducerea oaselor tale, eu, pentru păcatele mele, iar nu am putut veni ca să mă satur de dorul tău, ci am trimis în locul meu pe iubiții mei fii Teodosie, Petru și Ioan și pe dragele mele fice Stana, Luxandra și Anghelina, ca măcar ei să se sature de dorul oaselor tale, pentru că ei îți sunt fii și ție, după cum îmi sunt mie, și pe care Dumnezeu i-a luat în cămara Sa cea cerească.

O, fiul meu, Petre, iată că-ți trimit coroana și diademele, pentru că tu-mi erai stâlparea mea cea înflorită, de care pururea se umbreau și se răcoreau ochii mei. Iar acum stâlparea mea s-a uscat și florile ei s-au veștejit și s-au scuturat și ochii mei au rămas arși și pârlți de jalea înfloririi tale. O, iubitul meu Petre! Eu gândeam și cugetam să fii Domn și să veselești bătrânețele mele oarecând cu tinerețele tale și să fii biruitor pământului. Iar acum, fiul meu, te văd zăcând sub pământ, ca trupul oricărui sărac. Într-o vreme îmi erai drag, iar acum te-am urât; într-o vreme îmi era milă de tine, iar acum nu-mi este milă; într-o vreme erai bogat, iar acum ești sărac; într-o vreme, fiul meu, te vedeam pe pământ, iar acum te văd sub pământ. Puțină vreme te-ai arătat ca o floare frumoasă înaintea ochilor mei și numai decît te-ai dus sub pământ. Eu credeam să mă vezi tu pe mine sub pământ, dar te-am văzut eu pe tine îngropat.

O, fătul meu, căci nu mă acoperi mai bine pământul pe mine decît pe tine și mă lăsași la bătrânețele mele, când era vremea să se odihnească de către tine. Tu, atunci, n-ai nici o grijă de mine, ci m-ai lăsat să fie totdeauna inima mea arsă și aprinsă de jalea ta și ochii mei să fie la bătrânețele mele tot plini de lacrimi, ziua și noaptea. O, fiul meu, mai bucuros aș fi dat traiul și zilele mele, ca să fii tu viu. Eu îți gătisem haine domnești, ca să te îmbraci cu ele și să te împodobеști, ca să veselești inima mea și să usuci aceste lacrimi din ochii mei; iar acum trupul tău se dezbracă de hainele pe care i le-am gătit și se îmbracă în pământ, dintru care a fost luat, după cum zice Dumnezeu: „Din pământ ești, și iar în pământ te vei întoarce”. Iar sufletul tău vede alte vederi și nu știu dintr-acele vederi ce va fi văzând sufletul tău; milostivi-se-va Dumnezeu să-ți îmbrace sufletul tău cu mila Sa. Ci mă tem ca să nu fie sufletul tău rămas cumva nesățul de fața lui Dumnezeu pentru păcatele mele.

Însă, după acestea toate, iată că-ți zic: Scoală, fătul meu, scoală, că au venit și oasele moașei tale (buncii) la tine, ca să se odihnească și ele lângă tine, pentru că și ție îți este mumă ca și mie. Și, împreună cu ele, am trimis și podoabele tale: coroana și surguciul tău și diademele. Să se puie cununa și surguciul tău la Paștopcrator (m-rea din Muntele Athos n.n.), ca să se împodobească cu ele, ca doar s-o milostivi Domnul Dumnezeu spre voi și v-ar dărui cununile cele ce nu vor trece niciodată. Iar diademele să se puie la veșmântul Precistei, ca să se milostivească spre voi și să vă acopere sub veșmântul ei la înfricoșata judecată și să vă dea viața cea de veci, care nu va trece niciodată.

O, iubiții mei fii și avuția inimii mele cea scumpă și lumina ochilor mei cea strălucitoare, tu, fătul meu Teodosie și voi, dragele mele cocoane, Stano și Luxandro, acum muma mea și moașa voastră se îngroapă sub pământ, după porunca lui Dumnezeu. Sculați-vă voi și alergați către îndurătorul și stăpânul nostru Iisus Hristos și către Preacurata a lui Maică și, cu multă frică și umilință, cuprindeți în brațe cinstitele lor icoane, pentru mumă-mea și moașa voastră și pentru feciorii mei și frații voștri și ziceți așa: O, Stăpâne Hristoase, Împărate atotțiitorule, bunule și iubitorule de oameni, Doamne și Dumnezeu cel nemincinos, care ai zis că: „Pe cel ce va veni către Mine, nu-l voi goni afară”, drept aceea și noi, robii Tăi, nu aflăm decît pe Tine. Pentru aceea alergăm către Tine, ca să ne miluiești, însă nu după păcatele noastre, ci după mila Ta cea multă, care nu o știe nimeni de unde vine, nici o poate socoti. Că noi, Doamne, suntem

zidirea Ta, ci nu lăsa, Doamne, pe strămoaşa noastră şi pe fraţii noştri, făptura mâinilor Tale, să fie batjocoriţi de Satana, ci-i primeşte în camera Ta cea bună, - nu doar ca pe nişte drepţi, ci ca pe nişte argaţi de cei mai proşti (simpli, n.n.).

Părintele meu, chir Macarie, şi voi, egumeni şi preoţi, şi alţi fraţi câţi vă aflaţi întru Hristos, toţi pe care v-am rugat şi mai înainte să am iertare şi blagoslovenie de la voi, ca să fac puţină rugă către oasele maicii mele. Pentru aceea, cât am putut pricepe dintr-o parte oarecare, eu am zis şi m-am rugat, dar să vă fie fără supărare ca să mă rog către Domnul nostru Iisus Hristos pentru sufletul maicii mele. Că de aş fi şi vrut să mă rog mai înainte, eu n-am îndrăznit a grăi cuvânt către Dumnezeuul meu, că sunt îngreunat şi însărcinat de păcate; iar, cu ajutorul şi cu blagoslovenia voastră, acum eu voi îndrăzni a grăi şi a mă ruga lui Dumnezeu, împreună cu voi, cu toţi.

O, Împărate atotţiitorule, Dumnezeuul cel milostiv şi iubitor de oameni, către Tine cad, Domnul meu, şi Te rog pentru mieuşeaua Ta şi muma mea; pentru mila Ta cea mare, să nu fie despărţită de turma Ta, în prăpăstiile cele adânci, nici să fie biruită de fiarele cele cumplite şi nemilostive. Ci Tu, Păstorul cel bun, o întoarce în staulul Tău şi o scoate din adâncul prăpăstiilor, şi o izbăveşte de fiarele cele cumplite şi nemilostive, şi o primeşte în turma Ta. Că numai spre mila Ta ne nădăjduim, Doamne Dumnezeuul meu. Că mila Ta n-are început, nici sfârşit. Şi pentru dragostea noastră Tu ai făcut cerul şi încă Te-ai făcut şi fecior lui Adam, şi pentru dragostea noastră faţa obrazului Tău cea dulce şi luminată o ai dat spre lovire de palme şi spre scuipare şi ocară neamului jidovesc, celui nemulţumitor. Pentru noi ai stătut la judecată înaintea Caiafei. O, frică şi minune, cum robul şedea, iar Împăratul sta în picioare! Cum Ana îl batjocorea, iar Împăratul cerurilor se smerea! Pentru dragostea noastră, Împărate Hristoase, ai lăsat cetatea cea cerească şi Te-ai pogorât de ţi-ai răstignit trupul pe Cruce în cetatea ovreiască şi Te-au adăpat cu oţet şi cu fiere. Pentru noi ai luat palme peste obraz şi pătrundere de piroane. Şi când Te-au împuns cu suliţa în coastă, fără de milă, atunci soarele s-a ascuns, luna nu şi-a mai dat lumina ei, stelele cerului s-au întunecat, cerurile s-au înfricoşat, pământul din temelie s-a cutremurat, întuneric a fost peste toată lumea, catapeteasma templului s-a rupt şi pietrele s-au sfărâmat.

Iar când te-a văzut spânzurând pe Cruce, cine ar putea spune lacrimile curatei Fecioare şi ale iubitelui Tău ucenic! Atunci s-a pogorât Arhanghelul Mihail şi cu Gavriil, cu Heruvimii cei cu ochi mulţi şi cu Serafimii cei cu câte şase aripi şi neputând să caute spre mulţimea răbdării şi smereniei Tale, şi-au acoperit feţele cu aripile lor şi se mirau şi ei de atâta răbdare şi smerenie ce ai arătat pentru noi! Iar, pe urmă, câţi Te-au iubit şi s-au închinat sfintelor Tale patimi şi răstignirii Tale, au zugrăvit icoane, cinstitul şi prea luminatu-ţi chip, iar câţi au fost necredincioşi şi n-au crezut în Tine, au venit către icoana chipului Tău şi împărătescul Tău trup l-au împuns cu suliţa şi, - o, minune! - a curse sânge, ca şi mai înainte.

O, Doamne, Împăratul meu, atâta dragoste şi patimi ai pus pentru noi, cât nimeni nu poate socoti nici număra milele Tale câte sunt, nici de când s-au început, nici când se vor sfârşi.

Drept aceea, şi eu, nevrednicul robul Tău, care sunt mai păcătos decât toţi oamenii, dimpreună cu roaba Ta şi muma mea Neaga, şi cu zidirea Ta şi feciorii mei, ne închinăm răstignirii Tale şi ranelor Împărăţiei Tale, pe care le-ai răbdut pe Cruce pentru noi, oamenii, şi slăvim Învierea Ta, Dumnezeuul nostru, pentru că printr-însa a fost iadul robilor şi spart, şi faţa Satanei, cea scârnavă şi spurcată, a fost ruşinată, iar drepţii au luat viaţa de veci.

Vezi, fătul meu, Teodosie, cât este de bun Dumnezeu! Pentru aceea, cu nevoinţă şi cu umilinţă, te scoală şi te închină lui Iisus Hristos, că nu se cade să stea împărăteştile şi nevinovatele rane necercetate de noi; ci ia surguciul robului lui Dumnezeu, fiului meu şi al fratelui său, al lui Petru, şi acopere cu el cinstitele rane ale Domnului nostru Iisus Hristos şi să mi te închini, fătul meu, şi să săruţi rana cea cinstită a Domnului Hristos, pentru muma mea şi moaşa ta, Neaga, încă şi pentru mine şi pentru fraţii tăi, pentru Petru, şi Stana şi Anghelina, deci şi pentru mine, fătul meu. Şi te roagă lui Dumnezeu să te miluiască şi să-i fie milă de tine şi

în acest veac, și în cel ce va să fie. Că Dumnezeu este mult milostiv și El însuși zice: „Oricine va veni la Mine, nu-l voi scoate afară”. Pentru aceea și noi, către nimeni altul nu ne întoarcem fețele, ci numai către îndurările și milele lui Hristos, ca doar s-o milostivi spre noi și ne va da traiul și viața Sa, care nu va trece niciodată, ci va trăi în ani netrecuți și nesfârșiți. Amin.⁹

Scurtă analiză. Acest necrolog, cu pronunțat caracter panegiric, rostit aprox. în anul 1519, fiind cea mai veche predică în limba română cunoscută până în prezent, impresionează atât prin conținut cât și prin modul de exprimare. De la un cap la altul se evidențiază o adâncă recunoștință a fiului față de mama sa, exprimată într-o smerenie totală: „O, maica mea și dulceața inimii mele și roaba Dumnezeului meu, câtă dosadă ai avut pentru mine, fiind multă vreme însărcinată cu mine, ziua și noaptea, și încă nu numai ziua și noaptea, ci în toată vremea și în tot ceasul ai fost însărcinată și împovărată cu trupul meu până la vremea ce-ți veni porunca lui Dumnezeu să mă naști. Atunci, o, maica mea atâtea griji și scârbe ai avut, câte ai avut și la moarte. Deci, cu porunca lui Dumnezeu, adaose Sfinția Sa ție viață și mie naștere. Și după aceea, încă multe ostenele și scârbe ai petrecut pentru mine, cât stau și eu de mă mir de mulțimea lor și nu pot să socotesc și să număr ostenelele tale cât te-ai ostenit pentru mine...”. Atitudinea smerită a vorbitorului reiese chiar și din acest pasaj. Dar și mai elocvent din următorul: „Părintele meu, chir Macarie, și voi, egumeni și preoți, și alți frați câți vă aflați întru Hristos, toți pe care v-am rugat și mai înainte să am iertare și blagoslovenie de la voi, ca să fac puțină rugă către oasele maicii mele. Pentru aceea, cât am putut pricepe dintr-o parte oarecare, eu am zis și m-am rugat, dar să vă fie fără supărare ca să mă rog către Domnul nostru Iisus Hristos pentru sufletul maicii mele. Că de aș fi vrut să mă rog mai înainte, eu n-am îndrăznit a grăi cuvânt către Dumnezeul meu, că sunt îngreunat și însărcinat de păcate, iar cu ajutorul și blagoslovenia voastră, acum eu voi îndrăzni a grăi și a mă ruga lui Dumnezeu, împreună cu voi, cu toți...” Gândurile de recunoștință exprimate atât de smerit, sunt pilduitoare pentru toți slujitorii cuvântului. Ele conțin implicit, la tot pasul, îndemnuri morale specifice acestui gen de pareneză. Domnul creștin nu uită să citeze și Sfânta Scriptură în sprijinul argumentării celor rostite, alegând versete potrivite scopului propus, ca *Din pământ ești și în pământ te vei întoarce* (Facere 3, 19), sau *Pe cel ce vine la Mine nu-l voi scoate afară* (Ioan 6, 37).

2. În ordine cronologică, cel mai important reper omiletic din a doua jumătate a secolului al XVI-lea îl constituie *Cartea cu învățătură a Diaconului George Coresi*, tipărită în Șcheii Brașovului la 1581¹⁰. Părintele prof. acad. Mircea Păcurariu o consideră „cea mai importantă dintre tipăriturile sale românești”¹¹. Beneficiem de ediția critică semnată de filologii Sextil Pușcariu și Alexie Procopovici, publicată în București în anul 1914. Cazanica conține 65 de predici, la duminici, praznice împărătești și sărbători ale sfinților¹². Este deosebit de importantă (și impresionantă, totodată) „Preadislovia” acestei cărți, în care Jupanul Hârjilu Lucaci, judele Brașovului, „sponsorul” lucrării, face la un

⁹ Op. cit., p. 7-17.

¹⁰ Prima Cazanica tipărită de Coresi și echipa sa, în 1564, din nefericire nu s-a păstrat.

¹¹ *Istoria Bisericii Române*, Manual pentru Seminariile teologice liceale, Ediția a IV-a, Editura Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 1996, p. 152. După aprecierea părintelui profesor M. Păcurariu cartea este pur ortodoxă, fiind o traducere de pe un text slavon al omiliilor grecești scrise de patriarhul ecumenic Ioan Calecas (1334-1347), *Ibidem*.

¹² A se vedea cuprinsul ediției după care lucrăm, p. 551-561.

moment dat următoarea mărturisire: „Eu, jupânulu Hârjilu Lucaci, județulu Brașovului și a totu ținutulu Bârsei, foarte cu inimă fierbinte și cu jale aprinsă, de multu jeluiia la această luminată carte. Dereptu aceia în multe părți amu întrebatu ș'amu căutat până o amu aflatu în Țara-rumânească, la arhimitropolitulu Serafimu, în cetate în Târgoviște. Iară după ce o amu oblicitu, iara eu foarte m'amu bucuratu. Și cu multă rugăciune cerșutu-amu de la Sfinția lui, și mi-o tremisu...”¹³. În scopul încunoștiințării celor interesați, în anexa finală includem și enunțurile celor 65 de cuvântări, gândindu-ne la faptul că ele pot fi socotite încă prețioase izvoare atât pentru documentarea bibliografică în vederea alcătuirii lucrărilor de seminar, al licențelor etc., cât și pentru alcătuirea propriu-zisă a predicilor, bineînțeles cu adaptările actuale de rigoare.

Pentru exemplificare am ales prima predică din volum, la Duminica Vameșului și a Fariseului, al cărei text integral este următorul¹⁴: *Ce e de mitari și de fariseiu pilda și lucrulu, ca o învățătură și nevoiță fu tocmită de sfinții oteți, și făcută să se cânte și să se cetească întru această Duminecă, ca să ne dereptămu și să ne gățimu spre sufleteasca nevoiță a postului. Dereptu aceia această Duminecă, ea se și cheamă „preaglăsitoare” pre limba grecească.*

Să se spue și să se propoveduiască ce e după aceasta neșchită pocanie ce vine în vremea de postu, ca că d'amu avea vreo betejală întru sufletele noastre, întâi să curățimu aceia, și așa gata să fimu, cătră mântuitoarea nevoița a postului și a țineriei să meargemu. Că calea spăseniei întâi iaste căire și întoarcere și pacea, iară cătră lucrurile cealea bunele, mare vătămătură fi-va trufa și măriia și preainălțarea. Dereptu aceia și Domnulu nostru Isusu Hristosu, mândria lu Dumnezeu și târiia, cea ce inimile tuturor ispitește și socotește și cu folosu mântuire tocmește sufletelor noastre, că acéastă pildă ce e de fariseiu și de mitariu înainte ne-o pune noao cu mândrie și cu folosu, și oblicește carii nădăjduescu spre sine că sântu derepți și ocărăscu pre ceia ce greșescu.

Că opreaște amu cu această pildă înălțarea celoru ce se țin cu mintea cu susu, și învăță în ce chipu se cade a face cătră Dumnezeu rugă și rugăciuni, să nu cumva cu de ce ne se pare noao folosu a avea, cu aceastea să întărătămu noi Dumnezeu spre noi și să mâniemu nezlobivului și în-lungu-răbdătoriulu Domnulu, dătătoriulu de toate bunătățile. Că dentr'acestu lucru bunătatea rugăciunii și lucrulu cela lăudatulu și spășitoriulu, fără de folosu și fără de plată, află-se noao.

Că mai mare vătămătură decâtu trufa și măriia nu iaste, nice mai iute decâtu măriia și trufa. Că adecă și dentru îngeri, carele era mai mare, trufa-lu lepădă den ceriu, și în locu de luceafăru luminatu, diavolu făcu-lu de-lu cheamă. Și strămoșulu nostru Adamu, trufa și iubirea de dulceață den rai și den cinstea ceaia dentăi surpă-lu. Că trufa iaste începutulu tuturor realeloru și a toată ajutării sufletească tăiare fi-i-va. Că pretutindinea, cea ce i se pare ceva a fi, vătămă-se; și prea lesne pre elu și se înșală și cela ce nemică nu iaste și i se pare că iaste oarece. Dereptu aceia și mulți oameni pierdu-i părearea. și amu aceștii neputințe oamenii ce voru boli, lăsați de Dumnezeu fi-voru, și de ajutoriulu lui lipsescu-se și întru chinulu cela fără de cinste cadu. și a toată bunătatea și bogăția bunătățiloru și lucrurile cealea bunele trufa le răsipește și le strică și le piiarde. și nu numai pre reale surpă-lu, cea însă și acelor bunătăți se luptă și multă vătămătură adauge noao, și oamenii nevoiaște pururea și trufa să rabde, și nici o plată face-i să aibă făcându aceastea.

Că amu să se voru posti trufașii, sau rugăciune să voru face, sau milostenie, sau de se voru face și întregi de minte și spre chinu a se rădica, încă măcară și toate bunătățile s'ară face, întru deșertu se ustenescu, și de răsău fi-voru, derep'ce că urātu iaste lu Dumnezeu. „Că necuratu amu”, zice, „iaste înaintea lu Dumnezeu totu mărețulu cu inima”. Că cu măriia deșartă multe

¹³ Ibidem, p. 5.

¹⁴ Respectăm lexicul ediției din 1914. Textul se găsește la p. 12-20.

case și noroade și cetăți mari sparseră-se. și măriia deșartă, cealea ce-su susu, josu face-le, și toate lucrurile beseareciei și împărăteștile turbură-se și răsipescu-se. Ca și unii amu ce-au eșitu ei din ceastă lume, și singurătatea și viața îngerească iubiră, și a pustiei lăcuită gustară și toată viața lumiei părăsiră, bogăția și slava și bucatele și lalte toate, și de-acia și a trupului pohtire chinuitu-se-au de-au răbdatu, și mulți dentr'aceștea cu păcatulu mării deșarte prinși fură, și de totu periră și se lipsiră, și împreună și cu ceia ce-au fostu învățați păcatelor și voroaveei lumiei plecați, și și den dumnezeiasca slavă cu nușii căzură. Că cumu amu iaste soarele de luminează tuturor de destulu, așa e și măriia. Că tuturor începăturilor bunătăților meastecă-se. și de aceasta amu zicu: „Postindu-mă și voiu dezlega a mânca, și nu mă voiu arăta”. În deșertu mă laudu, și, ca un mândru, iarășu în deșertu mă laudu! Și, cu veșminte luminate îmbrăcându-mă, încă mă biruescu aceștii mării deșarte. Că și în cealea mai realele schimbându-mă, iarășimă mărescu în deșertu. și grăindu, încă mă mărescu, și tăcându, iarăși mă mărescu. Că cumu să ș' ai arunca această în trei părți, de chinu născătoare totu împotrivă află-se săgetarea ei.

Ce, câtu iaste de rea măriia și preainălțarea, atâta e de bună și căirea și smerenia. Că ce răsipeaște trufa și preainălțarea, iară acealea pre iușoru le adună smereniia. Că trufa amu întru propaste bagă omulu, iară smerenia den cădeare scoate pre elu. Că Domnulu amu trufașiloru protiveaște-se, zice, iară smerițiloru dă-le bunătate.

Și iaste de aceasta adeveritu, că înseșu cuvintele ale ceștii evanghelie spunu de acestea, așa grăindu: doi oameni duseră-se în besearecă, să se roage: unulu amu fariseiu, iară altulu mitariu.

Întru pildă și în chipulu oameniloru carei se dereptează de sineșu și ocărășcu pre ceia ce greșescu, pre fariseiulu puse Domnulu, iară pre mitariulu puse-lu întru pilda oameniloru celora ce greșescu și cu inemă înfrântă și cu ispovedanie rugăciune facu, ca să înveaște pre toți trufia să urască, iară smereniia să iubească. Și arată Hristosu chearu cu această pildă, că dereptatea amu și bunătățile minunate și slăvite sântu, șiaproape de Dumnezeu punu omulu; iară cându-lu priimește trufia, întru fără fundulu beznei aruncă omulu. Cu aceasta amu greși și fariseiulu, și dereptu această vină osânditu fu și întru sfârșeniia pîiarderei căzu.

Vezi că nedreptatea și păcatulu urite sântu și pizmașe, și mai vârtosu de toate realele mai grea, și depărtează omulu de Dumnezeu; iară smereniia și pocaniia și ispoveadaniia dereptează-lu și spre spăsenie-lu duce, și aproape de Dumnezeu-lu pune-lu. Aceasta dobândi mitariulu, și dentr'acestu lucru se dereaptă și mântuire află.

Fariseiulu stătu așa, întru elu, și se ruga: „Doamne, laudă ție dau, că nu sântu ca alalți oameni, răpitori, nederepți, curvari, sau ca cestu mitariu”.

Începutulu trufiei dosădire arată-se, că ocărăște pre alalți și întru o nemică nu-i socoteaște pre aceia. Că unii amu measeri-iare, e alții de rudă rea, iară alții că nu înțelegu și proști paru-i-se, e alții nederepți și păcătoși. Că ocărîreei aceștiiu trasu iaste și pre eluși se pare numai că e prea mândru și înțeleptu, de rudă bună și bogatu, putearnicu și dereptu și mai mare de toți oamenii și mai bunu. și va fi și ocărârea începătoare trufiei, iară trufa e cea sămânță rea a ocărîrei. Dereptu aceia zioa ceaia marea a lu Dumnezeu izbândă are a face spre toți dosăditorii și trufașii; și cu făcătorii păcateloru depreună munciți fi-voru.

Că-șu arată fariseiulu chipulu său stându și preainălțarea a luișu și trufa ce avea. Și cuvintele lui den începutu avea chipu de omu bunu și de înțeleptu, că grăia amu: „Doamne, mulțemescu-ți!”. Iară după acestea câte zicea, toate prea cu înălțare și cu trufă împlute era. Nu zicea amu că „tu m'ai făcutu, Doamne, și cu ajutoriulu tău slobozescu-mă de toată nedreptatea și de răpire și de alalte reale”, ce toate ispravele părea-l-se că cu putearea luișu că le-au isprăvitu.

Totu omulu amu știre să aibă, că fără ajutoriulu lu Dumnezeu nu poate isprăvi nici un lucru bunu. Grăiaște Hristosu, că „fără de mine nu puteți face nimică!” Și proroculu iară grăiaște, că „de nu va zidi Domnulu casa, întru deșertu se voru trudi ceia ce o zidescu”. Și apostolu zice că nu cine-ară vrea, nice alergătoriulu, ce carei-su miluiți de Dumnezeu. Și iară:

„Nu eu, ce dulceața lu Dumnezeu carea e întru mine”. Și iară: „Dumnezeu iaste de lucrează întru noi, și, de ce va vrea, să șiluceaze”. E să amu și cu voia putearniciloru cinstiți fi-vămu, însă fără de ajutoriulu celuia de susu nici un lucru în calea vieției aceștiia putemu să facemu. Că, „știu amu”, zice, „că nu e omului calea lui, nici mearge bărbatulu să-șu isprăvească meargerea sa”. Dereptu aceaia amu să nu ne se pare că numai înșine isprăvimu nevoința biruirei, că a noastră iaste cine va vrea și să se nevoiască spre ceaia mai buna, iară a lu Dumnezeu iaste ceaia ce scoate spre lucrulu cela bunulu cu pohta ceaia buna și cu usărdie. Iară cela ce nu poate avea pre fire, ce den bunătate va să o primească și grăiaște că „o pociu dobândi”, aceaia iaste trufă și laudă. Ce amu zici că ai ce n'ai luat? E s'ai și luat, pentru ce te lauzi că n'ai luat?

“Postescu-mă de doao ori în săptămână și a-zeacea dau den totu câtu amu!”.

Iată amu că osândiia fariseiulu pre alalți oameni și pre mitarnicii că sântu curvari șirăpitori. Aceasta amu împotiva păcatului de curvie, cu trufa postului o schimbă. Derep'ce amu că den sațiu naște-se curviia (că sațiuulu iaste tată dosăddireei, și curvie întru mulțimeaa bucateloru iaste), pentru aceaia fariseiulu, cu postul, trupulu-șu neca și-lu topiia, ca multu să-lu ferească de acelu păcatu. Lăuda-se derep'ce că postiia fariseiulu doao zile în săptămână: Luni și Joi. Cu aceastea grăiia fariseiulu că „sântu răpitori și nederepți, iară eu zeciuescu totu câtu amu”. Atâta se elu de lăuda, câtu vrea să se protivească răpirei și nedreptăției, câtu și a lui avuție altora o împărția. Derep'ce amu că Jidovii den toată avuția loră da o a-zeaceași iară altă a-zeaciure și, după aceastea, a treia. Acestoru trei a-zeace bagă-le seamă și se arată că a treia parte da den avuția loră; de-acia și începutulu turmei, ce era născutu întâi, șimulte altele da (ce se zice, ce e de păcateși de curățieși de prazdnice și lăsarea datoareloru). și robiloru așjderea șidatorniciloru ce nu le lua camătă, aceastea toate bagă-le în seamă și le socotiia, că jumătate de avuția loră dau. Iară omulu cela ce-ș va da și jumătate de avuția lui, nemică lui nu I se socoteaște, de se va preaînălțași se va lăuda de aceaia. Cu câtu mai vârtosu cela ce nici a-zeace den avuția lui nu dă, cu ce va fi destoinicu să se preaînălțese săse mărească? Că cătră aceștea șisfânta evanghelie grăiaște-le, că „de nu va fi mai multă dreptatea voastră, mai vârtosu de a cărtulariloru șia fariseiloru, nu aveți a intra în împărăția ceriului”.

Iară mitariulu sta departe, nu vrea nici ochii săi să-șu rădice la ceriu, ce ucidea pieptulu lui, grăiia: „Doamne, milostivu fii mie, păcătosulu!”. Adevăru grăescu voao, că deștinse acesta dreptatu în casa lui, decātu cesta alaltu. Derep'ce că totu carele-șu înalță sine, pleacă-se, iară carele se pleacă, înalță-se”.

Rugându-se mitariulu, și lucrure, căce nu avea bune, nu le putea nice socoti, ca fariseiulu, ce se ucidea în pieptu și inema-șu răniia. Și cu multă înfrângere și cu milă grăiia: „Doamne, milostivu fii mie, păcătosulu!”. Dereptu aceaia și milostivu află pre milostivulu și bunulu despuetoriu și ascultătoriulu Dumnezeu. Că a toate păcatele curăție iaste smereniia cu mândrie, iară trufa piiarde toate bunătățile, derep'ce amu că a tuturoru păcateloru și realeloru mai mare iaste și mai grea trufa. Că mai bine iaste să greșești, să te întorciși săte smerești, decātu să faci bunătățiși săte preaînălți. Că mitariulu amu den păcate izbăvi-se, că rabdă osânda fariseiului cu blândețe și cu răbdare; iară fariseiulu den slavă întru propaste fără de cinste căzu, că se dreptă pre elușu și osândiia pre mitariu și pre alalți oameni. Mitariulu amu, den ponosulu vieției și alu păcateloru, la cinulu cela bunulu și la fericita viață sui-se, e fariseiulu de dumnezeiasca apropiiare depărtă-se, și se delungă de dulcele. Iară mitariulu înalță-se cu smereniia, e fariseiulu plecă-se cu măriia-șu și prea cu înălțarea-șu. De aceaste doao lucruri să ne întrebămu toți oamenii, să ne căutămu păcatele noastre și sălăsămu și greșalele alăltora. Că cine-șu va căuta ale lui păcate, ertătoriulu milostivu fi-va de greșalele altora; iară cineș va osândi, sine și munciei vinovatu se face, să va avea și lucrure bune multe.

Aceasta încă iaste mare a nu osândi alții, ce numai sineșu, frațiloru! Iară noi ale noastre păcate de vomu lăsa, e alalți osândimu șialții ispitimu, neștiindu că, s'amu fi și mai derepți de toți, e alalții vămu osândi, vinovați osândeii fi-vămu, așjderea și munciei și osândeii destoinici fi-vămu. Că zice: „Cu ce judecată veți judeca,

cu aceia judecați fi-veți". Că cine curveaște amu, învățătura calcă; și cela ce osândește pre cela ce-au curvit, și acela învățătura calcă; că împreună și aiavea amândoi învățătura lu Dumnezeu calcă, și cela ce curveaște și cela ce osândește.

Însă să schimbămu și ce e de alte osânde și de întrebare multă, și de noișu mai vârtosu să ne grijimu, fraților! Și săvămu vedea neștine că greșăște, să nu-lu osândimu, ce ale noastre păcate ce ne-su puse înaintea ochiloru noștri, mai vârtose și mai amărâte să le cugetămu decâtu ale alătoru. Că s'au șigreșitu, în același ceasu doară de acealea păcate cu adevăru se-au și pocăitu. E noi, pururea lăcuindu fără de pocăanie, osândimu pre alții și-i ispitimu. Că Lotu întru Sodomu lăcuia și pre nimea nu osâniia; dreptu aceia se dreptăși den focu scăpă și de toată pîiarderea mîniei, de ce Sodomleanii osândiți fură.

Să ne smerimu amu și noi, numai pre noișu să osândimu și pre noișu să ne rușinămu, ca neosândiți să ne aflămu în zioa de judecata cea nefățarnica. și săiubimu amu și smereniia cu mândrie, că de aceasta se dreptă mitariulu șitarulu păcatelor scutură. și săurimu preainălțarea, derep'ce că fariseiulu de aceasta fu surpatu șilucrurile cealea bunele, ce avea, pierdu. Fariseiulu amu, ca un nebunu, lucru bunu lucruse; elu se osândi; iară mitariulu, ca un bunu, lucru bunu nu arătă, și se dreptă. Că căută Domnulu spre suspinarea mitariului și spre frângerea inimiei lui și uciderea pieptului, și priimi cu dulce rugăciunea lui, cu Avelu depreună dreptă elu. Iară jărtvele și bunătățile șiisprăvirea fariseiului, ca unui mare lăudărosu și trufașu, lepădă-le și le urî, ca și celu de frate ucigătoriu Cainu osândi-lu.

Dentr-acestu lucru să cunoaștemu, fraților, și să ne învățămu, și ce lucru mare s'amu lucra, să nu ne preainălțămu pentru acealea. și s'amu fi buniși derepți și blânzi și milostivi, atunce mai vârtosu datori suntemu a ne teame și să ne smerimu, decâtu să ne trufimūși să ne mărimumūși ne lăudămu, să nu cumva truda noastră și usteneala să pîiardemu. Că zice Domnul: „Căndu veți face aceastea toate, ziceți că netrebnici robi suntemu, că, ce-amu fostu datori să facemu, făcut-amu”. Că cu nevoe amu și nepărăsitu iaste datoriulu nostru a aduce lucru Domnului de toate (ce se zice smerenie, răbdare, cucerire, ascultare bună, înțelepție) și cu bună mulțemită să slăvimu și sămărimumūși ne închinămu voiei lui ceaia sfânta. și să nu ne scârbimu de dosăziși de ocări de ce vinu noao de la alții, și sănu scârbimu de nedreptateși de năpaste, ce mai vârtosu să ne bucurămu căndu îpută noao, derep'ce amu că și den aceastea multe folosuși dobândi-vămu.

Să ne învățămuși săînțelegemu, fraților, cătu iaste putearea smereniei și tăria și ajutoriulu, și dentr'acesta lucru înțeleage-vōmu, cătu iaste den preainălțare osândă și lipsă și pîiardere. și după acea amu, bunătate mare iaste pocăania și ispovedaniia și înfrângerea inimiei, și lacrimile și suspinarea den adâncu și umileniia. Dreptu aceia, rogu-mă, fraților, ispovediți-vă lu Dumnezeu pururea și păcatele voastre descoperiți-le lui. Că de vămu amu pune științele noastre înaintea lu Dumnezeu și-i vămu arăta lui ranele sufletelor noastre, și alalți nu vămu osândi, nici ne vămu sălbătici de osânda vecinilor, nici să ne scârbimu dreptu îputareși de clevete și năpaste șiobide, milostivu fi-va noao de-oameni-iubitoriu Domnulu, și mila lui și milostivniciia lui adăpa-ne-va cu vindecare, și ne va unge și va vindeca noi. Să arătămu păcatele noastre neîputătoriului și nemîniosului despuitoriului nostru, cela ce mai vârtosu iaste miluitoriu și vindecătoriu; că amu noi să vămu și tăcea, elu știe toată taina inimiei. Ce să arătămu noi toate păcatele noastre, fraților, și să ne ispovedimu pururea înaintea Domnului, ca să dobândimu dela elu milă. Să lepădămu acicea păcatele noastre, ca să fimu curați și gătiți, ca căndu vomu mearge acolo, priimiți fi-vămu de județulu dreptu întru împărăția lui ceaia nesfîrșită și fericită. Și să moștenimu acea dulceață ce va să fie și neputredulu răpausu, și nescăzuta piște și îndulcire să o dobândimu toți împreună în Hristosu Isusu, Domnulu nostru; că a lui e slava și ținearea întru veacii de veacu, aminu!

Scurt comentariu. Cuvântarea face, așadar, o descriere și combatere a mândriei, opunându-i virtutea smereniei, arătând că pe „cātu iaste de rea măriia și preainălțarea,

atâta e de bună și căirea și smerenia. Că ce răsipeaște trufa și preaînălțarea, iară acelea pre iușoru le adună smereniia. Că trufa amu întru propaste bagă omulu, iara smerenia den cădeare scoate pre elu..."¹⁵. Scopul pericopei evanghelice este văzut astfel de autorul Cazaniei: „Că oprește amu cu această pildă înălțarea celoru ce țin cu mintea prea susu, și învață în ce chipu se cade a face cătră Dumnezeu rugă și rugăciuni, să nu cumva cu de ce ne se pare noao folosu a avea, cu aceastea să nu cumva să întărâtămu noi Dumnezeu spre noi și sa mâniemu nezlobivulu și în-lungu-răbdătoriulu Domnulu, dătătoriulu de toate bunătățile..."¹⁶. Se observă utilizarea preponderentă a Scripturii, cu citate din alte locuri decât cele din pericopa propriu-zisă, pentru argumentarea unor afirmații, totodată formularea inspirată a unor cugetări de genul „Că mai bine iaste să greșești, să te întorci și să te smerești, decâtu sa faci bunătăți și să te preaînălți”¹⁷. Întâlnim destul de des expresii de o frumusețe literară deosebită, care exprimă plastic stările sufletești ale persoanelor implicate în relatarea evanghelică. Bunăoară, despre vameș: „Rugându-se mitariulu, și lucrure, căce nu avea bune, nu le putea nice socoti, ca fariseiulu, **ce se ucidea în pieptu și inema-șu răniia. Și cu multă înfrângere și cu milă grăiia...**”¹⁸. Spre finalul cuvântării, autorul îndeamnă stăruitor la pocăință, act în simfonie, de altfel, cu mesajul evanghelic principal: „Dereptu aceaia, rogu-mă voao frațiloru, ispovediți-vă lu Dumnezeu pururea și păcatele voastre descoperiți-le lui.”¹⁹ Textul este inteligibil în cea mai mare măsură, chiar dacă pe alocuri este presărat cu slavonisme, ca de exemplu: *pocanie, nezlobivulu, piște* etc, al căror înțeles se desprinde prin „absorbție”, din context (*pocăință, nerăutate, pace...*).

3. Al treilea popas omiletic îl facem către jumătatea secolului al XVII-lea, zăbovind asupra unui monument unic al literaturii noastre, care aparține, deopotrivă, spiritualității ortodoxe bisericești și patrimoniului literar laic: *Cazania mitropolitului Varlaam*, din anul 1643. Pentru studiul nostru utilizăm ediția din anul 1943, datorată Fundației regale pentru literatură și artă, București. Cartea are două părți: partea întâi cuprinde 54 de cazanii la duminici din toate cele trei perioade liturgice, Triod, Pentricostar și Octoih, iar partea doua 22 de cazanii la diferite sărbători. Sursa prioritară a Cazaniei o constituie cartea de predici a mitropolitului grec Damaschin Studitul (sec. al XVI-lea), intitulată „Comoara”, din care a tradus vreo 20 de predici. Altele au fost transcrise după manuscrise românești care circulau în vremea aceea în toate provinciile românești²⁰. La fel ca în cazul *Cărții de învățătură* a lui Coresi, și pentru Cazania de față anexăm în final cuprinsul cărții, cu nominalizarea individuală a fiecărei cuvântări. Importanța Cazaniei, pe toate planurile culturii naționale, este inestimabilă. Conștiința unității de neam a tuturor românilor este exprimată nu numai prin utilizarea de manuscrise de pe întreg teritoriul românesc, ci și prin prefața alcătuită de domnitorul Vasile Lupu, intitulată sugestiv „Cuvântu împreună cătră toată seminția românească”, în finalul căreia adresează un impresionant îndemn: "...iară voi să o primiți nu ca un lucru pemntesc' ce ca un odor ceresc. Și prinsă cetind pre noi pomeniți și întru ruga voastră pre noi nu uitareți și hiți sănătoși”²¹. Iar mitropolitul Varlaam arată în prefața scrisă de el trebuința unei astfel de cărți în limba poporului, mărturisind, totodată, că-și

¹⁵ *Op. cit.*, p. 14.

¹⁶ *Ibidem*, p. 12.

¹⁷ *Ibidem*, p. 17.

¹⁸ *Ibidem* (subl. n.).

¹⁹ *Ibidem*, p. 19.

²⁰ Pr. prof. dr. Mircea PACURARIU, *op. cit.*, p. 170.

²¹ Din ediția cit., p. 40.

face, astfel, simpla datorie în fața lui Dumnezeu: „...pentru ca să înțeleagă hiecină să învețe și să mărturisască minunate lucrurile lui dmdzău (Dumnezeu, n.n.) cu multu mai vrătos limba noastră românească ce n-are carte pre limba sa. cu nevoe iaste a înțeleage cartea altii limbi.... pentru aceea de nevoie mi-au fost ca un datornic ce sînt lui dmdzău cu talantulu ce mi-au dat să-mi poci plăti datoria macaru de căt' până nu mă duc' în casa cea de lut a moșilor miei, adunat-am diîntâi tălcovnicii sventei Evgliei dascalii besearicii noastre și deac-am scris...”²².

Pentru exemplificare am ales tot duminica vameșului și a fariseului, spre a putea face comparație cu predica precedentă, la aceeași duminică, din Cartea de învățătură a lui Coresi: „Învățătură pen'tru fariseu și pen'tru vamăș”²³.

Tocmală au împărații, cān'd vor' să-ș' tremițe vonicii la războiu, mainte le dau veste să-ș' gătească armeleși să le ascuță, și să să învețe a să deprinde în lucruri de războiu. și cându-i tremit, stau de-i învață și-i îndemnă cu cuvântul să nu bage în samă nice frica, nice moartea. In mijlocul acestora tuturor, le giuruesc daruri și boerii. Așea într'acela chip' și părinții dascalii beserecei noastre au făcut, căci că vom să ne ducem cu războiu asupra diavolului, ucigătoriului celui de suflete, să-l luptăm și să-l' batem cu postul și cu ruga, și să-l omorăm cu smerenia. Pentr'acea cu trei săptămăni încă main'te decea, adecă main'te de începerea postului, ne dau știre sven'tii oteți să ne gâtăm cătră nevoin'ța cea sufletească, și cu cuvân'tul ne îndemnă și ne

²² Ibidem, p. 42. Importanța acestei prefețe impune reproducerea ei integrală: « Smeritul Arhiep(s)cp' Varlaam(m) și Mitropolitul de Tara Moldovei,

Cuvântu cătră cetitoriu.

De mare jeale, și de mare lucru iaste, o iubite cetitoriu cān'du toate faptele ceriului și a pământului, înblă și mārgu toate careaș' la sorocul' și la marginia sa la carea înțelepciunea cia veacinică le-au făcut' și nice puțin' nu smentescu nice greșescu sāmnu' său, numai sânguru amărătulu omu ce-îfăcut' pre obrazul' și pre chipul' tvorefului său, cu mente și cu graiu dela dānsul' cinstit domn' șibiruitoriu pământului și mārēi, paserilor și dōbitoacelor, peștilor și tūturor fierilor cumu grāiaște și proroculu că cu puținelu ilu micșurā pri însu mai mică decāt ingerii adecā pre omu, numai că ci-icu trup' iarā cu sufletul' iaste fārā de moarte ca și ingerii. la care margine și la care sorocu iaste făcut' de dmdzāu să margā în locu ce are hi să grijascā și să nevoiascā nice leac' să nu smentească nice să să scape de acela sāmnu, iarā elu departe rāmā(I)ne, și ticăștește să scapā cā și diîn fire de va socoti omulu, și diîn scripturā nu va afla altu sāvārșit' chemārei sale sau altā margine. fārā numai viața aceea vetitā și cu nārocu și blagoslovitā caria, sāvai cā o și dōrescu și o pohtescu toți oamenii iarā în care lucru stāși sātine aceaia viață. unii cu totulu nuș' știu nice voru să știe. al'ții are putia să nu știe iarā ei de bună voia lor, cāotān'du nu vād' și audzind' nu înțeleg' ai trei(I) sāvai cā și știu și vādū, și cu dragu o poh'teascu, iarā lucrurile ceale de treabā ce duc la ceaia viață nu voru să le facā, pentr'acea diîntrū întāiu, ce-au fost bārbați purtători de dhlu svāntu. unii după alți și pānā acmu toți au ustenit' scriindu și tālciind' sven'tele scripturi de-au învățat, și-au arātāt' omului în toate chipurile. calia carea duce acolo. cum' ca să nu greșascā hieș' tecine mār' ginea și sāvārșitul acela spre carele-îfăcut'. cātr'aceea și altā usteniînfā s'au adaos acelor bārbați purtători de dhlu svānt' căci cā mārğāndu de susu în gios, și în puțināndu-se diîn oameni înțelesul' sventelor scripturi, le-au cāotāt' a pogorā și svānta scripturā tot' mai pre înțelesulu oamenilor pān'au început' a scoate așeaș' cineș' pre limba sa pen'tru ca să înțeleagā hiecină să sa învețe și să mărturisească minunate lucrurile lui dmdzāu cu multu mai vrătos limba noastră românească ce n-are carte pre lim'ba sa. cu nevoe iaste a înțeleage cartea altii lim'bi. și pentru lip'sa dascalilor și a învățăturei, cāt' au fost' învățāndu mai multā vreame, acmu nice atāta nime nu învață, pentr'aceea de nevoie mi-au fost ca un' datornic' ce sînt' lui dmdzāu cu talanutul ce mi-au dat' să-mi poci plăti datoria macaru de cāt' până nu mă duc' în casa cea de lut' a moșilor miei, adunat-am' diîntōți tălcovnicii sventei Evgliei dascalii besearicii noastre și deac-am' scris. arātāt-am' mārēi sale pravoslavnicului domnu Io Vasilie Vovodul' cu mila lui dmdzāu Domnulu fārā moldovei, mārēia sa ca unu domnu creștin' și blgocestivu și iubitoriu de besereacă grijīndu ca un' stāpān' bunu de folosul' oilor lui hs nu numai pentru ceale trupești, ce și pen'tru ceale sufletești de unde sânguru dmdzāu. cu mārā sa cea putearnicā au arātāt' mārēi sale spre aceasta lucru îndereptātoriu. prea osvențitūlā pārinte Petru moghila fecioru de domnu de moldova. Arhiep(s)cpu și mitropolitu chievlui Haliciului și a toatā roșiia, carele pre pofia mārēi sale, au trimisu tipariulu cu toate meștersugurile cāte trebuescu, spre care lucru mārēia sa domnulu ce scrie mai susu Io Vasilie Vovodul cu darulu lui dmdzāu domnulu fārā moldovei, cheltuialā nesocotitā spre tot' lucrul tipāriei au dat', și așea cu darul lui dmdzāu după început' amu vādut' și svārșitul", op. cit., p. 41-42.

²³ Extrasă din Ediția București, 1943, p. 7-11. Transcrierea respectă lexicul acestei ediții.

învăță să nu grijim nice de trupul nostru, ca de un lucru putred și trecătoriu. Pentru care lucru ne giuruesc din svânta scriptură daruri și plată mare.

Deci, pentru căce că postului iaste folos și agiutor' mare pocâința și smerenia, iară smentela și înpidecarea lui iaste mândriea, pen'tr'ace și svenții oteți main'te de toate pun înaintea noastră pil'da care au grăit Dumnedzău de vamăș și de fariseu. Și cu acasta ca cu un bucin strigă și
chiamă toți creștinii
și-i învață cu fariseul să lepede mândriia, iară cu vamășul să se smerească și să se pocâiască. Că cum iaste smerenia întâiu stepenă cătră Dumnedzău, așa șimăn'driea iaste întâiu cădere omului. Că și diiavolul diîntăiu pen'tru mândrie cădzu și diîn-nger luminat să făcu drac întunecat.

Pentr'ace nime pen'tru bunătățile sale să nu să aibă pre sine, și pre altul să osindescă, că Dumnedzău celor măn'dri cu toate le stă în pomciș, iară celor smeriți le dă dar bun. Că mai iubește Dumnedzău pre cel păcătos, când să pocăește, decât pre cel drept, când să fâlește. Pentr'ace macar' și toate bunătățile s'am face și toată legea s'am împlea, să nu ne mărîm, nice să ne lăudăm, ce pururea să ne smerimșisă ne osindim pre sine, iară nu pre altul'.

Acasta ne învață pre noi Dumnedzău astădzi, de grăiaște cu pildă și dzice așa: „Doi oameni intrară în beserecă să să roage”. Căci că doaă cete de oameni sămt în lume, adecă direpții și păcătoșii. Pentr'ace ca de doi oameni grăiaște Dumnedzău. Pentru direpți aduce la mijloc pre fariseu, căci că într'acea vreme fariseii era aleși diîntr'alți oameni pentru postul și pen'tru dreptatea ce avea, și era cinstiți și lăudați de oameni buni. Iară pentru păcătoși aduce pre vamăș, căci că vamășii să chema cea ce cumpăra veniturile domnilor și le precupea, și numai pentru să dobândescăși săstrângă mul't năpăstuescu și asupresc lumea. Că întru inima vamășului iubirea banilor petrece, lăcomia, strămbătatea, apucările. Intru toți oamenii vamășul iaste asupritoriu și lup în oile cel cuvântătoare, adecă în oameni. Fiiară sâl'batecă iaste vamășul. Cu atitea răutăți întră vamășul acela în beserecă, cum dzice svân'ta evanghelie: „Doi oameni intrară în beserecă să să roage”. și dup'acea arată și ce oameni au fost, de dzice: „unul fariseu, iară al'tul vamăș”.

Acești doi intrară să să roage lui Dumnedzău pentru păcatele sale. Deci ascultați și ruga lor în ce chip fu. Fariseul' stătuși sārugă cu măn'drie, de dzise așa: „Mulțămăscu'ție, Doamne, Dumnedzăul meu, că nu sămt ca alți oameni”. Decât toți oamenii să făcu pre sine mai bun, și decât toată lumea să giudecă pre sine mai svânt. Și încai nu dzise că „nu sămt ca uni oameni”, ce dzise că nu iaste ca toți oamenii: apucători, nedirepți, curvari. Pre toți făcu nedirepți, numai pre sine se află drept; pre toți-i găsi curvari, numai pre sine curat și fărâ de păcate. și nu-i sosi numai atăta, încă osin'di și pre vamăș, că-l vădzu rugân'du-se și el lui Dumnedzău și dzise: „Nu sămt nice ca cest vamăș păcătos”. Nu să rugă pentru sine întâiu, dup'acea să să roage și pen'tru cel' păcătos, ce numai cât intră în beserecă osindi și pre vamăș, și pre alți oameni pre toți, numai pre sine să lăudăși săavu bun înain'tea lui Dumnedzău. și începu a-ș' număra lucrurile cele bune și a dzice: „Postescu-mă de doaă ori într'o săptămână și dau a dzecea din toate cât agonisesc.” Într'acea vreme avea obicnă Jidovii de postiea doaă dzile într'o săptămână și da beserecei a dzecea diîn tot' cât' avea. Pen'tr'ace și fariseul acela să lăuda că postește și dă a dzecea lui Dumnedzău diîn tot diîn cât' are.

Lucrurile lui cu adevărat era bune, iară gură avu rea. Că celuea ce face aceste lucruri I să cade să iubască streinul și cunoscutul și să-i hie milă de toți, cum era Avraam, iară acesta clevetia pre deproapele său și-l' osindiea, și pen'tru bunătățile sale să măn'driea. Pen'tr'ace darea lui nu fu priimită de Dumnedzău. Că milostenia măn'drului iaste ca o rană lui Dumnedzău, și de postul lui dzice Isaia proroc: „Nu acesta post au ales Dumnedzău”. Deci nice postul lui, nice darea lui fu de vr'uîn folos.

Ascul'tați decmu și ruga vamășului, carele-ș' adusă aminte de păcatele sale și stătu departe și săucide în piept și cu aceste cuvîn'te să ruga și grăiea: „Doamne, curățește-mă pre mene păcătosul, că nu sămt destonic să stau și să caot cu ochii miei cătră ceriu pen'tru mulțimea păcatelor mele, că s'au înmulțit fărâdelegile mele mai vârtos decât năsipul mării, și răutățile

meale au covrșit preste pârul capului meu. Înaintea ta stau strănbătățile mele. Audz că carțile să vor deșchide și vor hi scrise toate suspinile săracilor. Nu iaste nice un lucru, nice un gân'd să nu știi tu, Dumnedzăul meu. A răspun'de n'am vreme, a fugi n'am un'de. În ceriu nu-i loc, în pământ mă tem să nu mă cumva înghiță, vâdzând faptele mele cele rele. Pen'tr' ace am curs cătră tine, milostive despuitoare și iubitor de oameni Doamne, și cu lacrâmi mă rog curățeste-mă mene păcătoșul. Multe sânt păcatele mele, ce mila ta iaste mai mare. De la oameni nu iaste puțin'ță ca să mă spăsâsc eu, iară milostivirei tale iaste puțință ș'acasta. Că pen'tru păcătoși ai venit din ceriu pre pământ, ca să-i chemi spre pocâin'tă. Deci nu mă lâsa pre mene în deșert, ce mă priimește și pre mene ce cadz cu smerenție și cu lacrâmi cătră Svenția Ta".

Pentr'acestea cuvente, ce le grâI vamășul cu lacrâmi și cu smerenie, făcu suflutlui lui roadă de lucrure bune; iară fariseul cu cuvintele lui ca un' vânt mare scutură toată roada ce bună a suflutului său. Pen'tr' ace întru tot milostivul și dreptul giudeț Dumnedzău plăti amânduror cumu să cade câte unuea căruea și diînși: pre fariseu diîn bunătatea mândriei lui pogoră-le într' adân'cul' smereniei, iară pre vamăș diîn sărăciea smereniei lui înălță-l' întru bunătatea spăseniei și să înplu scriptura ce grăeaște: „Dumnedzău micșiuiredză pre om și-l mărăște”. Că pre fariseu micșiuiră-l, căci că să îndireptă pre sine, iară pre vamăș îndireptă-l, pentru căci că să osin'di pre sine.

Ascultați ce grâi Dumnedzău dinșii demândoi: „Adevâr grăesc voaă că vamășul' acesta pogoră în casa sa mai drept decât farisul acela, căci că fiecarele cine să va înălța pre sine smeri-să-va, și cine să va smeri înălța-să-va”.

O, mare răutate iaste, iubiții miei creștini, neputin'ța măn'driei! Fariseul mearse în beserecă înfrâm'șat' și încununat cu bunătăți, ca cu nește flori frumoase, iară vamășul gol de toate bunătățile. și fariseul pentru ce să fâli cădzu diîn toată cinstea, iară vamășul pen'tru ce să smeri dobân'di de ce să rugă și plată pen'tru ruga lui dobândi. Pen'tr' acea, iubiții miei frați, nevoiți-vă cine după cât poate, ca să dobân'diți și împărăția ceriului, întru carea pre noi pre toți să ne priimască milostivul și înduratul Dumnedzău, căruea iaste slava și mărilea neschimbată și neputinată, întru veci netrecuți și nesvârșiți ai. Amin.

Scurtă analiză. Tema predicii este aceeași ca la cazania precedentă, combaterea mândriei și elogiarea smereniei: „Că cum iaste smerenia întâiu stepenă cătră Dumnedzău, așa și mândria iaste întâiu cădere omului. Că și diavolul dintâiu pentru mândrie cădzu și din înger luminat să făcu drac întunecat...”²⁴

Predica este destul de scurtă, încadrându-se în genul omiliei, iar desfășurarea ideilor parcurge cronologic versetele evangheliei. Spre final, după exprimarea concluziei, care se desprinde firesc din cele grăite anterior, autorul face o mică aplicare: „Pentru aceia, iubiții mei frați, nevoiți-vă cine după cât poate, ca să dobândiți împărăția ceriului, întru carea pre noi pre toți să ne primească milostivul și înduratul Dumnezeu, căruia iaste slava și mărilea neschimbată și neamputinată, întru veci netrecuți și nesvârșiți ai. Amin.”²⁵

²⁴ Cazania lui Varlaam, p. 8. Redăm textul integral: « CUVÂNTU ÎNPREUNĂ CĂTRĂ TOATĂ SEMENȚIA ROMENEASCĂ: Prea luminat întru pravoslavie, șicredinciosu întru părin'tele nenăscut, șiîntru fiul dela părin'tele născut mainte de toți veacii. șiîntru dhul' svânt' dela părintele purcedzătoriu, și pre fiul odihnitoriu. svânta troiță unul' adevărat' dmdzău ziditoriu și făcătoriu tuturor vâdzutelor și nevâdzutelor.

Io Vasilie Voevod. Cu darul' lui dmdzău țiitoriu, și birituriu, și domnu atoată țara moldovei dar' și milă, și pace și spăsenie a toată seminția românească pretutindenea ce să află pravoslavnici într'aceasta liimbă. cu toată inima cearem' dela domnul dmdzău și izbăvitoriul nostru Is Hs.

Diîntrucât s'au îndurat' dmdzău diîntru mila sa de ne-au dăruit' dăruim' și noi acest' daru limbii românești, carte pre limba românească întâiu de laudă lui dmdzu, după aceea de învățăturăși de folos' suflutelu pravoslavnici. să iasteși de puțin' preț' iară voi să o priimiți nu ca un lucru pemntesc' ce ca un odor cereșc'. și prînsă cetind' pre noi pomeniți șiîntru ruga voastră pre noi nu uitareți și hiți sănătoși.”, Ed. Cit. p. 40.

²⁵ Ibidem, p. 11.

4. Antim Ivireanul (1650-1716) este cel mai mare predicator de la sfârșitul sec. al XVII-lea și începutul celui de-al XVIII-lea. *Didahiile* sale sunt piese reprezentative atât pentru slujirea omiletică, cât și pentru literatura română în general. Propriu-zis ne-au rămas de la el 28 de predici la diferite duminici și sărbători și 7 cuvântări ocazionale (pareneze), în manuscris, tipărite întâia oară abia în 1886 de către Ion Bianu și Constantin Erbiceanu. Pentru viața și opera distinsului mitropolit, literatura omiletică românească beneficiază și de o teză de doctorat, elaborată de preotul Gabriel Popescu²⁶. *Didahiile* au fost retipărite în mai multe ediții, între care semnalăm pe cele semnate de Gabriel Ștrempel, dintre care una va fi utilizată de noi pentru sumarul predicilor și exemplificare²⁷. O interesantă caracterizare a mitropolitului, sub aspect omiletic, ne-a lăsat Nicolae Iorga în a sa *Istorie a Bisericii Românești*, redând și câteva fragmente din *didahii*: „Aceste cuvântări (*didahiile*, n.n.) de muștrare și de sfătuire sunt pline de o elocvență energică și sigură. Dar mai ales – și aceasta interesează din punctul nostru de vedere – ele arată hotărârea mitropolitului de a curăți o Biserică decăzută ca moravuri. Pornind de la încredințarea lui că „are treabă cu toți oamenii câți sunt în Țara Românească, de la mic până la mare, și până la un copil de țâță, afară din păgâni și care nu sânt de o leage cu noi”, că „de gâtul său spânzură sufletele credincioșilor”, el ține de rău pe boierii deprinși a batjocori felurile pe care sânt siliți a le mânca în posturi, „verzele, legumile”, care nu sufăr apă, ci se mângâie de înfrânarea de la fruct prin „bragă, beare, șerbet, mied”; pe femeile cu „fleacuri drăcești” pe obraz și cu inele grămadă pe degetele care nu mai știu munci, pe creștinii care suduie, răsând ca de o vitejie, „de leage, de cruce, de cuminicătură, de morți, de comândare, de lumânare, de suflet, de mormânt, de colivă, de prescuri, de ispovidanie, de botez, de cununie și de toate Tainele Sfintei Biserici”, pe credincioșii cari intră prin biserici, „de-și face cu ochiul unul altuia mai rău ca la cârciume”, pe toți cei care nu închid prăvăliile și nu se opresc a cumpăra, fie de la negustorii turci, în zilele de prăznuire și în Dumineci...”²⁸.

Pentru exemplificare am ales predica rostită la instalarea ca mitropolit (în fapt o *pareneză*, adică o *cuvântare ocazională*), pentru că, prin conținutul și forma ei, are un pronunțat caracter programativ. Ea a fost rostită în ziua de 22 febr. 1708, în catedrala mitropolitană din București, în prezența domnitorului Constantin Brâncoveanu, de care și pomenește smerit spre finalul cuvântării: „Iar Dumnezeu cel mare și înalt...să trimiță darul Duhului Sfânt pre cinstit și de Dumnezeu încununat cap al prea luminatului domnului și al nostru de obște binefăcător, Io Costandin Basarab Voevod și să-l blagoslovească dintru înălțimea lăcașului său, ca pe Avraam, înmulțindu-i seminția din neam în neam și să-l păzească cu întreaga sănătate și cu lină pace, până la adânci bătrânețe la preaînălțat scaunul mării sale...”²⁹.

Textul integral este următorul: *Aceasta o am zis când m-am făcut mitropolit*: „Veniți după mine și voi face pre voi păscari³⁰ de oameni”. *Doftorii cei desăvârșiți și înțelepți atunci mai mult măresc lauda meșteșugului lor, nu când cu hier și cu foc luptă patima să o supue, după cum iaste liagia războiului, ce numai când aceia ce pătimește cu apipăeri mângăioase și cu*

²⁶ Mitropolitul Ungrovlahiei Antim Ivireanul, cărmuitor bisericesc și propovăduitor al Evangheliei, în S.T. an. XX, 1969, nr. 1-2, p. 5-97 (și extras).

²⁷ *Predici*, ediție critică, studiu introductiv și glosar, București, 1962, 322 p.

²⁸ N. Iorga, *Istoria Bisericii Românești*, București, 1930, ediția II-a, vol. II, p. 57.

²⁹ *Predici...*, p. 76.

³⁰ În ed. Erbiceanu, ca și în edițiile Iorga și P.V. Haneș: *vânători*. Citatul, luat din *Evanghelia de la Matei*, IV, 19, este: "Veniți după mine și vă voi face pe voi pescari de oameni", *Biblia*, ed. 1936.

doftorii dulci vor afla leacul bolnavului și cele înfricoșate porunci ale meșteșugului doftoresc să le oprească și oarecare zile cu mâncări doftorești și hrănitoare potolind durerile, să arate pre acela ce pătimește mântuit de boală.

Așa și preînțeleptul doftor al sufletelor și trupurilor noastre, împăratul împăraților Hristos, Dumnezeu nostru, văzând lumea că bolnăvii cu patimile necredinții și să umfla ca o rană cu înșălăciunile cele lumești spre închinăciunea idolilor, au socotit cu multe feliuri de mijloace și au purtat de grijă pentru mântuirea oamenilor și a neamului omenesc, de vreme ce acesta iaste lucrul cel dintîi al bunății lui, a mîntui pre omul din mîinile vrăjmașului și a-l aduce la frumuseția cea dintîi și la vredniciia de la care au căzut pentru păcatul neascultării al strămoșului Adam și nu trimite ploae de foc spre îngrozirea lumii, nici pornește marea ca o oaste împotriva pămîntului, nici înarmează puterile stihilor împotriva necredinții, ci numai o supune cu blîndește și cu minuni și o trage spre dînsul cu faceri de bine și cu cuvinte cerești o preface să se mute de pre dînsa patimile cele sufletești, ce să umfla ca o rană otrăvită.

Și vrînd Dumnezeu cuvîntul ca să se arate în lume mai nainte, pînă a nu să întrupe și a să face om, au trimis în lume proroci să propoveduiască la oameni venirea lui cea înfățășată. Și pentru aceasta n-au ales împărați și crai, să facă proroci; n-au luat filosofi și ritori, să trimită propoveduitorii venirii lui; n-au pogorît din ceriu întunerece și mulțime de îngeri, ce are pe lîngă dînsul, mii de mii nesocotiți și nenumărați, ci au trimis oameni proști (simpli, n.n.) și mai vîrtos păstori de oi, ca pre Moisi, ca pre David, ca pre Samuil și toată mulțimea prorocilor, prin mijlocul a căroră au sămînat buna-credință, nu în toată lumea, ci numai la un neam, la iudovi, carii lăcuia într-o parte a pămîntului în Iudeia.

Dară de vreme ce Dumnezeu va pre toți oamenii să-i mîntuiască și la cunoștința adevărului să vie, căci aceasta iaste mare sete la Dumnezeu a pofti și a iubi să se mîntuiască oamenii, pentru aceasta nu să odihniia Dumnezeu să fie numai la iudovi buna-credință și celelalte limbi fie lipsite de darul lui. Pentru aceasta au vrut să răsără lumina dumnezeirii lui în toată lumea: și viînd împlinirea vremii, după cum zice fericitul Pavel, vrut-au Dumnezeu să vie Fiiul lui, să se nască din muiare, să se facă supt lege, ca pre cei de supt lege să-i răscumpere; s-au făcut om din Născătoarea de Dumnezeu și pururea fecioară Mariia, au petrecut în lume împreună cu oamenii și vrînd să tragă limbile la cunoștința dumnezeirii lui și să-i învețe lucruri preaslăvite și poruncă noao și viiață cerească, cerca să afle slugi acestor porunci; și n-au căutat cetăț, nu s-au uitat la mulțime de oameni, nu s-au socotit slujba împăraților, s-au scîrbit de puteria avuției, au urît biruința ritorilor, nu i-au trebuit limbile filosofilor, nu s-au slujit cu arme, după cum e obiceiul ostașilor, nici cu alte meșteșuguri asemenea acestora, pentru ca să nu aibă putere nimenea dintre cei necredincioși să zică că au tras la sine Hristos mulțimea cu unele ca acestea, ci numai s-au slujit iară cu mijlocul cu carele au ales pre proroci. Și ce face? Au luat iară propoveduitori Evangheliei nu păstori, ca pre proroci, ci pascari, și vînători de pește și i-au trimis să propoveduiască lumii bunavestire și le încredințează în mîinile lor și în limbile doftorii lumii, zicîndu-le: „Veniiți după mine și voi face pre voi pascari de oameni. Încetați de a vă trudi deasupra mării cei neînsuflețite. Mutați pentru dragostea mea meșteșugul cel pascăresc pre pămînt. Acolea pre dînsul trimitet și vă întindeț mreșile. Vînaț pentru mine vînatul credinții. Veniț după mine. Urmați-mi mie, ucinicii miei și învățătorii lumii. Lucrați pentru dragostea mea meșteșugul vostru, pentru ceriuri.

Vărsată iaste ca apa mării pre pămînt închinăciunea idolească. Zidirea iaste acoperită cu norul a mulți dumnezei. Adîncul necredinții îneacă toată lumea; oamenii să cufundă de valurile drăcești. Lumea pute de împuțiciunea sîngiurilor și să strică cu jirțfele cele stricăcioase. Voiu pune asupra lor ispravnici și doftori, pre voi, pre pascari. Patima aceasta chiiamă meșteșugul vostru. Să slujim cu iară mîntuitoare zidirea ce iaste în nevoi; veniiți după mine”.

Iară ei, lăsînd mreșile, merseră după dînsul. Într-un gînd era ceata ucinicilor cu pohta stăpînului; și ca niște oameni drepti și proști de răotate n-au viclenit în mintea lor, nici ș-au prepus în inima lor de acea chiemare; ci ca niște oameni blînzi și făr'de răutate au mers după dînsul, ca hierul după piatra magnitului și ca părul după chihribariul cel curat. Și cu puteria

mîntuitoriului Hristos au rușinat pre cei ce i-au văzut și ca pe niște pești, cu mreața bogosloviei au prins mulțimea și au vînat auzurile noroadelor și au înduplecat inimile tiranilor și sufletele împăraților le-au supus; și au făcut o izbîndă și o biruință atîta de frumoasă, cît n-au putut-o face toate împărățiile lumii. Oameni făr'de arme și nedechisiți de ale oștirii, săraci de avuție, proști de învățătură, slabi de post, blînzi pentru nerăutate au înălțat nu steaguri de oaste, ci numai crucea, semnul păcii, propoveduind, nu cu sunet de tobe și de surle, ci numai cu neputincioasă limbă și neînvățată, pe Hristos și credința și fulgerund, nu zic, cu fulgerile sabiilor, celor ascuțite, ci numai cu strălucirile unei vieți bune, neumplînd pămîntul de oști, nici să acopere marea de corăbii cu vetrile, ci numai făr'de rane, făr'de sînge, făr'de vătămare, calcă și supune toată păgînatatea, biruiesc iadul, sting înșălăciunea, izgonesc minciuna, întind numele lui Hristos și credința, cît iaste întins pămîntul și lumea.

Pentru aceia dară nu iaste minune, iubiții mei ascultători și cinstiți și de bun neam boiari, de m-au rînduit și pre mine Dumnezeu și m-au pus, om mic fiind și smerit, păstor mic, la mică turmă, la dumneavoastră, pre carii eu nu vă am, nici vă țiiu turmă mică, ci mare și înaltă; mare pentru buna închinăciune și dreapta credință care o păziți curată și nespurcată, fiind încungiuerați și îngredăți între hotarile celor striini de fel și împesurați de atîta nevoi șce vin și scîrbe ce vin totdeauna, neîncetat, de la cei ce stăpînesc pămîntul acesta, înaltă pentru buna ascultare și supunerea care arătați de-a pururea cătră biserică și cătră arhierie.

De vreme ce aceste doao întemeiază și întăresc biserica, credința la Dumnezeu și buna ascultare la biserică și măcar că eu am fost mai mic și mai netrebnic decît toți, precum au fost și David mai mic între frați în casa tătîne-său, dară Dumnezeu n-au căutat la micșorarea și netrebniciia mea, nu s-au uitat la sărăciia mea și streinătatea mea, n-au socotit prostiia și neștiința mea, ci au căutat la bogăția și noianul bunătății sale și au acoperit de cătră oameni toate spurcăciunile și fărdelegile mele, carele sunt mai multe decît perii capului meu și decît năsipul mării și m-au înălțat, nevrednic fiind, la această stepenă și mare vrednicie a arhieriei. Și m-au trimis la dumneavoastră să vă fiu păstor, părinte sufletesc, rugător cătră Dumnezeu pentru buna sănătatea și spăseniia dumneavoastră și a cînstitelor dumneavoastră case purtători de grijă la cele ce ar fi spre folosul mîntuînții și să vă fiu mîngîiare la scîrbele robiei cei vavilonești a lumii aceștia, ca Ieremiia norodului lui Dumnezeu și ca Iosif, al unsprăzecilea fecior al patriarhului Iacov egiptenilor; și dimpreună cu dumneavoastră să pătinesc la toate cîte va aduce ceasul și vremea, pentru care lucru am datorie să priveghiez cu osîrdie și făr'de lene, zioa și noaptea și în tot ceasul, pentru folosul și spăseniia tuturor de obște, învățîndu-vă și îndreptîndu-vă cu frica lui Dumnezeu, pre calea cea dreaptă.

Și dumneavoastră încă aveți datorie, cele ce veți cunoaște că vă învăț, făr'de fățarie, și făr'de vicleșug, vă îndemn să le priimiți și să le faceți, pentru folosul cel sufletesc al dumneavoastră și să vă supuneți ascultării; că acea ascultare ce o faceți mie, o faceți lui Hristos. Că zice la 10 capete ale Lucăi: „Cel ce ascultă pre voi, pre mine ascultă și cel ce să leapădă de voi să leapădă de mine și cel ce să leapădă de mine, să leapădă de cel șcelț ce m-au trimis pre mine”. Așijderea zice și fericitiul Pavel, la 13 capete cătră ovrei: „Fraților, plecați-vă povățuitorilor voștri și vă cucerii lor, că ei priveghiază pentru sufletele voastre cum ar fi să dea cuvînt ca cu bucurie aceasta să facă, iar nu suspinînd, că nu iaste de folos voao aceasta”.

Și mă rog bunătății lui și iubirii sale de oameni să-mi lumineze mintea ca să poc propovedui cuvîntul adevărului și să-mi întărească inima întru frica lui, ca să poc păstori cuvîntătoarea turma lui cea aleasă, care o au răscumpărat, cu preascump sîngele său, din mîna vrăjmașului, după cum adeverează Petru apostolul zicînd: „...Știind că nu cu <lucruri> putrede, cu argint sau cu aur v-ați răscumpărat din cea deșartă viață a voastră, ce era dată de la părinți, ci cu cînstit sînge ca a unui miel făr'de prihană și nespurcat Hristos”.

Iar Dumnezeu cel mare și înalt, carele iaste închinat de toate făpturile, izvorul preaînțelepciunii, adîncul cel neurnat al bunătății întru adevărat și adîncimea cea nehotărîtă a bunii îndurări, însuși ca un stăpîn și iubitoriu de oameni, să trimită darul Duhului Sfînt pre

cinstit și cel de Dumnezeu încununat cap al prealuminatului domnului și al nostru de obște de mult bine făcător, Io Costandin Basarab voevod să-l blagoslovească dintru înălțimea lăcașului său, ca pe Avraam, înmulțindu-i seminția din neam în neam și să-l păzească cu întreagă sănătate și cu lină pace, pînă la adînci bătrînețe la preainălțat scaunul mării-sale, dimpreună cu toată luminată casa mării-sale. Mîna cea tare și puternică și brațul cel înalt al preainălțatului Dumnezeu să supue pre toți vrăjmașii cei văzuți și nevăzuți podnojie picioarilor mării-sale; și să vă întărească și pe dumneavoastră, de la mic pînă la mare, împreună cu toți ai dumneavoastră, întru credința cea bună și dreaptă, întru cunoștința adevărului și întru nădejdea vieții cei de veci, care iaste făgăduită de nemincinosul Dumnezeu mai nainte de vremile vecilor, aleșilor lui și să vă povățuiască la tot lucrul cel bun și de folos, spre plăcerea lui, ferindu-vă în toată vremea și în tot ceasul și în tot locul, de vicleșugurile diavolului să vă îngrădească cu sfinții îngerii săi și să vă înarmeze cu arma dreptății și să vă dăruiască pacea lui cea ce covîrșește toată mintea, ca să petreceți viața cinstit și curată, cu pace și cu sănătate; să păzească inimile voastre și gîndurile voastre în Hristos Iisus, după cum zice Pavel, ca să faceți cîte sunt adevărate, cîte sunt cinstite, cîte sunt drepte, cîte sunt curate, cîte sînt iubite, cîte sînt cu nume și laudate, cu rugăciunile și cu blagoslovenia preasfințiților arhieriei și întru Hristos iubiț fraț și de-a tocmă slujitori. Și după petrecania vieții aceștia să ne învrednicească pre noi pre toț Dumnezeul cel milostiv la împărăția ceriului, ca să auzim fieștecarele din noi glasul acela: „Slugă bună și credincioasă, preste puțin ai fost credincios pre mai multe te voi pune. Intră întru bucuria Domnului „ (Matei XXV, 23).

Scurtă analiză. Cunoscutul specialist în istoria literaturii române vechi, Nicolae Cartoian, consideră această cuvîntare „un model de umilință creștinească”³¹, iar pentru a-l caracteriza pe mitropolit același cercetător reproduce mărturia unui discipol al lui Antim în ale tiparniței, Mihail Ștefanovici, care spune despre el că este „...un mărgăritar scump, legatu cu aur întru vindere, oarecînd fiind prețuit, și din țara ta scos, și în partea locurilor noastre adus și nemerit, strălucit-ai ca o rază luminoasă...”³².

Tehnica utilizată de proaspătul mitropolit este oarecum clasică, atât sub raportul conținutului, cât și al mijloacelor stilistice. Conținutul este structurat astfel: pleacă de la un text biblic (Matei, 4, 19), face o scurtă retrospectivă a propovăduirii mergînd pe firul revelației biblice, actualizează cu referiri la evenimentul în sine, al instalării, mulțumind lui Dumnezeu și celor de față, iar în final cere smerit ascultare de la toți fiii duhovnicești, căci numai astfel își va putea împlini misiunea, sprijinindu-se pe textele scripturistice de la Luca 10, 16³³ și Evrei 13, 17³⁴. Dintre mijloacele stilistice remarcăm utilizarea cu preponderență a comparației, remarcabilă chiar de la începutul cuvîntării: „Doftorii cei desăvârșiți și înțelepți atunci mai mult măresc lauda meșteșugului lor, nu când cu hier și cu foc luptă patima să o supue... ci cu doftorii dulci ... (și cu) oarecare zile cu mîncări doftoricești și hrănitoare potolind durerile... Așa și preaînțeleptul doftor al sufletelor și al trupurilor, împăratul împăraților Hristos, Dumnezeul nostru, văzînd lumea că bolnăvia cu patimile necredinței... au purtat de grijă pentru mîntuirea oamenilor...”³⁵. Sau, alt exemplu: „Vărsată

³¹ Vezi *Istoria literaturii române vechi*, București, 1980, p. 401

³² *Ibidem*, p. 414; Dar, din punct de vedere omiletic, alături de ceea ce am reprodus mai sus din scrisul savantului Nicolae Iorga, socotim că una din cele mai frumoase și obiective caracterizări omiletice o face Nicolae Cartoian însuși: „Nu se mulțumea numai să răscolească sufletele prin cuvinte bine gândite și mișcător spuse, ci grăia cu acea râvnă pe care o găsim numai la acei ce trăiesc adînc în sufletul lor credința pe care o propovăduiesc, cu aceea deplină consecvență între vorbă și faptă”, *Ibidem*, p. 403.

³³ „Cel ce vă ascultă pe voi, pe Mine Mă ascultă...”

³⁴ „Fraților supuneți-vă mai-marilor voștri...”

³⁵ *Predici...*, ediția cit., p. 71.

este ca apa mării pre pământ închinăciunea idolească...”³⁶. Dintre calitățile stilului gramatical, se observă îndeosebi *naturaletă* și *demnitatea*, însușiri care țin de notele personalității marelui ierarh-cărturar.

5. Petru Maior (1756-1821), cunoscutul corifeu al „Școlii Ardelene”, istoric, filolog, preot unit al Reghinului-sat, protopop al Gurghiului, militant pentru drepturile românilor din Transilvania, a lăsat posterității nu numai lucrări istorico-filologice deosebit de importante pentru cultura românească³⁷, ci și opere teologice remarcabile, între care se înscriu și câteva cărți de predici: *Propovădania la îngropăciunea oamenilor morți*³⁸, *Didahii, adevărate învățături pentru creșterea fiilor, la îngropăciunea pruncilor morți*³⁹ și *Prediche sau învățături la toate duminicile și sărbătorile anului*⁴⁰.

Confruntată cu zelul predicatorial protestant și neo-protestant, predica ortodoxă și unită din Ardeal a stimulat preocupările propovăduitorilor într-o măsură mai accentuată decât în celelalte provincii românești. Cu deosebire, predicile de înmormântare (*necrologurile*) sunt, cel puțin cantitativ vorbind, în topul acestor preocupări, pentru faptul că la astfel de ceremonii participau și membrii altor confesiuni, fie în calitate de vecini, prieteni sau chiar rude prin căsătoriile mixte, aspect valabil până în ziua de astăzi. Slujitorii au fost și sunt nevoiți să-și pregătească în mod foarte conștiincios aceste predici, pe care de fiecare dată trebuie să le îmbrace în haină misionară. De fapt, cărțile de predici la înmormântări se întâlnesc cu deosebire în Ardeal, iar preocupările lui Petru Maior pe tărâm omiletic confirmă acest fapt. De aceea socotim potrivit să reproducem o pareneză la înmormântare, pe care să o supunem analizei. Ea se intitulează *Propovedanie la îngropăciunea unui creștin* și este, credem, reprezentativă pentru stilul autorului de care ne ocupăm: „Iată scotea pe un mort, fiul unul născut al maicii lui” (Luca 7, 12)

Singură legea cea creștinească a fost aceea care i-a învățat pe oameni taina cea mare de a se folosi, precum se cuvine, de moarte. Înțelepții cei de demult se deosebeau foarte mult între ei în ceea ce privește problema morții, de vreme ce unii nu se gândeau deloc la moarte, alții se gândeau la ea în mod greșit. Unii își închipuiau că moartea este un lucru nevrednic de duhul omului, socotind-o a fi una din grelele silnicii ale firii, la care nu merită să gândești, ba încă a cărei pomenire este întristătoare foarte, și de aceea o izgoneau cu totul din mintea și din gândul lor; alții credeau că nici un alt gând nu este mai vrednic de un filosof ca gândul la moarte, de aceea singură moartea pururea și în toată vremea era ținta și scopul cugetelor și privirilor lor. Iar toate sfaturile lor filosofice într-un sfârșit făcea ca, răpiți de slavă deșartă și îngâmfați, să nu considere în nici un fel moartea și era chiar meritoriu ca mai înainte de vreme să-și scurteze viața, fie cu otravă, fie cu sabia sau în alt chip. Deci, unii nu se gândeau deloc la moarte, alții nu se temeau deloc de moarte, și unii și alții fiind, însă, cu atât mai nebuni cu cât mai înțelepți se socoteau a fi. Dar legea creștinească, care este adevărata filosofie, ne învață că înțelepciunea cea adevărată este să și gândim la moarte și să și ne temem de ea.

Este dar o lipsă și în a te gândi la moarte și în a te teme de moarte. A gândi la moarte, fără a te teme de ea, este lucru păgân; a te teme de moarte, fără a te gândi la ea, este lucru dobitocesc; iar a și gândi la moarte și a te și teme de ea, este lucru creștinesc. Luați aminte!

³⁶ *Ibidem*, p. 73.

³⁷ Între care se remarcă *Istoria pentru începutul românilor în Dăchia*, Buda, 1812 și *Disertație pentru începutul limbei românești...*, Buda, 1834.

³⁸ Buda, 1809, 304 p.

³⁹ Buda, 1809, 139 p.

⁴⁰ Trei volume, Buda 1810-1811, 237+296+92 p.

Jale este, temătorilor de Dumnezeu ascultători, că măcar că nu este lucru mai de lipsă creștinului decât a se gândi la moarte, totuși nici un lucru nu este la care să ne gândim mai puțin, ori tineri, ori bătrâni, ori drepti, ori păcătoși. Tinerii cred că moartea este așa de îndepărtată de ei, încât socotesc o rușine pentru vârsta lor să-și aducă aminte vreodată de ea. Bătrânii, văzând-o așa de aproape de ei, se nevoiesc în orice chip ca măcar cu gândul să o depărteze de la ei. Cei drepti, crezând că moartea care îndeobște este pedeapsa păcatului, nu este pentru ei, o izgonesc și ei din minte. Mai pe urmă, păcătoșii neputând suferi groaza ei, pe cât pot, îi șterg pomenirea și astfel nici unul nu aflăm care să se gândească la moarte.

Ci deșteptați-vă, creștinilor, deșteptați-vă! Că tinerii trebuie să se gândească la moarte, pentru ca să nu fie vără de veste loviți de ea; trebuie să se gândească și bătrânii, pentru ca să o aștepte pregătiți; dreptii, pentru ca să se țină în darul lui Dumnezeu; păcătoșii, pentru ca să se grăbească a se pocăi și astfel vedem că nu este nimeni pentru care moartea să nu fie un necurmat îndemn și prea puternic bold spre lucrarea faptelor bune și vrednice de mântuire.

Între celelalte prea multe rătăcirii care s-a obișnuit vrăjmașul mântuirii noastre să le semene întru inimile creștinilor, una din cele mai mari și mai vătămătoare este aceea că ne fâgăduiește viață lungă. Pentru ca să ne trezim din această vicleană și înșelătoare nădejde, este destul să ne întoarcem ochii către acest tânăr pe care în cea mai verde și mai mândră floare a tinerețelor îl vedem stins înaintea noastră; vedem fața lui cea frumoasă veștejită, ochii lui cei veseli întunecați și lipsiți de vedere, tot trupul fără simțire. Adevărat, fraților, rău se înșeală cel care gândește că moartea ține vreo socoteală, că adică întâi se ia viața celor bătrâni și apoi a celor tineri.

Izvorul înșelăciunii acesteia se naște din dragostea vieții de aici, care ne face să nu ne uităm la cei care mor în vârsta cea verde, ci numai la aceia să căutăm, pe care-i vedem că au ajuns la adânci bătrânețe, de unde lesne ne plecăm a nădăjdui că și noi vom ajunge la aceeași bătrânețe. Ne fâgăduim dar nouă înșine o viață lungă. De ce? Pentru că o poftim; și întru aceasta cea mai mare parte a oamenilor se află pe urmă rău înșelată. Nu ne aducem aminte, ticăloșii de noi, nu ne aducem aminte că oamenii fiind cu toții muritori, mor și bătrâni și tineri, ba încă mai mulți mor tineri, decât bătrâni, de vreme ce mai puțini se văd pe lume bătrâni decât tineri; nu ne aducem aminte că puțină boală, o întâmplare fără veste, când nici nu gândim, ne răpește viața. Și unde se duce sufletul acela care atâta a fost fără grijă și nebăgător de seamă și leneș în privința mântuirii sale și și-a petrecut zilele sale în dezmierdări? Unde se duce acela? Singur Dumnezeu știe!

Cu dreptate se întâmplă acestor oameni fără de grijă ceea ce li se întâmplă celor care pornesc cu corabia către Indii, unde se povestește că este mult aur. Văzând ei că doi sau trei neguțători s-au întors de acolo bogați, nu se gândesc la mulți alții, fără de număr, care au pierit întru același drum, sau prin răzmeriță sau prin sfărâmarea corabiei, sau prin boale, sau prin netocmirea văzduhului. Fără să le pese de acestea, ei vor să se vâre în primejdie, alegând mai vârtos să urmeze pilda cea norocită a celor doi sau trei care s-au întors bogați, decât să se îngrozească de vădita primejdie a celor mulți, care au pierit. Ce nebunie poată fi mai ciudată decât aceasta? Mai mare cu adevărat și mai sălbatică este nebunia celor care văzând mii de mii de oameni murind în floarea tinerețelor, nu se tulbură cu nimic și văzând că unul sau doi au ajuns la bătrânețe, cu semeție cred că și lor li se va întâmpla așa și se dedau veseliei, ospetelor cele necuvioase ale acestui veac și întru acestea chiar moartea cea neașteptată ne întâmpină, ne impresară, ne cuprinde și, ceea ce e mai rău, după moarte vine osânda.

Nimica nu este cu adevărat mai înșelător pe lume decât moartea, și totuși la nimic nu ne încredințăm așa tare, precum morții. Cine ar fi zis sodomenilor și gomorenilor că va ploua foc din cer și-i va face cenușă (Facere, cap. 19)? Cine ar fi zis israilitenilor că ospătându-se ei, și fiind încă mâncarea în gura lor vor pieri (Ieșire, cap. 32)? Cine ar fi zis Izabelei că va fi aruncată dintr-un turn înalt și-și va rupe grumajii (IV Regi, cap. 9)? Cine ar fi zis lui Aman că-și va sfârși zilele sale în furci? (Esteră, cap. 7)? Cine ar fi zis lui Avesalom că va rămâne spânzurat

într-un ram de copac (II Regi, cap. 18)? Cine ar fi zis lui Baltazar că i se va scrie judecata morții la ospăț (Daniel, cap. 5)? Cine ar fi zis lui Faraon că, cu toată oastea lui, va rămâne înecat în Marea Roșie (Ieșire, cap. 14)? Cine ar fi zis lui Olofern că, dormind el, o muiere slabă îi va tăia capul (Iudita, cap. 13)? Cine ar fi zis lui Sisara că i se va înfige un țărș în tâmplă (Judecători, cap. 4)?

Toți aceștia niciodată n-ar fi crezut că în floarea tinereții lor îi va lovi și îi va cuprinde moartea și în mijlocul dezmiardărilor și al norocirii lor, și totuși le-a fost adeverită aceasta și acum dintru adâncul iadului necurmat strigă că moartea i-a întâmpinat când se temeau cel mai puțin de ea. „Întâmpinatu-m-au greutatea morții” (II Regi, cap. 22, 6).

Dar ce caut eu pilde vechi și îndepărtate, ca să vă adeveresc înșelăciunea morții? Trista și jalnica pildă este de față. Cine ar fi zis că pe acest tânăr, la această vârstă, îl vom vedea despărțit de viața aceasta? Ai fi crezut tu, obidită și jalnică maică, că atunci când va împlini fiul tău această puțină măsură a vieții sale îl vei jeli? Crezut-ați voi, toate rudele, prietenii, cunoscuții lui, crezut-ați voi că astăzi pe acest tânăr îl veți petrece la groapă? Nimeni cu adevărat nu ar fi crezut aceasta, și totuși vădit este că de jalnica lui maică, în cea mai frumoasă și mai veselă vârstă cu veșnică despărțire se desparte și singur dorul lui în casa maicii sale rămâne.

Pe oamenii cei bătrâni, e drept, nu-i înșeală moartea, dar îi înșeală dragostea de viață, care îi face ca puțină viață ce le mai rămâne de trăit în această lume să li se pară o veșnicie, încât, fiind aproape de moarte, ei rămânând lipiți de lume ca și când niciodată n-ar trebui să plece de aici. Și cu adevărat am văzut că mai greu lucru este a întoarce pe un bătrân la pocăință, decât pe un tânăr.

Dar s-ar părea că dreptii nu sunt datori să se gândească cu atâta nevoie la moarte, de vreme ce se pare că ei nu au nici un motiv să se teamă, fiind în darul lui Dumnezeu; ci tocmai aceștia trebuie neîncetat să se gândească la moarte, pentru că singură aceasta este mijlocirea ca să se poată ține întru nevinovăție. Dumnezeu, ca să țină pe omul cel dintâi, pe strămoșul nostru Adam, în darul Său, întru care l-a zidit, nu află mai bună cale decât să-l facă să se gândească la moarte: „Dacă veți mânca dintr-însul, cu moarte veți muri” (Facere 2, 17).

Eu aflu în Sfânta Scriptură că trei lucruri sunt cele care ne pot face să pierdem nevinovăția și darul cel dumnezeiesc: întâi, pofta ochilor. A doua, pofta trupului. A treia, mândria vieții. Atunci când gândește omul că va muri și trebuie, de vrea sau nu, să se despartă de toate câte sunt pe lume, lesne este a nu se lipi de nici un lucru al lumii acesteia și scurtimea vieții îl face să simtă și să priceapă cât de repede trec toate lucrurile cele pământești. Dacă tu, o, lacomule, care ziua și noaptea te ostenești și te trudești ca să aduni bani, ai socoti că vei muri și vei lăsa banii tăi pradă acelorora care își vor bate joc de nesățioasa ta lăcomie, iar tu vei fi pradă și mâncare viermilor, într-un mormânt întunecat; dacă tu, zic, te-ai gândi la aceasta, multe din grijile cele cu necaz

ți-ai scuti în viața aceasta și multe chinuri în cealaltă. Gândul morții risipește iarăși din inimă vâpaia dragostei celei spurcate. Când cugeți că, curând, fața pe care tu o iubești pătimiș se va schimba întru putreziciune și va fi mâncare viermilor, ușor este a micșora patima care crește fără înfrânare pentru ea în tine. În Sfânta Scriptură aflăm că erau niște popoare care nu se rușinau a se închina la un trunchi, care avea o parte arsă și făcută cenușă: „Jumătate din el a ars în foc, și s-au închinat lui” (Isaia 44, 19). Dar mai puțini nebuni oare sunt cei care iubesc și se închină la o frumusețe pieritoare? Aceea jumătate este mistuită și după puțină vreme va fi pulbere și gunoi, iar noi, nebunii, o iubim și ne închinăm ei! Așijderea, slava cea deșartă se strică prin gândul morții. Cu ce ochi vei căuta spre cinste, spre dregătorii, spre fală, când îți aduci aminte că, de vrei sau nu, acuși vei fi acoperit cu țărână și vei fi călcat de picioarele drumeților?

Frumoasă învățătură da mai-marilor lumii acesteia acel înțelept filosof, care fiind între o mulțime de oase goale de oameni morți, a zis: Unde este Alexandru cel Mare? Era aceasta o

înțeleaptă ironie privind deșertăciunea celor care se mândresc cu ceea ce sunt ei și nu cugetă că după moarte asemenea sunt și împăratul și ostașul, asemenea și bogatul și săracul, asemenea și boierul și plugarul! Adu-ți aminte de moarte, și te vei smeri. Afară de orice îndoială este că mijlocul cel mai tare și mai puternic de a te ține în darul lui Dumnezeu este ca să-ți aduci aminte adeseori de moarte.

Însă dacă este cineva cu adevărat dator să-și întoarcă gândul spre moarte, acela este îndeosebi păcătosul, de vreme ce această este mijlocul cel mai puternic de a ieși din spurcăciunea și din somnul păcatului. Eu am văzut, spune Iov, oameni cărora le este cu neputință întoarcerea și pocăința. Fălosul este atât de plin de mândria sa și îngâmfat încât nu este cu putință a-l supune lui Dumnezeu. „Cine va spune înaintea feței lui calea lui?” (Iov 21, 31); bogatul este atât de cuprins și stăpânit de aur, încât nu-l poți face să-l cunoască pe Dumnezeu cel adevărat: „Cine va spune înaintea lui calea lui?”. Curvarul este așa de cufundat întru dezmierdările lumii, încât nu-și poate ridica ochii să privească la cer: „Cine va spune înaintea lui calea lui?”. Dar ce? Nu este nici o doctorie care să-i poată trezi pe păcătoșii aceștia? Îi vom lăsa oare să piară întru orbirea lor? Singura doctorie este, spune proorocul, să le pui înaintea ochilor lor moartea și să-i duci la mormânturile cele pline de oase goale și reci, acolo li se vor deschide ochii și se vor pocăi. „Și el în groapă s-a dus și peste mormânt a privegheat” (Iov 21, 32). Pentru că moartea ia de la păcat tot ceea ce are păcatul plăcut în el, și de la pocăință ia tot amarul și greutatea. Adică moartea arată că dulcețea păcatului este trecătoare și înșelătoare; iar pocăința ne agonisește binele cel veșnic și nepieritor. Drept aceea de vom putea pleca pe păcătos spre gândul la moarte, nu trebuie să ne deznădăjduim de pocăința și întoarcerea lui.

Iar când te gândești la moarte, de ai vreo scânteie de minte, nu e cu putință să nu te temi de ea. Toate câte vin înainte de moarte, câte vin împreună cu moartea, câte vin după moarte, toate sunt puternice bolduri ca să o facă tare înfricoșată. Îți vine atunci în minte viața trecută, și se pun înainte toate păcatele, și cele mai ascunse, care ca niște fiare sălbatice își rod inima. Te înfricoșezi de judecata lui Dumnezeu, văzând dreptatea lui Dumnezeu ridicându-și brațul ca să te pedepsească. Vezi atunci muncile cele de veci, focul cel nestins așteptându-te, să te ardă fără sfârșit. Și e oare nevoie de mai mult, Doamne sfinte, ca să ne temem, să ne înfricoșăm, să ne îngrozim? Toate s-au adunat împreună ca să ne facă să suferim o mie de morți, atunci când așteptăm una singură.

Nu mă face să tremur de frică că voi pierde averea și bunătățile acestei lumi. Nu-mi slăbește inima dacă socotesc că trupul acesta va fi mâncare viermilor; nu îmi aduce supărare și durere că mă voi despărți de prieteni. De aș avea a mă teme numai de acestea la moartea mea, m-aș alina întru duhul meu și m-aș mângâia. Dar când privesc la judecata cea înfricoșată, la care voi da seama cu amănuntul de fărădelegile mele, care vor sta toate de față, ca să-mi muncească mintea; când mă gândesc că nici o faptă, chiar cea mai mică, nu va scăpa să nu fie pusă în cumpăna dreptului și neplecatului Judecător, când îmi umblă prin minte veșnicul foc nestins întru care, aflându-mă moartea întru păcat, voi fi dat; atunci cu adevărat mă simt pătruns de frică și de groază; și groaza mi s-ar schimba în deznădejde, dacă sângele lui Iisus Hristos, vărsat pentru mine, nu mi-ar da ajutor și vârtute întru inima mea deznădăjduită.

Tu, Doamne, după dreptate ai hotărât ca moartea să fie pedeapsa păcatului nostru, nici de această prea dreaptă judecată nu ne putem tânguî noi, păcătoșii. Ci varsă frica acestei drepte pedepse întru inimile noastre. Ferice de noi de se va împreuna cu frica aceasta și dragostea, care cu nedeșlegată și veșnică împreunare să ne împreune cu Tine. Amin. ⁴¹.

Scurtă analiză. Tema centrală a cuvântării este *dreapta cugetare asupra morții*. Observăm, așadar, cum chiar în prima parte a cuvântării autorul face câteva precizări cu privire la atitudinea corectă ce se cuvine vizavi de moarte, făcându-se, totodată, chemarea

⁴¹ Din vol. *Propovedanii la îngropăciunea oamenilor morți...*, după ediția din Buda de la 1809, p. 16-24.

pentru trezvie și dreaptă socotință: „Ci deșteptați-vă, creștinilor, deșteptați-vă! Că tinerii trebuie să se gândească la moarte, pentru ca să nu fie fără de veste loviți de ea, trebuie să se gândească și bătrânii, pentru ca să o aștepte pregătiți și dreptii, pentru ca să se țină în darul lui Dumnezeu și păcătoșii, pentru ca să se grăbească a se pocăi și astfel vedem că nu este nimeni pentru care moartea să nu fie un necurmat îndemn și prea puternic bold spre lucrarea faptelor bune și vrednice de mântuire...”. Imprevizibilitatea morții este înfățișată erotemic, folosind exemple biblice concrete, într-o succesiune retorică admirabilă: „Cine ar fi zis sodomenilor și gomorenilor că va ploua foc din cer și-i va face cenușă?... Cine ar fi zis lui Aman că va sfârși zilele în furci?... Cine i-ar fi zis lui Faraon că, cu toată oastea lui, va rămâne înecat în Marea Roșie? ...” etc. Petru Maior dovedește un acut spirit pedagogic, mai ales atunci când anunță și explică unele dintre pericolele pierderii harului dumnezeiesc: „...Trei lucruri sunt cele care ne pot face să pierdem nevinovăția și darul cel dumnezeiesc: întâi, pofta ochilor. A doua, pofta trupului. A treia, mândria vieții!” Trebuie să remarcăm, însă, că finalul cuvântării este gândit mai mult spre înfricoșarea ascultătorilor, decât spre alimentarea nădejzii, așa cum credem că ar fi fost mai potrivit. Atenția este dirijată, poate involuntar, mai mult spre Cruce decât spre Înviere. Este aici o reflectare a doctrinei catolice, înclinată mai mult spre observarea suferinței, a pedepselor, decât spre optimizarea nădejzii, cum se străduiește ortodoxia. Se știe, de altfel, că autorul a aparținut confesiunii greco-catolice, cu o doctrină mult influențată de Roma. Oricum, aceste accente finale puse de el pentru trezirea temerii în fața morții și a judecății, nu scad valoarea generală a parezei, care, în ansamblu, este o mostră de erudiție teologică. Nu lipsesc nici ilustrările, atât de binevenite în orice gen de cuvântare (ca de exemplu referirea la căutătorii de aur din Indii și evocările unor personaje biblice: Izabela, Abesalom, Baltazar, Olofern etc.). Partea ultimă este parenetic-morală, cu referire directă la trei dintre păcatele care-i întunecă omului dreapta socotință, pentru o creștinească viețuire pe pământ, totodată pentru o judecată limpede cu privire la sfârșitul vieții: *pofta ochilor, pofta trupului și mândria vieții*. Deși nu face propriu-zis apel la textul din Sirah VII, 38, autorul, prin întreaga-i pledoarie pare a voii să concluzioneze: „În tot ce faci adu-ți aminte de moarte și nu vei păcătui niciodată”.

6. **Vasile Mitrofanovici** (1831-1888) este profesorul de Teologie Practică de la Cernăuți, căruia îi datorăm primul și cel mai însemnat Tratat de Omiletică din literatura noastră⁴², din păcate și ultimul manual de nivel universitar tipărit la noi...

În acest tratat sunt cuprinse și câteva predici, ca exemplificări⁴³, din care vom reda mai jos o pareneză pentru Botezul Domnului, intitulată *Pareneză ținută după sfințirea apei la Arătarea Domnului*. Prezentăm mai întâi textul: *Iubiților creștini,*

Sfințirea sărbătorească a apei la sărbătoarea arătării Domnului, care sărbătoare o petrecem astăzi, este aducerea-aminte de o faptă prea minunată a lui Iisus Hristos, umblând aici pe pământ și lucrând mântuirea oamenilor. Domnul cerului și al pământului, Care se îmbracă cu lumina ca și cu o haină, care întinde cerul ca un cort, care umblă pe aripile vânturilor, care face pe îngerii Săi duhuri și pe robii Săi pară de foc, Acela, despre care cântă Sfânta Biserică: Unul Sfânt, unul Domn Iisus Hristos, Însuși vine la Iordan și cere de la Ioan botezul. Iară Ioan, uimindu-se, zice: Mie mi se cade să mă botez de la Tine, și Tu vii la mine? Cum ai venit la robul Tău, cela ce n-ai spurcăciune, Doamne? Într-al cui nume Te voi boteza? În numele Tatălui? Dar pe Acela-L porți întru Tine! În numele Fiului? Acela Tu însuși ești, cela ce Te-ai întrupat! În

⁴² *Omiletica Bisericii dreptcredincioase răsăritene*, Cernăuți, 1875, XIII + 771 p.

⁴³ Între p. 678-712.

numele Duhului Sfânt? Și pe Acesta-L știi da celor credincioși! Cum va pune mâna robul pe Domnul său?

Adevărate cuvinte, cu care se dezvinovățește Ioan, dar la acestea așa-i răspunde Mântuitorul: Lasă acum, că așa se cade nouă să plinim toată dreptatea. Gonește frica, și te supune Mie. Atunci cu frică ridică Botezătorul mâna și împlinește porunca Domnului său, zicând cu inimă umilită: Tu mă sfințește pe mine, căci ești Domnul meu! Cel preasfânt se botează, pământul se bucură, firea apei se sfințește, cerul se deschide, Duhul Sfânt se pogoară ca un porumbel, și vine peste El, iar Tatăl își înalță glasul zicând: Acesta este Fiul Meu cel iubit, întru care am binevoit.

Să dăm, creștinilor, închinăciune și mulțumită Treimii celei prea sfinte, de o ființă și nedespărțite, care s-a arătat la Iordan; să mulțumim Tatălui, care ne-a făcut și ne ține pe toți, Fiului, care ne-a răscumpărat cu sângele Său cel prea scump, și Sfântului Duh, care ne sfințește cu darurile Sale. Să ne aducem aminte cu bună nădejde de faptele cele minunate ale lui Dumnezeu; să nu uităm, cum că Acela care a dus pe Israiliteni prin mare ca pe uscat, care le-a dat în pustie apă din piatră și de noi nu va uita niciodată, precum Însuși ne mângâie zicând: Au, doară va uita femeia de pruncul său, sau nu se va îndura de fiii pântecelui său, și dacă va și uita femeia de aceștia, dar Eu nu voi uita de tine. Să ne aducem aminte în ziua aceasta și de acea întâmplare minunată care ne duce la Dumnezeu și care este cheia la Împărăția cerească, adică de botezul nostru, prin care ne-am născut din nou la viața veșnică, prin care ne-am făcut fii ai lui Dumnezeu, părtași de Împărăția cerească și mădulare ale Bisericii celei sfinte. La sfântul botez s-a îmbrăcat sufletul nostru cu veșmântul luminii. O, de-am înfrumuseța veșmântul acesta totdeauna cu fapte bune, de am urma totdeauna Mântuitorului, neuitând cuvintele: Câți în Hristos v-ați botezat, în Hristos v-ați îmbrăcat! În această dulce nădejde îmi îndrept cuvântul către toți fiii mei duhovnicești: Scoateți agheasma cu veselie, fraților! Căci tuturor celor care cu credință o vor scoate și vor gusta dintr-însa, se va da darul Duhului Sfânt de la Hristos, Domnul și Mântuitorul nostru. Amin." ⁴⁴

Pareneza de față reprezintă un exemplu al unui demers realist, de care orice preot se cuvine să țină cont la acest praznic împărătesc: se știe că programul liturgic al acestei zile este foarte încărcat, Sfintei Liturghii adăugându-i-se slujba de sfințire a apei celei mari, după care creștinii trebuie să mai aștepte câteva minute bune până li se distribuie apa sfințită spre a o lua acasă. În aceste condiții, un cuvânt scurt, limitat la strictul necesar este binevenit. Este ceea ce ne demonstrează părintele Mitrofanovici. Cu toată scurtimea, autorul surprinde, totuși, câteva elemente care merită a fi reținute: prezintă succint tabloul evenimentului sfânt de la Iordan; amintește că Botezul Domnului readuce în memoria tuturor creștinilor propriul botez; face, în sfârșit, o aplicație potrivită: „O de am înfrumuseța veșmântul acesta totdeauna cu fapte bune, de am urma totdeauna Mântuitorului, neuitând cuvintele: Câți în Hristos v-ați botezat, în Hristos v-ați îmbrăcat!".

7. Zaharia Boiu (1834-1903), poate fi socotit fără dubii drept cel mai mare predicator al sfârșitului de secol XIX, cel puțin pentru Transilvania, provincie în care a propovăduit cu dăruire exemplară cuvântul Domnului⁴⁵. Alături de abecedare, catehisme, cărți de poezii etc, prin care s-a remarcat ca un veritabil pedagog al vremii, părintele cărturar Zaharia Boiu a lăsat literaturii omiletice românești câteva volume de predici:

⁴⁴ Ibidem, p. 678-680.

⁴⁵ Vezi în acest sens următoarele studii: Pr. drd. Nicolae DURA, *Preotul profesor Zaharia Boiu, propovăduitor al cuvântului lui Dumnezeu*, în MA, an. XXIX, 1984, nr. 1-2, p. 19-33; Arhim Veniamin MICLE, *Preotul Zaharia Boiu, reprezentant strălucit al Amvonului*, în vol. *Trepte spre Amvon*, Rm. Vâlcii, 1993, p. 181-187.

*Cuvântări funebre și memoriale. Cu un adaos de texturi biblice pentru cuvântările funebre*⁴⁶; *Semințe în agrul (= ogorul, n.n.) lui Hristos: Tom I. Cuvântări la duminicile de preste an*⁴⁷; *Tom II. Cuvântări la prasnicele și sărbătorile de preste an, precum și la casuale bisericești*⁴⁸; *Tom III. Cuvântări bisericești la înmormântări, parastase și alte festivități funebre. Adaos de texturi biblice pentru cuvântările funebre*⁴⁹. Menționăm că aceasta din urmă a fost premiată de Academia Română⁵⁰.

După cum se observă, un spațiu însemnat al preocupărilor omiletice este acordat necrologurilor, la fel ca în cazul altor predicatori ardeleni. Din acest motiv, reproducem textul unui necrolog, intitulat: *La înmormântarea bătrânei preotese văduve Ioana Arsenie din Gurariu*⁵¹.

Textul este următorul: „Acum slobozește pe robul Tău, Stăpâne, după cuvântul Tău, cu pace; că văzură ochii mei mântuirea Ta...” (Luca 2, 29). *Pe vremea nașterii lui Hristos, ne spune Sfântul evanghelist Luca în evanghelia sa, trăia în Ierusalim o femeie bătrână evlavioasă, Ana proorocița, fiica lui Fanuil, din neamul lui Assir. Aceasta, zice evanghelistul, îmbătrânise în zile multe; ea locuise cu bărbatul ei șapte ani de la fecioria ei și a fost apoi văduvă optzeci și patru de ani; ea nu se depărta de biserică, ținând posturile și rugându-se, slujind ziua și noaptea. Și când au adus pe Iisus pruncul, ca să-l pună înaintea lui Dumnezeu, după legea lui Moise, atunci bătrâna cea sfântă, a fost dusă de Duhul lui Dumnezeu întru acel ceas în biserică și a văzut pe pruncul cel dumnezeiesc și l-a cunoscut și s-a mărturisit Domnului și a vestit tuturor celor din Ierusalim de pruncul acesta.*

Cine dintre noi, onorați întristați ascultători, citind sau auzind acestea despre Ana proorocița nu va cugeta îndată și la adormita întru fericire soră - sau mai bine voi zice maică a noastră, Ioana, pe care o petrecem astăzi la veșnica odihnă! Căci și dânsa, ca Ana proorocița, îmbătrânise în zile multe. Și dânsa, ca aceea, trăise cu soțul ei, neuitatul paroh al acestei onorabile comune, Ioan Arsenie, patruzeci și opt de ani de la fecioria sa. Și dânsa, ca și aceea, petrecuse în văduvia ei șase ani. Și dânsa, ca și aceea, nu se depărta de biserică, cu posturi și rugăciuni, slujind Domnului ziua și noaptea. Și precum fericita Ana proorocița pentru viața ei cea sfântă și plăcută lui Dumnezeu s-a învrednicit a-L vedea pe Hristos, unsul lui Dumnezeu, adus ca prunc de patruzeci de zile la biserică, astfel și tu, fericita noastră maică preoteasă Ioană, ai avut parte în viața ta de tot ce Dumnezeu a binevoit a dăru-i omului pe pământ. Și așa ajungând la vârsta cea frumoasă de șaptezeci de ani, la care puțini muritori ajung și care nu e departe de timpul când, după cuvântul Psalmistului, încep zilele osteneților și durerilor, rugându-te tu ca Simeon bătrânul: „Acum slobozește pe roaba Ta, Stăpâne, după cuvântul Tău cu pace!”, Dumnezeu a ascultat rugăciunea ta și te-a chemat de aici la cele mai bune. Căci ce o mai aștepta pe ea de aici înainte în lumea aceasta plină de valuri, decât osteneți și dureri, neputințe și suferințe de tot felul? În mormântând înainte cu șase ani pe iubitul ei soț, rămăsese a purta singură jugul necazurilor pământești, care adeseori și pentru amândoi soții este destul de greu de purtat. Ba, pierzând anul trecut și pe iubitul ei fiu mai mare, Ioan, doctor, și încă în străinătate și mare depărtare, așa încât nici a-i închide ochii cu mâinile ei de mamă nu a avut parte, singura ei bucurie și mângâiere, afară de iubita familie a fiului ei mai mic, Iacob, era căutarea casei lui Dumnezeu, postul și rugăciunea și facerea de bine către toți oamenii. De aceea ea putea zice acum tot cu Psalmistul: „Întoarce-te suflate al meu întru odihna ta, că Domnul bine a făcut ție!”. Sau cu Apostolul: „Că mie a vieții este Hristos și a muri dobândă!” (Filip. 1, 21). Și

⁴⁶ Sibiu, 1889, 240 p.

⁴⁷ Sibiu, 1898, X+327 p.

⁴⁸ Sibiu, 1898, VI+220 p.

⁴⁹ Sibiu, 1899, 4+354 p.

⁵⁰ Pr. prof. dr. Mircea PACURARIU, *Dictionarul teologilor români...*, p. 55.

⁵¹ În vol. *Cuvântări funebre și memoriale*, Sibiu, 1889, p. 125-135.

aceasta cu atât mai vărtos cu cât din iubirea și buna îngrijire a copiilor ei în decursul bolii sale de multe ori s-a putut împărtăși cu sfintele taine ale lui Hristos, spre iertarea păcatelor și spre viața de veci. Și astfel, împăcată cu Dumnezeu și cu lumea, ea a plecat liniștită pe calea veșniciei, pe care, unul mai curând, altul mai târziu, dar într-un sfârșit toți odată suntem datori a o face; căci „rânduit este tuturor oamenilor a muri, iar după moarte, judecată!” (Evrei 9, 27).

Da, dacă fericim, și pe drept cuvânt, pe Ana proorocița, care s-a învrednicit a vedea pe Hristos și a-L mărturisi pe El tuturor celor din Ierusalim - sau dacă fericim, tot pentru aceasta, pe dreptul Simeon, bătrânul, care a fost dăruit de Dumnezeu a lua în brațe pe Iisus pruncul și a simți culmea fericirii dorite, după care nu i-a mai rămas decât a cere de la Stăpânul slobozirea cu pace a robului Său; apoi, după modestia și micimea împrejurărilor noastre, nu fără temei vom fericii și pe onorabila iubita noastră maică Ioana. Căci maică o numesc, și altminteri nu o pot numi decât maică! Maică după trup pentru voi, iubitorilor ei fii; maică după vârsta vieții celor mai mulți dintre noi, pentru adâncile și cinstitele ei bătrânețe; maică duhovnicească vouă, iubitorii fii ai acestei respectabile comune bisericești, ca preoteasa voastră cea bătrână, de toți, mari și mici, bătrâni și tineri, bărbați și femei, până la copiii de pe uliță, iubită și onorată, - maică în fine după înțelepciunea, blândețea, credința, bunătatea și îndurarea ei către cei lipsiți și necăjiți - și vai, mulți sunt de aceștia pe lume! - care năzuiau către dânsa. Da, o fericim, zic, pentru viața ei cea frumoasă și pentru moartea ei cea fericită întru Domnul; căci „scumpă e - zice Psalmistul - înaintea Domnului moartea cuvioșilor Lui” (Psalm 115, 6).

Născută în anul 1815, din stimabili părinți Ioan și Lucia Pezzamosca, oameni de frunte din acest ținut, adormita, după o creștere bine îngrijită, al cărei fundament a fost frica de Dumnezeu, ajungând la vârsta cuvenită s-a căsătorit cu tânărul Ioan Arsenie de aici, de asemenea dintr-o odraslă de frunte a acestei comune, pe atunci învățător, mai târziu notar comunal și pe urmă preot și paroh al acestei comune bisericești și, în cele din urmă, distins de fericitul Arhiepiscop și Mitropolit Andrei cu brâu roșu și numit asesor consistorial onora. Căsătoria aceasta a fost una din cele mai fericite. Căci fiind soții potriviți, domnind între ei buna înțelegere și armonia și fiind ambii oameni muncitori și chivernisitori, Dumnezeu a binecuvântat lucrurile mâinilor lor atât încât și astăzi atâtea frumoase realizări, atâtea însemnate zidiri din această comună poartă stimatele lor nume. Iar ca o cunună a tuturor acestor fructe ale ostinelilor lor, se înalță aceste case ca o mică cetate drăgălașă, vestind trecătorilor de hărnicia și vrednicia ziditorilor lor. De asemenea, Dumnezeu a binecuvântat căsătoria lor și cu prunci buni, dintre care mai mulți au trecut din viață încă din pruncia lor, iar doi fii iubitori, Ioan și Iacob, după numele tatălui și al moșului, au ajuns în etate, au crescut ca doi pomi altoiți, prin școli mai înalte, și au devenit bucuria, onoarea și nădejdea bătrânețelor părinților lor. Ba, Dumnezeu i-a învrednicit, după cuvântul Scripturii, a vedea, ca niște tinere odrasle de măsline, și pe fiii fiilor lor. Astfel, adormita noastră maică devenise, după cuvântul înțeleptului Solomon, cunună pe capul bărbatului ei și se adevărase și întru dânsa lauda cea nepieritoare cu care acel înțelept împărat mărește pe femeia cea temătoare de Dumnezeu, bărbată și vrednică. Căci „femeie harnică - zice el - cine va afla, mai scumpă este una ca aceasta decât pietrele cele de mult preț”. Da, bărbăția, chiverniseala cea bună, blândețea și bunătatea inimii tale, îndurarea ta spre săraci, care te plâng astăzi ca pe mama și mângâietoarea lor, credința ta cea vie și evlavia ta cea din inimă vor păstra întru veșnică pomenire memoria ta. Bărbată ca Marta, credincioasă ca Maria, așa ai fost tu în viața ta! Fie ca Domnul să te învrednicească de ambele laude ale acelor!

De aceea, iubitul unicul fiu în viață al răposatei, Iacobe, cu soția ta, Maria, și cu întreaga voastră familie, voi, care pierdeți astăzi pe iubitoarea voastră maică, comoara cea scumpă, pe care mai târziu numai veți fi în stare a o prețui după adevărata ei valoare, veniți încă o dată a da maicii voastre sărutare - sărutarea din urmă, a despărțirii de pe pământ! Veniți a săruta buzele cele reci și veștejite ale mamei voastre, al cărei glas de învățătură și mângâiere de azi înainte nu-l veți mai auzi. Veniți a săruta ochii ei cei închiși spre somnul morții, a căror lină lucire spre voi

nu o veți mai vedea, nu o veți mai simți. Veniți a săruta mâinile ei cele înghețate de suflarea morții, care de nenumărate ori s-au înălțat spre cer și o jumătate de veac au lucrat, au muncit și s-au obosit pentru binele vostru.

"Iubiții mei fii – vă șoptește din sicriu buna voastră maică –, iubiții mei fii, iată a sosit și pentru noi, ca pentru toți pământeni, momentul despărțirii. Din pământ suntem zidiți și iarăși în pământ avem să ne întoarcem, aceasta o știm cu toții; dar, cu toate acestea, cât de grea și de dureroasă îmi este despărțirea de voi! După trecerea din viață a iubitului vostru tată și a doritului frate, voi ați fost bucuria, voi mângâierea văduviei și bătrânețelor mele. Mulțumesc lui Dumnezeu că m-a chemat la El din casa mea, din brațele copiilor mei, despre care eram convinsă că precum în viață m-au întâmpinat cu iubire, tot așa și când îmi va bate ora, cu bună cuviință mă vor și înmormânta. Primiți, dar, pentru toate acestea sărutarea din urmă și binecuvântarea credincioasei voastre mame! Rămas bun, iubiții bunii mei, fiu și fiică, cu copiii voștri! Dumnezeu să fie cu voi în tot locul și în toată vremea, să vă înțelepțească, să vă ajute, să vă miluiască întru toate! Rămâneți, iubiții mei, de-a pururea neclintiți întru frica lui Dumnezeu, căci „începutul înțelepciunii este frica lui Dumnezeu!". Și aduceți-vă aminte că „bogații au sărăcit și au flămânzit; iar cei ce caută pe Domnul nu se vor lipsi de tot binele!". Nu vă încredeți tinerețelor, care sunt o floare curând trecătoare, nici puterii, pe care o singură nenorocire o poate frânge, nici sănătății și tăriei trupesti – căci toate ale lumii sunt deșarte și trecătoare! Nu vă încredeți nici în strălucirea averii și stării materiale; căci Dumnezeu înalță și pogoară precum voiește și cumpenele lumii sunt în mâinile Lui! Ci mai vărtos păstrați, precum pururea v-am învățat, frica lui Dumnezeu ca temelie sigură a tuturor simțămintelor și faptelor voastre; căci aceasta este cheazăia neînșelătoare a fericirii omului pe pământ și dincolo de mormânt.

Fiiți blânzi, iubiții mei fii, fiiți înțelepți, fiiți modești, muncitori și chivernisitori, fiiți drepți și sinceri întru toate ale voastre, ca și când Dumnezeu ar fi de față lângă voi, precum cu adevărat și este. Fiiți îndurători spre cei săraci și necăjiți, fiiți mângâietori și ajutători celor întristați, fiiți iubitori spre toți; căci iubirea aproapelui este însăși dovada iubirii lui Dumnezeu; „ceea ce ați făcut unuia dintre acești frați ai mei prea mici, mie mi-ați făcut!" (Matei 25, 40), zice Hristos. Binecuvântarea lui Dumnezeu să fie cu voi, iubiții mei, și cu casa voastră!

Rămas bun și vouă, dragălașe odrasle ale casei voastre, iubiți nepoței și nepoțele; acuma buna voastră se duce de la voi, căci ea și-a terminat viața sa, pe când voi acum vi-o începeți. Dumnezeu să fie cu voi, iubiții mei, să vă țină pe voi părinților voștri și pe părinții voștri vouă, ca să vă puteți bucura unii de alții: căci aceasta este cea mai curată bucurie de pe pământ. Fiiți cinstitori de Dumnezeu și ascultători de părinți și de învățătorii și mai-marii voștri, și darul lui Dumnezeu va fi cu voi!

Iubita mea soră Magdalina și iubitul meu frate Matei, pe care cu iubire vă văd aici lângă sicriul meu, căci adâncile bătrânețe și neputințe știu că numai cu greu v-au permis a face această osteneală – iată Dumnezeu aici a pus piatra de hotar a vieții mele, și eu, sora cea mică, ies înaintea voastră din lumea pământească. Fie numele Domnului binecuvântat în veci! Ceea ce voi sunteți încă, eu am fost; ceea ce sunt eu, veți fi și voi la timpul său, când Făcătorul tuturor va binevoi. Nu vă voi mai pofti dar viață îndelungată, căci noi tustrei am luat din mâna Domnului și cele bune și cele grele într-un răstimp de câte șaptezeci, optzeci și mai mulți ani. Ci mai vărtos vă voi pofti, precum ne învăță maica noastră sufletească, Biserica, a petrece restul vieții voastre cu pace și întru pocăință, iar când Tatăl va binevoi a vă chema, sfârșit creștinesc vieții voastre și răspuns bun la înfricoșatul județ al lui Hristos. Și așa, iubită soră, iubit frate, rămas-bun, până la ziua cea mare a judecării lui Hristos. Iertați, vă rog, pe sora voastră mai mică, Ioana, de toate câte vă va fi greșit în viața sa, ca și Dumnezeu să ierte greșalele voastre și să vă primească când va binevoi în sânul fericirii Sale.

De asemenea rog pe iubiții mei nepoți Ioan cu soția sa Maria, pe care ca și pe fiii mei v-am purtat în inima mea, apoi pe toate rudeniile, prietenii și cunoscuții, mari și mici, bătrâni și tineri, bărbați și femei, pe iubiții locuitori ai comunei noastre Gurariului și ai comune învecinate, cu care am viețuit împreună – pe toți care cu dragoste creștinescă ați ostenit la această din

urmă petrecere a mea, în fine pe toți și pe toate cu care împreună am petrecut călătoria vieții, ca toți cu o gură și cu o inimă să-mi dați creștineasca voastră iertare și dezlegare de ceea ce v-aș fi greșit vreodată în viața mea.

Iar tu, casa lui Dumnezeu, poartă pământească a raiului ceresc, tu, mamă bună a sufletelor noastre, pe care de-a pururea cu credință fiască te-am cinstit și te-am iubit, însoțește-mă, te rog, și în momentele acestea din urmă, cu cântările tale duhovnicești, cu sunetul de jale al clopotelor tale, cu melodiile preoților și cântăreților tăi, cu mulțimea credincioșilor, până la locul de odihnă ce mi-am ales lângă fericitul meu soț, la umbra pomilor sădiți și cultivați, sub binecuvântarea cerului, de mâinile noastre. Și nu lipsi a pomeni la sfântul tău jertfelnic și pe roaba lui Dumnezeu Ioana, cerându-i mila lui Dumnezeu, împărăția cerului și iertarea păcatelor ei de la Hristos, împăratul cel fără de moarte!

Și așa, Domnul cerului și al pământului, făcătorul meu și Dumnezeu meu, slobozește-mă în pace, pe mine, roaba Ta, căci în viața mea de șaptezeci de ani văzură ochii mei mântuirea Ta; auzit-am tainele rânduielii Tale, cunoscut-am lucrurile Tale, preamărit-am dumnezeirea Ta și am urmat, ca o femeie neputincioasă, voile Tale, fiindu-mi legea Ta mai scumpă decât aurul și topazul, și cuvintele Tale mai dulci gurii mele decât mierea și fagurul. Îți mulțumesc, Dumnezeul meu, pentru viața cea multă și frumoasă pe care mi-ai dăruit-o și pentru toate bunătățile, sufletești și trupești, pe care cu mână părintească le-ai revărsat asupra mea. Și Te rog, cu umilință, Făcătorul meu și Dumnezeul meu, ca iertând cu îndurarea Ta cea negrăită toate păcatele și greșelile mele, să primești duhul meu în mâinile Tale și să-i faci parte între cei drepti, care ți-au plăcut ție din veac. Așa, Doamne Dumnezeul meu, care ne-ai învățat prin unul-născut Fiul Tău, Domnul nostru Iisus Hristos, că viața adevărată este a Te cunoaște pe Tine, unul adevăratul Dumnezeu și pe Cel pe care Tu l-ai trimis, pe Iisus Hristos, fă-mă și pe mine, nevrednica roaba Ta, neputincioasa Ta ucenică, fiică și moșteană a împărăției Tale. Amin.

Scurtă analiză. Cuvântarea, deși lungă și imposibil de reprodus pentru vremurile noastre, este remarcabilă din câteva puncte de vedere: face o admirabilă comparație între răposata preoteasă, la vârsta de 80 de ani, și Ana proorocița, de care vorbește Sf. evanghelist Luca (cap. II); partea parenetică este susținută de un număr impresionant de versete biblice, potrivit selectate; împletește în chip exemplar viața răposatei cu învățături moral-creștinești, ca pildă de urmat pentru ascultători. Partea finală este tributară obiceiului destul de răspândit în Ardeal de a se face *iertăciuni* față de cei rămași, dar autorul procedează cu tact și măsură, încât ascultându-le nu se produce acea stânjeneală pe care, atunci când vorbitorul exagerează, o încearcă cei prezenți⁵². Practic, cuvintele de rămas bun se preschimbă discret în bune-sfătuiri care pot fi primite fără nici un efort de voință de către ascultători.

*

Chiar dacă nu mai facem exemplificări efective de predici, suntem datori măcar să menționăm și alte nume de predicatori importanți care au lăsat cuvântări scrise (ordinea este cronologică): *Preotul Ioan Zoba din Vinț* († d. 1689)⁵³; *Samuil Micu* (1745–1806)⁵⁴;

⁵² În privința *iertăciunilor*, practică întâlnită încă în prezent în Ardeal, vezi cap. "Problema iertăciunilor", din teza noastră de doctorat, *Pareneza în slujirea pastoral-misionară a Bisericii*, ms. computerizat; la Biblioteca Facultății de Teologie din București, cota 25/S2 23174, p. 132-137.

⁵³ *Sicriul de Aur. Carte de propovedanie la morți*, Sebeș, 1683 (conține 15 predici funebre); retip. de A. Goția, București, 1984, LXI+305 p.

⁵⁴ *Propovedanie sau învățături la îngropăciunea oamenilor morți*, Blaj, 1784, 140 p. (ed. II-a, Sibiu, 1842, 220 p.; reed. de I. Nicorescu, Arad, 1907; are, de asemenea, câteva traduceri omiletice din Sfinții Părinți: *Cuvinte către*

Mitropolitul Veniamin Costachi (1768–1846)⁵⁵; *Arhim Eufrosin Poteca* (1788–1858)⁵⁶; *Arhiereul Neofit Scriban* (1808–1884)⁵⁷; *Mitropolitul Andrei Șaguna* (1808–1873)⁵⁸; *Episcopul Melchisedec Ștefănescu* (1823–1892)⁵⁹;

Trebuie să amintim și faptul că un număr însemnat de predici s-au păstrat în manuscrise, dintre care o mare parte se află în custodia Bibliotecii Academiei Române. Cele datate până în secolul al XIX-lea, inclusiv, sunt scrise cu caractere chirilice, dar nu foarte greu de citit. Prin eforturile cercetătorului Gabriel Ștrempel (actualul director al Bibliotecii), multe dintre aceste manuscrise au fost catalogate, alături de altele, din alte domenii⁶⁰. Transcrierea și publicarea acestora va fi deosebit de benefică pentru completarea imaginii asupra eforturilor omiletice anterioare secolului al XX-lea.

norod zise (ale Sf. Vasile cel Mare), în 1805; *Omiliile sau Cuvintele în Evanghelia Sf. Ioan*, ale Sf. Ioan Gură de Aur, 2 vol. (1787 și 1791) etc.

⁵⁵ Tipărește *Chiriadromionul lui Nichifor Theotoche*, Neamț, 1811; în manuscris: *Omiliile Sf. Ioan Gură de Aur la Faptele Sfinților Apostoli și Epistolele pauline* (7 vol.).

⁵⁶ *Cuvinte panighirice și moralnice*, București, 1826, 367 p.; *Predici și cuvântări*, edit. de arhim. Veniamin Micle, Edit. Mt. Bistrița, 1993, 128 p.

⁵⁷ *Cuvinte bisericești la diferite ocazii*, București, 1868, 362 p. (format mic).

⁵⁸ Tipărește *Chiriadromionul lui Nichifor Theotoche, cu un adaos de cuvântări pentru sărbătorile domnești*, Sibiu, 1855, 473 p.; de asemenea, *Tâlcuirea Evangheliilor în Duminicile Învierii și ale sărbătorilor*, Sibiu, 1857, 206 p. (ed. II-a, 1860).

⁵⁹ A tradus din l. germană *Şasezeci și patru de cuvinte sau predice ale Sf. Ioan Hrisostom*, București, 1883 (după K. J. Hefele).

⁶⁰ A se vedea Cataloagele cu manuscrise, vol. I-IV, București, 1978, 1983, 1987, 1993; Semnalăm faptul că cel puțin 75% dintre manuscrisele catalogate de G. Ștrempel au conținut religios; dintre acestea aprox. 40% sunt omilii și predici; cele mai frecvente, aprox. 25%, sunt necrologurile, provenind îndeosebi din Ardeal.

9. PREDICA ÎN BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ ÎN SECOLUL al XX-lea. *Studiu prin exemplificări*

Dacă pentru secolele precedente dificultățile unei prezentări selective au fost mai puțin expuse pericolului subiectivismului, dat fiind că personalitățile evocate sunt, cel puțin pe plan omiletic, recunoscute ca atare unanim, pentru secolul al XX-lea riscurile sunt foarte mari, mai ales pentru cea de-a doua jumătate, din cauza imposibilității menționării tuturor preoților, episcopilor, profesorilor de teologie etc., întrucât un studiu limitat nu-i poate cuprinde pe toți autorii de cărți predici sau de cuvântări publicate în diferite periodice bisericești. Asumându-ne, așadar, acest risc inevitabil al subiectivismului (*recunoscând, astfel, că anumiți autori ne-au convins mai mult decât alții*) purcedem la o prezentare selectivă, concentrându-ne mai puțin asupra considerațiilor teoretice, în favoarea analizării exemplificărilor. Se poate aplica și aici binecunoscuta sintagmă „Verba docent, exempla trachunt”, fiind convinși, astfel, că studierea câtorva predici ale unor autori reprezentativi este mai utilă decât orice încercare de a face un studiu critic axat pe generalități. De aceea propunem o listă de autori, în ordine cronologică, având în vedere anul nașterii fiecăruia. Așa cum am menționat mai sus, prezentarea de față va fi selectivă și limitată, impunându-se în compensație o completare individuală pentru cei care doresc să aprofundeze studiul analitic al ostinelilor omiletice românești pe întreg parcursul secolului al XX-lea. Pentru moment, chiar dacă avem în vedere doar câte o singură predică pentru fiecare dintre autorii selectați, datorită limitelor propuse pentru acest studiu, credem că este suficient, totuși, spre a ne face o imagine asupra stilului, originalității, coerenței limbajului etc., pe scurt, asupra stăpânirii artei omiletice, ca exemplificări deosebit de utile mai ales pentru predicatorii începători de astăzi.

Mai întâi să-i nominalizăm pe cei ale căror predici le supunem atenției: **a. Dintre cei trecuți în veșnicie:** Irineu Mihălcescu (1874–1948), Iuliu Scriban (1878–1949), Ioan Lupaș (1880–1967), Toma Chiricuță (1887–1971), Grigore Comșa (1889–1935), Marin Ionescu (1891–1965), Grigore Cristescu (1895–1961), Mihail Bulacu (1898–1985), Dumitru Belu (1902–1980), Ilarion Felea (1903–1961), Simion Radu (1906–1995), Sebastian Chilea (1906–1992?), Nicolae Petrescu (1908–1996), Vasile Coman (1912–1992), Ioan Bunea (1906–1990), Ilie Cleopa (1912–1998), Ștefan Slevocă (1912–1998), Nicolae Steinhardt (1912–1989); **b. Dintre cei în viață:** Constantin Galeriu (n. 1918), Gheorghe Lițiu (n. 1919), Anania Bartolomeu (n. 1921), Antonie Plămădeală (n. 1926), Teofil Părăian (n. 1929), Veniamin Micle (n. 1939), Sebastian Șebu (n. 1941).

Majoritatea celor nominalizați sunt incluși în bibliografia omiletică pusă la dispoziția studenților din anul IV de la Secția Pastorală a Facultății de Teologie Ortodoxă din București, fiind, totodată, menționate și studiile lor reprezentative, cărțile de predici ș.a. „Lista” nu are, desigur, un caracter exclusivist, rămânând deschisă oricăror completări ulterioare, mai ales în vederea alcătuirii unui studiu mai amplu asupra secolului de care ne ocupăm.

Trebuie să menționăm de la început constatarea că în predica secolului al XX-lea se reflectă mai mult decât în secolele precedente realitățile culturale, sociale, economice și politice prin care a trecut poporul nostru. Este incontestabil faptul că toți predicatorii conștiincioși și-au structurat cuvântările în primul rând pentru împlinirea scopului religios-moral, dar au avut în atenție și realitățile vieții cotidiene. Sub acest aspect, după opinia noastră, predica din secolul al XX-lea cunoaște trei etape: de la început până la instalarea comunismului (1945); perioada propriu-zisă a comunismului (1945–1989) și perioada 1990–2000, a recâștigării și manifestării libertății de exprimare.

În prima perioadă s-au remarcat predicatori străluciți, teologi de mare erudiție, personalități de înaltă conștiință sub aspect misionar și patriotic. Unii dintre ei prevăzând pericolul comunismului-ateu au presărat în predicile lor îndemnuri la păstrarea conștiinței național-ortodoxe, fapt pentru care au avut mai apoi de suferit felurite prigoane, inclusiv închisori în care, o parte dintre ei, și-au dat obștescul sfârșit, cum a fost, de exemplu, părintele Ilarion Felea, decedat într-o celulă din închisoarea Aiud, în anul 1961.

În perioada comunismului, cum bine se știe (*dar se ignoră voit de către oponenții dreptei-credințe*), pe Amvonul românesc nu s-a așternut praful, așa cum ar fi dorit maimarii zilei. S-a predicat, *cu timp și fără timp*, în condiții vitrege de multe ori. Este adevărat că predicile s-au concentrat îndeosebi asupra conținutului teologic, evitându-se comentariile privitoare la realitățile sociale, economice, politice etc., datorită vigilenței urechilor securității omniprezente. Cu toate acestea, mulți dintre predicatori tratau discret și astfel de probleme, utilizând un limbaj inteligent, criptat, a cărui subtilitate depășea adesea slaba inteligență a caraliilor, dar nu scăpa ascuțimii înțelegerii, nici bunului simț al credinciosului de rând. Comunismul nu putea fi atacat frontal, *dar prin propovăduirea continuă a credinței în Dumnezeu, era negat sistematic*. Acest mod pedagogic de a lucra este învățat de preoți de la Însuși Învățătorul Hristos: El nu a atacat direct, frontal, stăpânirea romană, care apăsa greu pe grumajii conaționalilor, ci, cu tactul său divino-pedagogic, a predicat pașnic iubirea de vrăjmași, rugăciunea pentru ei etc., într-un cuvânt *Evangelhia*, care nu numai că va alunga, apoi, jugul străin, dar va „robi” chiar și pe mulți dintre stăpânitorii romani, dintre ei unii devenind, apoi, vajnici propovăduitori...

Exemplul dumnezeiesc al Mântuitorului, urmat și de preoții noștri în perioada totalitarismului, va da roade nebănuite înainte de dec. '89: la „Revoluție” și după, mulți dintre foștii „adversari” ai Evangheliei s-au dovedit sinceri propovăduitori ai ei, până în ziua de astăzi.

Perioada ultimilor 10 ani a fost, desigur, una de libertate deplină și în ceea ce privește Amvonul. Se pot, în sfârșit, spune lucrurilor pe nume, se poate predica în orice loc, nu numai în biserici. Biserica însăși, ca instituție publică, a putut ieși din „ghetoul” în care o izolaseră salariații diavolului. Poate nu întotdeauna și peste tot s-a fructificat corespunzător această libertate, unii predicatori înțelegând greșit că a fi liber să vorbești înseamnă să spui orice și oricum. Cele mai frecvente greșeli se leagă, credem, de atitudinile revanșarde și de implicarea predicii în sfera politicului, totodată deturnarea în scopuri subiective a Amvonului, propovăduindu-se chestiuni personale, în locul Evangheliei, ignorându-se îndemnul Marelui Pavel: „Nu ne propovăduim pe noi înșine, ci pe Hristos” (II Cor., 4, 5). Dincolo, însă, de aceste devieri, notăm cu bucurie că predica a cunoscut în general o reală înviorare, dovadă și numărul însemnat de cărți de predici publicate în ultimii ani, unele prin reeditare, altele în ediții noi. Chiar dacă nu toate răspund, poate, exigențelor omiletice, din fiecare ne putem inspira cu folos. Până la o

evaluare de ansamblu a prediciei, inclusiv sub forma unei istorii a secolului al XX-lea, socotim util demersul nostru de semnalare, prin acest studiu, a câtorva dintre cei mai renumiți predicatori.

† **Dr. IRINEU MIHĂLCESCU** (1874–1948), ilustru profesor de teologie, autor a numeroase cărți, manuale, studii etc., ales arhiereu pentru meritele sale deosebite și înălțat apoi pe treapta de Mitropolit al Moldovei (1939–1948). A fost și un predicator exemplar, atât în calitate de preot cât și de arhiereu. Pentru analiză am selectat o Pastorală la Învierea Domnului din anul 1947. Prezentăm, mai întâi, textul ei integral¹: „Nu este alt nume sub cer, dat între oameni, întru care să ne putem mântui...” (Fapte 4, 12).

Iubiții mei fii duhovnicești,

Când stai în clipele de liniște sufletească și privești în urmă cu ochii gândului, observi că întreaga noastră viață se sbuciumă întru căutarea unui drum călăuzit de cât mai multă lumină. Căci dezvoltarea firească a vieții este condiționată de lumină, pe când întunericul înseamnă chin, durere și însăși nimicirea vieții.

Orice om fuge de întuneric și ar dori ca noaptea să fie cât mai scurtă, căci ea înseamnă o umbră a morții. Plantele crescute la întuneric sunt firave, fără culoare, iar animalele care-s sortite să ducă viața în locuri umbroase sunt hidoase, răutăcioase și lipsite de acel îmbietor simțământ al frumosului și sociabilității.

Dacă lărgim orizontul privirii și trecem peste granițele propriei noastre vieți sufletești, constatăm că omenirea întreagă s'a sbuciumat pentru găsirea unui făgaș, pe care ea să meargă sigură către un liman, unde vânturile tuturor neplăcerilor să nu mai aibă putere, iar împărăția deplinei înțelegeri și a păcii să domnească peste toți și peste toate. Filosofii și înțelepții tuturor timpurilor trecute nu au ostenit în căutarea acelei împărății veșnice în care nici-o altă lege nu are putere decât cea a dragostei fără margini. Năzuința aceasta a omenirii o găsim în îndreptarul Sfintei Scripturi, unde se spune: „Căutați mai întâi împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui și toate celelate se vor adăuga vouă.” (Matei 6,33)

Dar cumpănind felurile îmbieri ce ne stau în față, constatăm că nu toate ne pot da călăuza unei singure orientări. Cei mai însetați dintre oameni, după satisfacerea dorințelor lor de îmbogățire sau mărire, vor alerza pe calea cea largă a pierzării, unde omul singur își face lege, iar dreptatea, mila și adevărul îi calcăte în picioare ca lucruri de puțină prețuire și aducătoare de piedici. Unii își iau ca ideal în viață împlinirea numai a dorințelor lor, socotind că omul este măsura tuturor lucrurilor. Ori această judecată nu numai că este greșită, ci punerea ei în practică aduce o desfigurare a sensului vieții și a rostului omului pe pământ.

Omul este cea mai aleasă creatură ce împodobește lumea, și bunul Dumnezeu l-a orânduit un model după care să-și făurească felul de viață pe pământ, ca astfel și împărăția cerurilor, prin credință și fapte, să-i fie veșnic dobândită.

„Și nu este alt nume sub cer, dat între oameni, întru care să ne putem mântui. Iar acela este Domnul nostru Iisus Hristos, Cel a treia zi înviat din morți.”

Iubiții mei fii sufletești,

Sărbătoarea Învierii Domnului este un praznic duhovnicesc, din care se ospătează orice vârstă omenească și orice stare socială. Cei chemați la ospățul bucuriei duhovnicești nu sunt aleși după rânduielile obișnuite, adică după avere, după înalte demnități obștești, după învățătură, după frumusețe fizică sau după alte vremelnice și trecătoare îndătinări. Ci, aici, două peceți arată scaunul ce-l ocupă creștinul la ospățul Învierii Domnului: cea dintâi pecete e cea a

¹ Reprodus după "Mitropolia Moldovei", Anul XXIII, 1947, Nr. 1-4, p. 1-7. Textul de față respectă ortografia originală, de aceea apar unele diferențe față de ortografia de azi (sbuciumă, dezvoltarea etc.)

creдинței în învățătura Bisericii Ortodoxe și a doua pecete e cea a faptelor bune, ca rodire a credinței religioase.

La temelia sărbătorii Învierii Domnului stă suferința și moartea Fiului Omului pentru omenire. Când ne apropiem de înfricoșatele și nemuritoarele Taine nu trebuie o clipă să uităm de chinul de pe Golgota al Mântuitorului. Căci împăcarea omului cu Dumnezeu s'a făcut prin vărsare de sânge nevinovat. De aceea pregătirea prin reținere dela mâncări și rugăciunea, în timpul Marelui Post, constituie poftirea la participarea festivă a praznicului Învierii. Să nu se uite porunca dată de Apostolul neamurilor: „cel ce mănâncă și bea cu nevrednicie trupul și sângele Domnului. osânda lui își bea și mănâncă.” (I Cor. 11,29)

Vremurile grele de războiu, prin care am trecut, au lăsat urme adânci nu numai în rosturile materiale ale traiului, ci mai ales în ogorul vieții sufletești.

Schilodirile de trupuri, pierderile avuțiilor, dispariția celor dragi din familie și alte pricini au produs în unele suflete desnădejdea. Îndoiala și-a făcut loc în inimile credincioșilor și unii au devenit, astfel, creștini numai cu numele. La probele puse în slujba altor idealuri, decât cel al mântuirii de suflet, unii din enoriași au legat actul credinței. Ori credința religioasă e cu totul altceva decât ambițiile trecătoare izvorâte din lipsa de înțelepciune. Suferința pentru Hristos sfințește pe om, pe când neplăcerile legate de nerealizarea bunurilor materiale scoboară demnitatea celui ce le nutrește. Credința religioasă n'are nici-o vină în neîndeplinirea dorințelor materiale individuale. Totdeauna să ne întrebăm, ca altădată fericitul Augustin: „Ce folos ai tu, că mărturisești pe Dumnezeu, că-L cinstești și-L preamărești, că crezi în Fiul Său și-L recunoști ca șezând de-a dreapta Tatălui, în schimb îi hulești Biserica Sa? „Vreau să vă atrag luarea aminte asupra celor care spun că au credință în Dumnezeu, dar nu obosesc, cu timp și fără timp, a cutreiera satele și a huli Biserica și pe urmașii sfinților apostoli, aducându-le fel și chipuri de învinuiri. Este vorba de acei eretici și schismatici, care socotesc că împrejurările de lipsuri le sunt prielnice pentru aruncarea semințelor otrăvitoare de suflet. Păstoriții noștri să și amintească de cuvintele Sfintei Scripturi: „De omul eretic să te păzești, știind că s'a răsvrătit unul ca acesta și păcătuiește, fiind singur de sine osândit.” (Tit 3, 10-11).

Cei ce se îndepărtează de Biserică sunt oameni care au avut numai pe buze numele Domnului nostru Iisus Hristos. Pe aceștia i-a vădit Sf. Evanghelist Ioan, când a scris: „Dintre noi au ieșit, dar nu erau dintre noi, căci dacă ar fi fost dintre noi, ar fi rămas cu noi, ci ei au ieșit, ca să se arate că nu sunt toți dintre noi.” (I Ioan 2, 19). Iuda Iscarioteanul trebuie să aibă urmași, ca în lupta cu necredința lor să ne întărim credința noastră.

Călăuza pașilor noștri să fie pacea și înfrățirea, și prin acest fel de comportare cele mai împietrite inimi se înmoaie, cele mai răsvrătite minți se convertesc la calea drepte credințe și cele mai aprinse simțiri se potolesc și se înfrățesc. Aici stă sensul sărbătorii Sfintei Învieri și deaceia melodioasele cântări de la strană ne îmbie duios: „unii pe alții să ne îmbrățișăm, să zicem fraților și celor ce ne urăsc pe noi și să iertăm toate pentru înviere.” Căci „dragostea îndelung rabdă, se milostivește, nu pizmuește, se smerește, nu se trufește, nu se poartă cu necuviință, nu caută ale sale, nu se întărată, nu se gândește la rău, nu se bucură de nedreptate, ci se bucură de adevăr.” (I Cor. 14, 4-6) și această lege a dragostei este sădită în sufletele noastre de sacrificiul făcut pe cruce de Fiul lui Dumnezeu. Fără împlinirea acestei porunci a dragostei, orice altă privire, haină sau stare va îmbrăca cineva, nu se va putea apropia să sărbătorească, după datină, praznicul învierii Domnului.

Iubiții mei fii credincioși,

Pronia dumnezeiască a rânduit ca sărbătorea Învierii Domnului să cadă la noi o dată cu începutul primăverii. E o bună potriveală ca și viața creștină pururea să fie frumoasă ca anotimpul plin de speranță al primăverii. Anii din urmă ne-au încercat cu o secetă pustiitoare de ogoare și de vieți omenești. Moldova a ajuns, prin necazurile ce au cuprins-o, să fie cunoscută de toată lumea de pe globul pământesc. Ajutoare s'au trimis în hrană, îmbrăcăminte și

medicamente din toate țările care țin de legea creștină sau respectă omenia ca pe cea mai înaltă virtute socială. Noi să le aducem mulțumiri tuturor celor ce și-au îndreptat mila către cei lipsiți, și celor cuprinși între granițele noastre și celor din afară, și pururea să-i avem în rugăciunile către Dumnezeu cu dorința fierbinte ca Atotputernicul să le răsplătească din vistieria darurilor Sale.

Iarna pe care am trecut-o a fost cumplit de grea, sporind necazurile populației moldovene. Trebuie să recunoaștem că bogăția de omăt a săturat pământul însetat de apă și astfel ogoarele sunt pregătite să primească felurite semințe pentru îndestulare cu roduri de cereale și zarzavaturi.

Noi v'am dat povețe, cu deamănuntul, să ieșiți cu mic cu mare să arați și să semănați holdele cu tot soiul de semințe, ca astfel nicio palmă de pământ să nu rămână fără cultură. Unde rămâne pârloaga, acolo se ivește și sărăcia. Fiecare să-și amintească de cuvintele Scripturii: „Cel ce samănă cu sgârzenie, cu sgârzenie va secera; iar cel ce samănă cu binecuvântare, cu binecuvântare va și secera. Cel ce dă sămânța secerătorului și pâne pentru hrana lui, va înmulți cele semănate de voi și va spori rodul dreptății voastre; ca voi să fiți bogați în toate pentru tot felul de binefacere, care aduce prin voi mulțumită lui Dumnezeu.”

Livezile au suferit și ele după urma secetei, pomii trebuiesc curățiți de crengile uscate, ca și de omizile ce s'au cuibărit în coaja lor. Să fie săpați pomii la rădăcină ca ploaia să pătrundă adânc în pământ. Fructele vor înlocui mâncarea sau o vor completa până la noua recoltă.

Păsările și alte vietăți din curtea gospodăriilor voastre s'au împuținat peste măsură. Căutați și prindeți sămânță și le înmulțiți, căci ele aduc belșug și'n casă și'n pungă. De cu vară să aveți grija să vă chivernisiți cele trebuitoare pentru iarnă: legume și zarzavaturi cultivându-le în grădini. Voi știți proverbul românesc, care se cade a-l rosti totdeauna când plecați la muncă: unde omul pune mâna acolo vine și Dumnezeu cu mila. Lenea să nu fie încurajată, căci porunca Bisericii spune: cine nu muncește să nu mănânce. Grijiți-vă de sănătatea trupească și vestiți pe medici acolo unde se ivește boala. Căutați și sămănați plante textile: cânepă și in, ca să aveți pânză pentru rufărie, iar lâna o faceți postav de casă pentru îmbrăcăminte călduroasă. Nu uitați de educația copiilor pe care să-i îndemnați să nu-și strice rostul dela școală, ca astfel lumina cărții să pătrundă în cea mai umilă casă. Învățătura este un bun al tuturor și cel ce nu-l primește se condamnă singur a orbecăi în întuneric.

Fiți supuși și ascultători față de autoritățile legiuite, care au răspunderea și în fața lui Dumnezeu și în fața țării de buna conducere și propășirea neamului. Cuminenia este cel mai bun sfătuitor al omului și nu vă îndepărtați de povețele cucernicilor preoți, care au grijă de sufletele voastre.

Dorind tuturor păstoriților noștri, clerici și mireni, spor duhovnicesc și belșug de roade în câmpul muncii, vă salut cu urarea creștinească de HRISTOS A ÎNVIAT!

Al vostru rugător către Dumnezeu care vă trimite Binecuvântare arhierescă, **IRINEU, Mitropolitul Moldovei și Sucevei** – Dată în reședința Noastră Mitropolitană din Iași, pentru sărbătorirea Sfintelor Paști din anul mântuirii una mie nouă sute patruzeci și șapte”.

Scurtă analiză:

- avem în față o *pareneză*, propriu-zis o *predică ocazională*, alcătuită pentru un moment liturgic de bucurie;
- tema predicii este în acord cu praznicul pentru care a fost rostită: *Căutările și neîmplinirile omenești își găsesc răspuns în Învierea Domnului*;
- talentul oratoric este dublat de cel literar, dezvăluindu-ni-se chiar de la început ținuta intelectuală a predicatorului: „Orice om fuge de întuneric și ar dori ca noaptea să fie cât mai scurtă, căci ea înseamnă o umbră a morții. Plantele crescute la întuneric sunt firave, fără culoare, iar animalele care-s sortite să ducă viața în locuri umbroase sunt

hidoase, răutăcioase și lipsite de acel îmbietor simțământ al frumosului și sociabilității...";

- cuvântarea este structurată, în principal, pe *actualitate*: rănilor războiului; ororile comunismului aflat în fașă; iminenta ispită a sectelor; apel la pace și înfrățire; seceta care a pustiit Moldova și mulțumirile pentru ajutoarele primite; îndemn la ascultare față de cârmuirea politică (comunistă, deja), considerând că este mai înțeleaptă decât confruntarea care ar fi făcut victime; sfaturi pentru muncă, hărnicie etc.

Arhim. dr. IULIU SCRIBAN (1878-1949), cunoscut profesor de teologie, care a predat, între altele, Omiletica și Catehetica, la Seminarul „Central” din București, la Facultatea de Teologie din Chișinău și la cea din București (1941-1943). Activitatea publicistică prodigioasă cuprinde și un număr însemnat de lucrări omiletice². Am selectat pentru analiză *Predică la Sărbătoarea Sfintei Treimi*.³

"Și a făcut pe om după chipul și asemănarea lui Dumnezeu" (Fac. 1, 27)

Fraților,

Cel dintâi cuvânt rostit pe lume a fost cuvântul lui Dumnezeu „Să fie lumină!” El era singura ființă, când nimic altceva nu se mai afla în largul văzduhurilor. Numai cuvântul Lui a răsunat, atunci când altă ființă nu mai era. Despre acest cuvânt al Lui ne pomenește Prorocul David spunând: Prin cuvântul Domnului cerurile s-au făcut și prin cuvântul gurii Lui toată făptura (Psalmul 32, 6).

Dar tot al lui Dumnezeu, care a pornit începuturile, e și sfârșitul. El va încheia marea carte a socotelilor acestei lumi, în care pentru tot omul se află o foaie deosebită, cu însemnarea tuturor binefacerilor și a netrebnicilor.

Apoi, fraților, tocmai acest gând, că precum începutul, așa și sfârșitul se află în mâna lui Dumnezeu, vrea să ni-l înfățișeze Biserica în această sărbătoare a Domnului. În adevăr, după cum Dumnezeu, prin cele trei fețe ale Lui: Tatăl, Fiul și Sfântul Duh, a lucrat la începutul lumii, tot așa și azi nu cinștim sărbătoarea deosebită numai a Domnului Hristos sau numai a Sfântului Duh, cum a fost ieri, ci suntem luminați de razele sărbătorii întregii Dumnezeiri, a tuturor celor trei fețe dumnezeiești care sunt în Sfânta Treime.

Atunci să luăm aminte la înțeleapta orânduire a Bisericii, pentru ca să putem vedea cum ea ne duce din sărbătoare în sărbătoare, spre a arăta în ziua de acum că la început numai Dumnezeu a fost și că al Lui va fi și cuvântul cel din urmă.

În adevăr, fraților, pe ziua de ieri ne-am bucurat de frumoasa sărbătoare a Pogorării Sfântului Duh asupra Sfinților Apostoli s-au, cum i se mai zice, Duminica Mare sau Cincizecimea sau Rusaliile. Ziua Cincizecimii însă e sărbătoarea de încheiere a tuturor celor ce Dumnezeu a făcut pentru om spre a-l duce pe o cale mai dreaptă și astfel a-l scoate din urâtul păcatelor și a-l mântui. De la nașterea Sfintei Fecioare și a închinării ei în biserică (8 septembrie și 21 noiembrie), apoi de la nașterea Mântuitorului Hristos și de la toate sărbătorile care ne arată ce s-a petrecut cu Sfânta Sa Ființă, până la Paști, Înălțare și Cincizecime, avem neîncetat arătarea celor ce Dumnezeu a făcut pentru om. E ca un schimb neîncetat care s-a petrecut între om și Dumnezeu, pentru ca omul să fie curățit și sfințit, sorbind din roua bunelor învățături și a darurilor dumnezeiești.

Dar după ce toate acestea s-au încheiat, rămâne tot tronul lui Dumnezeu de se înalță

² Cităm selectiv: *Privești în câmpul Omileticii*, București, 1929; *Datoria preotului către limba bisericească*, Sibiu, 1938; *Patruzeci de predici populare*, ed. I, București, 1904; ed. II-a: *Cincizeci de predici populare*, Vălenii de Munte, 1908; ed. III-a: *Șaizeci de predici populare*, Vălenii de Munte, 1913; ediția IV-a: *Predici pentru popor*, București, 1944.

³ Din vol. *Predici pentru popor*, București, 1944, p. 231-236

singur. Mai presus de om și de trebuința curățirii lui, mai înainte de orice, rămâne numai Dumnezeu. Toate se vor isprăvi, iar Dumnezeu rămâne și plutește peste toate.

De aceea Biserica, după ce luni întregi ne-a tot înșirat sărbătorile care arată ce a făcut Dumnezeu pentru noi și cum a întemeiat așezământul Bisericii, pentru ca oamenii neîncetat să fie învățați în dragostea și purtările creștinești, după acestea a așezat încă și sărbătoarea Dumnezeirii și anume chiar îndată după Pogorârea Sfântului Duh.

Aceasta arată că Dumnezeu a început, tot Dumnezeu încheie toate și rămâne peste toate. De aceea e frumoasă și mângâietoare vorba: Fericiți cei ce adorm întru Domnul (Apocalipsa 14,13), fiindcă ei rămân cu Cel ce nu pierie niciodată.

Iată cum, fraților, pe Dumnezeu Cel în trei fețe, Care a întemeiat lumile, tot pe El Biserica ne pune să-l prăznuim și Cel din urmă, ca pe Sfânta Treime cea făcătoare de viață. Nu doar că până acum n-am fi pomenit de Sfânta Treime, căci ne rugăm către ea în fiecare rugăciune. O pomenim însă și acum, la încheierea tuturor sărbătorilor de prăznuire a tot ce Dumnezeu a făcut pentru om, spre a arăta că Dumnezeu Cel în Treime îmbrățișează totul și că El rămâne singur și statornic chiar atunci când nu ne mai gândim nici la om, nici la lume.

Încheind deci toată povestirea chipului cum a mers mântuirea omului și a întregii lumi în care ne învățăm, Biserica ne învață să abatem mintea o clipă de la noi, de la lume, de la tot, să ne simțim ca niște îngeri purtați în văzduh și să privim pe Dumnezeu Cel ce este începutul și sfârșitul a toate. În adevăr, cel ce umblă pe căile credinței e cu mult mai în stare să viețuiască creștinește. Așa este când tu cauți a te înălța cu mintea și cu toată ființa ta până acolo unde uiți că mai trăiești tu și te topești uimit în întinsul mării de viețuire și lucire dumnezeiască.

Odată înălțați cu mintea și inima noastră la cele de sus când ne întoarcem la treburile și grijile noastre pământești, suntem ca alți oameni. Se simte în noi că am trecut ca pe lângă o grădină plină de flori, care au vărsat asupra noastră mirosul lor îmbătător.

Cu adevărat, Fraților, privind Dumnezeirea, ne gândim la cuvintele Sfintei Scripturi că noi, oamenii am fost plăsmuiți după chipul și asemănarea lui Dumnezeu. Suntem și noi răsăriți din izvorul înțelepciunii dumnezeiești și se simte asupra noastră pecetea dumnezeirii celei în trei fețe.

Apoi tocmai gândul acesta ne umple de vrednicie și ne dă inimă de a face să sclipească în noi darurile dumnezeiești cu care suntem înzestrați. Se înțelege, știind că suntem făpturile lui Dumnezeu, ne simțim totodată îndatorați de a potrivi și viața noastră după curăția Părintelui Ceresc Care ne-a făcut după chipul și asemănarea Sa.

Oamenii care au uitat pe Dumnezeu umblă pe căi stricate și rătăcite, pentru că ei se hrănesc cu gânduri despre fapte și lucruri care sunt cu mult mai prejos de Dumnezeu. Pierzând cunoștința că ei atârnă de Tatăl Ceresc care i-a făcut, mărturisesc cuvinte mincinoase despre începutul neamului omenesc și pierd vrednicia înaltă pe care o dă omului gândul că Dumnezeu este Părintele lui.

Ce poate avea omul mai înalt, mai măreț și mai sfânt decât pe Dumnezeu?... Nimic. Deci oriunde aiurea își va îndrepta mintea lui și va umbla să-și nascocoască alți dumnezei la care să se închine, va fi întotdeauna în pagubă, fiindcă prin nimic nu se poate asemana sau înlocui măreția și farmecul pe care omul îl soarbe când se apropie de Dumnezeu.

În locul adevăratului Dumnezeu, omul își scornește uneori alți dumnezei la care se închină. Ba, de cele mai multe ori se așează pe sine în locul lui Dumnezeu. Ajunge rob al patimilor sale, precum al beției, al lenei, al bârfelii, al lăcomiei, al deșertăciunii și al multor altor patimi și poște.

Astfel, s-au văzut oameni copleșiți de atâta deșertăciune, că, prin găteala lor cu fel de fel de veșminte și podoabe, pierdeau o vreme pe care nici sfinții nu o cheltuiau în rugăciunile lor către Dumnezeu. S-au văzut oameni atât de deșerți în gândurile și faptele lor, încât tot ceea ce chibzuiesc și fac e numai pentru a fi văzuți și lăudați de oameni. Aceștia își sunt lor dumnezei și nu au alt Dumnezeu.

De aceea nici nu ajung să facă ceva de seamă pe pământul acesta. În adevăr, imboldul lor

spre lucru nefiind Dumnezeu, ci patimile și deșertăciunea, nici nu pot întemeia ceva trainic și sănătos... Putut-a oare omul să clădească ceva temeinic pe gusturile sale trecătoare?...

Fără de Mine nu poți face nimic, a spus Domnul Hristos (Ioan 15, 5). Deci orice face omul cu gândul străin de Dumnezeu sau dacă a înlăturat pe Dumnezeu din socotelile sale, – de fapt poate face, dar nu e lucru trainic.

La popoarele care au uitat pe Dumnezeu, oamenii ajung robi ai gusturilor lor de toate zilele, nerăbdători și pofticioși ai tuturor bunătăților, fără stăruință la lucru, fără îngăduință față de fratele lor, fără înțelegere a datoriei omului pe pământ, fără bărbăție în suflet. Ochii lor sunt mai mult spre pământ, la lucrurile de azi pe mâine. Dorințele lor sunt mai mult spre chefurile și zbenguielele cu care să se poată ameți și să-și treacă vremea. Nu vei găsi la ei deloc o prețuire a timpului care e foarte scump la adevăratul creștin și niciodată nu-i vezi muncindu-se cu mintea pentru învățăturile cele mari și netrecătoare.

Unii ca aceștia își pierd din ce în ce mai mult asemănarea cu Dumnezeu. De aceea, fiindcă știm că de la Dumnezeu am ieșit și că de El atârnăm, să păstrăm asemănarea cu Dumnezeirea cea în trei fețe. Aceasta o vom face dând sufletului nostru totdeauna hrana bunelor învățături care se scot din Evanghelia Domnului și de la acei care au muncit pentru Domnul.

Cunoscând că suntem după asemănarea lui Dumnezeu, să păstrăm vrednicia noastră, ca să se poată zice: cu adevărat, oameni ai lui Dumnezeu sunt aceștia!

Această vrednicie însă se păstrează prin ferirea de fapte urâte, precum de minciună, grăirea de rău, ură, călcarea cuvântului dat, jurământul strâmb, vorbe de rușine, furturi, înșelăciuni, destrăbălare și altele.

Cine nu face acestea și altele de felul lor își păstrează vrednicia sa de om și nu mânjește în el chipul lui Dumnezeu.

E mare pagubă, fraților, de a mânji cu fapte grosolane tiparul dumnezeiesc care se află în noi. De aceea gândul că suntem de la Treimea cea făcătoare de viață să-l păstrăm cu îngrijire, pentru ca Ea să ne îmboldească fără încetare spre a nu cădea din vrednicia noastră.

Să urmărim pilda Bisericii, care, în rugăciunile de începere a oricărei slujbe totdeauna pomenește întâi Sfânta Treime. Ea naște pe om spre viața sufletească prin botez în numele Sfintei Treimi. Prin semnul crucii făcut asupra noastră, noi pomenim totdeauna numele Sfintei Treimi. Dar aceasta să o facem nu numai ca un obicei, ci ca o mărturisire limpede și neîncetată că noi suntem de la Dumnezeu și că ne simțim răspunzători către El prin toate faptele noastre.

Cei ce vor face așa vor gusta fericirea celor ce cunosc pe Domnul și urmează căile Lui, căci, după cum a spus Proorocul David: fericit este bărbatul care va cugeta la legea lui Dumnezeu ziua și noaptea (Psalm 1, 2). Amin.

Scurtă analiză:

- această predică se încadrează în categoria panegiricelor (cuvântare de laudă);
- "Sfânta Treime" este un subiect greu de prezentat în predică, dar arhim. Scriban propune prin acest cuvânt calea cea mai înțeleaptă de abordare: Dumnezeu întreit în persoane este izvorul vieții și temelie credinței noastre. În afara Treimii, totul este zădărnice;
- lipsa Dumnezeului-Treimic din sufletul cuiva, duce la idolatrizarea propriei persoane;
- prin învățăturile dezvoltate, autorul ne îndeamnă a trăi și gândi treimic. De fapt, chiar structura psiho-fizică a omului este treimică (după chipul Prea Sfintei Treimi, în vederea dobândirii asemănării).

Preot dr. IOAN LUPAȘ (1880–1967), cunoscut în plan cultural și social mai mult ca istoric, profesor și om politic, a fost de fapt un distins preot, militant al Marii Uniri a Transilvaniei cu România. În literatura omiletică a lăsat două cărți, în afară de predicile publicate separat, în diverse reviste: *Căzut-a cununa capului nostru*. *Cuvântări funebre*⁴ și *Mângâiați poporul*, predici diferite, în colaborare cu alți preoți⁵.

Pentru că în Ardeal a fost mereu o preocupare aparte mai ales pentru necrologuri, vom face o ilustrare cu acest gen de predică: **Destul a fost, Doamne!** ⁶ „Destul a fost, Doamne, ia sufletul meu!” (III Regi 19, 4)

Astfel a strigat odinioară Ilie proorocul, când se retrăsese în pustie, spre a-și feri viața de prigonirile cele multe care îl amenințau în preajma călătoriei sale de patruzeci de zile și patruzeci de nopți până la muntele Horeb, muntele lui Dumnezeu. El a chema atunci pe Dumnezeu, ca să-i mântuiască sufletul din vâltoarea suferințelor și să i-l ușureze de povara cea grea a vieții.

Sunt împrejurări când acest cuvânt al proorocului Ilie se desprinde cu suspinuri adânci de pe buzele oricărui muritor. Cel ce își numără anii vieții sale și vede că cei mai mulți dintre ei n-au fost decât muncă și trudă, alergare fără popas, suferință și osteneală, arareori înșeninată de câte o bucurie trecătoare; cel ce cugetă că toți aceia cu care a copilărit și trăit împreună s-au mutat rând pe rând la cele veșnice, lăsând un gol dureros și un pustiu imens în jurul lui, își simte sufletul cuprins de aceeași dorință, care l-a îndemnat pe proorocul Ilie să exclame: „Destul a fost, Doamne, ia sufletul meu!”.

Simțul chinuitor al singurătății și al părăsirii îl alină moartea cu suflarea ei de gheață. Firul vieții, împreună cu toate suferințele, grijile, alergările și oboselile, pe care le aduc asupra bietului om valurile ei, îl taie pe veci ale morții foarfeci. Umbrele întunecate ale oricărui amurg târziu și posomorât, le alungă raza credinței într-o viață viitoare, de pe ale cărei tărâmburi pătrunde prin taina mormintelor deschise glasul de chemare al evangheliei lui Hristos: „Veniți la Mine toți cei osteniți și împovărați ... și veți afla odihnă sufletelor voastre” (Matei 11, 18-29).

Această odihnă a sufletului și-o dorea Ilie proorocul în pustie, ca prin ea să poată ajunge părtaș al bucuriei nespuse de a se uni cu Însuși Ziditorul făpturii, luând de la El răsplata cea dreaptă pentru toate ostenele, suferințele, alergările și luptele sale întru apărarea credinței. Și adormitul în Domnul preot, pe care îl apăsa povara celor 80 de ani de trai pământesc, dintre care 50 au fost închinați slujbei de păstorire duhovnicească, a fost deplin îndreptățit să rostească și el, ca odinioară proorocul Ilie: Destul a fost, Doamne, ia sufletul meu! Căci spre amurgul vieții, trecute peste 80 de ani, oricare muritor se simte ostenit și apăsător de povara anilor mulți. Cu atât mai mult va fi simțit povara aceasta preotul, care s-a ostenit nu numai pentru sine și familia sa, ci s-a simțit dator să lupte lupta cea bună a credinței pentru întreg poporul său, povătuindu-l spre bine, îndreptându-i pașii în căile Domnului și apărându-l de rătăcirile păgubitoare. Știut este că – după cum ne spune Sfântul Ioan Gură de Aur, în tratatul său „Despre preoție” – „cel ce ia asuprași grija aceasta, trebuie să aibă multă înțelepciune și înainte de înțelepciune dar mult de la Dumnezeu și integritate morală și curăția vieții și o virtute peste firea omenească... după însemnătatea slujbei și greutatea cea felurită a lucrului. Căci ca niște furtuni care întărită marea, se reped undele răutății asupra sufletului preoțesc”.

Despre răposatul în Domnul preot pot mărturisi toți cei ce l-au cunoscut că, din darul și mila Tatălui ceresc, a fost împodobit și cu înțelepciune și cu integritate morală și cu curăția vieții, cu înțelegere dreaptă pentru însemnătatea slujbei preoțești și cu virtutea trebuincioasă spre a purta cu vrednicie timp de o jumătate de veac toate greutățile acestei slujbe.

⁴ Arad, 1918.

⁵ Sibiu, 1916.

⁶ Cuvântare rostită la înmormântarea unui preot bătrân, din vol. *Căzut-a cununa capului nostru...*, Arad, 1918, p. 168-173.

Despre înțelepciunea și dorul de a arunca sămânța luminii evanghelice, a dat dovezi din tinerețile sale, de când a început să muncească în școala de aici ca învățător. Prin purtarea sa aleasă și înțeleaptă a câștigat încrederea întregului popor dreptcredincios din această parohie. Și astfel la cel dintâi prilej a fost înaintat din slujba școalei în slujba Bisericii, de la catedra de răspândire a luminii, la altarul de întărire a credinței. Cu aceeași evlavie a semănat în sufletul tinerimii lumina cunoștinței prin școală, iar în sufletul poporului întreg a picurat mângâierea credinței și tăria nădejdi prin rugăciuni la sfântul altar. A luminat pe cei dintru întuneric, a întărit prin cuvântul său pe cei credincioși, a cercetat pe cei bolnavi, a mângâiat pe cei întristați, a lăudat pe cei drepiți, a înfruntat pe cei îngâmfați, a îndreptat pe cei rătăciți, a învățat pe cei vii, a plâns pe cei morți și s-a rugat pentru ei, știind că „sfânt și cucernic lucru este a face rugăciuni pentru cei morți, ca să se curățească de păcate” (II Macabei 12, 46).

Cu înțelepciune a știut folosi toate prilejurile potrivite spre a îndemna pe credincioșii săi să aducă jertfe și daruri de bună voie pentru podoaba Casei Domnului și pentru asigurarea viitorului ei. Dacă biserica aceasta este într-o situație materială mai bună decât bisericile din alte parohii, dacă din fondul parohial se pot da an de an preoților de aici ajutoare mai însemnate decât acelea de care se împărtășesc alți preoți de la biserica lor, meritul revine în mare parte adormitului în Domnul, care a trezit prin cuvântul său de învățătură spiritul de jertfă la parohienii săi și i-a scuturat din amorțeală pe cei nepăsători sau nedeprinși a se gândi și la viitorul mai îndepărtat.

Preoții din vechime, după cum se spune, purtau pe hainele lor niște clopoței, ca un fel de semn că, precum clopotul trezește din somn pe cei ce dorm, tot astfel și preotul prin graiul învățăturii sale să se silească a trezi din lănezeală pe cei nepăsători. Această silință este firul cel roșu al activității pastorale dezvoltate de răposatul în curs de 50 de ani. Rezultatele muncii lui au fost prețuite nu numai de parohienii săi, ci de toți preoții acestui ținut și de însuși răposatul nostru arhiepiscop și mitropolit, care, ținând seama de cuvântul apostolului Pavel (I Tim. 5, 17), că preoții care își poartă bine dregătoria, de îndoită cinste să se învrednicească, mai ales cei ce se ostenesc în cuvânt și întru învățătură, l-a distins pe răposatul cu brâu roșu. Iar cinstea de care l-au învrednicit toți parohienii și cunoscuții lui, nu se va stinge la marginea acestui mormânt, ci va dăinui până în timpuri târzii, înveșmântând ca într-o aureolă de amintire evlavioasă și recunoscătoare numele acestui devotat slujitor la altarul Domnului.

Este adevărat că în cursul unei păstoriri de 50 de ani a avut și el destule amărăciuni și nemulțumiri sufletești. Căci și asupra lui s-au rezechit ca niște furtuni care întărită marea undele răutății și ale vicleniei vrăjmașului. Dar el și-a dat seama că trebuie să urmeze în orice împrejurare sfatul marelui ierarh și dascăl al lumii, Ioan Gură de Aur, care ne spune că în lupta neconținută contra răului (diavolului) să nu cutezăm niciodată a depune armele, nici să ne dedăm la somn, dacă vrem să nu fim niciodată răniți de el. Căci trebuie să ne alegem una din două: ori a cădea și a pieri, dacă descingem armele, sau a sta și veghea neconținut la arme.

El a stat și a vegheat neconținut, ca un adevărat ostaș al lui Iisus Hristos, în lupta aceasta mare și sfântă, fiind totdeauna înarmat cu sabia duhului, care este cuvântul lui Dumnezeu, și îmbrăcat întru dreptate, cum cere cuvântul Psalmistului (Ps. 131, 9). De aceea s-ar fi putut mângâia și el către sfârșitul vieții sale cu cuvintele Apostolului Pavel: „Lupta cea bună m-am luptat, curgerea am plinit, credința am păzit; și acum ce este mai mult, alesu-mi-s-a mie cununa dreptății, care mi-o va da mie în ziua aceea Domnul ca un drept judecător, dar nu numai mie, ci și tuturor celor ce iubesc arătarea Lui” (II Tim. 4, 7-8).

Această cunună a dreptății îi va răsplăti toate ostenele și jertfele lui, închinat pe altarul credinței și culturii poporului nostru prin integritatea lui morală, prin cuviința și curăția vieții, în care s-a ținut pe sine și familia sa, crescându-și copiii în școli înalte și îndreptându-i spre cărările virtuții, ca să poată fi și ei fii credincioși ai Bisericii și slujitori luminați ai poporului.

Despărțindu-se acum de întristata sa văduvă, care dorește să-l urmeze cât mai curând și ea în cărarea veșniciei, îi mulțumește pentru că i-a fost tovarășă credincioasă în toată viața și prin îngrijirea sa plină de iubire i-a înlesnit adeseori greutatea slujbei sale sfinte. Iar fiilor săi le

dă sfatul părintesc de a trăi în frica lui Dumnezeu, în smerenie și dragoste între dânsii, de a fi muncitori neobosiți în ogorul activității lor și de a se sili să însenineze prin purtare aleasă văduvia mamei lor, câte zile îi vor mai fi date să trăiască aici pe pământ.

Tot cu asemenea sfaturi părințești se desparte și de numeroșii săi fii duhovnicești, de parohienii săi, pe care s-a silit totdeauna a-i păstori cu iubire, cu credință, cu milă și cu dreptate. Pe toți îi roagă să-l ierte, de le va fi greșit ceva în această viață și să urmeze totdeauna sfaturile și învățăturile creștinești, a căror sămânță a căutat și dânsul cu toată stăruința s-o sădească în inima lor.

Cu salutare frățească își ia rămas bun și de la slujitorii acestui altar și de la toți preoții din acest protopopiat, în fruntea cărora a stat câțva timp, în anii de vacanță ai scaunului protopopesc.

Toți cei întruniți în această sfântă biserică, cu acest prilej, să împreunăm glasul rugăciunilor noastre, zicând: Stăpâne, Doamne Dumnezeul nostru, pe Tine Te rugăm, primește sufletul acestui slujitor al Tău și-l odihnește pe el în sânurile lui Avraam și ale lui Isaac și ale lui Iacob, și-i dă lui cununa dreptății Tale, ca pentru cele ce s-a ostenit în lumea aceasta pentru numele Tău, să ia multă plată în lăcașurile sfinților Tăi – totdeauna, acum și în vecii vecilor. Amin.

Scurtă analiză:

- cuvântarea de față este un necrolog, gen care face parte din categoria parenezelor la momente de întristare;
- este un cuvânt bine cumpănit; deosebit de inspirată alegerea „textului-motto”, *Destul a fost, Doamne!*, care crează un impact puternic asupra auditoriului. Reținem de aici că pentru trezirea receptivității celor ce ne ascultă trebuie să-i întâmpinăm adeseori cu expresii „tari”, „șocante” – în sensul bun al cuvântului;
- a evidențiat în mod exemplar însușirile părintelui răposat, ca pildă pentru credincioși, dar și pentru preoții care ascultau atunci cuvântarea. Desprindem de aici caracterul *pedagogic* al necrologului;
- vorbitorul n-a uitat să rostească și cuvintele de mângâiere pentru cei rămași, familie, rudeni, enoriași. Înțelegem, așadar, rolul mângâietor și încurajator al predicii.

Preot dr. Toma CHIRICUȚĂ (1887–1971), preot și publicist, unul dintre cei mai populari slujitori ai Capitalei, incomod pentru regimul comunist, fapt pentru care a fost transferat la mai multe biserici, dar drept-credincioșii îl urmau peste tot (*bisericile Zlătari, Ferentari, Popa Tatu* etc.) . A fost un predicator zelos, o dată cu amvonul bisericilor vocea lui fiind prezentă până la instaurarea comunismului și la emisiunile radiofonice. A publicat mai multe cărți de predici, singur și în colaborare⁷, toate înainte de 1948. După aceea nu i s-a mai dat dreptul să publice. Abia după „revoluție” i-a mai apărut un volum de predici, practic o reeditare selectivă cu titlul „Anul în predici”⁸. Pentru ilustrare prezentăm o predică din acest ultim volum: **Bucuria Înălțării** (cuvânt pentru praznicul Înălțării Domnului)⁹.

⁷ *Chemări de departe. Predici la radio*, București, 1929 (în colab. cu preoții Gh. Comana, Marin C. Ionescu și Manea S. Popescu); *Chemări de sus. Predici și omilii*, București, 1933; *Cunoști tu calea? Chemări către suflet*, București, 1934; *Evanghelia tâlmăcită pentru timpul prezent*, București, 1935 (în colab. cu Pr. Gh. Butnariu); *Drumul crucii*, București, 1938; *Evanghelia tâlmăcită pentru toți*, București, 1947.

⁸ Editura „Anastasia”, București, 1996.

⁹ *Anul în predici*, p. 106-114.

"Iar ei, închinându-se Lui, s-au întors în Ierusalim cu bucurie mare. Și erau în toată vremea în templu, lăudând și binecuvântând pe Dumnezeu" (Lc. 24, 52-53).

Cu prilejul praznicului care a trecut, al strălucitului praznic al Înălțării Domnului, din pricini binecuvântate, nu ați putut fi hrăniți cu pâinea cea cerească a cuvântului lui Dumnezeu. Desigur că pe unii dintre voi i-a întristat atunci această lipsă de hrană; dar iată, iubiților, că hrana care trebuia dată atunci vă va fi dată astăzi, pentru că noi astăzi tocmai asupra acestui lucru vrem să ne aplecăm cu pietate inimile și cugetele noastre, tocmai asupra praznicului Înălțării, care a trecut, dar în lumina căruia încă străjuim. Timpul de la sărbătoarea ce-a trecut până la Duminica Rusaliilor este timpul Înălțării și în tot acest timp se cuvine ca noi să stăm în fața lui Hristos, Celui care s-a înălțat, întocmai cum stăteau apostolii Lui, pe muntele Taborului. Să stăm în genunchi în fața Lui, în adorare și privindu-L, adorându-L, să primim în sufletele noastre lumină din Lumina Lui, viață din Viața Lui, veșnicie din Veșnicia Lui.

Iubiții mei frați întru Domnul Iisus, multe, nesfârșit de multe sunt razele de lumină ce pleacă din Iisus, Cel Care S-a înălțat către ceruri, și coboară spre noi, cei care stăm în genunchi în fața Lui și Îl privim. Noi, astăzi, iubiții mei, vom ruga pe Duhul Sfânt să ne dea puterea să oprim câteva din aceste raze în mijlocul inimii noastre, pentru ca din lumina lor să ne întărim și să ne putem călăuzi tot mai deplin, în mijlocul acestei vieți, de călătorie pe pământ.

Cel dintâi gând, cea dintâi descoperire pe care o lucrează Dumnezeu în cugetele noastre, când privim la Hristos care Se înalță, este un gând de recunoștință; da, un gând de recunoștință, căci, iubiții mei, L-am privit pe Domnul Iisus născându-Se într-un staul de vite, L-am văzut atunci cum Se dezbracă de slava Lui, de bogăția, de puterea Lui și se face sărac, Se face slab, mic, pentru noi. Și atunci, stând lângă ieslea Lui, noi, în sufletul nostru, am simțit milă pentru trupul Lui cel slab, pentru ființa Lui cea mică și ne-am zis în cugetele noastre: O, Doamne, cât de mari trebuie să fie păcatele noastre, dacă Tu voiești să Te cobori atât de mult, să Te înjosești atât de mult, să Te micșorezi atât de mult, ca să ne poți mântui! Această tristețe ne-a umplut sufletul, când ne-am uitat la făptura slabă care cuprindea într-însa pe Dumnezeu Însuși, din peștera nașterii.

Apoi, L-am privit pe Acest Dumnezeu făcut om, L-am privit în tot cursul vieții Sale pe pământ, crescând din pruncu din peștera Betleemului, la copilul de 12 ani care în Templul din Ierusalim îi umplea de uimire pe învățații și preoții poporului Israel. L-am văzut crescând mai mare, L-am văzut adăstând în casa părinților Săi și ducând acolo o viață tainică, o viață plină de tăcere și de ascultare. L-am văzut mai târziu pe malul Iordanului intrând în valurile râului, în mijlocul păcătoșilor, înjosindu-Se pentru ca să ne poată mântui, apoi umblând cu picioarele Lui prea bune pe pământul Iudeei, pe pământul Palestinei, răscolind praful tuturor drumurilor și mergând din casă în casă, din sat în sat, și pretutindeni vestind Evanghelia și pretutindeni fiind neînțeles, disprețuit, urât. Din toată ceata cea mare a poporului lui Israel, abia dacă s-a ales un mic grup care să-L iubească, să-L urmeze, să-L înțeleagă. Dar nici acest grup nu L-a înțeles cu adevărat, nu L-a iubit cu adevărat căci vom vedea cum Îl părăsește, cum Îl trădează în noaptea când începe drumul Crucii lui Iisus.

Vom asista apoi la acest teribil drum al Crucii, drum de sânge, de înjosire, de durere, de dispreț și de moarte. Vom asista la înjosirea Fiului lui Dumnezeu pe Golgota și sufletul nostru se va umple de o înfinită tristețe pentru Hristos, pentru răstignirea Fiului lui Dumnezeu făcut om. Atunci vom înțelege cât de îngrozitor este păcatul nostru, dacă a fost nevoie de o atât de cumplită înjosire a Fiului lui Dumnezeu și de o atât de teribilă suferință a Lui ca să ne poată mântui.

Dar toată această tristețe, care ne-a umplut sufletul în lunga călătorie a lui Iisus pe pământ, de la nașterea Sa până la Golgota, până la mormântul în care L-au pus Iosif și Nicodim, în care Îl vom vedea închis și pecetluit, toată această tristețe, asemănătoare unui nor care acoperă lumina cerului, se va risipi când Îl vom vedea înviind.

Atunci va răsări și în inimile noastre soarele bucuriei celei cerești, soare care va dura tot timpul cât Iisus Cel înviat va rămâne în mijlocul ucenicilor Săi, tot timpul de la Înviere până la

Înălțare; în timpul acesta vom fi și noi, împreună cu ucenicii lui Iisus, martori la toate arătările Lui și ne vom umple inimile de bucuria care umplea atunci inimile ucenicilor.

Dar, iubiții mei, această bucurie a Învierii, a sălășluirii împreună cu Iisus Cel Înviat, nu este o bucurie desăvârșită; îi lipsește bucuria Înălțării.

Din soarele bucuriei Învierii lipsea încă această rază, iar noi astăzi suntem recunoscători lui Dumnezeu pentru că ne-o dăruiește, pentru că desăvârșește soarele bucuriei noastre, pentru că ni-L arată pe Domnul Iisus Hristos înălțându-Se la cer.

Și anume, iubiții mei, de ce ne bucurăm noi când Îl privim pe Hristos înălțându-Se la ceruri? Această întrebare e de mare preț pentru orice inimă și cuget de creștin și merită să-i adâncim înțelesul, să ne ostenim, să pierdem puțină putere ca să câpătăm în schimb mult mai multă prin descoperirile pe care ni le va face Dumnezeu. Se cuvine mai întâi să-L rugăm să ne lumineze și să ne arate care este rostul cel minunat al acestei bucurii, ca o desăvârșire a tuturor celorlalte, bucuria mântuirii. Într-adevăr, cel dintâi temei al bucuriei Înălțării este acesta: câpătăm și mai multă siguranță în credința noastră, care ne mântuiește, și anume siguranța că Hristos a venit din cer. Ați băgat de seamă că la Nașterea Mântuitorului au venit tot felul de vești din cer, tot felul de trimiși din cer, care au spus pământului: „Bucură-te, pământule, căci îți vine Mântuirea, îți vine din cer!”

Acesta a fost mesajul pe care l-a adus Arhanghelul Gavriil Sfintei Fecioare, prin cuvintele: „Bucură-te, Cea plină de daruri, Domnul este cu Tine, binecuvântată ești Tu între femei!”. Și apoi îi vestește: „Iată, ai fost aleasă să fii Maica Celui Preaînalt!”. Aceste vești din cer vin înainte de naștere și ne vestesc că Mântuirea vine din cer și numai din cer.

În aceeași noapte, un alt mesaj din cer a răsunat în auzul oamenilor. E minunata cântare a corurilor de îngeri, care strigau din înalturi: „Slavă întru cei de sus, lui Dumnezeu și pe pământ pace, între oameni bunăvoie!”. În același timp, un înger s-a desprins din ceață și a vestit păstorilor că S-a născut Mântuitorul, Hristos Domnul. Prin urmare, încă o afirmare că din cer vine mântuirea oamenilor.

Dar iată că, deși toate aceste mesaje au venit din cer, noi totuși nu L-am văzut pe Însuși Domnul venind de acolo; numai îngerii ne-au vestit că El vine din cer, că El este Fiul lui Dumnezeu, că se pogoară din cer și se face pământean. Dar să-L vedem pe El Însuși venind din cer, de această bucurie Dumnezeu nu ne-a găsit vrednici. Este adevărat că la botezul Mântuitorului am gustat ceva din această bucurie, atunci când deasupra Mântuitorului se coboară Duhul Sfânt și glasul lui Dumnezeu din cer strigă către oameni: „Acesta este Fiul Meu Cel iubit, întru Care am binevoit!”.

Dar această descoperire nu era desăvârșită.

Desăvârșirea acestei descoperiri, a acestui adevăr care ne mântuie pe noi, și anume că Iisus Hristos este Fiul lui Dumnezeu, că El Se coboară din cer, Se întrupează ca om pentru mântuirea noastră, desăvârșirea acestei descoperiri o avem numai în ziua Înălțării Sale. Pentru că atunci noi Îl vedem pe Domnul înălțându-Se la cer și aceasta ne dă desăvârșita siguranță că El a venit din cer.

Acesta este, iubiții mei, cel dintâi temei al bucuriei Înălțării Mântuitorului; bucurie pe care n-am avut-o până acum în chip desăvârșit și de-abia în ziua Înălțării o câpătăm în toată splendoarea ei.

Iată pentru ce în această zi în care ne gândim la Înălțarea Domnului, sufletul nostru este plin de un simțământ de adâncă, de neîarmurită recunoștință.

Dar din bucuria, din marea și luminata bucurie a Înălțării Mântuitorului nostru, noi mai desprindem încă o descoperire, de cel mai mare preț pentru viața noastră și anume că, dacă avem un Mântuitor Care a venit din cer și S-a înălțat la cer, atunci se cuvine ca noi niciodată să nu ne despărțim, cu inima și cu viața noastră, de cer. Dacă într-adevăr, iubiții mei, credem în Domnul Iisus, dacă într-adevăr Îl iubim, dacă El sălășluiește în noi atunci nu se poate să nu vrem și noi, într-un anumit chip, tainic și neînțeles de sărmana noastră minte pământească, dar totuși real, nu e cu putință să nu vrem să mergem și noi în cer împreună cu Iisus.

Aceasta este cea mai mare descoperire a sărbătorii Înălțării.

Avem acum desăvârșita siguranță că El este în cer, și totuși este cu noi.

El Însuși ne-a spus-o, ne-a dat această asigurare: „Voi fi cu voi în toate zilele, până la sfârșitul veacurilor!”. Și pentru ca să ne dea ceva concret, ceva vizibil, palpabil, doveditor al prezenței Lui între noi, pentru ca să nu avem nici un fel de îndoială, pentru ca slăbiciunea noastră sărmană să aibă o cârjă în care să se reazeme în călătoria pe pământ, Iisus ne-a lăsat Sfânta Împărtășanie. Ne spune că El, Cel din cer, este prezent în chip deplin în pâinea Sfintei Împărtășanii.

Acum înțelegeți de ce v-am spus că, dacă noi Îl iubim, dacă noi credem, dacă într-adevăr Îl avem pe Iisus în inimă, atunci și noi suntem cu El în cer, deși trupește ne aflăm pe pământ, deși suntem în toate chipurile legați de pământ. Cu duhul nostru însă noi suntem în ceruri. Suntem cu Hristos Cel Înălțat, pentru că El este în inima noastră, și inima noastră este în El. Și acolo unde sălășluiește Iisus, sălășluim și noi. Deci noi suntem în cer, fiindcă Iisus sălășluiește în cer. Desigur că dacă ne-ar asculta acum cineva care nu are ceea ce se numește „naștere din cer”, care nu are într-însul pe Duhul Sfânt, ar putea spune că vorbim într-o limbă încurcată, într-o limbă cu totul fără sens. Ce înseamnă acestea: „noi suntem în cer?!” Aceasta e de nesuportat, e un limbaj de neînțeles, ar spune. Aici este locul să lămurim: cine nu s-a născut din cer, acela nu poate vedea cerul. Cine nu s-a născut a doua oară din cer, acela nu poate vedea Împărăția cerului; acela este orb, nu vede nimic, este afară din cer. Și, Doamne, cât de mulți orbi sunt: se numesc creștini, dar nu văd nimic din lumina aceasta cerească a Împărăției lui Hristos, care ne cuprinde din toate părțile, ne soarbe, ne arde, ne purifică și ne înalță tot mai desăvârșit, tot mai deplin către Hristosul nostru Cel înălțat la ceruri!

Prin urmare, iubiții mei, o altă descoperire: dacă noi suntem în cer cu duhul nostru, în schimb, cu trupul, cu viața, suntem pe pământ. Și acest trup care ne înconjoară duhul – și, vai, de multe ori ca o temniță cu ziduri vrăjmașe, în care sufletul se simte prizonier -, acest trup ne împiedică să vedem cu toată claritatea, cu toată puterea și siguranța.

Chiar cei care suntem mai înaintați în viața duhovnicească avem uneori clipe când ne simțim înconjurați de elementul pământesc, când simțim că am bătut lumina cerului, că suntem din nou aici, prizonieri! Clipele acestea sunt teribile pentru cei care, într-adevăr, cunosc bucuria cerului și știu deci cât de groaznică este robia pământului. Dar ele sunt trecătoare pentru credinciosul adevărat, pentru că, curând, se dau într-o parte, în chip tainic, zidurile acestei temnițe pământești și din nou avem bucuria cerului și din nou am simțit că suntem cu Hristos în ceruri. Însă, iubiții mei frați, această bucurie a noastră nu este desăvârșită, ci, cum spune Sfântul Apostol Pavel, noi, aici, nu putem privi la Hristos Cel din ceruri față către față, nu-L putem vedea în toată splendoarea Lui, ci, ca „prin ghicitură”, ca prin vâl, ca prin oglindă.

Atunci, dar, care este bucuria cea mare pe care ne-o dă Înălțarea Domnului? Iată: bucuria siguranței credinței noastre mântuitoare, acea siguranță, că va veni clipa cea binecuvântată când noi, și cu trupul și cu sufletul vom fi în ceruri și-L vom privi pe Hristos față către față, așa cum Îl privesc îngerii și sfinții, care au adormit întru El. Aceasta este bucuria cea mare și unică; siguranța noastră că odată și odată se va sfârși călătoria aceasta pe pământ, prin praful, prin smârcurile pământului, prin toată această negură și ceață vrăjmașă a pământului. Atunci ne vom urca sus, pe muntele cel înalt al cerului, și de acolo, din bucuria și slava lui Iisus, vom privi la negurile pământului, cum privea și Iisus la norii ce rămăneau în urma Lui când S-a înălțat.

O, ce nefericiți sunt cei care nu-L cunosc pe Domnul Cel înălțat! Cei care nu cred în Înălțarea Domnului!

Dar să-mi îngăduiți, iubiții mei, să închei predica mea cu o aplicare la viața noastră, scoasă din Evanghelia care ne istoricește Înălțarea Domnului. Și anume: Evanghelia ne povestește că, după ce Mântuitorul S-a înălțat la ceruri, apostolii s-au întors la Ierusalim cu o mare bucurie și erau în toată vremea în Templu, și laudau și binecuvântau pe Dumnezeu". Iată învățătura pe care vreau să o scot, pentru noi toți, din acest mare fapt al Înălțării: dacă avem un

Mântuitor în cer și dacă viața noastră este în cer, atunci se cuvine ca noi, aici pe pământ, să trăim o viață cerească, o viață prin care să iradieze din noi în afară lumina cerului, pe care o purtăm în duhul nostru.

Aceasta, iubitul meu frate și iubita mea soră, este misiunea ta de creștin pe pământ: să fii în mijlocul lumii acesteia o lumină aprinsă, după cum spune cuvântul Mântuitorului: „Voi sunteți lumina lumii!”. Dar prin aceasta nu înțelegem o lumină fizică, ci una spirituală: Lumina din cer care luminează pe om. Și când Iisus ne spune că trebuie să luminăm lumea ca niște lumini, aceasta înseamnă ca noi, în mijlocul lumii acesteia, să facem să strălucească din noi, prin noi, Lumina cerului pe care o purtăm în noi, prin Hristosul Cel în slavă Înălțat la cer, în Care credem noi.

Și atunci, iubiții mei, înțelegeți voi bine cât de mareș este, cât de minunat răsună în sufletele noastre mesajul Înălțării Domnului? Să ne gândim la o armată obosită de frig, de întuneric, de foamete, de toate piedicile pe care i le pun vrăjmașii înainte, cuprinsă de slăbiciune, de descurajare, de simțământul de înfrângere; și deodată, în auzul acestei armate, răsună o trâmbiță, care îi vestește că împăratul vine, că împăratul este acolo lângă ea, că în curând El va lua comanda și că, prin urmare, ea nu trebuie să-și piardă în nici un fel curajul, puterea ei de luptă și de biruință. Ei bine, așa răsună trâmbița înălțării Domnului în sufletul creștinilor, în sufletul celor care-L cunosc pe Domnul. În mijlocul acestei lupte cumplite, care este viața noastră de toate zilele, în această luptă care ne macină forțele, care ne fură entuziasmul, ne stinge de multe ori Lumina, în această luptă cu puterile întunericului, care este lumea, răsună biruitoare, aducătoare de speranță biruinței, trâmbița Înălțării Domnului.

Glasul ei îi spune fiecăruia dintre noi în parte: sus inimile, voi cei care vă numiți cu numele lui Hristos! Iată, Eu împăratul vostru, Care pentru voi M-am coborât din ceruri și am dus luptă cu satana și l-am prăbușit, iată, Eu, împăratul vostru Iisus, vă strig vouă: Nu vă lăsați cuprinși de descurajare, de tristețea care ucide. Nu! Eu, împăratul vostru Cel din ceruri, vă spun vouă, copiii Mei, prietenilor, fraților Mei, Eu vă spun: sus inimile! Voi luptați, dar nu uitați că și Eu am luptat; voi suferiți, dar știți că și Eu am suferit; voi sunteți răstigniți, dar aduceți-vă aminte că și Eu am fost răstignit. Toate acestea, dacă le faceți voi, le faceți în Duhul Meu. Și dacă le faceți cu adevărat în Duhul Meu, fiți încredințați că va veni clipa când voi veți fi părtași învierii Mele, părtași înălțării Mele. Va veni clipa – și nu este departe – când va răsună pentru toată lumea ceasul de judecată când toate sufletele vor trebui să dea socoteală înaintea Mea de ce au făcut în viața pe care le-am dat-o Eu. Atunci, voi, copiii Mei, voi, care credeți în Mine, care vă puneți toată viața voastră la picioarele Mele, care faceți din toată ființa voastră un neconținut imn de laudă pentru Mine, voi veți cunoaște, veți sta cu frunțile sus înaintea Mea și recunoștința Mea o veți cunoaște căci nu osândă veșnică, ci Viață Veșnică veți primi; atunci vă voi lua împreună cu Mine în cerul în care trăiesc Eu și veți trăi și voi cu toată ființa voastră, nu numai cu duhul, în Mine, în vecii vecilor.

Fraților și surorilor dragi, spuneți-Mi dacă ați auzit vreodată un mesaj mai minunat decât acesta al Înălțării Domnului? Spuneți voi, care sunteți ucenicii lui Iisus, sau care credeți că sunteți, spuneți dacă mai aveți vreun temei pentru tristețea voastră, pentru slăbiciunea, pentru deznădejdea voastră? Iar voi, cei care până astăzi nu L-ați cunoscut pe Hristos și nu v-ați dăruit Lui viața, spuneți dacă din clipa aceasta mai puteți sta deoparte, mai puteți întârzia de a face și voi gestul pe care l-au făcut toți cei care și-au dăruit lui Hristos viața lor; pentru ca astfel să participați și voi la bucuria Învierii și a Înălțării Mântuitorului.

O, frate și soră, dacă ai rămas în urmă, grăbește-te, căci Domnul te va ajuta în marea Lui îndurare, să-i ajungi pe semenii tăi care și-au pus deja toată viața în Iisus și sunt părtași ai bucuriei Lui! Frate și soră! Nu mai întârzia, vino și tu la Iisus cel Înălțat, pentru ca să te bucuri și tu de bucuria înălțării Lui! Amin.

Scurtă analiză:

- este o predică tematică (dogmatică);
- lungimea predicii este contraindicată vremurilor de azi, dar știm de la martori oculari¹⁰ că părintele Chiricuță era ascultat tot timpul cu emoție și mare bucurie. Pentru ascultătorii lui, predicile nu erau lungi, căci *psihologic* erau predispuși a-l asculta; apelativele „frate” și „soră” confirmă, astfel, comuniunea predicatorului cu ascultătorii;
- analizând predica de față ne dăm seama de motivația acestei ascultări răbdătoare: are mesaj, dinamism, putere de convingere, frumusețe stilistică;
- reținem în chip deosebit următoarele procedee omiletice: 1. Retrospectiva vieții Mântuitorului, în scopul de a ne conștientiza asupra unui fapt: *O, Doamne, cât de mari trebuie să fie păcatele noastre, dacă Tu voiești să Te cobori atât de mult, să Te înjosești atât de mult, să Te micșorezi atât de mult, ca să ne poți mântui!* 2. Răspunsul la întrebarea „de ce ne bucură Înălțarea Lui la cer?": pentru că ne convinge că El S-a coborât din cer! (Îndemnul pentru noi: *să nu ne despărțim de cer!*) 3. Predica este un permanent „dialog” gradat, utilizând cu precădere metoda inductivă.

† **Dr. Grigorie COMȘA** (1889–1935), episcop al Aradului (1925–1935), cărturar cu renume, membru de onoare al Academiei Române și al Societății Scriitorilor Români, apreciat orator, deosebit de harnic pe tărâm publicistic (peste 75 de lucrări, volume de predici, broșuri antisectare etc.). *Este cel mai prolific autor omiletic din Ardeal*, din toate timpurile. În afară de un număr însemnat de cărți de predici¹¹, de la el ne-a rămas și *Istoria predicei la români* (București, 1921), *singura istorie de acest gen* pe care o avem până la ora actuală, de asemenea două volume cu pilde și istorioare ilustrative¹². Prezentăm în cele ce urmează o predică mai aparte, propriu-zis o pareneză din care ne putem inspira în cazuri similare, care au și acum o frecvență destul de mare la noi: *Predică la caz de nenorociri extraordinare*¹³ (revărsări de ape, secetă mare etc.).

Iubiți creștini,

În viața zilnică când se întâmplă câte o nenorocire fratelui, vecinului și în genere altora cu care locuim în comună, ne interesăm de aproape de acea nenorocire.

"Eu sunt Dumnezeuul tău, cel ce țin dreapta ta, carele zic fie: nu te teme" (Isaia 41, 13).

Compătimim pe cel nenorocit. Simțim durere mare chiar dacă mai înainte nenorocitul ne-ar fi făcut rău. Durerea e întemeiată între adevărați creștini.

Dar cu atât mai mare este durerea noastră când nenorocirea a ajuns să năpăstuiască pe mai mulți (de pildă: un foc cumplit, potop de ape, secetă mare, grindină sau altă nenorocire, când preotul va ști să localizeze). Cu cât mai mare este nenorocirea, cu atât mai mare trebuie să fie mângâierea și îmbărbătarea. În timpurile vechi soldații creștini când aveau în față un inamic mare, erau duși cu gândul la un nume de viteaz, la numele țării, la numele regelui. Era destul ca un general să rostească numele regelui și soldații toți strigau de bucurie.

¹⁰ De ex. Pr. C. Voicesu (1924-1997) și Pr. C. Galeriu (care-i este fin de cununie).

¹¹ Exemplificăm: *Predici pentru toate duminicile de peste an și alte ocaziuni* (colab. cu Pr. Gh. Maior), Arad, 1918; *Pentru neam și pentru lege. Patruzeci de cuvântări împotriva adventiștilor și baptiștilor*, Caransebeș, 1923; *Predici la sărbătorile bisericești*, Arad, 1925; *Veniți la Hristos. Predici la toate duminicile anului bisericesc*, Arad, 1926; *De la leagăn până la moarte*, Arad, 1927; *Brazde în ogorul Ortodoxiei*, Arad, 1932.

¹² *Trei sute cincizeci de pilde pentru predici și alte cuvântări*, Arad, 1928 (în colab. cu Arhim. Iustin Suciuc) și *O mie de pilde pentru viața creștină*, Arad, 1929 (colab. cu Pr. Nicolae Popovici și Pr. Gh. Popovici).

¹³ *De la leagăn până la moarte*, Arad, 1927, p. 31-33.

Omul încă se găsește în luptă permanentă în lumea aceasta cu necazuri de tot felul. Multă supărare și necaz aduc nenorocirile pe capul omului. Avem nevoie de un nume în mijlocul nenorociților. Un singur nume ne poate aduce atunci mângâiere, precum roua dimineții înmprospătează floarea frumoasă: numele Iisus Hristos. În lumina acestui nume nenorocirea ce-a căzut asupra capului nostru trebuie judecată în chipul următor:

Fără de ispite nu se dă nimănui coroana, fără luptă nu se dă cunună de lauri, fără strămtorare nu este liberare și fără iarnă nu este vară. Cuvintele acestea le spusese Sf. Ioan Gură de Aur în orașul Antiohia când o răscoală nimicește avutul multor oameni. Și sfântul părinte cu graiul de aur spunea că necazurile sunt pentru om folositoare. Zicea că precum pământul trebuie brăzdat ca să poată fi însămânțat, așa brăzdează nenorocirile sufletul nostru, spre a scoate din lăuntru lui gândurile rele și viclene.

Omul nesocotit a pierdut raiul, numai prin supunere și smerenie îl poate redobândi. Ca și în natură. Inul și cânepa nu vor da giulgiu fin, dacă nu o vom sădi, uda, scoate și frânge. Așa și durerea frânge sufletul ca să se curățească. Fără durere nu putem deveni adevărați oameni virtuoși. Precum marfa nu o primești dacă nu dai bani, așa nici bucuriile adevărate fără dureri. Până când omul are bucurii nu știe a aprecia ce e averea, scopul ei, nu știe ce rol are tinerețea, care trebuie ferită de păcate.

Iată că Dumnezeu trimite omului încercări. Zice Sf. Pavel: „Pe care iubește, Dumnezeu îl ceartă și bate pe tot fiul pe care-l primește” (Evrei 12 v. 6). **Dumnezeu trimite necazurile, pentru ca omul să-și dea seama că nu pământul e țara lui adevărată. Dumnezeu vede când lucrurile pământești pot să devină o primejdie pentru om și atunci îi trimite nenorociri ca să se desmeteească. În adevăr, Dumnezeu prin necazuri învață pe om la tărie. Arborii mari prin bătaia vânturilor se întăresc. Aurul nu se scoate din topitoare până ce nu s-a curățit deplin.**

Prin necazuri trebuie să devenim deci virtuoși. Și dacă ar înceta orice argument omenesc ce ar putea fi adus spre arătarea folosului suferințelor, atunci să ne aducem aminte de răbdarea lui Iov care prin răbdare a primit iar avuțiile sale. „Necazul răbdare lucrează iar răbdarea curățire: iar curățirea nădejde” (Rom. 5 v. 3-4). Să avem deci nădejde că încercarea venită asupra noastră va da roade îmbelșugate. Pe vremea Sf. Ioan Gură de Aur nenorocirea de la Antiohia a făcut pe oameni mai buni, mulți oameni indiferenți în ale credinței s-au apropiat de Hristos, cercetând Sf. Biserică. Azi, când mulți oameni nu mai cunosc calea către biserică o vor cunoaște pe urma nenorocirilor, cari au venit asupra noastră.

Împăcați-vă deci cu gândul că trupul stă sub legi ca și acelea ale naturii, deci legi comune cu ale naturii. De aici urmează că trupul este aproape totdeauna inamic al tendințelor noastre sufletești și morale. Legea păcatului caută să se impună, să fie mai tare (Rom. 7 v. 23), dar atunci vin suferințele, cari sunt o dovadă a înțelepciunii nemărginite a lui Dumnezeu. Toți suferim și ne trudim, căci toți suntem păcătoși, iar Dumnezeu prin suferinți pe toți voește să ne îndrepteze. Dumnezeu trimițând o suferință, voește să desfacă legăturile cari ne legau de lume și să vedem că numai legătura cu Dumnezeu poate să ne fericească.

În sfârșit, iubiților, nu uitați că și Hristos – deși singur este fără de păcat – prin suferinți a trecut în patria Sa. „Au nu trebuia a pătimi acestea Hristos și a intra întru slava Sa? (Luca 24 v. 26). **Per aspera ad astra**, zice latinul, iar noi creștinii zicem că prin voia lui Dumnezeu pătimim ceeace pătimim, pentru că știm că: „nu sunt vrednice pătimirile vremii de acum de a se asemăna cu slava cea viitoare, care va să se descopere întru noi” (Rom. 8 v. 18). Amin!

Scurtă analiză:

- predica se înscrie în categoria parenezelor ce se rostesc la momente de întristare (încercare);
- apreciem ca deosebit de inspirată aboradarea acestei teme, mereu actuală, pentru că ea oferă posibilitatea încurajării creștinilor încercați;

- reținem în chip special două elemente: 1. răspunsul la întrebarea „de ce i se dau omului necazurile?” (*Dumnezeu trimite necazurile, pentru ca omul să-și dea seama că nu pământul e țara lui adevărată. Dumnezeu vede când lucrurile pământești pot să devină o primejdie pentru om și atunci îi trimite nenorociri ca să se desmetească. În adevăr Dumnezeu prin necazuri învață pe om la tărie. Arborii mari prin bătaia vânturilor se întăresc. Aurul nu se scoate din topitoare până ce nu s-a curățit deplin...*); 2. întotdeauna, la necaz, ochii celui în cauză caută un „salvator”; în cazul creștinilor, „salvatorul” este Însuși Mântuitorul Hristos. Spre El trebuie să privim!

Preot prof. dr. Marin IONESCU (1891–1965), fost deținut politic în închisorile comuniste, apreciat profesor la mai multe școli din București (Școala Normală de fete „I. Oteteleșianu”, Liceul Lazăr, Seminarul Pedagogic Universitar), s-a remarcat și în calitate de președinte al Asociației profesorilor de Religie din întreaga țară (până în anul 1948). O dată cu studii și cărți din domeniul predării Religiei în școală, a publicat și câteva cărți de predici și studii omiletice¹⁴. Redăm mai jos o predică la **Duminica Samarineanului milostiv**¹⁵: „Fraților,

Nimic nu e al nostru. Totul e al lui Dumnezeu. Chiar viața nu e a noastră, ci a Celui ce ne-a încredințat-o. Avem nevoie nu numai de ajutorul lui Dumnezeu în vârtejul vieții, ci și de ajutorul semenilor. Cine-și închipuie că poate trăi fără să simtă nevoie de sprijinul celor ce-l înconjoară, se înșală amarnic! Și chiar de n-ai avea nimic de cerut aproapelui, totuși ai ceva de dat.

Îndurarea și ajutorarea Celui ce poartă nu numai chipul tău pe fața sa, dar și chipul lui Dumnezeu în ființa sa, este sâmburele și măduva vieții noastre religioase. Ori de ce religie și ori de ce sânge ar fi cel cărui i-ai putea fi de ajutor, ajută-l.

Lucrul acesta ni-l arată cât se poate de deslușit Mântuitorul în pilda Samarineanului milostiv. „Iată că se sculă un învățător de lege, ispitindu-l și zicând: „Învățătorule, ce să fac, ca să moștenesc viața de veci?” Iar El i-a zis: „În lege ce-i scris? Cum citești?” Și răspunzând acela, a zis: „Să iubești pe Domnul Dumnezeuul tău din toată inima ta și din tot sufletul tău și din toată puterea ta și din tot cugetul tău și pe aproapele tău ca pe tine însuși”. Atunci Iisus i-a zis: „Drept ai răspuns; fă aceasta și vei fi viu”. Acela însă, voind să se îndreptățească, a zis către Iisus: „Dar cine-i aproapele meu?”

Și răspunzând Iisus, a zis: „Un om se pogora din Ierusalim la Ierihon și a căzut în mână unor tâlhari, cari desbrăcându-l, l-au rănit și s-au dus lăsându-l abia viu. Și, din întâmplare, se pogora pe calea acea un preot și văzându-l, a trecut pe alături. De asemenea și un levit, întâmplându-se la locul acela, s-a apropiat, a privit și a trecut pe alături. Iară un samarinean trecând, a dat de el și văzându-l, i s-a făcut milă: și apropiindu-se, i-a legat ranele turnând untdelemn și vin și suindu-l pe asinul său, l-au dus la o casă de oaspeți și a îngrijit de el. Iar a doua zi plecând, a scos doi dinari, i-a dat gazdei și i-a zis: „poartă grijă de dânsul și orice vei mai cheltui îți voi plăti când mă voi întoarce.”

¹⁴ Pentru luminarea ta, Nestorie! Predici rostite în cursul anului 1924 în biserica Sf. Ștefan-Cuibu cu barză, București, f. a.; Predica misionară, București, f. a.; Inimă și suflet. Omiletica vremurilor noastre. Planuri și exerciții de predică, București, 1927; Secerișul este mult, secerătorii puțini. Predici, București, 1927; Chemări de departe. Predici la radio, București, 1929 (colab. cu preoții Toma Chiricuță, Gh. Comana și Manea Popescu); Lumină lină. Doamne, Tu ai cuvintele vieții veșnice. Material omiletic și catehetic, București, 1938; Catedra și Amvonul. Schife de lecțiuni practice, de predici și conferințe religioase, București, 1942; Armele luminii. Predici catehetice..., București, 1944;

¹⁵ Din vol. Secerișul este mult și secerători puțini, Vol. II., București, f. a. p. 55-67.

Deci care dintre acești trei socoți tu că este aproapele celui căzut în mâna acelor tâlhari?
„Cel ce a avut milă de el” – zise învățătorul de lege.

Iar Iisus i-a zis: „Mergi de fă și tu asemenea.” (Luca 10, 2—37).

Fraților,

Aproapele nostru este orișice om de orice credință și de orice limbă ar fi. Evreii socoteau că aproapele lor este acel ce e de un sânge și de o credință cu ei. Mântuitorul lărgise înțelesul acestui cuvânt mergând dincolo de hotarele în sânul cărora îl încercuiseră Evreii; dar nu avusese prilejul niciodată să spună lămurit ce înțelege El prin cuvântul „aproapele”. Învățătorul de lege, simțind lucrul acesta a venit într-adins la Domnul ca să-L ispitească și să-i smulgă părerile care se ciocneau cu învățăturile cărturarilor.

Mântuitorul nu-i răspunde de-a dreptul învățătorului, ci-i spune mai întâi pilda și apoi îl pune pe învățător să-și dea singur răspunsul la întrebare.

Vom căuta să luminăm pe încetul miezul acestei parabole.

1. „Un om se pogora din Ierusalim spre Ierihon.”

Drumul acesta către Ierihon era cu adevărat drumul morții.

El era semănat cu pietre mari și lucitoare. Razele soarelui se scaldau în luciul acestor pietre – așa încât o ploaie de lumină îți împânzea privirile și te făcea să nu mai vezi nimic înaintea ochilor. În dosul acestor pietre uriașe și orbitoare se ascundeau și ședeau la pândă răufăcătorii.

În aceste ținuturi primejdioase se petrec într-o clipă toate cele istorisite de parabolă.

Bietul drumeț, parcă-l vedem mergând sfios călcând în vârful picioarelor și zorind în pasul său, silindu-și doar urechile să prindă de veste de primejdia ce-l aștepta, căci ochii nu-i puteau fi de nici un folos.

Călătorul acesta ești chiar tu, ascultătorule, care treci orb prin viață și te lași ademenit de satana, care-ți întinde fel de fel de curse în cale. Numai urechea e mădularul ce ți-ar fi de mult ajutor, dacă ai ști să-l folosești. E cuvântul sfânt și călăuzitor al Evangheliei de care trebuie să ascuți, dacă vrei să treci teafăr prin viață! Ai tu oare urechea într-una ațintită la cuvântul acesta veșnic al adevărului?!

Îți legi tu inima și ființa ta întreagă de comoara aceasta a luminii?!

Nu uita că ori de câte ori te vei prăbuși în orbecăiala acestei vieți, prietenii și cunoscuții te vor ocoli. „Privegheai și vă rugați, ca să nu cădeți în ispită” (Matei 26, 41)

2. Cel dintâi care trece pe lângă cel căzut între tâlhari, este un preot. Nu-ți vine să crezi cum a fost în stare un preot să ocolească un prilej de a-și îndeplini cea mai înaltă dintre datoriile chemării sale.

Ne vine foarte ușor să zicem: Ce ne pasă nouă?! Acela era un preot israelit, iar nu un preot creștin! Lucrurile nu sunt tocmai atât de ușoare încât să trecem cu ușurință pe lângă ele.

Mie mi se pare că preotul acest, chiar de-ar fi fost creștin ar fi făcut la fel cu preotul acesta Evreu și iată de ce:

a) preotul din parabolă nu mergea la Ierusalim ca să se recreeze, ci tocmai ca să-și facă datoria sa de preot în templul din Ierusalim. Era atâta popor adunat în templu și aștepta cu nerăbdare să sosească preotul ce era de rând la serviciu. Ce s-ar fi întâmplat oare cu preotul nostru, dacă el ar fi făcut ce trebuia să facă și ceea ce a făcut samarineanul și ar fi lipsit de la datoria sa de slujitor al Altarului? Așa e, că și-ar stărnit o ploaie de nemulțumiri și vorbe rele din partea credincioșilor?!

Vina nu e deci a preotului, ci a sarcinii preoțești și a poporului, care ține morțiș ca preotul să fie veșnic legat de Sfântul Altar, neîngăduindu-i să fie și să se poarte ca preot și în afară de Biserică, nu numai în Biserică.

Bine! Bine! – răspunzi tu ascultătorule, Preotul n-ar fi putut să facă ce a făcut samarineanul căci ar fi lipsit de la slujba dumnezeiască și ar fi mahnit adânc poporul.

Aceasta o înțeleg, dar nu înțeleg de ce preotul nu s-a apropiat și nu s-a aplecat măcar să vadă ce e cu acest nefericit în mijlocul drumului?!

b) ascultătorule, sunt multe pricini care l-au silit pe preot să treacă „pe alătura”. Eu am să-ți înșir numai câteva: întâi de toate frica, care l-a copleșit pe preot când l-a văzut din depărtare pe bietul om zbătându-se în lac de sânge și anume: pe de o parte frica ca nu cumva răuvoitorii ascunși în apropiere, poate în spatele unei pietre, să nu iasă de îndată și să sară asupra lui; iar pe de altă parte frica ca nu cumva trecând pe acolo alți călători și găsindu-l lângă cel ce zăcea în nesimțire să fi zis că el este ucigașul...

Teama de molipsire va fi fost desigur o altă pricină care l-a silit pe preot să-l ocolească pe cel ce se găsea în brațele morții întrucât bănuia că va fi suferind de vreo boală molipsitoare și doar știm cât de mult se fereau evreii de bolile molipsitoare.

Firea sfioasă și slabă a preotului va fi fost iarăși una din piedicile care l-au oprit pe preot să dea mâna de ajutor celui căzut între tâlhari, căci, Doamne, câți dintre noi avem curajul și tăria sufletească de a privi un mort?! Sunt oameni cărora le vine rău și cad în leșin de câte ori ar avea o nenorocire prea mare sub ochi! De ce nu ne-ar veni deci să credem sau să bănuim cel puțin că preotul acesta din Sfânta Evanghelie ar fi unul dintre aceștia?!

Te văd însă nemulțumit cu dovezile ce ți le-am adus, ți se par neîndestulătoare, și nu-ți vine să te desfaci în ruptul capului de vechea ta părere că preotul acesta a fost un preot rău și vinovat.

Iată că-ți împrumut și eu părerea și mă întreb: cum se face oare că tocmai preotul, care avea lumina Scripturilor sfinte sub ochi și cunoștea Legea pe degete să treacă pe alătura și să ocolească nepăsător pe cel care se lupta cu moartea?!

Fără să mă gândesc însă prea mult, îmi răsare repede în minte răspunsul adevărat la această întrebare.

E o lipsă mare în sufletul unui om, care deși cunoaște binele, totuși nu-l săvârșește.

Nu e de ajuns numai să cunoști, deoarece știința nu are puterea de a te hotărî să-ți împlinești datoriile cele mai sfinte ale vieții tale. Preotul nostru avea destulă știință, dar ce folos?!... **n-avea conștiință.** Iată betșugul cel mare, nu numai al preotului din pildă, ci și al nostru, al multora...Nu-ți folosește la nimic știința ta, dacă nu se revarsă în fapte bune. Știința fără fapte este ca norul fără ploaie, ca floarea zugrăvită fără miros și ca lăudărosul care are totdeauna gura plină și mâna goală. Știința noastră în cele ale credinței trebuie nutrită și dovedită cu fapte corespunzătoare. Ea trebuie trăită, dacă vrem să nu cădem în aceeași vinovăție cu preotul din pildă așa cum a căzut și levitul, care deși s-a apropiat, și-a ațintit privirile spre cel care se zbătea pe moarte, totuși nu s-a înduioșat și a trecut „pe alătura”.

Să ne asemănăm samarineanului, care, apropiindu-se de cel nefericit, i s-a făcut milă de dânsul și i-a dat ajutorul său fără să stea mult pe gânduri. Ar fi putut să se fi întrebat mai întâi dacă e Evreu sau Samarinean cel care avea nevoie de ajutorul său, dacă meseria și sarcina lui îi îngăduie să-și piardă o parte din vremea lui prețioasă; dacă sunt sau nu tâlhari prin vecinătate; dacă acela suferă sau nu de vreo boală molipsitoare. Nici una din aceste întrebări nu-i neliniștește ființa lui. El își dă serviciile sale fără nici o tocmeală și în chip necondiționat.

Tâlharii nu avuseseră pe Dumnezeu nici înaintea ochilor nici în inimi; preotul și levitul avuseseră pe Dumnezeu sub ochi pe paginile bătrâne și sfinte ale Legii, dar nu-l avuseseră în inimă; Samarineanul, cu cât Îl avusese mai puțin pe Dumnezeu sub ochi, cu atât mai mult Îl avu în inima sa. Iată de ce se opri tocmai el din mersul său, ridică pe cel lovit de moarte, îl puse pe asinul său, iar el merse pe jos, punând deci trudă în săvârșirea faptei sale bune. El își pierde vremea și își cheltuiește punga pentru îngrijirea și tămăduirea celui suferind.

Ia pildă, ascultătorule, de la acest samarinean și nu uita că ești dator să-ți pierzi chiar viața pentru vindecarea sufletească a aproapelui, fie el sau nu de un neam și o credință cu tine, fie el chiar vrăjmașul tău.

O tânără propovăduitoare a cuvântului evanghelic trebuia să treacă printr-o pădure cu trăsura spre un orașel din vecinătate. Pe drum luând seama că vizitiul era încins cu pistoale se sperie și-l rugă să oprească. Apoi îl întreabă cu multă seninătate:

– Ce faci cu atâtea pistoale la brâu?

– Ce să fac?! zise omul, pe aici e drumul tâlharilor și ar fi bine să ne grăbim ca să nu ne iasă în cale din vreun colț oarecare.

– Bine, bine, zise ostenitoarea cuvântului dumnezeiesc – eu te rog să-mi dai mie pistoalele și te voiu apăra eu de jefuitori.

După multe schimburi de cuvinte, vizitiul se învoi și-și încredință armele sale în mâna tinerei credincioase; iar după aceea începu să-și măie de zor caii. Dar, deodată un zgomot îi pătrunse până la inimă și o poruncă amenințătoare: „Oprește”. Îl făcu să rămână cu mâinile înțepenite pe hățuri și cu limba legată în gură. Tânăra se dete jos din trăsură și se pomeni împresurată de o poteră de tâlhari. Cu un curaj nemaipomenit, creștina începu să le vorbească răspicat: Nu vă e rușine vouă să vă rezeziți asupra unei femei, care în viața ei nu a avut bani decât să ajute pe săraci și pușcăriași prinși chiar din rândurile voastre?! Voi sta nemișcată în mijlocul vostru și am să văd dacă veți îndrăzni și dacă cugetul vostru o să vă lase să vă năpustiți asupra mea!” Deodată unul dintre ei sări în fața tinerei și sărutându-i mâna, îi zise: „Eu vă cunosc nu după chip, ci după grai, deoarece când eram în celulă, în temnița din Philadelphia m-am învrednicit să ascult predicile tale înduioșătoare. Mergi în pace și cu adevărat că nimeni nu v-a îndrăzni să se atingă de ființa ta plină de bunătate”.

Predicatoarea scoase în grabă atunci armele de foc le înmână vizitiului căruia spuse: „Socotesc că te-ai încredințat pe deplin acum că e mult mai bine să te încrezi și să te încredințezi lui Dumnezeu, decât pistoalelor tale.”

Ascultătorule, „căzut între tâlhari” este nu numai cel rănit trupește, ci și cel rănit sufletește și alunecat pe povârnișurile și răspântiile deșertăciunilor acestei vieți pământești. Nici un tâlhar nu este mai viclean și mai sălbatic decât Satana. Viciile și păcatele de tot soiul sunt rănila deschise ale celor ce stau înșiruiți nu pe drumul dintre Ierusalim și Ierihon, ci pe toate cărările înșelătoare și rătăcitoare ale acestei vieți.

Dacă, după învățătura pildei evanghelice suntem datori să dăm ajutorul nostru tuturor celor cu betesuguri trupești apoi nu trebuie să uităm că avem datoria să tămăduim cu atât mai mult pe cei care au betesuguri și răni sufletești. Să ne punem chiar viața în primejdie ori de ori am ținti să ridicăm pe cei căzuți duhovnicește. Nu trebuie să râvnim la nici o răsplată sau la o laudă în schimbul ajutoarelor ce dăm noi celor răniți trupește sau sufletește precum și celor nevoiași și lipsiți.

Un bogat trecu odată din întâmplare pe o stradă în care locuia o familie nevoiașă cu o spuză de copii. Lume multă se îmbulzea în preajma locuinței acestor sărmani din pricină că unul dintre cei mici ai lor se stinsese din viață. Bogatul nostru se opri pe loc, se strecură prin mijlocul gloatei adunate, puse o sumă destul de însemnată lângă coșciugul celui ce plecase din lumea celor vii și încercă să se facă nevăzut. Credincioșii făcură lanț în jurul bogatului și oprindu-l, îl întrebă: „– Fii bun și spune-ne cum te cheamă?” „– Iertați-mă – zise bogatul – căci nu v-aș putea împăca dorința. În tot cazul aș dori să știu cu ce scop țineți să știți aceasta?!” „– Fapta pe care ai săvârșit-o o întrece toate așteptările și e vrednică de toată laudă!; se aseamănă cu fapta samarineanului milos din Evanghelie și de aceea ne-am hotărât ca pe orice cale să vă aflăm numele.” „– Foarte bine! zise bogatul. Eu mă leg să vă spun numele meu după ce mai întâi veți putea să-mi spuneți voi mie cum se numea samarineanul din Evanghelie.” Toți cei adunați au rămas uimiți și a trebuit să tacă și să lase drum slobod celui care știuse să ajute nu numai pe cei nevoiași, dar să le dea și lor o lecție atât de prețioasă.

Fraților,

Datori suntem să ajutăm pe aproapele nostru ori de ce sânge și ori de ce credință ar fi el. Să nu zăbovim și să nu precupețim ajutorul îndreptat către aproapele nostru. Să nu sprijinim binele săvârșit pe laude deșarte.

Să luăm lecție călăuzitoare în viață de la samarineanul milos, al cărui nume Mântuitorul îl ține sub tăcere anume ca să ne arate că numele nostru n-are nici un preț în fața lui Dumnezeu, ci numai faptele noastre bune! Să nu ne mărginim niciodată la ajutorul și iubirea de vorbe a aproapelui nostru ci totdeauna să pășim la fapte, căci iubirea de vorbe este o iubire ieftină și nedovedită! Să nu ne trâmbițăm faptele noastre bune cu laude deșarte! Să ne vindecăm odată de slăbiciunea vestirii prin gazete a faptelor noastre bune! Îndurarea noastră să fie caldă, sinceră și tainică, căci zice Domnul:

„Iar Tatăl tău Cela ce vede într-ascuns îți va răsplăti ție la arătare!” (Matei 6, 4).

Știința noastră în cele sfinte să fie luminată de conștiință. Samarineanul milos își jefeste timpul său prețios, își calcă pe inimă și lucrează împotriva sângelui și neamului său, se trudește și face multe cheltuieli spre a-și împlini dorul tainic al ajutorării sale față de cel căzut între tâlhari.

E de mirare cum un samarinean se face vrednic în fața Domnului de atâta laudă, încât prin faptele lui să ne dea adevărata deslușire și pildă a ajutorării creștinești. Abia pași se Domnul prin ținuturile Samariei și abia legase și schimbase două, trei cuvinte cu femeia samarineancă, pentru ca Mântuitorul să fi fost găzduit nu numai în casele lor unde a rămas trei zile, ci și în inimile și în viața lor.

Desigur că samarineanul din pilda evanghelică este unul dintre cei care auzind cuvântul Domnului, l-au primit cu inimă curată și au ținut anume să pună sub ochii noștri pârga roadelor lui sufletești.

Învățătura evanghelică este viață! Întrucât însă viața după Evanghelie trebuie trăită sub ochii noștri, Mântuitorul ne așterne sub ochi viața samarineanului ca o pildă hotărâtoare pentru fiecare dintre noi și ne rostește răspicat, ca și odinioară învățătorului de Lege: „Mergi de fă și tu asemenea!” Amin.

Scurtă analiză

- reținem mai întâi stilul întrebărilor retorice, care menține vie atenția ascultătorilor, în pofida lungimii predicii;
- cuvântarea de față se apropie mult de *omilie*, analizând anumite pasaje din Evanghelie, gen de predică din păcate prea puțin utilizat în zilele noastre;
- predica are ca mesaj *sensibilizarea conștiinței creștine*.

Pr. prof. dr. Grigorie CRISTESCU (1895–1961), fost titular al catedrei de Omiletică, Catehetică și Pastorală a Facultății de Teologie din București (1929–1940; 1946–1955). O dată cu un mare număr de studii teologice cu caracter general, activitatea sa publicistică înregistrează preocupări speciale din domeniul catehetic și omiletic¹⁶. Am selectat pentru ilustrare omiletică un cuvânt reprodus din vol. „Mai aproape de Tine,

¹⁶ Nominalizăm câteva: *Mai aproape de Tine Doamne. Meditațiile unui închinător*, Sibiu, 1926; *Predică și cateheză*, Sibiu, 1929; *Predică și predicator în vremea noastră*, în „Studii Teologice”, 3-4/1950, p. 137-157; *Îndrumări omiletice*, în „Biserica Ortodoxă Română”, 7-8/1953, p. 689-705; *Omilie mare și omilie mică sau omilie exegetică și omilie tematică?*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, 1-2/1958, p. 46-58.

Doamne. Meditațiile unui închinător”¹⁷, intitulat *Elogiul virtuții românești* (Cuvânt pentru Înălțarea Domnului):

Potolite acum sub măguri de pulbere, se topesc în tihnă aici trupurile uriașilor virtuții românești. Au adormit alaltăieri cu fața spre răsărit, obosite de atâtea dârze împotriviri, de nenumărate și sfinte mucenicii, și de atâtea neastâmpăr pe drumul marilor visuri și năzuințe ale neamului din care și-au luat ființa.

Și gândul nostru desprins azi din mrejele clipei, lunecă lin spre ceea ce a fost, dorind să isvodească luminișuri de pace și popas pentru o viață care în fiecare zi, în revărsat de zori e chemată din nou la luptă. Ci pe lespede vitejiilor asfințite, el lămurește taina sufletului care biruiește: „Am urât pe cei ce urau dreptatea și adevărul”.

Nu deslușiți voi, iubii mei, plutind în văzduhurile sub care se înșiruie tăcute mormintele eroilor noștri dragi, graiul acestui epitaf etern: „Am urât pe cei ce urau dreptatea și adevărul și i-am răpus prin iubire?”

Și nu e acest epitaf și o poruncă pentru noi, beneficiarii jertfelor nemaipomenite ale vitejilor noștri slăviți – beneficiari, o! de atâtea ori atât de uituci și atât de risipitori cu vistieria de virtuți pe care ei ne-au lăsat-o în păstrare.

În nor de slavă ființa lor spirituală urcă azi renăscută prin misterul morții și ne îmbrățișează turnând în noi puteri care numai în lumea de dincolo de priviri, se nasc și cresc și rodesc.

Îl văd pe Iisus al meu și al lor, o cât de mult a fost Iisus al lor, îl văd pe Iisus lunecând pe scara de raze și de minuni a cerului înconjurat de soborul luminos al vitejilor neamului nostru – Mântuitorul lumii cu sfatul lui de mântuitori ai ogorului românesc înălțându-se spre Dumnezeu.

Ei ne arată drumul înălțării noastre „să nu se tulbure deci inima voastră nici să se înspăimânteze”. Durerile lor sunt izbăvirile durerilor noastre.

Ei deschid pentru noi drumul cel nou și drept al izbânzii prin virtute.

Și azi ei sunt și interpreții slovelor sfinte ale Evangheliei celei nemuritoare, căci ne grăiesc răspicat prin pilda vieții lor, că **la Dumnezeu nu se înalță cu Hristos decât cei care și-au coborât ființa prin jertfă în mormânt cu El** și că a-ți risipi ființa ta de lut pentru neamul tău, pentru biruințele idealului său, și pentru veșnicia pomenirii lui, înseamnă a-ți câștiga și a-ți înalța de-a pururi sufletul tău eroic pe culmi. Rupt și eu ca și voi din trupul vânos și din sufletul tare al neamului meu, am totuși azi în fața acestei linii de disciplină a morții – a cărei simetrie îți lasă parcă în suflet nu știu ce din asprul și neînduplecatul imperativ al datoriei – am zic totuși prin harul duhovniciei mele creștine, un mare avantaj: acela de a putea cuprinde în câteva formule lapidare câteva lecții de conștiință – pentru orientarea mai ales a feciorilor noștri care ne-au ținut mândră și entuziastă tovărășie în piosul și obștescul pelerinaj de azi; dar care pot fi nădăjduiesc prielnice și celor mai vârstnici decât ei.

Iubii mei! Am venit aici să psalmodiem trisaghionul creștin pentru sufletul eroic strămutat în corturile dreptilor și să ne împlinim cu aceasta o datorie de buni creștini și de buni prieteni. N-am zis: o datorie oficială. Dar am mai venit ca să ne punem în aceste câteva clipe de reculegere sufletul nostru plâpând și șovăielnic în contact cu duhul robust și nevăzut al morților noștri – pentru a primi ceea ce voi numi: inspirațiile eroismului lor moral. Căci ei nu au fost numai mobilizații datoriei militare stricte, ci în primul rând mobilizații categoricului imperativ național și ai celei mai afirmative conștiințe morale care a stăpânit cândva ființa unui neam. Dar eroismul moral nu-și poate găsi alt temei mai trainic decât temeiul solidarității virtuților.

Ascultați o clipă – cu sufletul vostru – cum se frământă de indignare și cum se răzvrătesc morții noștri viteji, când văd că pe brazdele aghiezmuite cu sângele lor biruiește mai mult solidaritatea păcatelor și că în sufletul nostru răzbește din ce în ce mai trufașe nepăsarea față de sfintele lor idealuri. Ei stau cu țărâna în gură striviți de bulgări – dar sufletul le e plin de lumină.

¹⁷ Sibiu, 1926, 320 p.

Să nu ni se umple nouă celor vii sufletul de tină – căci atunci ar fi păcat de lumina soarelui de care și mulțumită morții lor, ne bucurăm azi în pace. Din înălțimile lor slăvite în care i-a așezat virtutea, ei sună azi – destul de tare ca să audă conștiința noastră – mobilizarea virtuților pentru biruința idealului etic și cultural prin care un neam își poate câștiga negreșit vrednicie și în fața oamenilor vremelnici și în fața lui Dumnezeu cel veșnic. De nu-i vom asculta va fi vai și amar de noi! Căci răzbunarea morților e fără hotar când o deslănțuie indiferența moștenitorilor vieților lor jertfite.

Și acum, degrabă, voi tineri și frați ai mei la datorie – în ziua Sfintei Înălțări, morții în sobor tainic cu Hristos în fruntea lor – ne întind scările virtuții ca să ne facem și noi mâine vrednici de înălțările lor. Haideți, urcați. Nu zăboviți. – Mobilizarea morală a neamului nostru a sunat. – Înainte!

Iar vouă, scumpi și neuitați eroi ai virtuții, vă cerem de la Dumnezeu, veșnică pomenire pentru a fi tuturor fiilor acestui neam veșnică și luminoasă pildă. – Amin!

Scurtă analiză:

- este greu de încadrat acest cuvânt într-un anumit gen, datorita interferențelor existente; credem că se apropie mai mult de pareneză (*cuvântare ocazională, la pomenirea eroilor*);
- deosebit de impresionantă este această evocare a eroismului martirilor pomeniți la praznicul Înălțării: un apel răspicat la recunoștință față de jertfa vieții lor;
- observăm stilul elevat al predicatorului, tonul cald, dar ferm, tactul pedagogic de conștientizare a urmașilor;
- mesajul central se poate sesiza fără greutate: **la Dumnezeu nu se înalță cu Hristos decât cei care și-au coborât ființa prin jertfă în mormânt cu El.**

Pr. prof. dr. Mihail BULACU (1898–1985), *cel mai prolific publicist român din domeniul Cateheticii*, din toate timpurile, s-a preocupat îndeaproape și de câmpul omiletic, mai ales în calitate de profesor titular al acestei catedre la Facultatea de Teologie din București (1936–1952, cu unele întreruperi)¹⁸. Remarcăm la P. C. Sa nivelul academic de abordare al temelor, lucrând pe izvoare originale și folosind cu dexteritate bibliografie în câteva limbi de circulație. Este ilustrativ în acest sens studiul „Omilia despre predică a Sfântului Ioan Hrisostom”¹⁹, o analiză pe textul grecesc (la acea dată omilia nu era tradusă în limba română), mostră de erudiție și capacitate de observație, utilizând în mod științific, exemplar, și alte studii importante în subiect, în special din scrierile teologilor germani. Acest studiu se impune grabnic a fi reeditat, atât pentru importanța omiliei hrisostomice propriu-zise, cât și pentru contribuția de excepție a părintelui M. Bulacu. În domeniul predicii se cuvine să mai notăm că s-a remarcat ca predicator cu mare audiență și prin predicile rostite la radio (înainte de 1948, bineînțeles). Din volumul de predici „Cuvinte din Evanghelie pentru sufletul românesc”, propunem spre analiză cuvântarea **Catiheții de odinioară și colindele religioase**.²⁰

¹⁸ *Omilia exegetică biblică. Studiu omiletic*, Oradea, 1929; *Omilia hrisostomică în Ortodoxia românească*, în „Glasul Bisericii”, 5-6/1975, p. 523-540; *Omilia ortodoxă și Omiletica ortodoxă*, în „Studii teologice”, 9-10/1977, p. 621-635 etc.

¹⁹ București, 1946, 47 p. Traducerea românească a omiliei va fi făcută de Pr. D. Fecioru, în „Mitropolia Ardealului”, 1-3/1978, p. 58-66.

²⁰ București, 1943, vol. I, p. 118-121.

"Colindele religioase se prezintă ca una din cele mai de seamă comori ale vieții noastre românești. De aceea, ca tot ce este scump și de mare preț, ne fac să ne ducem cu gândul deopotrivă, la locul și timpul de unde le-am dobândit, ca și la modul cum le-am putea face să se veșnicească în viața neamului. Trecutul și viitorul acestor colinde religioase își găsesc obârșia într-unul și același izvor, ce depășește veacurile și mileniile: Evanghelia Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Deci taina cu înțelesul acestor colinde religioase se poate desprinde prin Biserica noastră strămoșească, în legătură cu sfinții slujitori, vlădici, preoți și dieci, purtători și tâlmăcitori ai cuvântului dumnezeiesc, precum și ai rugăciunilor creștinești înaintea lui Dumnezeu.

Cateheții sunt clericii sfințiți, care au avut din cele mai îndepărtate timpuri ale creștinismului, îndatorirea și misiunea de a învăța și a pregăti sufletește pentru primirea tainei Sfântului Botez. Iar când numărul creștinilor a devenit mai mare, copiii creștinilor, ce primiseră taina de mici, cu garanția credinței nașului – urmau a fi pregătiți în cele creștinești de către catehet la timpul de școală.

Școala însăși s-a născut din această îndeletnicire didactică a cateheților în pridvorul Bisericii, pentru ca apoi pe lângă cele religioase să învețe și din celelalte. Astfel, profesorul Nicolae Iorga, într-una din prelegerile ținute la Universitatea din București în ciclul „Școală și cultură”, a afirmat că „școala pleacă tot de la creștinism, de la lecția de catehism din pridvor, de la educația celor „chemați”, a „catehumenilor”, care trebuiau, firește, să învețe patru lucruri: dogma, simbolică, ritualul, morala”...

Dar ceea ce s-a putut spune despre școală în genere, este despre școala noastră românească în special. Cateheții noștri au rămas neuitați, atât în literatura românească veche, ca și în cea modernă. La Iași s-a deschis într-unul din anii trecuți stagiunea Naționalului ieșean cu „Catehiții dela Humulești”, după opera lui Ion Creangă, „Amintiri din copilărie”.

Cine nu-și amintește, dintre cititorii operelor lui Creangă, de repetatele denumiri ale cateheților, din amintirile sale din copilărie? Într-o formă plăcută și glumeață, Creangă istoricește rolul dascălesc la școală al preoților localnici. Astfel pe când bădița Vasilie a Ilioaei, dascălul bisericii, a fost prins la oaste cu arcanul, au rămas copiii de școală din Humulești numai cu Părintele Ioan. Aici începe să vorbească Creangă despre plăcutele colinde în ajunul Nașterii și al Botezului Domnului, pe lângă Părintele Ioan: „Biserica deschide pe om. Duminicile bâzâim la strană. Și când veneau cele două ajunuri, câte treizeci, patruzeci de băieți fugeau înaintea popii, de rupeam omătul de la o casă la alta: la Crăciun nechezam ca mânzii, iar la Bobotează strigam „chiraleisa” (Doamne Miluiește), de clocotea satul. Și când ajungea popa, noi ne așezam în două rânduri și-i deschideam calea, iară el își trăgea barba și zicea cu mândrie către gazdă: Aisti-ș mânzii popii, fiule. Niște zile mari ca aceste le așteaptă și ei cu mare bucurie tot anul. Gătitu-le-ați ceva bob fiert, găluște, turtă cu julfă și vărzare? Gătit, cinstite părinte; poftiți de ne blagosloviți casa și masa, și poftiți de mai ședeți”... Prin urmare, Ion Creangă ne destăinuiește în chipul cel mai natural și plin de haz o practică locală a colindelor de Crăciun, în ajunul Nașterii Domnului Hristos.

Dacă Ion Creangă s-a născut în anul 1837 și mai adăugăm 11–12 ani vârstă a copilului Creangă din aceste amintiri, avem anul 1848, anul în care dl. prof. univ. N. Cartoian scrie că se cânta mai mult de copii la colinde de Crăciun (Cărțile populare în literatura românească, 1928. Cântece de stea, p. 218). Dovadă însuși faptul că dascălul de muzică bisericească și cântăreț vestit, Anton Pan, abia în ediția a IV-a a versurilor sale musicești de colinde, în anul 1848, menționează și cântecul colindelor de Crăciun. De altfel, însuși popularizatorul acestor colinde pe calea tiparului, Anton Pan, mărturisește în precuvântarea primei ediții de colinde din 1830, că „din vechime este datină de a se cânta versuri în seara Nașterii Mântuitorului Iisus Hristos, precum și alte sărbători ale anului; adunându-se împreună oamenii se desfătau cântând laude dumnezeiești. Însă aceste versuri neavându-le tipărite, din mână în mână și din auzite scriindu-le”... Deci înainte de Anton

Pan, colindele religioase circulau pe calea orală a cântului în satele românești. Meritul lui Anton Pan a fost de a fi adunat dintre ele, de a le fi rânduit, ori cum spune Anton Pan în precuvântare: „culegându-le, le-am îndreptat”.

Izvoarele colindelor religioase orale porneau, precum am afirmat de la început, tot de la Biserică. Căci cu o sută de ani înainte și anume în anul 1747, găsim „Catavasierul” tipărit la Râmnic, cu cheltuiala harnicului cărturar Climent și binecuvântarea Mitropolitului Neofit, în care se află colindul cu steaua, precum și orațiunile tradiționale. Astfel, după textul grecesc, tipărit cu litere chirilice și apoi textul slavonesc, la sfârșitul Catavasierului – (catavasie, cuvânt grecesc, înseamnă cântare de către mai mulți la un loc din amândouă stranele), – se găsește cântul stelei în versuri, cu următoarea introducere: „Aicea la sfârșitul cărții pusem și stihurile ce le cântă copiii când umblă cu steaua în seara Nașterii lui Hs. Și cetitorule, ce vei citi și cu poetica vei socoti și de nu vor veni la număr bine să ști, că noi precum le-am găsit, așa le-am și tipărit, după cum s-au obicinuit a se cânta, iar n-am mai umblat a le număra:

„Steaua sus răsare
Ca o taină mare”...

Apoi după versurile cântecului de stea urmează prima „Orație”:

„Dumneavoastră, cinstiți boiari, aceasta iaste steaoa de care au proorocit mai nainte verhovnicul Varlaam, zicând că va răsări o stea din Iacov și să va ridica un împărat din Israiliteni și va sfărâma pe toți domnii Moavitenilor, care stea fost-au povățuiți acei trei crai și de lumină purtători filosofi și după raza ei mergând până în Vitleem, găsit-au pre Hristos, prunc mic și cu bucurie au zis: „veniți să ne închinăm împăratului nostru Dumnezeu, fiind și daruri în mâini aur smirnă și tămâie: o ce s-au învrednicit înalta înțelepciune și spre cea de plin norocire și desfătare și atâtea bunătate și plăcere dumnezească întru toți vecii” (textul după dl Dan Simionescu, Tinerimea română. Anul LI, Nd. 4, decembrie 1934).

Apoi urmează „Orația către ai casii în care vei merge”: „Cinstit jupâne, oblăduitorule al casii aceștia”...

Deci colindul cu steaua se găsește tipărit din îndemnul unui episcop și cu binecuvântarea unui mitropolit într-o carte în anul 1747, în care se menționează vechiul obicei al copiilor de a cânta la Nașterea Domnului. Când avem deci, mărturisirea sinceră a lui Ion Creangă, tipăritura dascălului Anton Pann și mai înainte a unui episcop de la Râmnic, Climent din 1747, înțelegem ce puternic a fost acest curent al colindelor religioase prin copii la sate. De asemenea, contribuția directă a Bisericii prin cateheții săi. Astfel devin întru totul justificate concluziile la care a ajuns d. Al. Rosetti în lucrarea „Colindele religioase la Români”, publicată de Academia română (Analele A. R. Tom. XL. Memoriile Sect. Literare): „Autorul colindei, biet popă sau diac fără învățătură, așa cum erau mai toți în veacurile trecute, era el însuși un om din popor. Colindele religioase sunt de origine literară. Diecii s-au inspirat din Noul Testament, din viețile sfinților”.

Iată de ce colindele religioase revărsate din Biserică prin cateheții săi, în sufletul românesc, din izvorul cel puternic al Sfintei Scripturi, sunt nu numai ceea ce numim noi „datini strămoșești”, ci acea torță de lumină a Evangheliei, trecută prin scrisul și melodia sufletului românesc și transmisă din generație în generație prin copiii noștri. De aceea cateheții rechemăți din pridvorul Bisericii în interiorul școlii românești, au datorita de a continua cu putere această tradiție a Bisericii, atât de iubită de poporul nostru românesc.”

Scurtă analiză:

- este o predică tematică-liturgică;
- se observă în această cuvântare (ce poate fi rostită în una din zilele Crăciunului) spiritul analitic al profesorului de teologie, iar reperele bibliografice utilizate dezvăluie erudiția sa;

- cuvântarea evocă importanța catehetică a colindelor, dar și rolul pe care trebuie să-l aibă *cateheții* (preoții, profesorii), în promovarea influenței lor.

Pr. prof. dr. Dumitru BELU (1902–1980), titular al catedrei de Omiletică și Catehetică al Facultății de Teologie din Sibiu (1952–1968), este profesorul prin excelență, căruia îi datorăm cel mai sistematic *Curs de Omiletică* din literatura noastră de specialitate²¹, cu un conținut în mare parte valabil și astăzi. Părintele Belu este, de asemenea, *cel mai prolific autor de studii omiletice din întreaga istorie a predicii la români*, cu subiecte cuprinzând aproape toată programa analitică a disciplinei²².

Dintre numeroasele predici publicate în diferite periodice bisericești, am selectat una pe care o considerăm reprezentativă: *Suflet deschis* (*Parabola cu Tânărul cel bogat*, Matei 19, 16–26)²³:

"Diversitatea de însușiri constituie una din trăsăturile cele mai importante ale componenților unei comunități. Membrii oricărei colectivități se aseamănă, dar se și deosebesc unii de alții. Se aseamănă prin natura lor umană comună și se deosebesc prin anumite caractere fizice particulare, prin situația socială, prin nivelurile culturale și morale diferite. Calitatea de membru al colectivității înseamnă practic inițierea și stabilirea de legături cu unii sau alții dintre semenii cu care ne ducem viața și munca.

Firește, legăturile corecte, omenești cu ceilalți își au toate rostul și utilitatea lor. Dar de un folos deosebit sunt pentru noi contactele cu oamenii care ne depășesc într-o privință sau alta. De pildă, printr-o înzestrare superioară, printr-o pregătire mai aleasă, prin cunoștințe și experiență, prin înțelepciunea lor. Contactul prelungit cu asemenea oameni poate avea darul să ne trezească propriul nostru spirit, să ne scoată din comoditate și lăncezeală, să ne dea un impuls puternic spre a ne fixa scopuri mai înalte și a ne concentra întreaga energie întru înfăptuirea lor. Contactul cu oamenii frământați de neliniști și întrebări, legăturile cu semenii care refuză a se instala și complăce în situații comode și care nu sunt mulțumiți cu înfăptuirile lor, ne poate antrena și pe noi să renunțăm la satisfacții obișnuite și să îndrăznim a năzui spre trepte mai înalte ale binelui, ne poate îndemna să tindem de la binele comod, spre mai binele mai puțin comod, dar care ne făgăduiește mai adânci satisfacții.

Tocmai un asemenea om nemulțumit cu realizările lui și frământat de întrebări ne pune în față Evanghelia de azi (Matei 19, 16–26). Prin exemplul său, tânărul din pericopă ne îndeamnă să nu ne închistăm într-o anumită stare, ci să rămânem cu sufletul mereu deschis și receptiv pentru ceea ce e mai înalt, străduindu-ne să ne depășim mereu în direcția mai binelui. Tânărul despre care ne-a vorbit azi Cartea Sfântă este tipul credinciosului crescut în sânul unei familii de oameni evlavioși și cinstiți practicanți ai rânduielilor religioase. Atmosfera de credință și evlavie din sânul familiei și-a pus pecetea pe întreaga viață a tânărului care, precum cei din jur, așa și el s-a străduit să-și îndrume comportamentul pe făgașul indicat de prescripțiile sfinte ale Legii. Din copilărie, precum însuși ne mărturisește, s-a ferit de ucidere, de necurăție, furt, minciună, și-a cinstit părinții și s-a purtat cu dragoste față de semenii (Matei 19, 19).

Respectarea unei asemenea discipline îi va fi atras o sporită dragoste și prețuire din partea părinților, a prietenilor, a cunoscuților. Căci, de obicei, omul virtuos e remarcat repede de cei din jur și e înconjurat de admirație și respect chiar dacă nu întotdeauna în mod deschis. Cel ce nu-l cinstește fătăș pe cel virtuos o face uneori pentru că vede în acela o muștrare și o dezaprobare a propriilor alunecări și păcate.

²¹ Ms. dactilografiat nr. 485, Biblioteca Facultății de Teologie din Sibiu, 405 p.

²² Vezi Pr. drd. Nicoale DURA, *Activitatea omiletică a preotului profesor Dumitru Belu*, "Studii Teologice", 1/1987, p. 97-107.

²³ Publicată în "Mitropolia Ardealului" 4-6/1980, p. 512-516.

Tânărul din Evanghelie învăluit în unda caldă a dragostei și prețuirii din partea ambianței, putem spune că avea motive să se simtă satisfăcut de numele bun pe care și-l făcuse. **Și cu toate acestea el nu era deplin mulțumit.** Un sentiment de insatisfacție îi străbătea sufletul împingându-l în neliniște și neastâmpăr, la formulări de întrebări și căutări ce rămăneau fără răspuns. Fără îndoială, tânărul va fi înțeles rostul interdicțiilor de a nu fura, de a nu ucide, de a nu săvârși necurăție, de a nu minți, dar nu va fi înțeles de ce iubirea de aproapele trebuie s-o limiteze numai la conașionali? De ce ceilalți oameni să fie socotiți necurați? De ce, dacă Iahve e Dumnezeuul tuturor oamenilor, să nu aibă toți dreptul la respect și iubire? Nedumeriri adânci va fi avut tânărul și cu privire la viața veșnică, fiindcă printre sectele religioase pe care le cunoștea, unele (Saducheeii) tăgăduiau că ar exista o viață eternă a sufletului. Nu e exclus ca cel puțin unele din întrebările care-l frământau pe tânăr să-i fi fost prilejuite de informațiile ce va fi primit în legătură cu activitatea Mântuitorului. Tânărul va fi aflat, pe o cale sau alta, că Iisus Hristos milita prin cuvântul și exemplul Său, pentru un universalism, pentru o spiritualizare a granițelor etnice, pentru o înfrățire a tuturor oamenilor. Și va fi auzit de asemenea despre accentul pe care Domnul îl punea pe învățătura despre viața veșnică și căile care duc la ea.

Negăsind singur răspuns la întrebările și nedumeririle sale, tânărul a socotit potrivit să vină la Mântuitorul. Gestul dovedește hotărârea fermă a lui de a depăși conformismul în care trăise pe de o parte, iar pe de alta, venirea la Domnul dovedește că întrebările care-l frământau îi deschiseseră și orientaseră sufletul spre realități mai înalte, spre orizonturi mai largi.

Tânărul a fost primit cu drag de către Mântuitorul (Marcu 10, 21). L-a primit cu drag pentru că tânărul s-a arătat cu suflet deschis și hotărât să facă mai mult decât făcuse până atunci. Neastâmpărul și frământarea lui mărturiseau despre o voință care se dorea angajată în direcția unor scopuri mult mai înalte.

Mântuitorul n-a ezitat să-i indice calea ce trebuia urmată: renunțarea la averi și încadrarea în comunitatea celor hotărâți să urmeze Domnului (Matei 19, 21). Nefiindu-i pe plac asemenea îndrumare, tânărul a plecat întristat.

Ce se va mai fi întâmplat cu el, Evanghelia nu ne mai spune. Poate că se va fi lăsat prins din nou în angrenajul măruntelor treburi și griji cotidiene. Nu-i exclus să se fi încadrat între membrii vreunei secte religioase. După cum nu-i exclus să se fi adăugat într-un chip oarecare la ceata următorilor lui Hristos. Adevărul în această privință nu-l știm și nu-l vom cunoaște niciodată.

Să zăbovim acum puțin asupra câtorva din învățăturile ce se desprind pentru noi din atitudinea tânărului înfățișat nouă de pericopa evanghelică.

O primă învățătură: să nu ne dăm niciodată mulțumiți cu binele înfăptuit. Să împlinim cu strictețe poruncile dumnezeiești, căci sunt porunci ale vieții și în afara lor ne pierdem siguranța drumului și a pasului. Să împlinim regulile creștine de viață, dar niciodată să nu ne dăm mulțumiți cu ceea ce am înfăptuit. Să nu ne lăsăm prinși în rigiditatea unor desprinderi care, pe lângă partea lor bună, duc la o automatizare a vieții interioare. Să avem mereu viu în minte gândul că nu e nivel de viață dincolo de care să nu existe trepte ale unei vieți și mai înalte. Să rămânem mereu deschiși spre ceea ce e mai înalt, mai bun, mai de valoare. Ne-am deprins, de pildă, să respectăm regulile dreptății? Să ne străduim a realiza și mai multă dreptate. Ne-am deprins să fim evlavioși? Să ne trudim pentru și mai multă evlavie. Ne-am agonisit virtutea frăției și bunătății? Să ne încordăm puterile pentru și mai multă frăție și bunătate. Ne-am agonisit cunoștințe și îndemănare profesională? Să nu încetăm a învăța mereu și a ne spori mereu îndemănarea. Ne inspirăm în viața de toate zilele, din iubirea față de Dumnezeu și de oameni? Să facem eforturi noi pentru o și mai adâncă iubire de Dumnezeu și de oameni.

Cu alte vorbe, să nu ne dăm niciodată satisfăcuți cu binele realizat și să fim mereu deschiși sufletește, mereu în căutare, mereu în drum spre mai binele care așteaptă undeva, în sfera legilor morale, intervenția noastră spre a fi convertit în realitate tangibilă.

A doua învățătură: în frământările și nedumeririle noastre să ne îndreptăm spre Hristos. Așa a făcut tânărul din Evanghelie. Așa să facem și noi. Dar să nu reacționăm precum a făcut el.

Neplăcându-i îndrumarea Domnului, tânărul s-a îndepărtat întristat. Noi, însă, să nu procedăm așa. Hristos nu voiește suflete împotmolite în închircire și automatisme. El vrea oameni dinamici, care să năzuie mereu spre desăvârșire. A spus-o lămurit în cuprinsul Predicii de pe Munte: „Fiți... desăvârșiți, precum Tatăl vostru cel ceresc este desăvârșit” (Matei 5, 48). El adresează chemări fiecărui credincios, cerându-i să aibă sufletul mereu în tensiune către desăvârșire. Asemenea chemări Domnul ni le adresează prin Evanghelia Sa, prin slujbele și rugăciunile Bisericii, prin propovăduirea celor rânduiți pentru aceasta. Dar ni le adresează și pe alte căi. Trebuie să ne amintim că Iisus Hristos este stăpânul Bisericii, dar și al lumii întregi. El lucrează prin Biserica Sa, dar lucrează și prin marile evenimente din natură și istorie. Există astăzi în lume o uriașă mișcare, tinzând la o ridicare pe o treaptă superioară a naturii, a comunităților, a neamului omenesc întreg. Există astăzi o mișcare generală urmărind o mai intensă valorificare a naturii, o mai intensă fertilizare a pământului. Natura, pământul, sunt daruri ale lui Dumnezeu și anume sunt daruri perfectibile. De ele a legat Creatorul, obligația pentru noi de a le lua în stăpânire cu grija de a le lucra, de a le face mai productive, mai împodobite, mai folositoare pentru toți. În mișcarea aceasta universală de ridicare a naturii, a pământului pe o mai înaltă treaptă de productivitate trebuie să vedem o chemare adresată de Hristos tuturor următorilor Săi de a se angaja, cu toate puterile lor spre a-și aduce contribuția de muncă și jertfă. La fel și viața în cadrul comunităților este un dar de la Dumnezeu, un dar de asemenea perfectibil.

Și în domeniul acesta se constată o mișcare spre înnoire, de o întindere și o intensitate nemaicunoscute până acum în istorie. Și prin intermediul acestei mișcări Iisus Hristos ne adresează chemarea de a depăși cercul îngust și comod al vieții conformiste și de a coborî în arenă spre a ne asocia cu toți cei ce se străduiesc în vederea construirii unei vieți noi, zidite pe temeliile dreptății, ale muncii și dragostei.

Nu e națiune care să nu fie voită de Dumnezeu. Dar sunt atâtea națiuni care suferă din pricina apăsării la care sunt supuse, din pricina ignoranței și sărăciei în care sunt ținute. Suferințele unor asemenea națiuni sunt, într-un anumit înțeles, suferințele lui Hristos însuși, căci Hristos voiește națiuni libere și unite printr-o frățească colaborare.

De aceea, mișcările de ridicare, de independență, de înnoire a structurilor și organismelor sociale sunt mișcări voite de Hristos și printr-insele El adresează tuturor credincioșilor chemarea de a nu rămâne cu mâinile încrucișate, ci de a participa la ele în mod activ și susținut.

Participarea la eforturile pentru fertilizarea pământurilor și pentru înfrumusețarea și valorificarea mai din plin a naturii; participarea la promovarea sub toate raporturile a vieții în cadrul comunităților; participarea la eforturile urmărind înlăturarea nedreptăților și robiei; a discriminărilor etnice și rasiale, pe de o parte; pentru dobândirea libertății și independenței, pe de alta, constituie numai câteva din chemările pe care Domnul ni le adresează astăzi nouă credincioșilor în vederea dobândirii desăvârșirii. Căci pentru creștinul de azi desăvârșirea nu mai poate fi înțeleasă decât în strânsă legătură cu participarea activă la rezolvarea marilor probleme care frământă lumea.

De vrei să fii desăvârșit vinde ce ai și urmează-Mă, a spus Domnul tânărului care a venit la El. E chemarea pe care ne-o face și nouă. Să avem curajul de a da conținut mai larg datoritiilor noastre morale și religioase. Să fim gata a depăși unele deprinderi și idei care ne țin închistați într-o anumită stare, care ne împiedică să ne ridicăm privirea și s-o îndreptăm spre viitor. Să avem curajul de a întregi practicile obișnuite, cu inițiative noi, menite ca la binele cu care ne-am obișnuit, să adăugăm mai binele care și el are dreptul la existență. Să ne ascuțim sensibilitatea pentru a deveni capabili ca în marile mișcări din largul lumii să percepem prezența activă a Mântuitorului. Înapoia acestor mișcări, a eforturilor ce se fac în vederea ridicării omului, a națiunilor, a lumii întregi pe o treaptă mai înaltă de viață să vedem voința și chemarea Domnului adresată nouă spre a-L urma acolo unde este El.

Azi nu-L putem urma pe Hristos și nu putem fi pe calea desăvârșirii decât năzuind și muncind pentru realizarea unei lumi mai unite, mai înstărite, mai pline de frăție și iubire, așa

cum a voit-o și o voiește Domnul însuși, căruia I se cuvine slavă, cinste și închinăciune în veci. Amin.

Scurtă analiză:

- este o predică tematică – morală, având ca temă *receptivitatea față de chemarea Mântuitorului la desăvârșire*;
- remarcăm în această predică o prezentare sistematică a materialului: *introducere* (raportul dintre individ și colectivitate), *tratare* (cele două dimensiuni ale tânărului bogat: buna lui creștere, dorința de a ști mai mult, dar și nehotărârea de a merge până la capăt), *încheierea* sau *aplicarea* (legarea mesajului evanghelic de viața noastră);
- reținem în chip deosebit adevărul că Hristos lucrează tainic o dată cu toți cei care militează fără încetare pentru pace, libertate, adevăr etc.

Pr. prof. dr. ILARION FELEA (1903–1961) este preotul martir care în 18 sept. 1961 se stingea trist într-o celulă a închisorii din Aiud, la numai 58 de ani, după trei ani de încarcerare, la care se mai adaugă unul din perioada ian. 1949 – ian. 1950²⁴. Deși scurtă, viața părintelui Felea a fost încununată cu o frumoasă activitate pastorală și didactică, care s-a împletit armonios în slujirea dreptei credințe. Originar din Valea Brad, jud. Hunedoara, urmând liceul și studii de teologie la Arad, la 24 de ani a fost hirotonit preot pentru a sluji în satul natal, dar și-a continuat simultan și studiile teologice, obținând în anul 1939 titlul academic de doctor în teologie, cu lucrarea *Pocăința. Studiu de documentare teologică și psihologică*²⁵. Acest înalt titlu i-a pecetluit cariera universitară, începută din anul 1937, la Academia Teologică din Arad, carieră ce se va întrerupe doar în 1948, o dată cu instalarea regimului comunist. Peste un an, datorită nesupunerii față de ateismul roșu va fi acuzat de „uneltire contra ordinei sociale” și condamnat la 20 de ani de temniță grea pentru „activitate intensă contra clasei muncitoare și a mișcării revoluționare”...

Alături de teza de doctorat, s-au impus în literatura teologică multe alte lucrări, dintre care cităm pe cele care se leagă în special de activitatea misionară: *Convertirea creștină*²⁶, *Critica ereziei baptiste*²⁷, *Catehism creștin ortodox*²⁸, *Sfintele Taine*²⁹, *Religia culturii*³⁰, etc. Ultima Din cele enumerate, o carte cu dimensiuni impresionante, structurată pe 14 capitole, tratează teme de înalt nivel cultural creștin, precum: *religia și arta, religia și știința, religia și filosofia, religia în istoria culturii europene, religia și arta în serviciul meliorismului*³¹ etc.

O mențiune aparte merită volumul de predici *Duhul Adevărului*³², premiat de Academia Română pentru calitățile excepționale sub aspectul conținutului, al modului elevat de exprimare, totodată pentru atitudinea fermă împotriva bolșevismului care își

²⁴ Date biografice detaliate vezi în: *Mărturisitori de după gratii*, Edit. Arhiepiscopiei Cluj-Napoca, 1995, p. 33; *Dicționarul Teologilor Români*, editat de Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, București, 1996, p. 167-168 și vol. *Biserica întemnițată. România 1944-1989*, editat de Institutul Național pentru studiul totalitarismului, București, 1998, p. 186.

²⁵ Tipărită la Sibiu, 1939, VIII + 443 p.

²⁶ Sibiu, 1935, 104 p.

²⁷ Sibiu, 94 p.

²⁸ Arad, 1940, 111 p (alte ediții, 1946, 1957, 1958).

²⁹ Sibiu, 1947, 189 p.

³⁰ Editată postum de Pr. Demian Tudor, Arad, 1994, 360 p.

³¹ *Meliorism* = Concepție potrivit căreia lumea nu este iremediabil rea, ci poate fi ameliorată, transformată.

³² Arad, 1942, ed. II-a, 1943, 565 p.

anunța amenințător instalarea pe meleagurile noastre. Predicile au în general conținut doctrinar, dar nu lipsesc nici temele morale și liturgice³³. Exemplarul de la Biblioteca Facultății de Teologie din București are în câteva locuri anumite pasaje astupate cu bucăți de hârtie, lipite strașnic în perioada antedecembristă, care încearcă (zadarnic de altfel) să ascundă frazele în care curajosul autor atacă ateismul comunist³⁴. De altfel, în ansamblul ei, lucrarea are un pronunțat caracter apologetic și misionar: „*Ortodoxia*, spune părintele Felea, este Biserica Mântuitorului Hristos pe pământul strămoșesc; e creatoarea culturii noastre naționale, sinteza armonioasă și fericită dintre suflet și trup, dintre religie și naționalitate, dintre spirit și materie...”³⁵.

În continuare, prezentăm integral această predică, **Ortodoxia**: „*Avem sărbătoarea dreptei credințe, Duminica Ortodoxiei. Ce este Ortodoxia?*

În convorbirea de la Cina cea de Taină, Mântuitorul Iisus Hristos face ucenicilor săi o mărturisire și o făgăduință cerească:

– Eu merg la Tatăl Meu. Mă duc să vă găsesc vouă loc,... ca unde sunt Eu să fiți și voi. Și unde merg Eu știți, și calea știți.

Dar Toma, neînțelegător, L-a întrebat: Doamne, nu știm unde mergi și cum putem să știm calea?

Atunci Mântuitorul i-a răspuns cu o dulce blândețe și dumnezeiască putere: „Eu sunt calea, adevărul și viața. Nimeni nu vine la Tatăl, decât prin Mine” (Ioan 14,1-6).

Cuvintele acestea au o însemnătate mântuitoare, – hotărâtoare pentru orice om. Din ele știm și cunoaștem că Iisus Hristos este calea spre Dumnezeu, adevărul care ne descoperă pe Dumnezeu și viața de model, trăită după chipul ei dumnezeesc. El merge la Tatăl; și noi mergem la Tatăl pe calea arătată de El.

Ortodoxia este calea spre Dumnezeu, calea adevărului creștin (II Petru 2, 2), calea credinței drepte și a vieții sfinte. Ortodoxia este calea mântuirii (Fapte 16, 17), calea Domnului (Matei 3, 3), calea cea nouă și vie (Evrei 10, 20). Ortodoxia este religia creștină, Biserica lui Dumnezeu (Fapte 20, 28; I Cor. 15, 9), Biserica Sfinților Apostoli și a Sfinților Părinți, a martirilor și a moș-strămoșilor noștri. Înainte de a se întoarce la Tatăl, Iisus Mântuitorul ne-a descoperit adevărul mântuirii și a întemeiat religia creștină, ne-a dezvăluit puterea dragostei și ne-a arătat calea vieții, calea Bisericii.

Noi ne numim creștini ortodocși, creștini dreptcredincioși sau dreptmăritori, fiindcă mergem pe calea arătată de Hristos Împăratul și Dumnezeuul nostru. Cine merge pe calea descoperită și arătată de El, ține credința dreaptă. Noi ne numim creștini ortodocși pentru că ținem credința de la început. Nu ne-am abătut nici la dreapta nici la stânga, ci am ținut credința și calea dreaptă, după cum și Sfânta Scriptură ne îndeamnă: „Ceea ce aveți, țineți până ce voi veni”, zice Domnul (Apoc. 2, 25). „Luptați pentru credința dată sfinților odată pentru totdeauna” (Iuda 3). „Fii credincios până la moarte și îți voi da cununa vieții” (Apoc. 2, 10); „celui ce va birui îi voi da să mănânce din pomul vieții, care este în Raiul lui Dumnezeu” (Apoc. 2, 7).

Ortodoxia este calea mântuirii prin dogmele și tainele Bisericii; e calea spre Dumnezeul părinților noștri. Nimeni nu ajunge la Tatăl decât prin Fiul, prin religia Fiului, care este Ortodoxia.

³³ Autorul inserează în ediția II-a un tabel cu temele abordate, la p. X-XII.

³⁴ Exemplarul cu nr. de inv. 58.726; de exemplu p. 73, 191, 240, 313, 553, 554 etc. La pag. 73, deși sunt acoperite parțial, pot fi citite următoarele cuvinte: „...misiunea noastră eternă pe pământ, idealul nostru de popor creștin, care a purtat cel dintâi război sfânt împotriva necredinței în Dumnezeu și împotriva lui Antihrist intrupat în bolșevism după ce veacuri întregi a apărât civilizația apusului, în fața năvălirilor barbare și păgâne...” (din predica la Duminica Ortodoxiei).

³⁵ Ibidem, p. 72.

Cine merge pe calea aceasta dreaptă, acela este creștinul cel bun, acela este biruitorul, acela e călătorul spre patria cerească în care Fiul ne-a gătit loc fericit și Tatăl bucuria și binecuvântarea în Duhul Sfânt.

Sărbătoarea Ortodoxiei a fost rânduită și consfințită după luptele pentru cultul icoanelor (hotărât la 787 când s-a ținut sinodul VII ecumenic), la anul 842. Luptele acestea au ținut, cu mici întreruperi, peste o sută de ani (726-842). Ele au fost pornite de unii împărați ispitiți de evrei și mahomedani, care învinuiau pe creștini că, cinstind sfânta cruce și icoanele, calcă porunca a doua (Ieșire 20, 4) și se închină la idoli. Greșeala lor venea din neputința de a face deosebire între idol și icoană. Orbirea aceasta sufletească a lor a mers așa departe încât au luptat să despoaie bisericile de frumusețea icoanelor. Lupta a fost însă zadarnică. Bunii creștini au apărut cinstirea icoanelor cu prețul vieții lor. Ei știau că un lucru este idolul și altceva este icoana. Idolul este zeul iscodit, chipul cioplit, la care se închinău păgânii, în credința că în el este ascunsă ființa de care se temeau sau care își închipuiau că poate să le fie de ajutor. Ei se închinău la idoli, ca Baal, Astarte, Moloh și alți zei, despre care credeau că sunt Dumnezeu. Noi nu spunem despre icoane că sunt Dumnezeu. Icoana este un semn, un simbol, un chip al unei ființe cerești. Ea reprezintă ființa cerească așa după cum fotografiile reprezintă figurile părinților noștri.

În Sf. Scriptură avem foarte numeroase și aspre cuvinte de osândă la adresa idolilor, dar nici un cuvânt împotriva cultului icoanelor. Dimpotrivă, Sf. Scriptură ne arată că omul e făcut „după chipul lui Dumnezeu” (Fac. 1, 27); Iisus Fiul lui Dumnezeu întrupat este „chipul lui Dumnezeu cel nevăzut” (Col.1, 15), „icoana ființei Lui” (Evrei 1,3). „Cel ce m-a văzut pe Mine, a văzut pe Tatăl” zice El (In 12, 45;14, 9). Iar Duhul Sfânt s-a arătat „în chip trupesc ca un porumbel” (Lc.3,22) și în chipul limbilor de foc (Fapte 2, 2-4). Icoanele nu fac altceva decât caută să reproducă aceste chipuri, pe care noi le cinstim nu îndumnezeindu-le, ci respectând în ele chipul cel ceresc. Noi credem, ca și Sfinții Părinți, că „cinstirea icoanei se înalță la chipul cel dintâi”. De aceea noi nu zicem: icoană ajută-mi, ci în fața icoanelor ne rugăm: Doamne miluiește-mă!... Sfinte Nicolae,... Maică Preacurată ajută-mi!...sf. Ioane,...

Apoi deosebirea între idoli și obiecte sfințite iarăși este limpede arătată în Sfânta Scriptură. Profetul Moise după porunca lui Dumnezeu face cortul sfânt, altare, sicriul Legii, sfeșnicul cu cele șapte brațe, heruvimi de aur (Ieșire 20,40) și șarpele de aramă (Numeri 21,8), care erau socotite obiecte sfințite. Cine se atingea de ele, afară de preoți, sau nu le cinstea după cuviință, era pedepsit chiar și cu moartea.

Chipul Maicii Domnului și al sfinților se zugrăvește pe icoane pentru viața lor pilduitoare. Icoanele sunt Scriptura celor neștiutori. Ele ne învață întâmplări biblice și ne înfățișează chipurile sfinților; ele împodobesc bisericile și casele creștinilor. Sunt ca niște ferestre prin care privim în veșnicie, sau ca niște oglinzi prin care privim în cerul lui Dumnezeu. Bisericile și casele fără tablouri și fără icoane sfinte sunt goale și pustii și fără Dumnezeu.

Așa răspund creștinii prigonitorilor de icoane, și noi serbăm la Duminica Ortodoxiei biruința acestei credințe drepte și totdeauna mântuitoare.

Dar Duminica Ortodoxiei nu are numai un înțeles biblic și istoric. Pentru noi lupta pentru icoane mai are un înțeles adânc, mistic; are un înțeles de luptă pentru icoana curată a sufletului nostru creștin, autohton; e lupta pentru autenticitate. Religia creștină nu are numai ceva din misterul cerului, ci și din misterul pământului; e cerul pe pământul strămoșesc, de care ne leagă bisericile și mănăstirile, cimitirele și troițele, limba și prietenii, poporul și toate obiceiurile sfinte ale casei părintești.

Ortodoxia este Biserica Mântuitorului Hristos pe pământul strămoșesc; e creatoarea culturii noastre naționale, sinteza armonioasă și fericită dintre suflet și trup, dintre religie și naționalitate, dintre spirit și materie. Ortodoxia este, după cum s-a spus cu desăvârșită dreptate, „concepția noastră de viață”, misiunea noastră eternă pe pământ, idealul nostru de popor creștin, care a purtat cel dintâi războiul sfânt împotriva necredinței în Dumnezeu și împotriva lui Antihrist întrupat în bolșevism, după ce veacuri întregi a ocrotit cultura și civilizația Apusului în

fața năvălirilor barbare și păgâne. Ortodoxia este Biserica martirilor, Biserica luptătoare până la moarte pentru comorile ei sfinte.

Iată ce este Ortodoxia: legea Domnului, legea strămoșească, „bătrânească și curată și cinstită noastră lege”. – „Cât am iubit legea Ta, Doamne, toată ziua gândirea mea este... Făclie picioarelor mele este legea Ta și luminează cărările mele” (Ps. 118, 97 și 105).

„Pune Doamne Bisericii Tale întărire, ca, neclătită de valurile eresurilor, să petreacă în veacul veacului! „ Amin.

Scurtă analiză:

- cuvântarea este tematică (*Ortodoxia*), din categoria predicilor dogmatice (cu implicații morale);
- este o predică dintre cele mai frumoase pentru Duminica Ortodoxiei: o dată cu elementele ce alcătuiesc conținutul, remarcăm frumoasa și convingătoare formă de exprimare;
- reținem, între altele, motivațiile pentru care susținem ortodoxia;
- apreciem, de asemenea, mărturisirea identității naționale cu aceea de a fi ortodox. Datorită acestui fapt am rezistat împotriva năvălitorilor de tot felul, inclusiv în fața lui „Antihrist întrupat în bolșevism...”

Preot dr. Simion RADU (1906–1995), fost deținut politic, s-a remarcat în calitate de profesor de Religie la câteva licee din Sighișoara și Sibiu, apoi ca duhovnic al Facultății de Teologie din Sibiu. Preot intelectual, cu studii de doctorat³⁶, în domeniul Omileticii s-a remarcat prin publicarea a peste 60 de predici, în diferite periodice (rev. „Duh și Adevăr” – Timișoara, „Mitropolia Ardealului”, „Mitropolia Banatului” etc.). O remarcă aparte facem în legătură cu un studiu omiletic excepțional, *Pentru o tematică creștină a necrologurilor*³⁷, în care face propuneri practice cu privire la acest gen de paraneză, inclusiv în legătură cu spinoasa problemă a „iertăciunilor”.

Prezentăm pentru studiu o **Predică la Înălțarea Domnului**³⁸ (*Trupul nostru este templu al Duhului Sfânt*):

„Sfântul Ioan Gură de Aur zice că Sfânta Înălțare cu trupul la cer a Mântuitorului Hristos a readus între oameni pacea, înfrățirea și bunăvoința. Dacă până la Înălțare, omul era departe de Dumnezeu din cauza păcatului lui Adam; după ea, omul este ridicat pe tronul lui Dumnezeu prin Fiul Său, și își pune la dispoziție putere Sa, ca să lucreze toate după voia Sa, pentru binele și fericirea sa.

Prin Înălțarea la cer, noi, oamenii, am devenit frați și ne-am idealizat cu El și din moarte, pierduți și nevrednici căci eram păcătoși, am devenit nevinovați și regăsiți, prețuiți și sfinți, dotați cu puteri harice să ne urcăm la cer cu sufletul și trupul nostru, să devenim pe pământ îngeri în trup omenesc.

Sfânta Înălțare descoperă adevărul că prin har și bunăvoința sa, omul cel mai păcătos și împovărat se poate ridica integral trup și suflet, la cea mai înaltă preamărire, la îndumnezeirea sa.

În persoana divino-umană a Fiului lui Dumnezeu devenit Fiul Omului, firea omenească a făcut supremul salt calitativ, s-a ridicat la demnitatea sa de coroană a creațiunii, la așezarea sa – și cu trupul – pe tronul dumnezeiesc și de acolo participă la conducerea cosmosului în veacul de acum și va judeca lumea în viitor.

³⁶ Titlul tezei: *Iubirea creștină și realitatea socială* (în manuscris).

³⁷ În „Mitropolia Ardealului”, 7-8/1972, p. 572-594.

³⁸ Preluată din „Mitropolia Ardealului”, 3/1990, p. 55-57.

Praznicul Înălțării este prilej de adâncă meditație creștină pentru că el, pe de o parte, ne revelează măreția omului în microcosmos, domnul și stăpânul universului, așa cum l-a rânduit Dumnezeu din faptul creațiunii. Pe de altă parte, arată originea divină a trupului care este creat de El, cu mâna Sa (Fac. I, 27), la fel ca și sufletul. El nu provine de la diavol, din materia rea, cum ziceau chiar unii mari filozofi păgâni, ca Platon, sau unele secte gnostice, filozofice, iudeo-păgâne în vechime, ex. maniheii, sau unele secte religioase contemporane, călăuzite de un bigotism întunecat și misticism bolnăvicios condamnat. Toate aceste secte, părăsind credința luminată a Bisericii întemeiată pe doctrina Sf. Scripturi și a Sf. Tradiții, învață că trupul este temnița sufletului, instrumentul rău de tortură pentru suflet care a greșit într-o pre existență cosmică, și acum își ispășește păcatul. În consecință, după ele, trupul trebuie maltratat, disprețuit, supus caznelor, lovirii, coborât la fapte nedemne, imorale, la tot felul de privațiuni, neîngrijit, etc., cu scopul de a fi distrus repede și o dată cu moartea sa sufletul să fie eliberat de patimile păcătoase.

Această concepție, de a vedea în trup un dușman al vieții omului, este absurdă din punct de vedere creștin, căci nu poți alunga păcatul din om prin alt păcat, este imorală, antisocială și antimodernă, contrară oricărei judecăți sănătoase.

Ridicându-se categoric împotriva acestei doctrine și practici sectare din toate vremurile, Sf. Ap. Pavel reda în chip clar și luminos învățătura creștină despre demnitatea, valoarea și sfințenia trupului omenesc scriind corintenilor: „Nu știți că sunteți templul lui Dumnezeu și Duhul Său locuiește în voi?” (I Cor. 3,16).

Cu aceasta, dumnezeiescul Apostol al neamurilor deschide o perspectivă infinită, superioară și cerească despre sensul vieții și rostul omului pe pământ, cu deosebire asupra semnificației divine a trupului său.

După învățătura creștină, trupul nu trebuie înjosit, disprețuit, chinuit, batjocorit, spurcat cu vorbe și fapte murdare. El nu trebuie să fie făcut instrument al celui rău, al poftelor și plăcerilor inferioare. Nu trebuie făcut izvor de păcate și fărădelegi în viață. Dimpotrivă, el trebuie îngrijit, curățit, prețuit și sfințit. El trebuie ridicat din imperiul forțelor tenebre din omul păcatului, scos din dictatura instinctelor barbare, animalice, care-l degradează și toate dorințele, aspirațiile și pasiunile lui trebuie canalizate rațional, normal, ca să devină instrument al slujirii trupului în chip docil, să devină templu în care intrând Domnul Iisus Hristos prin Sf. Cuminecătură – să locuiască Dumnezeu și să se îndumnezeiască.

Dacă prin creațiune trupul este al lui Dumnezeu, iar prin taina Sf. Botez se seamănă în suflet Hristos Domnul, cum zice Sf. Marcu Ascetul – prin voința noastră, prin virtute trebuie să devenim hristofori, să ne ridicăm până la plinirea vârstei „bărbatului desăvârșit „care este Hristos (Ef. 4, 13). Sf. Botez ne altoiește pe trupul tainic al Domnului, care este Biserica Sa, deci trebuie să devenim una cu El, adică mădularele noastre să fie ale lui Hristos, să-i slujească numai Lui și nu desfrâului și fărădelegilor (Rom. 6,11-14).

De aceea Sf. Ap. Pavel ne poruncește tuturor credincioșilor să fugim de beție și desfrânare, să nu păcătuim în trupul nostru, pentru că el este biserica lui Dumnezeu, este templul Duhului Sfânt, care locuiește în noi, iar noi aparținem lui Dumnezeu (I Cor.6,19-20). Deci gura, limba, picioarele și mâinile, toate trebuie puse în slujba lui Dumnezeu. Ele să audă, să vorbească și să se bucure de tot ce este bun, frumos, drept și adevărat, să facă numai voia lui Dumnezeu, sa-L laude și să-L preamărească pe El. Ele să fie numai izvor de virtute și nu instrumente ale păcatului și fărădelegilor... Să nu clevetim, să batjocorim și să îndemnăm la ceartă, la bătaie sau alt rău asupra oamenilor. Trupul să ne fie curat, loc sfânt în care sufletul să slujească lui Hristos, aducându-i rugăciuni și cinstire spre slava Lui. Rostul acesta al tuturor organelor și membrilor omenești îl arată Sf. Biserica de la începutul vieții creștinești. Astfel la Taina Sf. Mir, preotul – după ce a botezat pruncul – unge toate aceste simțuri și membre ale trupului, rostind: ”pecetea darului Duhului Sfânt” – simbolizând astfel că toate acestea le supune să slujească numai lui Dumnezeu și nu diavolului – să facă poruncile Lui, nu ale celui rău.

Iată deci chemarea noastră aici pe pământ, poruncită de Hristos-Dumnezeu și de apostolii Săi. Să omorâm răul din mădularele trupului nostru în toată viața, pentru ca astfel răul să nu mai trăiască în noi. El să nu mai robească gura noastră ca să clevetim și să aprindem focul urii și al vrăjmășiei dintre oameni, mintea și simțurile să rămână curate, afară de orice ispită și poftă, voința, cugetul și atenția să ne fie mereu treze, mereu vigilente cu gândul, cu vorba și fapta, ca „toata viața noastră lui Hristos Dumnezeu să o dăm”, ca să putem da răspuns în vremea judecății lui Hristos.

Pe scurt, Praznicul Înălțării să ne trezească viața noastră de somnolența păcatului, pe cei mulți, care numai cu numele ne mai numim astăzi creștini. El ne mai poruncește ca trupul nostru, curat din Botez, ca și sufletul nostru, să nu-l îmbrăcăm în haina murdară și zdrențuită a păcatului, să nu-l facem pătimăș fărădelegilor, ci să-l păstrăm curat, să fie vas ales, în care să locuiască Hristos, să stăpânească în noi, împlinind porunca Sf. Ap. Pavel care zice: „Preamăriți pe Dumnezeu în trupul vostru și în duhul vostru care sunt ale lui Dumnezeu” (1 Cor. 6, 20).

Spunând acestea să ne amintim multe scene dureroase pe care le-am văzut – ca mulți alții – când semenii de-ai noștri batjocoresc trupul prin patima beției și rămân ca morți... aruncați în șanțuri, în groapă, la margine de drum, pe trotuare, în pragul birturilor, în grădini publice, coborându-se mai jos decât animalele. și ce este mai trist, în acesta stare de josnicie spiritual-morală și fizică, îi auzi înjurând și suduind numele bunului Dumnezeu, să te îngrozești și să te gândești că acum-acum, El îi poate pedepsi cu luarea graiului, ca să nu mai fie batjocorit de aceste fiare cu chip de om.

În fața acestei degradări ne-am oprit cutremurați și ne-am zis: „Iată cum își bate joc satana de om și îl face să uite că este chipul lui Dumnezeu și nu animal. Acest lucru trebuie să ne dea de gândit tuturor, să vedem că umblăm pe un drum greșit nu suntem creștini. Unii ca aceștia sunt pierduți pentru împărăția lui Dumnezeu. Ce vom face? Vom trece pe lângă ei nepăsători ca și preotul și levitul din Evanghelie? Nu – de o mie de ori nu! Căci păcatul lor este și al nostru, al tău, al său, al nostru, al tuturor. De aceea trebuie să-i căutăm, să-i ajutăm, să-i îndreptăm, dacă nu putem în ziua beției, să încercăm să stăruim a doua zi, a treia zi, etc. Când sunt trezi. Să facem apel la simțul demnității de om, al rușinii de oameni, la conștiința păcatului, că sunt chipul lui Dumnezeu. Despre asemenea situații – și altele multe la fel – Sf. Ap. Iacob zice pentru noi: „Frații mei, de se va rătăci cineva dintre voi de la adevăr, de la Hristos și poruncile Lui – sunteți datori să-l îndreptați...” Cel ce trece pe lângă cel păcătos, cel căzut în robia diavolului, face păcat mare și va răspunde la ziua judecății, ca nu l-a ridicat pe cel căzut, n-a căutat pe cel pierdut, nu l-a ajutat în necaz pe fratele său, n-a avut mila de el. Dimpotrivă zice același Sf. Ap. Iacob: „...Cel ce a întors pe păcătos de la rătăcirea căii lui își va mântui sufletul de moarte și va acoperi mulțime de păcate” (5, 20).

Apoi să nu uităm că acest trup așezat în mormânt va învia la învierea de obște, când va veni Domnul Hristos a doua oară, să judece viii și morții. Atunci trupul se va uni cu sufletul pe care l-a avut și împreună vor veni în fața dreptului Judecător, care – cu trupul Său preaslăvit cu care azi s-a înălțat la cer – va veni pe norii cerului și va judeca lumea, pe fiecare după faptele sale. Atunci, pe cei ce s-au sfințit și îndumnezeit – după modelul Său și al sfinților Săi – îi va așeza de-a dreapta, iar pe cei răi, împotmoliți în mocirla păcatelor și a fărădelegilor – în iad.

De aceea trupurile morților – și în cimitirele care se găsesc – trebuie îngrijite frumos, ca să nu mai fie profanate de animale, pradă răpătorilor, cum am văzut.

Înnoți-vă în credința că Domnul cel Înălțat este cu noi, că șade cu Trupul de-a dreapta Tatălui și ne cheamă la El ca să ne sfințim sufletul și trupul și să rămânem ai Lui pe veci”. Amin.

Scurtă analiză:

- ca gen, predica este *tematică (morală)*, având în vedere sfaturile morale care abundă, mai ales cu privire la combaterea păcatului beției.

- interesantă asociere între praznicul Înălțării Mântuitorului cu trupul la cer și învățătura că *trupul nostru este templu al Duhului Sfânt*. Evident, nu întâmplător autorul a ales această temă: în clipa înălțării, Trupul omenesc al Mântuitorului (*al nostru, de fapt, prin asumarea de către El a firii umane*) era îndumnezeit, în urma lucrării Sale mântuitoare (patimile, moartea, învierea);

Pr. prof. dr. Sebastian CHILEA (1907–1992), fost deținut politic (1959–1964), unul dintre cei mai străluciți profesori pe care i-au avut Seminariile Teologice din Craiova (1951–1959) și București (1965–1978), predicator cu mare audiență al Catedralei mitropolitane din Craiova, de asemenea la câteva biserici din București la care a slujit, doctor în filosofie³⁹, un om de o sensibilitate aparte (cânta admirabil la vioară, spre exemplu), foarte iubit de elevi⁴⁰. Opera publicistică înregistrează și câteva studii de omiletică, de valoare excepțională⁴¹. A publicat peste o sută de predici în periodicele bisericești.

Pentru a ne face o imagine, fie și sumară, despre gândirea și exprimarea părintelui Chilea, propunem o **Meditație pentru Nașterea Domnului**⁴²: *Venirea Fiului lui Dumnezeu, în smerit chip de om întrupat printre oameni, inaugurează opera Sa de mântuire sufletească. Faptul acesta extraordinar constituie una din trăsăturile dominante ale creștinismului. Analogiile făcute uneori sunt simple conjuncturi, posibile în istoria comparată a religiunilor, nu sunt însă temeuri explicative și nici măcar date semnificative din unghiul de vedere pur religios. Umilința întrupării Fiului lui Dumnezeu este în învățătura creștină un fapt de o însemnătate hotărâtoare. Sfântul Apostol Pavel l-a subliniat cel dintâi: „Cel ce fiind chipul lui Dumnezeu n-a ținut ca la o pradă la egalitatea Sa cu Dumnezeu, ci s-a golit pe Sine, a luat chip de rob, făcându-se oamenilor asemenea și dovedindu-se la înfățișare ca un om.” (Filipeni 2, 6-7). Iar în urma marelui Apostol al Neamurilor întreaga tradiție creștină este unanimă în a recunoaște că prin întrupare Fiul lui Dumnezeu îmbracă firea omenească în formele ei cele mai simple, simplu om, redus la cele mai rudimentare condițiuni, firea omenească așa cum apare ea din mâinile Creatorului, săracă, plină de suferinți și de dureri, umilită până la ultima treaptă a umilinței. Deși era Dumnezeu și Domn al slavei, a binevoit totuși să se arate în lume ca simplu om, mai mult, ca omul cel mai simplu, venit în trup asemănător trupului păcatului” (Romani 8, 3) și a luat asupra Sa infirmitățile omenești – afară de păcat – toate câte țin de viața omenească supusă stricăciunii, suferinței și morții, în așa fel ca atât pentru apărarea cât și pentru creșterea Sa să aibă statornic nevoie de ajutorul și darurile lui Dumnezeu. Actul acesta de dumnezeiască smerenie, de care numai Dumnezeu este în stare, a fost totdeauna obiectul unor deosebite cinstiri în evlavia creștină. Sfântul Irineu (140-202) combătând pe gnosticii care deosebeau pe omul Iisus de Fiul lui Dumnezeu, preaslăvind numai divinitatea, artă că taina smereniei Fiului lui Dumnezeu care de bună voie primește să se facă om este tocmai semnul că numai în întrupare se vede milostivirea lui Dumnezeu față de om: „Fiul lui Dumnezeu S-a făcut copilaș, ca omul, El, cel desăvârșit, nu pentru Sine, ci pentru ca să se arate astfel în stare de toată nimicnicia omenească, pentru ca și omul să ajungă în stare de a se ridica la Dumnezeu” (Adv. Haer. IV 38. 1). Fericitul Augustin stăruiește mai mult decât oricare altul asupra tainei umilinței mântuitoare: „Prin umilința lui Dumnezeu mândria omenească este rușinată și vindecată” (Enchir 10, 8). „Umlința prin care Dumnezeu S-a născut dintr-o femeie și a fost dat morții de oamenii muritori*

³⁹ Teza: *Etica și estetica*, Craiova, 1948.

⁴⁰ Am avut cinstea să-l am profesor, la Seminarul Teologic din București (1971-1976).

⁴¹ Între acestea se detașează următoarele: *Predica de succes*, „Mitropolia Olteniei”, 1-3/1954, p. 36-38; *Predicatorul*, „M. O.”, 3-4/1958, 176-190; *Cum poate fi prezentată în predici învățătura ortodoxă despre mântuire*, „BOR”, 9/1958, p. 878-885; *Considerații omiletice actuale*, „Ortodoxia”, 1/1967, p. 65-78;

⁴² Din „Mitropolia Olteniei”, 11-12/1958, p. 780-782.

de-a lungul unor așa de mari suferințe este leacul suveran care să desumfle și să tămăduiască înfumurarea mândriei noastre” (De Trin, I, VIII, 5). „Ți-ar fi rușine poate să imiți pe un om umilit, însă imitează (urmează) măcar pe un Dumnezeu umilit”. Scriind acestea Fericitul Augustin vorbește din experiență căci însuși mărturisește că înainte de a înțelege pe Hristos cel umilit, era neputincios în lupta cu păcatul: „Căutam undeva puterea necesară... și n-o găseam... căci încă nu țineam în brațele mele pe Domnul meu Iisus, încă nu eram umilul școlar al unui umil Dascăl” (non enim tenebam Dominum meum Jesum, humilis humilem) (Confes. VII. 18, 24). „Și dacă nici acest leac nu ne vindecă de mândria noastră, atunci ea este incurabilă, căci nu știu ce altceva ar mai putea să o vindece” (Haec medicina si superbiam non curat, quod eam curet nescio” (Sermo, 77).

Din înălțimile slavei dumnezeiești, Mântuitorul S-a coborât în adâncul umilințelor omenești. și a început chiar cu începuturile umilințelor, nașterea în chip de om. Pentru Dumnezeu Creatorul acesta este semnul celei mai desăvârșite smerenii și semnul celei mai înalte iubiri. Nicăierea și niciodată omul n-a fost obiectul unei atât de mari iubiri. Gândirea vremii (Platon) considera nașterea omului ca o condamnare, iar neo-platonicele Plotin se sfia să-și mărturisească data nașterii – data aceasta a fost aflată prin deducții de elevul său, Porfiriu- căci îi era rușine că s-a născut; privea nașterea ca o cădere de la Dumnezeu și ca un fel de încarcerare în materie.

Mântuitorul își începe opera de restaurare a omului de la leagăn ca să o ducă până la mormânt și dincolo de mormânt. Începe cu copilăria. „Iisus S-a făcut copil ca să convingă lumea de valoarea vieții unui copil, adică despre o valoare care în lumea păgână era ceva așa de indiferent, dar nu chiar ceva vrednic de dispreț” (Bartmann). S-a făcut copil ca să arate că înaintea lui Dumnezeu viața omenească este deopotrivă prețioasă de la leagăn până la mormânt. Un simplu copil, de o divină simplitate între toți simplii pământului. El apare ca tipul ideal al copilului în care se întâlnește veșnicia lui Dumnezeu cu ce este trecător în om. Menirea Lui era să slujească o cauză eternă, mântuirea. Și nici o cauză măreață nu poate fi slujită fără abnegație și fără stăruință. Cel ce se devotază unei mari slujiri se identifică cu ea, devine robul ei îndurând toate asprimitățile care îi ies în cale, își slujește idealul ca un rob cu suflet de erou.

Predicatorul este ținut să mediteze mult asupra vastelor perspective care se deschid lumii în momentul Nașterii Domnului. Nașterea Lui este o piatră de hotar. De pe creștetul istoric al acestui moment se deschid zări nenumărate și se desprind multe înțelesuri. Aici nu putem însemna decât câteva date care mai mult sugerează orientarea predicatorului. Mântuitorul a fost de atâtea ori parțial înțeles și interpretat. În unele secole trecute a fost cu predilecție preamărit Dumnezeu Iisus, în altele omul Iisus. Rătăcirile au oscilat de la o extremă la alta. Biserica a păstrat neatinsă învățătura sa despre Dumnezeu-omul. Predicatorul actual trebuie să stăruiască asupra acestei indestructibile unități care se manifesta chiar din momentul Nașterii Domnului.

O predică la Nașterea Domnului în mod firesc devine o expansiune lirică și imn, care se dispensează de materialul informativ și didactic, dar pe care îl presupune și pe care se construiește. Noi schițăm mai jos, după cele câteva însemnări informative, liniile mari ale unei omilii și textul unei predici alcătuită ca un cuvânt de „bun venit” pe care predicatorul îl adresează Mântuitorului copil. O predică de genul acesta cere însă multă măiestrie, o adâncă trăire religioasă, îndelungă familiarizare cu adevărurile ontologice pe care se reazămă și mai ales o autentică inspirație de poem religios.

Sfânta Scriptură. – „Domnul a zis către mine: Fiul meu ești tu, eu astăzi te-am născut” (Ps.2, 7). – „Căci prunc s-a născut nouă, un fiu s-a dat nouă, a cărui stăpânire e pe umărul lui și se cheamă numele: lui înger de mare sfat, sfetnic minunat, Dumnezeu tare, biruitor, Domn al păcii, părinte al veacului ce va să fie” (Is. 9. 5). – „și cuvântul trup S-a făcut și S-a sălăsluit între noi și am văzut mărirea lui, mărirea ca a unui născut din Tatăl, plin de har și de adevăr” (Ioan 1, 14). – „După ce Dumnezeu odinioară, în multe rânduri și în multe chipuri, a vorbit părinților noștri prin proroci, către sfârșitul acestor vremuri ne-a grăit nouă prin Fiul” (Evrei 1, 1).

Sfinții Părinți. – Ca oamenii să se nască din Dumnezeu, S-a născut mai întâi Dumnezeu din mijlocul lor, căci Hristos este Dumnezeu și S-a născut dintre oameni (Fer. Aug. În Ioan 2, 5). – Prin același Duh prin care Iisus S-a născut din sânul Preacuratei Sale Mame se naște și creștinul din sânul sfintei Biserici (Leon cel Mare). – Ziua de naștere a Domnului este ziua de naștere a păcii (Leon cel Mare). Altarul stă în locul staulului. Căci și aici este depus trupul Domnului, numai că de data asta nu mai este înfășat în scutece ca odinioară, ci înveșmântat cu totul de Duhul Sfânt. (Sf. Ioan Hrisostom De b. Phil. 6, 3). – Fericit cel care poartă Betleemul în inima lui, în a cărui inimă Hristos zilnic se naște! (Sf. Ieronim, în Ps. 95).

Stihuri pentru Iisus prunc. Iisuse prunc, într-un sărman staul/ O! Cât este de mic! și copiii lumii/ vor doar mari să fie:/ fă-ne mici Iisuse/ și smeriți copii/, ca să fim pe lume/ doar niște copii! Iisuse prunc, într-un sărman staul/ cât ești de sărac/ și nu ai nici casă/ cum are oricine/ și nici un pat cald:/ fă-ne slobozi, Doamne/ pe noi care suntem/ doar sclavi ai țărâniei,/ dă-ne nouă astăzi sfânta sărăcie/ a acestei lumi! Iisuse prunc, într-un sărman staul,/ cât ești Tu de mare:/ Iisuse Doamne, de la sânul Mumii/ privește spre noi/ și ne îmbărbătează cu iubirea Ta/ și ne dă puterea pe pământ să fim/ fericiți atâta doar cât ai fost Tu/” (Przywara, Slovia 35).

Gânduri și maxime – În clipa în care Iisus s-a născut și inima lui de copil a început să bată, cu aceasta Dumnezeu a și creat o liră pe care putea să cânte simfonia iubirii Sale de oameni. Sfințit a fost drumul oricărei nașteri pe care noul născut o străbate ca și Dumnezeu. Dacă Iisus s-ar naște de o mie de ori în Betleem și nu în inima ta, rămâi pe vecie osândit. – De când Iisus a venit pe pământ în chip de copil și S-a născut minunat dintr-o fecioară, orice mamă este mult cinstită și orice copil binecuvântat.

Pentru o omilie la Luca, 2, 1–19.- Sfântul Evanghelist precizează timpul când s-a născut Mântuitorul: Augustus, recensământul lui Quirinus, date istorice care determină îndeajuns timpul, de bună samă cu mijloacele istorice ale vremii de atunci. Se împlinește astfel proorocia (Fac. 49, 10; Daniel 2, 40; 2, 44).- Locul: Betleem,, orașul păstorilor, de unde a ieșit David- „cetatea lui David (cf. Mihea 5, 1-3; II Regi 7, 11; Isaia 11, 1; Ieremia 23, 5). – Era „noapte”: o noapte simbolică preînchipuind noaptea adâncă a lumii vechi înstrăinată de Dumnezeu, noaptea credințelor deșarte ale păgânismului, noaptea păcatului, în care Mântuitorul trebuia să aducă lumina. – Ieslea: încă un amănunt simbolic pentru activitatea Sa viitoare, care avea să se desfășoare în sărăcie, cu jertfe, cu renunțări și umilințe, total dezarmat, plin doar de bunătate și iubire. – „Căci nu mai era loc pentru ei: împrejurare prevestitoare, pentru că și mai târziu anevoie s-a mai putut găsi loc pentru Iisus, opera de creștinare a neamurilor, fie în convertirile individuale. Căci conversiunea este o naștere a lui Iisus în inima omului. – „Bucuria cea mare vestită de înger: „Astăzi vouă s-a născut un Mântuitor”. Îndelungata așteptare a luat sfârșit, calea mântuirii s-a deschis! – Cântarea îngerească: „Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu, și pe pământ pace, întru oameni bună voire”. Nașterea Mântuitorului însemnează totodată și momentul nașterii Păcii: împăcarea mai întâi a omului cu Dumnezeu și, ca o primă consecință, a conștiinței umane pacificate, împăcarea oamenilor între ei. Mântuitorul este doar în scutece n-a rostit nici un cuvânt, vorbește totul împrejurul Său, vorbește pământul și cerul cântă. Se deschide între cer și între pământ o nouă zare și pentru fiii pământului o nouă istorie: începe era păcii. Lumea antică, instinctivă și pradă pasiunilor, nutrea un ideal războiului de cuceriri și de ucideri. Popoarele Asiei, Grecii, Egiptenii, Perșii, Romanii au făcut uriașe imperii, clădite însă pe hecatombe de morți și scăldate în sânge. Au năzuit adesea după om pace mărginită, dar n-au realizat-o niciodată. **Si vis pacem para bellum** era maxima lor favorită, sintetizând suprema lor măiestrie diplomatică. Apariția Domnului însă, stârnește îngereștile simfonii, pentru că El era „Domn al păcii” și venea” nu ca să verse sângele nostru ci să dea sângele Său pentru mântuirea noastră”(Sf. Ambrozie În Ps. 61, 10). Prin El pornirile ucigașe din om aveau să fie stinse și să se prefacă viața omenească, această vale a plângerii într-un nou Paradis, să fie viețuirea laolaltă „precum în cer așa și pe pământ”. Pentru El pacea este ceva esențial, este structurală (Cf. Luca 24, 36; Ioan 20, 21 și Matei 10, 12) (Cf. Isaia 9, 6; II Tesaloniceni 3, 16) și această pace derivă

nemijlocit din viața și învățătura Sa. Pace cu Dumnezeu, pace în suflet și pace cu oamenii, ce minunată privesc, vrednică să fie cântată de îngeri!

*Nașterea Domnului în inimile credincioase. Creștinul cunoaște o a doua naștere din „apă și din duh” (Ioan 3, 5), Sfântul Botez, naștere întru Hristos. Marele praznic are înțeles deplin când creștinul își amintește de acest moment, de copilăria Lui personală, în atâtea feluri asemănătoare cu copilăria lui Iisus. Cei vechi spuneau: *christianus alter christus*, creștinul este un alt Hristos. Căci Însuși Domnul S-a născut în două feluri: din veci, din Tatăl în timp, din Maica Preacurată. Deopotrivă de mari taine înconjoară ambele Lui nașteri – din tată fără mumă, din mumă fără tată duh veșnic în sânurile Tatălui, trup și carne pe pământ – ca și tainele care cuprind sufletul creștin, cel a doua oară născut – din veșnicul Tată, prin Iisus Hristos în Duhul cel sfânt. Prăznuind Nașterea Domnului din Betleem, prăznuim și nașterea Domnului Iisus în suflet: copil nou născut care trebuie crescut, apărut și educat, în sânul unei adevărate „creșteri spre mântuire” (cf. I Petru 2, 2; Filipeni 2, 5; Efeseni 4, 13).*

Scurtă analiză: conținutul pe care l-am reprodus nu este o predică propriu-zisă, ci un material omiletic, din care pot rezulta mai multe cuvântări pentru Nașterea Domnului. Nu este, însă, un material brut, ci unul prelucrat, aici intervenind merituos părintele Chilea;

- constatăm finețea observațiilor și erudiția părintelui autor, atât în plan scripturistic și patristic, cât și al culturii laice, în general;
- mesajul principal pe care părintele îl propune pentru alcătuirea predicii este, credem, *observarea umilinței la care se supune Fiul lui Dumnezeu pentru a ne mântui.*

Pr. prof. Nicolae PETRESCU (1908–1996), cunoscut mai ales ca distins profesor al Seminarului Teologic din Craiova, cu activitate publicistică prodigioasă. Literatura teologică practică îi datorează cele mai bune manuale de nivel seminarial, de *Omiletică*⁴³ și *Catehetică*⁴⁴, tipărite până acum. A publicat, de asemenea, *Explicarea Apostolelor duminicale*⁴⁵, singurul manual de acest fel cunoscut la noi, care propune valorificarea pericopelor apostolice, ignorate în general în predică. Pentru ineditul acestei propuneri, prezentăm una dintre aceste „explicări”: **Explicarea apostolului din Duminica a V-a după Rusalii (Romani X, 1-10)**⁴⁶: Capitolul al X-lea al Epistolei către Romani, din care face parte pericopa apostolică din această duminică, cuprinde învățătura despre puterea credinței în Hristos care este sfârșitul Legii.

Textul pericopei. – „Fraților, bunăvoința inimii mele și rugăciunea mea la Dumnezeu, pentru Israel, este spre mântuire. Căci le mărturisesc că au râvnă pentru Dumnezeu, dar fără pricepere. Deoarece, necunoscând dreptatea lui Dumnezeu și căutând să statornicească dreptatea lor, dreptății lui Dumnezeu ei nu s-au opus. Căci sfârșitul legii este Hristos, spre îndreptarea a tot celui ce crede. Căci Moise scrie despre dreptatea care vine din Lege, că: Omul care o va îndeplini, va trăi prin ea. Iar dreptatea din credință grăiește așa: Să nu zici în inima ta: Cine se va sui la cer?, ca adică să coboare pe Hristos! Sau: Cine se va coborî întru adânc?, ca să ridice pe Hristos din morți! Dar ce zice Scriptura? Aproape este de tine cuvântul, în gura ta și în inima ta, – adică cuvântul

⁴³ București, 1977, 280 p.

⁴⁴ București, 1978, 304 p.

⁴⁵ Manual pentru Seminariile Teologice, București, 1975, 351 p.

⁴⁶ *Ibidem*, pag. 109-113.

credinței pe care-l propovăduim. Că de vei mărturisi cu gura ta că Iisus este Domnul și vei crede în inima ta că Dumnezeu L-a înviat pe El din morți, te vei mântui. Căci cu inima se crede spre dreptate, iar cu gura se mărturisește spre mântuire” (Rom. 10, 1-10).

Explicarea pericopei. – Din acest text, desprindem următoarele idei:

1. Sentimentul de iubire profundă al Sfântului Apostol Pavel față de poporul evreu din care face parte;
2. Dreapta învățătură despre mântuirea prin Hristos, iar nu prin Lege.

Vom stărui puțin și aici asupra acestei învățături.

Sfântul Apostol Pavel reia și aici învățătura despre rostul Legii Vechiului Testament, ca îndrumător către Hristos și învățătura despre dreptatea cea din credință, dar prezintă ambele învățături într-o nouă formă. Apostolul spune că Legea a ținut până la venirea Domnului Hristos și mărturisește că El a împlinit dreptatea lui Dumnezeu, și aceasta a săvârșit-o „spre îndreptarea a tot celui ce crede”. Credința în Hristos și în lucrarea Sa mântuitoare îndreaptă pe om în fața lui Dumnezeu. Legea a avut rolul să trezească conștiința păcatului, ca omul să ia cunoștință amănunțită de păcat, de natura și otrava lui sufletească și trupească, să-l facă să încerce durerea sufletească, pe de o parte pentru realitatea păcatului, iar pe de altă parte să încerce durerea sufletească, pentru că nu poate să se elibereze singur din păcat. În felul acesta Legea aprinde în suflet dorul mântuirii, făcând să aștepte mai cu ardoare pe Mântuitorul cel prezis de Prooroci. Ceva mai înainte, tot în această Epistolă, Sfântul Pavel a spus: „Pentru că din faptele Legii nici un om nu se va îndrepta înaintea lui Dumnezeu, căci prin Lege vine cunoștința păcatului” (Rom. 2, 20).

Ca nu cumva iudeo-creștinii din Roma să creadă că prin cele spuse mai sus s-au ignorat ori s-au contrazis cuvintele lui Moise despre valoarea Legii, Apostolul citează aici și acele cuvinte la care s-ar putea gândi ei: „Căci Moise scrie despre dreptatea care vine din Lege că: Omul care o va îndeplini, va trăi prin ea” (v. 5). Aceste cuvinte se găsesc în Levitic, 18, 5. Cu acestea Apostolul voiește să le atragă atenția iudeo-creștinilor din Roma și în special iudaizanților, că aici, Moise vorbește despre dreptatea cea din Lege, iar nu despre dreptatea înaintea lui Dumnezeu, care este mai presus decât dreptatea înaintea Legii. Altfel spus, cine împlinește poruncile Legii este drept în fața ei, dar nu în fața lui Dumnezeu. Împlinitorul Legii trăiește în marginile îngăduite de ea, fără să aibă vina că a călcat vreo poruncă a ei. El nu este condamnat în fața Legii și de aceea va trăi bine aici pe pământ, în tihnă și pace, dar nu poate să-și asigure prin Lege o viață fericită după moarte. „Oare nu știți, fraților, – că și celor ce cunosc Legea vorbesc – că Legea are putere asupra omului, atât timp cât el trăiește?”, le amintește Apostolul celor ce ar crede că dreptatea cea după Lege este aducătoare de mântuire (Rom. 7, 1).

Cel care vrea să dobândească viața fericită de dincolo de mormânt, viața pe care au dobândit-o dreptii Vechiului Testament, în fruntea căroră este dat ca pildă Avraam (Rom. IV), acela trebuie să caute dreptatea prin credință. Apostolul o explică și pe aceasta încă o dată, în versetele 6-10: „Iar dreptatea cea din credință grăiește așa: Să nu zici în inima ta: Cine se va sui la cer?, ca să coboare pe Hristos!” ...

Prin acest cuvinte, Apostolul spune că nu este peste puterile omului să ajungă la dreptatea lui Dumnezeu prin credință. Nu este nevoie să ne suim la cer, nici să ne coborâm în adâncuri, ca să aducem pe Hristos, fiindcă El Însuși a venit la noi din ceruri, a pățimit și a murit pe Cruce pentru mântuirea noastră și a înviat din morți El Însuși. Cele două acte mari, moartea și învierea, prin care am dobândit dreptatea lui Dumnezeu, au fost împlinite de El Însuși: De la noi se cere credința că Domnul Hristos este Fiul lui Dumnezeu și Mântuitorul nostru. Prin cuvintele versetelor 6-9, Apostolul amintește lui Israel că și Moise i-a spus că va împlini cu ușurință cuvântul lui Dumnezeu, dacă El a pătruns adânc în inima lui: „ Porunca pe care ți-o poruncesc Eu astăzi nu este înțeleasă de tine și nu-i departe. Ea nu-i în cer ca să zici: cine se va sui în cer pentru noi ca să ne-o aducă și să ne-o dea, să auzim și să o facem? și a nu este nici peste mare, ca să zici: Cine se va duce pentru noi peste mare, ca să ne-o aducă, să ne facă s-o auzim și s-o

împlinim? Că cuvântul acesta este foarte aproape de tine; el este în gura ta și în inima ta ca să-l faci" (Deut. 30, 1-14).

În fine, Apostolul completează învățătura despre mântuire și arată cum și omul este dator să contribuie la acest act minunat, prin credință puternică, sălășluită în inimă, în învierea Domnului și prin mărturisirea virtuții credinței „cu gura”, adică să fie exteriorizată. Dacă credința nu este mărturisită și oral și nu este practică și prin fapte bune, ea lăncezește, ca orice organ neexercitat și chiar pierde și nu se mai poate vorbi de existența ei nici în suflet (cf. Iacob 2). Nu numai posedarea credinței deci, ci și mărturisirea ei este o condiție a mântuirii noastre, ne învață marele Apostol: „...Iar cu gura se mărturisește spre mântuire”.

Ne oprim puțin și asupra experienței folosite aici de Apostol: „Că Dumnezeu L-a înviat din morți” (v. 9). Sfântul Pavel, aici, privește pe Domnul Hristos ca Om-Dumnezeu, cu trup real, în minus păcatul, desigur, pe care Dumnezeu nu L-a lăsat să putrezească în mormânt, ci L-a înviat din morți.

Învățăături dogmatice și morale:

a) Creștinul trebuie să fie plin de duhul iubirii pentru poporul din care face parte, fiindcă el este ieșit din popor, este fiu al Bisericii și fiu al patriei în același timp. Învățătura Bisericii îi poruncește să iubească și celelalte popoare, fiindcă toți oamenii sunt frați, fiind fiii aceluiasi Dumnezeu. Sfântul Pavel, chiar la începutul pericopei, își mărturisește iubirea pentru poporul său și se roagă lui Dumnezeu pentru mântuirea lui (v.1). În același timp, din dragoste creștină, el numește „frați” pe toți păgâno-creștinii din Roma și le împărtășește și lor binefacerile creștine, pentru a-i aduce pe calea luminii și adevărului. Sfântul Pavel este și aici pilduitor în ceea ce privește lupta pentru ridicarea morală a poporului și pentru frățietatea cu celelalte popoare.

b) Pericopa apostolică ne povățuiește, de asemenea, să luăm aminte că mijloacele de mântuire și de înălțare morală le avem fiecare lângă noi: Biserica cu ierarhia ei, prin care primim Harul divin, Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție, îndrumările pastorale ale Chiriarhilor noștri etc. Domnul Hristos, cu învățătura și cu Harul Său, este prezent în biserica fiecărui sat și oraș, pentru mântuirea noastră, noi având îndatorirea de a ne învrednici de mântuire”.

N. B. În cazul acestui material, nu mai este nevoie de vreo analiză, ci doar de recomandarea de a proceda asemănător și noi, măcar în câteva duminici și sărbători de peste an, valorificând, astfel, pericopa apostolică citită la Sfânta Liturghie.

† **Dr. Vasile COMAN** (1912–1992), episcop al Oradei, foarte harnic în câmpul publicistic. Pe când era protopop de Brașov a publicat un volum de cuvântări pentru cununii, *Hristos în familie*⁴⁷, care constituie și azi o sursă de modele pentru acest gen de pareneze. În calitate de episcop, scrisul P.S. Sale a avut în vedere în special dimensiunea pastorală a slujirii, favorizat și de specializarea, ca doctorand, în Liturgică și Pastorală. În plan omiletic amintim studiul *Slujirea învățătoarească a Bisericii în zilele noastre*⁴⁸ și faptul că a publicat un număr însemnat de predici, adunate apoi în volume⁴⁹. Supunem atenției una dintre cuvântările pentru Taina Cununii: „**Bucurați-vă!**”⁵⁰ „**Bucurați-vă pururea întru Domnul**” (Filipeni 4, 4).

Dragi miri, Împăratul și psalmistul David a preamărit una din zilele însemnate ale vieții lui cu aceste cuvinte: „Aceasta este ziua pe care a făcut-o Domnul, să ne bucurăm și să ne veselim într-însa.

⁴⁷ Brașov, 1945, 150 p.

⁴⁸ În "Mitropolia Ardealului", 7-9/1974, p. 390-403.

⁴⁹ *Cuvântări liturgice*, Oradea, 1974 (ed. II-a, 1987); *Slujind lui Dumnezeu, slujim oamenilor* (Cuvântări la duminicile și sărbătorile anului, ocazionale etc.), Oradea, 1980.

⁵⁰ *Hristos în familie*, Brașov, 1945, p. 135-138.

Acesta este și cântecul inimilor voastre în cea mai aleasă, cea mai frumoasă și mai hotărâtoare zi a vieții.

Bucurați-vă, dragi miri, că aceasta este ziua pe care v-a dăruit-o Domnul. Bucurați-vă, că astăzi visurile și nădejile voastre își încep împlinirea.

Bucurați-vă, că aurora vieții voastre se arată și de aici înainte soarele vă surâde într-o nouă viață.

Bucurați-vă, că iubirea voastră s-a întărit prin har, că legământul vostru de credință este sfânt și veșnic.

Bucurați-vă, că astăzi ați fost încununati cu cununii împărătești.

Într-adevăr, Creatorul l-a voit pe om împărat al naturii. Dar regatul cel dintâi în care omul avea să își exercite puterile lui spirituale și fizice, regatul în care el a fost chemat să conducă, să se ferească, să-l apere și să creeze, este familia.

Familia este cea dintâi și cea mai perfectă împărăție. Legea ei de viață este iubirea. Hotarul ei fidelitatea. Pavăza ei este rugăciunea. Și prinții și prințesele ei sunt copiii.

Nici unul dintre aceștia nu pot, nu trebuie să lipsească din împărăția căminului. Să nu lipsească nici o clipă din inimă iubirea, iubirea curată, gata totdeauna de jertfă.

Să nu lipsească devotamentul și fidelitatea soților întreolaltă. „Fii credincios până la moarte și-ți voi da cununa vieții”, zice Sfânta Scriptură.

Dar, dragii mei, oamenii nu pot fi credincioși unul altuia dacă nu sunt mai întâi credincioși față de Dumnezeu. Devotamentul și fidelitatea soților sunt ca niște stâlpi care se reazemă pe virtutea credinței în Dumnezeu.

Să nu lipsească din căminul binecuvântat azi duhul rugăciunii. Gândul la Dumnezeu și ruga către El să vă fie mereu călăuzitoare pe cărările vieții.

Să nu lipsească, și aceasta în chip deosebit, din căminul vostru prinții, copiii. Să nu lăsați ca în el să sălășluiască tăcerea, răceala, egoismul și sterilitatea.

Taina căsătoriei e mare. E mare prin iubirea ce stă la temelia ei, e mare prin tainica și desăvârșita sudare a două vieți prin binecuvântarea cerească, e mare prin bucuriile ce le prilejuiește soților, dar e nespus de mare prin scopul ei: nașterea de fii.

Abia prin împlinirea acestei meniri, familia este întreagă, adevărată și creștină. Căci Dumnezeu a rânduit familia și Iisus Hristos a binecuvântat căsătoria cu un scop înalt, sublim și veșnic. Prin aceasta l-a luat pe om colaborator, în opera de creație permanentă, i-a dat lui puterea de creație în lume.

E o mare demnitate care chiar dacă e însoțită de griji, de sacrificiu și de responsabilitate, totuși numai prin împlinirea ei familia își poate desăvârși menirea.

Fără de copii familia devine un cuib în care încolțesc îndată viciile, egoismele, bucuriile de suprafață, neînțelegerile și vrajba. Căci iubirea nu se desăvârșește decât prin creație. Prin copii familia devine într-adevăr școala adevăratelor virtuți.

Porți, cinstite mire, o haină care este simbolul multor virtuți; virtuți pe care de azi înainte ești chemat să le trăiești în viața familială.

Uniforma militară este simbolul iubirii, devotamentului și jertfirii pentru Patrie.

Sunt tocmai virtuțile ce se cer unui soț în familie: iubire, devotament și jertfire de sine. Ești chemat să conduci spre înflorire acest nou regat, să aduci mulțumire și prosperitate pentru toți ai lui.

Pe verigheta unui comandant de oaste erau scrise trei cuvinte: Dumnezeu, Patrie și numele soției. Dumnezeu este primul nume și cel mai apropiat prieten al vieții. Iubiți-L, căci El v-a întâlnit pe cărările vieții, v-a binecuvântat și vă ocrotește familia. Credința în El să o păstrați totdeauna.

Patria este al doilea nume care vă leagă. Cu devotamentul cu care ați slujit până acum să continuați și de acum înainte a-i sluji. De binele Patriei se leagă binele nostru, și așa după cum părinții noștri s-au jertfit să ne-o dea mare și independentă, tot astfel suntem și noi datori să o păstrăm.

Al treilea nume scump este numele soției. Numele soției este darul cel mai scump pentru întreaga viață. Sfântul apostol Pavel zice: „Bărbaților, iubiți-vă soțiile după cum și Hristos iubește Biserica”.

Îți revine, cinstită mireasă, rolul de a fi păzitoarea unui cămin, de a fi „vestala” care să îngrijești să nu se stingă de pe vatra lui focul sacru al iubirii și al credinței în Dumnezeu și în tot ceea ce El ți-a rânduit. Vei avea să porți un nume, mai scump decât toate numele: acela de mamă. Pregătește-te pentru această misiune și nu te împotrivi rânduielii dumnezeiești. Căci numai păzind rânduiala și voia lui Dumnezeu, iubirea și bucuria voastră vor fi veșnice.

Numai astfel familia va fi o școală în care se pregătesc generații pentru Patrie și Dumnezeu. Numai astfel bucuria părinților care v-au crescut și învățat va fi deplină.

„Darul Domnului nostru Iisus Hristos, dragostea lui Dumnezeu Tatăl și împărtășirea Duhului Sfânt să fie cu voi, acum și totdeauna. Amin.”

Scurtă analiză:

- considerăm extrem de binevenit un astfel de cuvânt (*ca gen al predicii este o pareneză la moment de bucurie*), drept model pentru cuvântarea ocazională de la Taina Cununiei, mai ales pentru faptul că astfel de cuvântări se rostesc destul de rar;
- tema aleasă (*invitație la bucurie*) consună cum nu se poate mai bine cu evenimentul liturgic;
- remarcăm în mod deosebit următoarea sintagmă: *„Familia este cea dintâi împărăție. Legea ei de viață este iubirea. Hotarul ei fidelitatea. Pavăza ei este rugăciunea. Și prinții și prințesele ei sunt copiii”*.
- pareneza de față este, pentru zilele noastre, prea extinsă, totuși. Recomandăm, în consecință, înjumătățirea materialului, propriu-zis, înjumătățirea timpului de rostire.

Pr. prof. Ioan BUNEA (1906–1990), fost deținut politic (1959–1964), profesor la câteva licee de renume din Cluj și Turda, în ultima parte a vieții profesor la Seminarul Teologic din Cluj. Foarte multe predici publicate în periodicele bisericești, de asemenea, studii omiletice, între care se remarcă *Opera omiletică a lui Samuil Micu*⁵¹. A publicat două cărți de predici, cu largă răspândire, mai ales prin Ardeal⁵². Cartea de predici la Botez, Cununie și înmormântări, este unica de acest fel în a doua jumătate a secolului al XX-lea. Din acest volum prezentăm spre studiu următoarea pareneză: *Cuvânt de învățătură la cununie*⁵³: „Înțelepciunea a fost totdeauna o podoabă sufletească mult râvnită de oameni. Mântuitorul a subliniat valoarea ei teoretică, dar îndeosebi rostul ei practic în durarea unei vieți îndreptate spre împărăția binelui. Omul înțelept, spre deosebire de cel nesocotit, își zidește casa pe piatră, îi pune temelie puternică, bineștiind că, în felul acesta, o ferește de spărturi, iar furtunile de se vor abate peste ea, nu o vor clinti din loc.

Casă vrei să zidști și voi, astăzi, când vă dați mâna și inima unul altuia. Din temelia pe care i-o puneți, atârână puterea ei de rezistență în fața furtunilor inexorabile ale vieții. Granitul este temelia sigură a caselor. La temelia casei voastre trebuie să așezați ceva similar cu granitul, însă de o constituție cu totul aparte, mai fină, mai subtilă, de esență divină. Este iubirea, despre care un personaj al poetului francez Paul Claudel spunea că este cheia miraculoasă a lumii, grație căreia existența noastră cenușie îmbracă haina luminoasă a curăteniei morale și-și găsește rostul ei fericit.

⁵¹ "Mitropolia Ardealului", 7-9/1978, p. 494-510.

⁵² *Predici la duminici și sărbători*, Cluj-Napoca, 1983; *Cuvinte de învățătură la botez, cununie și înmormântare*, Cluj-Napoca, 1986.

⁵³ Pag. 41-45.

Într-adevăr, iubirea, în accepția ei creștină, de „legătură a desăvârșirii” (Col. 3, 14), este aceea care nu face din căsătorie „o aventură episodică, nici o modificare parțială a ritmului obișnuit al vieții sau un simplu contract de drepturi și de datorii reciproce, limitate la asistență și bunăstare materială comună, ci o chemare a Creatorului și o lege a vieții”. „Și a făcut Dumnezeu pe om după chipul Său; după chipul lui Dumnezeu l-a făcut; a făcut bărbat și femeie” (Facere 1, 27). Diferența între aceste două ființe nu este numai de natură fizică, ci și metafizică. Unirea lor nu este dictată numai de impulsuri biologice, de instinctul genezic, ci „de un elan total, esențial, a două creaturi nedesăvârșite ce-și caută plenitudinea”. Vatra vieții familiale, ctitorită prin căsătorie, este locul prin excelență unde plenitudinea celor două ființe – bărbat și femeie – se realizează în mod fericit. Căsătoria are tocmai menirea aceasta, de a aduce plinire omului, a-l scăpa de apăsarea singurătății și de chinuitoarea robie a pornirilor josnice, a-l face creator de viață nouă, pe care s-o îndrume în făgașul fericirii.

Căsătoria este și vocație, este un act conștient. Ea nu se înfiripă oricum, între doi trecători, pe baza unei simple atracții dintre sexe, ci presupune un factor mai profund și superior, care învinge orice adversitate și vizează țeluri mult mai înalte decât cele biologice. La fel, dacă dictatele rațiunii ar prezida sublimul act al căsătoriei, ea nu s-ar mai face niciodată. G. Papini definea căsătoria ca pe „o făgăduință de fericire și o învoire cu martirajul”, adică, de o parte, te încântă cu bucuriile ei, iar, de altă parte, îți pune în față greutățile mari pe care le contractezi prin acceptarea ei. Rațiunea egoistă, cântărind situația, nu l-ar încuraja pe om la săvârșirea ei. Totuși, omul cu chemările lui tainice, este stăpânit de o altă putere care îl determină să acționeze hotărât în alegerea celui sau celei ce-i va aduce împlinire, de forța morală a iubirii, care „nu caută ale sale” (I Cor. 13, 5). Alegerea soției sau soțului este mai mult o problemă a inimii, a cărei logică este inaccesibilă minții noastre. În cazul dat, situația a fost admirabil prinsă în credința romanilor, care susțineau că atunci când zeii creează o inimă omenească, o taie în două părți și amândouă părțile le așază în câte un trup omenesc, bărbat și femeie. De la creare începând, aceste două jumătăți de inimă se doresc una pe alta și atâta se caută până se găsesc. Când se găsesc, trăiesc în deplină bucurie, pentru că se plinesc reciproc.

Totuși, pentru ca forța morală a iubirii să contribuie cu maximul de roade la întregirea soților, este necesar ca puterile ei naturale să fie sporite prin intervenția activă a „Părintelui luminilor, de la care vine toată darea cea bună și tot darul cel desăvârșit” (Iacov 1, 17). În lumina învățăturii noastre creștine, darul desăvârșit este harul divin, care se împărtășește prin Taina Sfintei Cununii. Toate Tainele Bisericii noastre împărtășesc harul divin, pentru a naște și renaște pe creștini. Taina Sfintei Cununii are – însă – ceva specific, exercitând un efect dublu: de a înălța și de a purifica. Ea leagă firul iubirii mirilor de iubirea divină, pentru ca atunci când inimile s-au înțeles și trupurile s-au apropiat, să nu mai fie sabie sau lege care să le poată despărți, așa după cum spune Mântuitorul: „Ce a împreunat Dumnezeu, omul să nu despartă” (Matei 19, 6). În același timp, prin Taina Sfintei Cununii se produce o purificare și o organizare a apetiturilor sensoriale, înlăturându-se, sau cel puțin împuținându-se, imoralitatea pricinuită de desfrânare (I Cor. 7, 2). Sf. Apostol Pavel susține categoric că însoțirea bărbatului cu femeia – prin Taina Sfintei Cununii – este leacul eficace împotriva arșiței păcatului (I Cor. 7, 9).

Ferice de creștinii care au înțeles aceste povătuiri luminoase. Dându-le ascultare, ei clădesc, prin Taina Cununii, un al doilea altar, altarul vieții familiale, la care ei înșiși oficiază slujba armoniei și bune înțelegeri, devenind căsătoria în felul acesta – o icoană fidelă a unirii lui Hristos cu Biserica Sa. La acest altar, se prosternază inimi neprihănite, învăluite în razele iubirii cerești, din care odrăslește fericirea mult așteptată. Pentru ca fericirea aceasta să fie permanentă, se cere un lucru esențial: altarul să nu fie pângărit, într-un fel sau altul. Cu un cuvânt, în cuibul lor familial, să nu pătrundă șoapte insinuante, bârfeli sau iscodiri diavolești, fiindcă acestea suscită îndoiala și neîncrederea, devenind cariul care macină și – până la urmă – dărâmă așezământul vieții familiale, oricât de maiestuos ar fi el. E de la sine înțeles, că soții au aceeași imperioasă și sfântă datorie față de sanctuarul familial al semenilor lor. Lucrând astfel, inima devine o cetate nebiruită, similară a celeia de care dispunea Penelopa, soția lui Ulise.

Trecuseră douăzeci de ani de când Ulise plecase de acasă; luase parte la războiul troian și apoi rătăcise vreme îndelungată pe mare. În lipsa lui, o mulțime de pețitori îi cer mâna soției. Pentru a scăpa de insistențele pețitorilor, Penelopa le-a promis că se va mărita cu unul dintre ei de îndată ce va isprăvi de țesut o pânză pe care însă ea o destrăma în fiecare noapte.

După douăzeci de ani, pe neașteptate, sosește vestea că Ulise se întoarce acasă. El se prezintă înaintea soției, ea însă nu-l recunoaște decât după ce-i mărturisește un secret, pe care în afară de soțul ei nu-l știa nimeni. Mărturisindu-i secretul, Penelopa izbucnește în plâns, își îmbrățișează soțul și sărutându-l îi spune: „Nu te supăra, dragă Ulise, că la prima vedere nu te-am recunoscut, fiindcă inima mea totdeauna a fost plină de frică, gândindu-mă că ar putea veni cineva care prin cuvânt să mă ademenească. Crede-mă, că foarte mulți umblă cu vicleșug”.

*

Minunată femeie această Penelopa! Ea este personificarea fidelității conjugale. Cu atât mai vădit, voi, iubii miri, în calitate de creștini, se cuvine să cultivați acest atașament reciproc, orice furtuni s-ar abate peste voi de aci înainte. Sunteți, de azi înainte, „un trup și un suflet”, „o apă și un pământ”, având îndatorirea să lucrați la unison în toate împrejurările vieții voastre. Tu, iubite mire, căpetenie a unei noi obști, ești chemat să alergi în arena vieții, agonisind cele de lipsă familiei. Dar să nu uiți că lamura sufletului tău trebuie rezervată soției și odraslelor de care te va învrednici Dumnezeu. Tu, iubită mireasă, ești îndatorată să asiguri căldura și cerul însoțit al familiei. Prin delicatețe – proprie spiritului feminin – poți face din căminul pe care îl întemeiezi astăzi un paradis.

Incontestabil că – în drumul vieții voastre –, pe lângă bucurii, veți avea și amărăciuni. Dar suferința în comun își pierde din intensitatea ei, fiind răsplătită, în cazul dat, cu gănguritul dulce și nevinovat al unui îngeraș, în fața căruia dispar orice disensiuni, viața familială își primește sensul ei adevărat, iar soții se recunosc „tovarăși de veșnicie”, cu răspunderi față de Dumnezeu și față de norodul din care fac parte. În această viață efemeră, nu există decât un lucru ce dăinuiește până la moarte și după moarte: căsătoria. „Este singura verigă de veșnicie dintr-o salbă hărăzită pieirii”, spune Papini.

Să dea Bunul Dumnezeu ca iubirea – căreia i-ați dat expresie și ați consfințit-o astăzi – să rămână pururea vie în inimile voastre, pentru ca duhul păcii și al fericirii neîmpuținate să se sălășluiască peste cuibul vostru drag, binecuvântat astăzi”.

Scurtă analiză:

- ca și în precedentul caz, avem de-a face tot cu o *pareneză*, tot pentru Taina Cununiei;
- menționăm, iarăși, că pentru zilele noastre și această cuvântare este prea lungă; din ea s-ar putea desprinde trei *pareneze* de fapt, mai ales că apar trei noțiuni distincte: *vocație, iubire conjugală, fidelitate*;
- remarcăm (și recomandăm) exemplificarea cu Ulise și Penelopa, ca model pentru fidelitate.

Arhim. Ilie CLEOPA (1912–1998), unul dintre cei mai cunoscuți călugări-duhovnici pe care i-a avut România, autodidact, stareț o vreme la Mănăstirera Sihăstria – Neamț. A suferit prigoane în vremea comunismului, deosebit de râvnitor în plan misionar-duhovnicesc, apreciat mai ales pentru dialogurile vii și substanțiale în conținut (scripturistic

și patristic) cu pelerinii care îl căutau fără încetare. A lăsat literaturii bisericești câteva volume de cărți, între care și cu predici diferite⁵⁴.

Supunem spre analiză o predică *La duminica a IX-a după Rusalii: Despre Sfânta rugăciune*⁵⁵.

*S-a suit în munte, ca să Se roage deosebi.
Și făcându-se seară, era acolo singur
(Matei 14, 23)*

Iubiți credincioși,

Întrucât în Sfânta Evanghelie de astăzi se vorbește de patru ori despre rugăciune, vom vorbi acum despre sfânta rugăciune, care este numită de dumnezeieștii părinți „maica tuturor faptelor bune”. Că, precum nu putem trăi fără hrană și apă, așa nu putem trăi și nu ne putem mântui fără rugăciune. Ce este rugăciunea? **Rugăciunea este vorbirea noastră directă cu Dumnezeu.** Rugăciunea este viața noastră în Hristos și a întregii lumi văzute și nevăzute. Credința în Dumnezeu este izvorul rugăciunii, iar iubirea de Dumnezeu este sufletul ei.

Rugăciunea este îndeletnicirea neîncetată a îngerilor, care slăvesc fără odihnă pe Dumnezeu, cântând: Sfânt, Sfânt, Sfânt, Domnul Savaot; plin este cerul și pământul de mărirea Lui...! (Isaia 6,3). Rugăciunea este cununa de laudă a tuturor sfinților din cer, începând cu Maica Domnului, care se roagă neîncetat înaintea Prea Sfintei Treimi pentru mântuirea noastră, a celor de pe pământ.

Însuși Duhul Sfânt se roagă pentru noi cu suspine negrăite, spune Apostolul Pavel (Romani 8,26). Ba, Însuși Fiul lui Dumnezeu se roagă Tatălui zicând: Părinte Sfinte, păzește-i în numele Tău pe cei pe care Mi i-ai dat, ca să fie una precum suntem și noi! (Ioan 17,11).

Astfel tot cerul este în neîncetată rugăciune de laudă, de mulțumire și cerere înaintea Tatălui, începând cu Domnul și Mântuitorul nostru Iisus Hristos până la îngerii cei mai de jos. Toți laudă pe „Tatăl, pe Fiul și pe Duhul Sfânt, Treimea cea de o ființă și nedespărțită”. Toți se închină și mulțumesc lui Dumnezeu pentru răscumpărarea neamului omenesc prin întruparea, moartea și învierea Fiului Său. Toți se roagă pentru mântuirea noastră și a întregului neam omenesc. Rugăciunea deci, este viața, lucrarea și bucuria veșnică a tuturor îngerilor și sfinților din cer.

Dar și pe pământ, rugăciunea de laudă, de mulțumire și de cerere, formează lucrarea de căpetenie a creștinilor, a călugărilor, a mamelor, a copiilor și a întregii creații. Slujbele din biserică, în frunte cu Sfânta Liturghie, formează cea mai înaltă rugăciune și jertfă de laudă și de mulțumire adusă de oameni lui Dumnezeu, în numele întregului univers. Apoi rugăciunile neîncetate din casele lor, formează al doilea imn de laudă, de mulțumire și de cerere înaintea Preasfintei Treimi, după jertfa cea fără de sânge a Sfintei Liturghii.

După cuvântul proorocului David, toată zidirea laudă pe Dumnezeu, Creatorul ei, și păsările cerului și peștii mărilor și animalele pământului și stelele cerului și soarele și luna și norii și vânturile toate cele de sub cer (Psalm 148). Toate în frunte cu oamenii de pe pământ și cu sfinții și îngerii din cer sunt în neîncetată rugăciune în slava Preasfintei Treimi, pentru că rugăciunea de laudă și de mulțumire este însăși viața lumii văzute și a celei nevăzute.

Iubiți credincioși,

Să vedem cum ne învață Domnul să ne rugăm în Evanghelia de astăzi. După ce Mântuitorul a înmulțit cele cinci pâini și doi pești prin rugăciune și binecuvântare și a hrănit cu

⁵⁴ Predici la duminicile de peste an, Edit. Ep. Roman, 1990 (ed. II-a, 1996); Predici la praznice împărătești și la sfinții de peste an, Ep. Roman, 1986; Urcuș spre înviere. Predici duhovnicești, Editura Mitropoliei Moldovei și Sucevei, Iași, 1998.

⁵⁵ Din vol. Predici la duminicile de peste an, ed. II-a..., p. 126-130.

ele atâtea mii de oameni, ca să ne învețe și pe noi a face toate cu rugăciune, a silit pe ucenicii Săi să intre în corabie și să meargă înaintea Lui, la celălalt țărm... (Matei 14,22). De ce i-a trimis Hristos pe ucenicii să meargă noaptea singuri pe mare? Ca să se deprindă și ei a se ruga mai mult lui Dumnezeu, mai ales în vreme de primejdie, și ca să se învețe a se lupta cu valurile și furtuna ispitelor acestei vieți, căci marea este imaginea lumii lovite de răutate, de boli, de necredință, de ură și de tot felul de păcate.

Dar în timp ce apostolii erau singuri în corabie și se luptau cu valurile mării, Iisus Hristos a eliberat mulțimea și s-a suit în munte ca să Se roage îndeosebi. Și, făcându-se seară, era acolo singur (Matei 14, 23). Rugăciunea în liniște și singurătate, este cea mai înaltă rugăciune. Este rugăciunea sfinților, a sihaștrilor, a călugărilor și a celor mai râvnitori creștini. Ea se face în totală reculegere și singurătate, mai ales noaptea când nimeni nu te vede și nimic nu-ți poate fura gândul și simțirea inimii de la rugăciune. Aceasta se cheamă și rugăciunea inimii, pentru că izvorăște din inimă și se urcă cel mai repede la cer.

Mântuitorul, ca Dumnezeu, nu avea nevoie să se retragă la liniște și singurătate pentru a se ruga Tatălui ceresc, căci El vedea și vorbea față către față cu Tatăl. Dar obișnuia uneori să se roage singur, mai ales noaptea, precum făcea de obicei pe Muntele Taborului și în grădina din Ghetsimani, ca să ne învețe și pe noi a iubi mai mult rugăciunea în liniște și cea din timpul nopții decât cea din timpul zilei. Sfinții Părinți numesc rugăciunea de noapte „de aur” pentru că noaptea mintea se poate ruga fără gânduri și imaginații. În schimb, rugăciunea de dimineață o numesc „de argint” fiind amestecată cu oarecare griji și gânduri, iar cea din timpul zilei o numesc „de aramă” pentru mulțimea grijilor și a gândurilor pământești care slăbesc mult puterea rugăciunii.

Prin rugăciunea de pe munte, Domnul ne îndeamnă la cea mai înaltă rugăciune individuală, numită de unii Sfinți Părinți „rugăciunea minții și a inimii”. Iar, când suntem trimiși pe cale sau grijile vieții ne înconjoară corabia inimii ca niște valuri, atunci să ne rugăm cu rugăciunea apostolilor loviți de furtună pe mare. În aceste momente, creștinii trebuie să repete psalmii lui David, să facă rugăciuni scurte pe de rost sau, mai ales, să repete cu atenție și simțire rugăciunea inimii: „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine păcătosul”. Aceasta este cea mai înaltă rugăciune personală ortodoxă practică de mulți sfinți și sihaștri, adică repetarea deasă, neîncetată și tainică a numelui lui Iisus Hristos. Se cheamă și „rugăciunea inimii”.

Ne spune Evanghelia că în a patra strajă a nopții, adică pe la orele trei în zorii zilei, a mers Domnul la ucenicii Săi, umblând pe mare ca pe uscat. Când L-au văzut ucenicii de departe, „de frică au strigat”, adică s-au rugat, crezând că ar fi vreo arătare de noapte. Aceasta ni se întâmplă și nouă. Când mergem noaptea singuri pe întuneric, pe cărări necunoscute de păduri și ni se pare că auzim sau vedem vreo nălucire sau animale sălbatice, facem ca și ucenicii Domnului, adică de frică strigăm, ne rugăm, facem semnul crucii, zicem rugăciuni scurte cu credință, din toată inima și îndată scăpăm de primejdie.

Domnul însă i-a liniștit pe apostoli prin cuvintele: Îndrăzniți! Eu sunt, nu vă temeți! Petru atunci, cuprins de îndoială, s-a rugat, zicând: „Doamne, dacă ești Tu, poruncește-mi să vin la Tine pe apă!” „Vino!” i-a răspuns Domnul. Dar pe când mergea el pe valuri către Iisus, „văzând vântul cel tare”, s-a biruit de frică și îndoială și a început a se afunda. În clipa aceea a strigat: „Doamne, mântuiește-mă!” Iar Domnul l-a apucat de mână și l-a mustrat: Puțin credinciosule, pentru ce te-ai îndoit? (Matei 14, 30-31).

Vedeți fraților, urmările rugăciunii făcute cu îndoială și cu puțină credință? În vreme de primejdie și ispită nu te ajută decât în parte. Oare nu tot așa se roagă mulți din credincioșii noștri? „Doamne, dacă ești Tu cu adevărat în cer și în inima mea, ajută-mi să vin la Tine! Ajută-mi să fac minuni în numele Tău! Ajută-mi să reușesc la examene, la servicii! Ajută-mi să biruiesc pe vrăjmașii mei și-mi împlinește dorința mea!” O asemenea rugăciune făcută cu îndoială, fără

credință vie, din interes și mai mult pentru lucruri pământești, nu este primită la Dumnezeu și cu greu ni se împlinește cererea.

Să fugim de o asemenea rugăciune lipsită de credință, îndoielnică, pe care o facem numai la nevoie, când apa necazurilor ne este până la gură! Da, să ne rugăm pentru orice avem nevoie în viață, dar mai întâi să mulțumim lui Dumnezeu pentru toate darurile ce ni le-a dat; apoi să-L lăudăm că în veac este mila Lui și apoi să-i cerem iertarea păcatelor și mântuirea. La urmă să cerem Domnului și cele de nevoie vieții și să zicem: „Doamne, făcă-se voia Ta!” nu voia mea, precum ne învață „Tatăl nostru”.

Iar când suntem în primejdie de moarte, sau pe masa de operație, sau într-o grea încercare, atunci să facem rugăciuni scurte, de câteva cuvinte, rostite cu glas sau în taină, din adâncul inimii, cu lacrimi și credință. Adică să strigăm ca și Petru, când se îneca: „Doamne, mântuiește-mă!”; „Doamne, ajută-mi!”, cum striga femeia cananeeancă și „Doamne miluiește-mă!” Sau să repetăm mereu „Tatăl nostru”, Crezul, un stih din psalmi, ori rugăciunea monahilor: „Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul!”

Iubiți credincioși,

Nimeni nu poate trăi, nu se poate izbăvi de necazurile vieții și nu se poate mântui fără credință tare în Dumnezeu și fără rugăciune vie, continuă, cum ne învață Sfântul Apostol Pavel: Rugați-vă neîncetat! (I Tesaloniceni 5, 17)

De veți merge regulat la biserică și veți asculta cu evlavie sfintele slujbe, mai ales Sfânta Liturghie, multe daruri veți primi în viață și de grele ispite și păcate veți fi izbăviți. De veți crește copiii în frica lui Dumnezeu și veți face casele dumneavoastră locașuri de rugăciune și de laudă lui Dumnezeu, iar nu case de ceartă, de beție și de păcate, vă va da Domnul zile îndelungate, reușită în toate cele de folos și mântuire. Iar de veți păși pe marea vieții cu îndoială, fără credință, fără rugăciune și cărți sfinte de călăuză, fără biserică și duhovnici buni, fără spovedanie și împărtășanie regulată, vă veți îneca în marea păcatelor și veți pierde mântuirea sufletului. Să-L rugăm pe Domnul nostru, Iisus Hristos să ne întărească credința, să ne învețe cum să ne rugăm, să ne dea vreme de rugăciune și lacrimi de pocăință ca să ne închinăm și noi cu Apostolii, zicând: Cu adevărat, Tu ești Fiul lui Dumnezeu! Tu ești Mântuitorul și Salvatorul lumii! Mântuiește-ne să nu pierim, că după Tine suspină toată făptura! Amin.”

Scurtă analiză:

- predica de față, ca gen omiletic, este o omilie tematică (tema fiind rugăciunea);
- recunoaștem din această predică, fără mare greutate, stilul preferat al părintelui Cleopa, acela de a utiliza, la fiecare pas, Sfânta Scriptură, cu texte foarte bine alese și rânduite corespunzător;
- reținem, pentru tema abordată, următoarea observație: Sfinții Părinți numesc rugăciunea de noapte „de aur” pentru că noaptea mintea se poate ruga fără gânduri și imaginații. În schimb, rugăciunea de dimineață o numesc „de argint” fiind amestecată cu oarecare griji și gânduri, iar cea din timpul zilei o numesc „de aramă” pentru mulțimea grijilor și a gândurilor pământești care slăbesc mult puterea rugăciunii...

Pr. prof. dr. Ștefan SLEVOACĂ (1912–1998), și-a înscris cu cinste numele în bibliografia omiletică românească, prin cele cinci volume de predici publicate⁵⁶. Predicile

⁵⁶ Popasuri duhovnicești. Predici la toate duminicile de peste an, Râmnicu-Vâlcea, 1945; Predici la duminici și sărbători, București, 1978; Făclii pentru dreapta credință, Buzău, 1985; Din tezaurul ortodoxiei, Buzău, 1990

părintelui Slevoacă sunt printre cele mai populare, agreate deopotrivă de credincioșii simpli și de către intelectuali. Sunt foarte adesea utilizate și de către seminariști și de studenții teologi pentru redactarea predicilor obligatorii în cadrul orelor curs și seminarii. Au o cursivitate naturală, un dinamism care convinge, sunt presărate adesea cu ilustrații sugestive și reconfortante, sunt, întradevăr, predici pentru sfârșitul de secol XX. Predica pe care o reproducem mai jos ne poate ajuta să ne facem măcar o imagine parțială despre stilul omiletic al părintelui autor: **La înălțarea Sfintei Cruci** (Înțelesurile Crucii)⁵⁷:

Frați creștini,

O minunată cântare răsună astăzi în bisericile ortodoxe, un imn străvechi de veacuri, dar care nu-și pierde niciodată puterea. Iată cuvintele cântării: „Strălucește, Cruce a Domnului, fulgerele luminate ale darului tău în inimile celor ce te cinstesc pre tine și cu dragoste te primesc, ceea ce ești de lume dorită. Căci prin tine măhnirea lacrimilor s-a pierdut, din cursele morții am scăpat și la veselia cea nesfârșită ne-am mutat”.

Imnul ne duce cu gândurile în adânc de istorie biblică. Pentru păcatele lor, israilitenii au fost pedepsiți de Dumnezeu cu plaga unor șerpi veninoși, de ale căror mușcături mulți mureau. Moise s-a rugat pentru poporul său. Domnul s-a îndurat până la urmă și a poruncit marelui conducător al poporului biblic să facă un șarpe de aramă și să-l înalțe pe un stâlp. Moise a făcut așa. Iar minunea era că orice om mușcat de șerpi, de se uita la chipul de aramă, era scăpat de moarte și trăia. (Numeri, 21, 9).

Într-un chip tainic dar nu mai puțin adevărat, minunea se repetă sub ochii noștri. Locul vechiului Israel l-am luat noi creștinii. Locul șerpilor l-au luat mușcăturile cele înveninate ale diavolului. Biserica împlinește slujba lui Moise, ridicând în mijlocul poporului drept-credincios Crucea lui Hristos. Tot omul care privește cu credință la acest semn minunat, primește dar nemărginit. Despre acest fapt însuși Mântuitorul ne încredințează când zice: „Precum Moise a înălțat șarpele în pustie, așa trebuie să se înalțe Fiul Omului, ca tot cel ce crede în El să nu moară, ci să aibă viață veșnică” (Ioan 3, 14-15).

Astăzi ni se descoperă lămurit înțelesul acestor cuvinte. Astăzi prăznuim Înălțarea Sfintei Cruci, cu bucurie și cu dragoste privind la fericitul lemn, ca să scăpăm din cursele morții și să ne mutăm la veselia cea nestricată. O, nu este nicidecum ușor să pricepem taina Crucii lui Hristos. Citeam undeva că John Milton, renumitul scriitor englez, a fost cuprins de deznădejde când s-a apucat să descrie Răstignirea lui Iisus. El scrisese pagini frumoase despre Naștere, despre Botez, despre alte fapte din viața Domnului. Dar când încercă să închine o odă morții înfricoșate de pe Golgota, Milton aruncă pana cu disperare: simțea că subiectul era mai presus de talentul său. Într-o situație asemănătoare ne găsim noi propovăduitorii cuvântului lui Dumnezeu: când ne apucăm să vorbim despre Cruce, limbile parcă ni se încurcă. Dar datoria totuși ne silește să vorbim.

Ce este, așadar, Crucea în cultul creștin?

Firește, mai întâi este lemnul binecuvântat pe care Dumnezeu-Omul, Iisus Hristos, a fost răstignit în Ierusalim, acum aproape două mii de ani. Tradiția creștină spune că ucenicii lui Iisus, după moartea și învierea Mântuitorului, cu pioasă grijă au îngropat lemnul acela stropit cu dumnezeiescul sânge, la poalele Golgotei. Împărăteasa Elena, mama lui Constantin cel Mare, după trei sute de ani, dorind să afle cinstitul lemn, a poruncit să se facă săpături în sfânta Cetate, lucru care a dus la descoperirea prețiosului odor. Patriarhul Ierusalimului l-a înălțat în biserică pentru închinare, spre bucuria fără margini a credincioșilor.

(conține, la sfârșit, pilde ilustrative); *Raze din lumina lui Hristos*. Predici la duminici, praznice și sfinți. Buzău, 1996.

⁵⁷ Din vol. *Predici la duminici și sărbători...*, p. 365-368.

De atunci înainte prea-fericitul lemn a fost cinstit ca una din cele mai prețioase relicve ale creștinătății. Locurile sfinte au fost teatrul multor lupte între creștini și necreștini, au fost pierdute și redobândite în multe rânduri. Dar sfânta Cruce a rămas mereu mult prețuită. Mici părți din ea au străbătut mări și țări, au fost păstrate cu sfințenie și au fost socotite mai scumpe decât aurul și argintul.

Crucea este apoi un simbol, un steag, monumentul glorios al religiei noastre.

Înainte de Hristos ea fost socotită și folosită ca un instrument de pedeapsă crudă și amarnic de rușinoasă. Pe ea erau executați sclavii, trădătorii, criminalii. Cu toate acestea, Dumnezeu, în înțelepciunea Sa negrăită, „a ales lucrurile cele bune ale lumii, ca să facă de rușine pe cele înțelepte... a ales lucrurile josnice și disprețuite, ca să nimicească pe cele ce sunt”. Fiul lui Dumnezeu a murit pe Cruce și din aceea zi unealta rușinii s-a făcut obiect de mare onoare, instrumentul morții s-a făcut armă de biruință și izvor de viață.

Pe crucea Golgotei, ca pe un altar de jertfă, Mielul lui Dumnezeu s-a oferit pentru păcatele lumii. Moartea Lui n-a fost o înfrângere, ci o biruință. Căci după rușinea Vinerii Mari a urmat luminoasa zi a Învierii. Iisus a triumfat asupra morții, a învins puterea diavolului, a eliberat pe Adam din cătușele iadului și s-a dovedit a fi ceea ce era: Dumnezeu și Domn.

Nu e deci de mirare că după Înviere Crucea a fost privită cu atâta admirație. Nu e de mirare că Pavel apostolul, care s-a suit cu duhul până la al treilea cer, scria Corintenilor că pentru cei ce sunt pe calea mântuirii „crucea este puterea lui Dumnezeu” (I Cor.1,18). Iar celor din Galatia le declara: „Mie nu-mi este a mă lăuda decât în crucea Domnului Iisus Hristos” (Gal.6, 14).

Ce schimbare uimitoare!... Cea mai mare crimă a omenirii, Dumnezeu a transformat-o în cea mai strălucită victorie. Crucea pe care se sfârșeau în agonie criminalii a devenit semnul de adorare al creștinilor. Căci Crucea, astăzi, lucește pe turele bisericilor, înfrumusețează altarele și casele credincioșilor.

„Însemnează-te cu semnul Crucii”, zice Sfântul Efrem Sirul. „Acopere-te cu el ca și cu un scut. Nu înceta, creștine, a purta această armă în tot locul, în toată vremea. Nimic să nu faci fără cruce. Înarmează-ți toate membrele tale cu acest semn și de nimic nu te vei înfricoșa”.

Creștinii ortodocși urmează acest îndemn cu sfințenie și prin însemnarea cu chipul Crucii, prin pomenirea ei în rugăciunile lor personale și în cultul divin, ei se simt întăriți cu puterea lui Dumnezeu, cum zice Scriptura. Prin semnul văzut se împart darurile nevăzute ale Duhului Sfânt.

Dar cel mai adânc înțeles al Crucii este cel duhovnicesc: ea este semnul împăcării noastre cu Dumnezeu.

Citim în Noul Testament: „Dumnezeu era în Hristos, împăcând lumea cu Sine, neținându-le seamă de păcatele lor, și ne-a încredințat cuvântul împăcării” (II Cor.5,19).

Ce cuvinte pline de mângâiere!... Nu mai suntem sub osândă. De greșim, de păcătuim, dacă ne căim, Tatăl ceresc ne primește, deoarece Fiul pe Cruce, prin sângele Său, a făcut pace între noi păcătoșii și dreptul Judecător.

Priveliștea Mântuitorului răstignit a avut întotdeauna un mare efect binefăcător asupra conștiințelor și inimilor omenești.

Am citit undeva următoarea istorie: În primele veacuri ale erei creștine, fiica unei familii de nobili din Roma refuză pe toți tinerii care o cerură în căsătorie. Nici unul nu a fost în stare să o cucerească. „Numai acela va câștiga inima mea”, zise fata, „care va fi gata să moară pentru mine”. Ani trecură după ani. Într-o zi ea auzi un misionar vorbind despre Iisus Hristos. Cu mare atenție ascultă istoria Patimilor și a morții Domnului. Duhul Sfânt lucră în inima ei minunea întoarcerii. Sufletul fecioarei fu luminat de razele harului divin și la urmă ea declară spre uimirea părinților: „Iată unul care a murit pentru mine. A lui mireasă vreau să fiu”. Nobila fiică se hotărî din ceasul acela pentru viața în curăție.

Să lăsăm ca inimile noastre să fie cucerite de aceleași simțiri de recunoștință. Pe cruce Hristos a murit pentru noi. Să ne hotărâm să trăim pentru El. Să ne luăm de bunăvoie crucea noastră zilnică și să pășim pe urmele pașilor lui Iisus. Asta-i toată predica zilei de astăzi...

A intra în taina Crucii și a culege roade de mântuire înseamnă a ne încrede în dragostea lui Dumnezeu și a trăi pentru El. Amin!"

Scurtă analiză:

- avem de-a face cu o predică tematică (*dogmatică*), evident cu implicații morale, liturgice etc;
- se observă, fără greutate, o bună sistematizare a materialului, prezentat într-o succesiune gradată;
- remarcăm, de asemenea, modul de utilizare al ilustrațiilor, care „rup” pericolul monotoniei și care înviorează, de fapt, predica.

Ieromonah Nicolae STEINHARDT (1912–1989), cunoscut în cercurile intelectualilor mai ales ca scriitor, eseist, critic literar. Fost deținut politic, experiențele de închisoare fiind ilustrate în splendidul roman autobiografic *Jurnalul Fericirii*. În domeniul nostru are o singură carte, cu dimensiuni reduse, dar de o valoare excepțională: *Dăruind vei dobândi*, care conține aprox. 50 de predici, întru totul originale. Valoarea lor este remarcabilă, mai ales prin două calități speciale: *frumusețe literară* și *putere de convingere*. Practic, după opinia noastră, este cartea de predici cu cel mai fericit impact în rândurile intelectualilor, indiferent de vârstă și preocupări. Sunt voci, la care subscriem, care spun că *Dăruind vei dobândi* este cea mai bună carte de predici din întreaga literatură omiletică românească. Predica pe care o reproducem mai jos este suficient de convingătoare în acest sens, credem: ***Predică la Duminica fiului risipitor (iertarea)***:

„Spre a vorbi cu folos despre virtutea iertării – atât de firească la oamenii din neamul românesc, mereu gata să răspundă afirmativ ba și cu efuziune, cu mâna întinsă și un zâmbet prietenos cuvintelor: te rog să mă ierți – se cuvine a cunoaște că ea este de patru feluri: 1. iertarea greșităților noastre, 2. iertarea celor cărora noi le-am greșit, 3. iertarea de sine, 4. iertarea păcatelor și greșelilor de către Dumnezeu.

Reluând:

1. Iertarea greșităților noastre e simplă, elementară și lesnicioasă. Omul de treabă iartă fără a se lăsa prea mult rugat și de îndată dă glas magiceii formule atât de proprie ființei simțitoare și gânditoare: te iert, Dumnezeu să ne ierte pe toți. (El știe că este de asemenea supus greșelii și cunoaște ori poartă din fire în adâncul ființei sale textul Sfântului Apostol Pavel: „Nu este drept unul; nu este cel ce înțelege, nu este cel ce caută pe Dumnezeu; toți s-au abătut împreună, netrebnici s-au făcut; nu este cine să facă binele, nici măcar unul nu este” (Rom. 3, 10-12; Ps. 13, 2-3). Domnul însuși ne-a poruncit să iertăm oricând și oride câte ori va fi nevoie, fără limită: căci ce înseamnă răspunsul dat lui Petru (Matei 18, 20-22) „de șaptezeci de ori câte șapte” altceva decât: de infinit de multe ori, dificil fiind a presupune că omul cel mai năvălit ne va greși de patru sute nouăzeci de ori într-o singură zi? Iar în Rugăciunea Domnească iertarea păcatelor de către Dumnezeu e condiționată și pusă în concordanță cu prealabila iertare a greșităților noastre, devine – cum spune limbajul matematic – funcție a capacității insului de a-și ierta semenii.

Felul acesta direct, limpede și ușor de iertare implică totuși două adaosuri:

a) Nu putem ierta decât răul făcut nouă personal, nu altora. Când un frate al nostru e nedreptățit, insultat, lovit, ocărat, înșelat nu avem nici o cădere a ierta, noi, pe făptașul răului. Cu atât mai puțin când nu mai e vorba de un individ ci de un grup de oameni ori de o colectivitate întreagă. Dacă o asemenea colectivitate ori o națiune ajunge a fi obiect de

discriminări de orice natură, dacă e prigonită, sărăcită, batjocorită, mințită, năpăstuită, împilată ș.a.m.d., ne este oprit a ierta în numele ei, nu avem calitatea de a o face.

Nicolae Iorga, nu numai neîntrecut istoric dar și cugetător adânc, era convins de lucrul acesta, afirmând și el că fiecare poate ierta numai răul făcut lui însuși, nu altuia ori altora.

b) Nu ajunge să ierți, mai e neapărat nevoie să și uiți. Iertarea neînsoțită de uitare nu înseamnă nimic, e vorbă goală, vorbărie, flecăreală, amăgire și mască a ținerii de minte a răului. Am cunoscut un preot, om de mare ispravă (mi-a fost cândva duhovnic), părintele George Teodorescu din București. Obişnuia să spună enoriaşilor săi: „Vin la mine bărbați ori femei și grăiesc: de iertat îl iert sau o iert, dar de uitat nu pot uita. Le răspund: zici că ierți dar nu poți uita. Prea bine. Ți-ar plăcea însă, după ce te voi fi spovedit și-ți voi fi pus patrafirul pe cap și voi fi rostit: te iert și te dezleg, să vezi că sare Hristos de colo și-mi strigă: l-oi fi iertând Sfinția Ta dar să ști că Eu unul nu-l uit. Aud?!”

În romanul său *Madeleine Ferrat*, Emile Zola închipuie groaznică imagine a unei păcătoase pe care Iisus o iartă dar Dumnezeu Tatăl nu, pentru că nu uită nimic. Lucrarea aceasta a minții scriitorului francez (influențat probabil de marcionism) ne întărește parcă și mai mult în convingerea că iertarea e lipsită de valoare și farmec și de putere izbăvitoare (și nu face, pentru a vorbi mai pe șleau, nici doi bani și nici cât o ceapă degerată) dacă nu i se alătură uitarea.

Că uitarea e mai anevoioasă decât iertarea nu încap iarăși dubiu. E cu adevărat grea. Dar nu-i oare întreg creștinismul greu? Cei care vin la Hristos neluând aminte la paharul pe care l-a băut (paharul amărăciunii, și până la fund) și la botezul cu care S-a botezat (moartea pe cruce) dau dovadă că nu știu cărui Dumnezeu se închină și în ce obște se află. Desigur că iertarea e grea, precum greu îi este oricui să-și iubească vrăjmașii, să întindă obrazul stâng după ce i-a fost lovit cel drept, să nu păcătuiască nu numai cu fapta ci nici cu gândul, să aducă la îndeplinire toate atât de subtilele și radicalele porunci ale Predicii de pe Munte și în general tot ceea ce Domnul cere de la acei care țin și cutează să se numească ucenicii Lui.

2. Iertarea celor cărora noi le-am greșit pare a fi un paradox, de nu un sofism, și ar constitui o contradicție, o formulare absurdă. Cum oare am ierta noi pe cel de către noi vătămat? Nu-i limpede ca lumina zilei că lui îi incumbă a ne ierta eventual pe noi?

Și totuși formularea nu e greșită ori forțată și nu încap îndoială că de tot gingaș ne este a ierta pe cei cărora noi le-am greșit, adică pe cei cărora le-am dezgolit și dezvăluit toată nimicicia, slujenia sufletească, nerozia, răutatea, necinstea, sălbăticia, perfidia, nestăpânirea, josnicia, bătăria ori netrebnicia noastră. Pe cei în prezența cărora ne-am deșertat străfundurile tulburi ale subconștientului, ne-am dat arama pe față și poalele peste cap, ne-am făcut de basm, de ocară și de minune, îi urâm. Nu lor ne-am arătat cu înfățișarea noastră cea mai murdară și mai ticăloasă? Nu-i nevoie de prea rafinată psihologie pentru a înțelege că de mult mai multă rușine și ciudă avem parte cât privește pe cei cărora le-am greșit noi decât în privința celor care ne-au greșit nouă, care s-au compromis ei în prezența noastră.

Să ne fie îngăduit, în această ordine de idei, a ne referi la o veche piesă de teatru a dramaturgului francez Eugene Labiche. Nu-i decât o candidă comedie profană, dar cuprinde totuși o învățătură utilă. Eroul piesei, înstăritul părinte al unei frumoase fete, întâlnește la o stațiune de munte pe cei doi tineri care deopotrivă râvnesc la o căsătorie cu fiica sa. Tatăl – pe nume Perrichon – alunecă în timpul unei plimbări și era cât pe aci să se prăvălească într-o prăpastie dacă nu-i întindea o mână salvatoare unul din tineri. E, acesta, acum sigur că el va fi alesul, în calitatea lui de binefăcător al familiei. Dar domnul Perrichon nu se grăbește deloc a și-l face ginere, ba și caută – în vanitatea sa rănită -- să minimalizeze fapta salvării, afirmând că se și agățase de un arbore, că așa zisa prăpastie nu era decât o groapă, că e de felul lui agil ... Celălalt candidat, mai isteț, simulează atunci un accident, dându-i domnului Perrichon prilejul de a se dovedi vajnic salvator de vieți omenești. El va fi alesul! Cazul domnului Perrichon, credem, ne înlesnește a înțelege cât de mare este efortul cerut pentru iertarea celor cărora le-am

greșit, cât curaj și hotărâre ni se cere pentru a-i privi drept în ochi, a le solicita indulgența, a nu le purta pică, a nu transfera asupra lor printr-un ciudat, complex dar și logic proces psihanalitic necazul și stinghereala care ne copleșesc.

3. Grea este iertarea rubricată sub numărul 2, însă mai greu ne este a ne ierta pe noi înșine. Iertarea aceasta de sine reprezintă probabil etapa care implică efortul cel mai penibil și mai susținut întru biruirea poftei de înfrângere și de adăpostire în deznădejde sălășluitoare în tot omul păcătos, prototip al defetistului integral.

După ce ne-am căit amarnic, ne-am mărturisit fără reticențe, ne-am împlinit canonul, am făcut penitență, ne-am cerut din inimă, suflet și cuget iertare și am vărsat lacrimile ispășirii, urmează ca, în deplină smerenie și nu fără cutremur, să ne iertăm pe noi înșine. Psalmul 50, desigur, ne îndeamnă să ne cunoaștem fărădelegea și vrea să ne fie păcatul nostru pururea în fața noastră. Iată un sfat admirabil. Dar păstrarea aceasta a păcatului în cugetul nostru să nu înceapă a dospi și a se preface în izvor de înveninare și de cădere în obidă pentru care nu există leac. Amintirea vie a păcatului poate fi salutară; nu-i mai puțin adevărat că poate declanșa otrăvirea lentă a conștiinței. Scriitorul francez creștin Georges Bernanos pune pe drept cuvânt accentul asupra acestui soi de iertare cu atât mai anevoios de adus la împlinire cu cât vine în contradicție cu învârtoșarea inimii noastre și cu funciara noastră răutate. Suntem atât de răi și de învârtoșați cu inima încât, ferecați în limitele orizontului nostru strâmt și îmbâcsit, abia de ne putem închipui că există puțința iertării. Ne asemănăm unor troglodiți pe care nu-i poartă gândul până la conceperea marilor palasuri presărate pe întinsul lumii contemporane.

4. De aceea chiar, trecând la al patrulea aspect al iertării, ne pomenim atât de puțin pregătiți a crede că Dumnezeu ne va ierta păcatele oricât de sinceră și de fierbinte ar fi căința noastră. Dumnezeu, din fericire, e nespus mai bun decât noi și e întotdeauna dispus a ierta. Omului, însă, prea puțin înclinat prin însăși firea lui căzută a crede în bunătatea altora și prea puțin pornit a se ierta nici pe sine, îi trebuie un efort considerabil ca să creadă cu adevărat în posibilitatea ștergerii depline a păcatelor sale. Vechea perspectivă a talionului și a compensației mai dăinuiește în cugetul său, împotrivindu-se învățurii lui Hristos, care nu pentru cei sănătoși, drepti și buni a venit în lume ci pentru cei păcătoși. În Vechiul Testament, Dumnezeu i Se dezvăluie lui Moise numai ca legiuitor și aspru judecător; Hristos desăvârșește revelația și ne descoperă Sfânta Treime făuritoare, mântuitoare și mângâietoare, adică pe Dumnezeul îndurării.

De nici un folos nu ne este a crede că Hristos e Mântuitorul dacă nu credem tot atât de puternic, fiecare, că și pentru mine a venit, ca să mă mântuiască pe mine, ca Mântuitor al meu.

Unora li se pare, poate, că păcatele săvârșite de ei întrec până și capacitatea iertătoare a lui Dumnezeu. Întrucât gândul acesta își are obârșia în teama de Domnul, în umilință, scrupul și delicatețe a conștiinței, e tămăduitor și bun. Dacă însă e pricinuitor de îndoială în eficacitatea pocăinței, în puterea și bunătatea lui Dumnezeu – ca pentru Iuda, și e deci tocmai al deznădejdii – se transformă în păcat care strigă la cer, adevărul fiind că nu se află păcat a cărui virulență să poată frânge iubirea de oameni a Ziditorului. Pe de altă parte mai înseamnă a trece peste foarte precisele cuvinte ale Sfântului Apostol Pavel de la 1 Cor. 6, 9-11, care dau categoric soluția problemei: „Nu știți, oare, că nedreptii nu vor moșteni împărăția lui Dumnezeu? Nu vă amăgiți: nici desfrânații, nici închinătorii la idoli, nici adulterii, nici malahienii, nici sodomiții; nici furii, nici lacomii, nici bețivii, nici batjocoritorii, nici răpitorii nu vor moșteni împărăția lui Dumnezeu. Și așa erați unii dintre voi”. Până aici textul e constatatator și rece. Imediat însă tonalitatea se schimbă și apare făgăduința iertării dacă s-a ivit căința. Metanoia răstoarnă situația și deschide orizontul mântuirii:

„Dar v-ați spălat, dar v-ați sfințit, dar v-ați îndreptat în numele Domnului Iisus Hristos și în duhul Dumnezeului nostru.” (Efeseni 2 și 5, 5-8)

Poate că e bine să ne aducem cât mai des aminte de cuvântul Sfântului Isaac Sirul: „Nu huliți spunând că Dumnezeu e drept!”, cuvânt la prima vedere paradoxal și scandalos, în fapt profund ortodox și adevărat și neavând de ce ne sminti. Căci dacă Dumnezeu ne va judeca numai

după dreptate, suntem cu toții pierduți, nici unul nu va ieși izbăvit dintr-o judecată exclusiv dreaptă și contabilă (Ps. 129, 3-4). Dumnezeu care – din dragoste pentru făpturile Sale – a fost drept îngăduind să moară pe cruce Acel Nevinovat, nu este, spre fericirea și nădejdea noastră, drept în înțelesul strașnic și neînduplecat al termenului. Dumnezeuul nostru – Sfânta Treime – e Dumnezeuul milei, care e un sinonim al „nedreptății”, adică al unei dreptăți mai adânci, mai cuprinzătoare, mai tainice, unei dreptăți de ordin superior. În mila Sa nespusă, Dumnezeu (despre care s-a spus că din douăzeci și patru de ore stă pe tronul dreptății numai una iar celelalte le petrece pe tronul milostivirii) poate și voiește să ne ierte și să ne mântuiască. A ierta este în esență un atribut dumnezeiesc (iertarea omenească apărând în consecință ca încă o probă a prezenței suflului divin în făptură). Singur Hristos poate, ca dintr-o ștersătură cu buretele, curăța o întreagă tablă neagră plină de păcate, poate albi pelicula pe care s-au înregistrat toate faptele și gândurile rele ale unei vieți omenești. Străduindu-ne a ierta și învățându-ne a practica și iertarea sub formele ei mai subtile (pe cei cărora le-am greșit noi, pe noi înșine după ce ne-am căit cu adevărat), ne apropiem de înțelegerea iertării divine. Nu de judecata lui Hristos se înspăimântă Marcel Jouhandeau, ci de a sa proprie: de-ar fi după mintea obtuză, învățarea inimii și îndârjita sa meschină răutate de om, el singur pe sine s-ar osândi. De iad mai degrabă bunătatea și mărinimia Domnului ne feresc decât vrerea noastră. Greu accesibilă ne este noblețea supremă a iertării. Și misterul stă tocmai în aceea că puterea de sus prin milă și har scoate făptura din întunecimea încrâncenării și-i descoperă lumina de pe Golgota, neîngrădită, infinită, biruitoare a beznei. Să deprindem a crede în iertare, a îndrăzni să credem așa, să ne rugăm a fi tămăduiți de neîndrăzneală. Să ne deprindem a nu deznădăjdui ca Iuda – care n-a crezut nici că Hristos e de-ajuns de bun ca să voiască să-l ierte și nici destul de puternic pentru a putea să-l ierte – ci a-l urma pe Sfântul Apostol Petru care s-a căit, a plâns amarnic și nu s-a îndoit de voința iertătoare a Învățătorului său. Să nu pierdem nici o clipă din vedere că nu mai suntem sub neînduplecata Lege, că suntem sub har, adică sub milă și bunăvoință. Cele trei feluri de iertare omenească să ni le însușim așadar netemător, în cea dumnezeiască să avem nestrămutată încredere. Ele, laolaltă, alcătuiesc un tot inseparabil, stau la însăși temelia credinței creștine și ne îngăduie a nădăjdui în sfânta milostivnică „nedreptate” a Domnului acum și-n ceasul judecării noastre. Amin.”

Scurtă analiză:

- predica de față este una tematică (morală), cu un subiect anunțat ca atare, din capul locului (iertarea);
- nu credem că s-a mai vorbit atât de bine în acest subiect, în secolul nostru, așa cum a făcut-o părintele Nicolae Steinhardt: o expunere limpede, cursivă, dinamică, într-un limbaj simplu dar cultivat. Efectiv, ascultătorul este ținut „cu sufletul la gură”;
- se remarcă, o dată cu argumentațiile biblice, recurgerea autorului la cunoștințe din literatura universală, fapt care dezvăluie cultura sa aleasă; aceste exemplificări sporesc simțitor valoarea cuvântării;
- în concluzie, considerăm că este genul de abordare cel mai recomandabil, din toate punctele de vedere, pentru predica actuală.

PREDICATORI ÎN VIAȚĂ ȘI ACTIVITATE

Pr. prof. dr. Constantin GALERIU (n. 1918), fost titular al catedrei de Omiletică și Catehetică la Facultatea de Teologie din București (1978–1994), este, la ora actuală, cel mai cunoscut preot român, atât în țară cât și în străinătate. Slujitor la Biserica Sf.

Silvestru, părintele Galeriu poate fi numit de fapt „preot al Capitalei”, prin audiența largă de care se bucură, întrucât merg să-l asculte creștini din toate colțurile Bucureștilor, iar unii vin chiar din provincie. Cu toate că vorbește la predică mai întotdeauna peste trei sferturi de oră, ascultătorii nu se plictisesc, datorită conținutului de substanță, totodată formei atrăgătoare de exprimare. Dogmatist de formație⁵⁸, predicile p. c. sale au un profund caracter doctrinar. Încă nu a publicat nici un volum de predici, deși sunt câteva pregătite pentru tipar, întrucât este foarte exigent cu forma finală de redactare. Are publicate, în schimb, câteva studii de mare valoare omiletică⁵⁹, o dată cu cea pastoral-misionară, în general. Dintre predici am ales pentru studiu cuvântul *La Duminica a III-a din Postul Mare*⁶⁰: „*Cel ce voiește să vină după Mine să se lepede de sine, să-și ia crucea sa și să-Mi urmeze Mie*” (Marcu 8, 34).

„Cu acest cuvânt dumnezeiesc începe Sf. Evanghelie ascultată astăzi. Și cel dintâi gând pe care ni-l inspiră e icoana unei vieți vii, în mers. Mântuitorul spune: „Cel ce voiește să vină după Mine”. Cum le spusese și ucenicilor: „Veniți după Mine”. Viața în Hristos este cale; e mersul nostru împreună cu El, către același țel.

Și Biserica numește zilele, săptămânile pe care le parcurgem în acest timp, „calea Postului”. Iar în această cale a rânduit popasuri, răspântii, pe care înaintăm, suim duhovnicește ca pe niște „temeiuri și trepte”, cum zice Sf. Andrei Criteanul. Și în șiragul acestor popasuri duminicale, Biserica ne cheamă să medităm la cruce, temă fundamentală a vieții creștine. Să cugetăm la cruce împreună cu Mântuitorul, cu cuvintele Lui. Căci creștinul gândește, vorbește, poartă crucea în Hristos, împreună cu El.

Și a zis Mântuitorul: „Cel ce voiește să vină după Mine”. Cuvântul Lui cheamă, nu silește: deși el se descoperă pe Sine: „Calea, Adevărul și Viața” (Ioan 14, 6). Face apel însă la voință, la conștiință. De altfel, fără conștiința și voia noastră, umblarea pe această cale nu ar avea spiritual, valoare, rod; nu ar fi un „mers”, o înaintare.

Iisus Hristos ne arată calea prin cuvântul și prin pilda vieții Lui, zicând: „Cel ce voiește să vină după Mine, să se lepede mai întâi de sine”. „Greu e cuvântul acesta”, spunem și noi adesea, împreună cu unii dintre ucenicii Lui (Ioan 6, 5). Să te lepezi de „sine”, când atâtia dintre noi, nimic nu iubim mai mult decât acest „sine”. Cuvântul Mântuitorului se adresează însă celor ce voiesc să-L urmeze și trebuie pătruns, înțeles în duhul Lui, în duhul în care a fost conceput, grăit și împlinit de Domnul Însuși. Iar în acest duh și înțeles dumnezeiesc, să mă lepăd de mine, înseamnă: să mă lepăd de acea „iubire de sine” egoistă, care face din „sinele meu” idol. „Eu însumi idol m-am făcut”, zice iarăși Sf. Andrei Criteanul. Ceea ce înseamnă, nu jertfire de sine pentru alții, ci jertfirea altora pentru sine. O inversiune și pervertire a jertfei adevărate. – Altfel spus, lepădarea de sine înseamnă izbăvirea de adorarea de sine, de egocentrism, această boală a existenței noastre, care e izvor și reazim a tot păcatul: lăcomie, desfrâu, trândăvie sau pismuire, mânie, nedreptate..., și mai ales mândrie, slavă deșartă, care mă închide în mine, în sinea mea, mă îndepărtează de semenii și așa mă osândește la izolare, opacitate spirituală, nerodire, sărăcie sufletească. „Mândria e dovada unei minți sărace” zice Sf. Ioan Hrisostomul. Într-adevăr, făcând un pas și mai adânc în înțelegerea lepădării de sine, observăm: când eu mă văd, mă preocup numai de mine, când sânt plin de mine, nu mai las loc să pătrundă în suflet, în inima mea nici o rază din lumina și iubirea lui Dumnezeu și a semenilor mei. În schimb, când eu reușesc să mă golesc de mine, „să mă lepăd”, cum zice Mântuitorul, golul acesta nu înseamnă vid, ci un negrăit plin; e deschidere și plinire

⁵⁸ Teza de doctorat în Teologia Dogmatică: *Jertfă și răscumpărare*, în „Glasul Bisericii”, 1-2/1973, p. 45-203.

⁵⁹ Dintre acestea le nominalizăm pe următoarele: *Preoția ca slujire a cuvântului*, în O, an. XXXI, 1979, nr. 2, p. 294-312.; *Preoția, taină și slujire în viața Bisericii*, în O, an. XXXIV, 1982, nr. 4, p. 538-549; *Mântuitorul Iisus Hristos, Învățătorul nostru suprem*, în O, an. XXXV, 1983, nr. 1, p. 34-61.

⁶⁰ Din G.B., an XXXVIII, 1979, nr. 3-4, p. 215-220.

nesfârșită din plinătatea lui Dumnezeu și bogăția zidirii. Aceasta e taina și dezlegarea, cel puțin în parte, a chemării la lepădarea de sine. În esență: plin de mine, rămân gol de restul celorlalți, rest infinit; gol de mine, mă umplu de plinătatea tuturor. Apostolul era fericit să spună: „Nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăiește în mine” (Gal. 2, 20). Și: „O, Corintenilor... s-a lărgit inima noastră către voi” (II Cor. 6, 2).

Dar se înțelege, pilda, icoana acestei „lepădări” ne este Mântuitorul Însuși. El mai întâi s-a lepădat de Sine. Cum învață Sf. Pavel: „Hristos Iisus în chipul lui Dumnezeu fiind... S-a golit pe Sine chip de rob luând, făcându-se asemenea oamenilor... S-a smerit pe Sine ascultător făcându-se până la moarte –, și încă moarte de cruce” (Filip. 2, 6-8). Pentru a ne primi cu toate ale noastre, cu firea noastră omenească, fire rănită de păcat; pentru a se face și om, mai mult, chip de rob, S-a golit de Sine, S-a smerit pe Sine. N-a venit la noi cu strălucirea, în „lumina neapropiată” a Dumnezeirii Sale, ci S-a apropiat și S-a unit cu noi, luând chipul nostru smerit, îmbrăcând veștmântul, haina smereniei noastre. De aceea, Sf. Isaac Sirul zice: „Smerenia este veștmântul lui Dumnezeu”. – Și atunci, dacă El, Dumnezeu fiind, S-a golit pe Sine pentru a ne primi pe noi, în chip firesc, aceasta e și calea noastră: ne golim, ne lepădăm de noi înșine, pentru a-L primi în noi pe Dumnezeu, pe aproapele nostru, lumea. Acesta e primul pas al celui chemat să vină după Hristos. Dar în chip firesc, îi deschide calea celui alt. Zice Domnul mai departe: „Să-și ia crucea sa”. Fiecare să-și ia crucea sa și chiar „în fiecare zi” (Luca 9, 23). Deodată, cuvântul ne spune că fiecare avem de purtat o cruce proprie, întemeiată pe o chemare și un dar, pe o nevoie și un rod propriu. Dar totodată, creștinul știe că această cruce a lui e răsădită în crucea lui Hristos.

În mod obișnuit, când vorbim de cruce, înțelegem mai întâi nevoie și încercări sau o boală, suferință, moarte. Dacă însă în toate acestea care alcătuiesc crucea mea rămân singur, le port singur, cu puterea și orizontul meu mărginit, în care dincolo de suferință și moarte nu mai văd nimic, decât sfârșitul; atunci, lipsit de „harul și adevărul” (Ioan 1,17), de lumina și puterea lui Hristos, lesne mă cuprinde neliniștea, descurajarea, cu întrebări firești, ca de pildă: în lumea aceasta a Ziditorului, în care pentru creștin, fapta ziditoare justifică existența, viața, binele însuși, ce rost are o suferință oarbă? nu e absurdă, „nebunie”, cum spune Sf. Pavel (I Cor. 1,18); ce sens ziditor are moartea? Dar când crucea mea e prinsă în crucea lui Hristos, ca mlădița în viță, ca raza în soare, atunci se luminează întreg sensul și orizontul ei. În Hristos crucea nu e un punct final, nu e sfârșit ci cale; cale luminoasă spre înviere. Crucea poartă asupra ei pe Soarele dreptății, pe Hristos. Și crucea noastră este și crucea Lui, Care „a luat asupra Sa durerile noastre” (Isaia 53, 4). Și atunci osteneala, nevoia, suferința noastră, moartea însăși, totul e săvârșit, suportat în Hristos. Și totul devine în El jertfă luminoasă, iubire, dăruire.

Și privind astfel, ni se deschide un înțeles mai adânc, mai cuprinzător al crucii, al purtării ei. Și anume, fundamental: crucea este iubire. Nu este numai nevoie, încercare, suferință a mea pentru mântuirea mea. E și aceasta, dar și ceva cu mult mai mult. Mântuirea mea este inseparabil legată de Hristos, iar în crucea Lui e prezent aproapele meu, Biserica, lumea. În cruce eu mă întâlnesc deodată cu Hristos, cu semenii mei. Hristos nu poate fi conceput fără aceștia. „Atât de mult a iubit Dumnezeu lumea încât pe singurul Său Fiu l-a dat...” (Ioan 3,16) pentru ea, pentru noi. Crucea e fapta cea mai revelatoare a iubirii Lui. Așa cum „cerurile spun slava lui Dumnezeu” (Psalm. 18, 1) crucea spune, descoperă iubirea lui Dumnezeu.

Dar în Hristos și crucea noastră trebuie să descopere iubirea noastră. Crucea ne vedește atunci iubirea, suferința noastră din iubire pentru ceilalți, pentru aproapele; și manifestată în diverse chipuri; osteneală, purtare de grijă, purtarea poverii lui la nevoie, rugăciune, răbdare pilduitoare, ajutor, sacrificiu. Acestea și altele asemenea lor poartă pecetea crucii și toate sunt dovada acelei realități, că eu nu pot să nu fiu solidar cu semenii, cu aproapele meu atât timp cât port numele lui Hristos, Cel ce a pățimit pentru noi. Iubirea adevărată nu poate fi străină vieții celui alt. Altfel nu e iubire. Cum ai putea suporta căderea cuiva și să nu simți răspundere pentru

el, când ești de o obârșie cu el; și Hristos s-a jertfit și pentru tine și pentru el. De aceea Apostolul spune: „Cine este slab și eu să nu fiu slab, cine se smintește și eu să nu ard? (II Cor. 11, 24).

Crucea înseamnă schimbul de iubire între Hristos și mine, între mine și aproapele; este un schimb de euri, de vieți, în care îl înțeleg, îl cunosc; simt că trăiesc aspirația sau durerea, destinul semenului meu ca pe ale mele, așa cum simte mama ca pe ale ei, bătăile inimii, dorurile și durerile copilului ei.

Crucea este revelația însăși a iubirii și vieții Sfintei Treimi în inimile noastre, e locul de întâlnire, comunicare și unire cu Dumnezeu și întreolaltă. Înainte de pătimirea Sa, Iisus se ruga: „Părinte, toți să fie una, după cum Tu ești întru Mine și Eu întru Tine, așa și aceștia în Noi să fie una” (Ioan 17, 21). Așa cum ne poartă Dumnezeu în iubirea Lui și noi să ne purtăm în inimă, „să ne iubim unii pe alții ca într-un gând să mărturisim Treimea cea deoșină și nedespărțită”, cum rostim în Sfânta Liturghie.

Firește, nu trebuie pierdut din vedere că această iubire implică suferință; e cruce. „A te ruga pentru alții e a-ți dăruia sânge pentru ei” zicea un suflet credincios. Se poate spune că iubirea e sângele de viață dător al sufletului. În iubire transmiți celuilalt energie, putere din puterea ta, care izvorăște din puterea iubirii, a crucii lui Hristos. De aceea e și transformatoare, mântuitoare și pentru noi și pentru cei pe care îi iubim.

Și aceasta mai ales pentru că iubirea se manifestă și crește paralel cu scăderea păcatului. Crucea crește o dată cu lepădarea de sine. Scade iubirea de sine, crește iubirea jertfelnică. Biruindu-mă pe mine mă dăruiesc altuia. Și **câtă înfrânare am, atâta iubire am**. În purtarea crucii se descoperă astfel o legătură strânsă între răstignirea păcatului: „Cei ce sunt ai lui Hristos și-au răstignit patimile, poftele” (Gal. 5, 24), și manifestare iubirii. Iar în acest fel crucea nu îngăduie nici un ascetism sau o sfințenie egoistă, de dragul sfințeniei, doar a desăvârșirii proprii. Aici, sfințenia, desăvârșirea creștinului se încrucișează cu iubirea, ca înseși brațele crucii; aici e și tindere spre cer și îmbrățișare a lumii. E iubire a lumii cu iubirea lui Dumnezeu.

În această cuprindere stă și puterea ei pe care o mărturisește Sf. Pavel când zice: „Cuvântul crucii... pentru cei ce ne mântuim este puterea lui Dumnezeu” (I Cor. 1,18). Crucea este putere pentru că e iubire. Iar în iubire este putere pentru că în ea e viață. Iubirea salvează, dă viață. Și așa cum din iubire naște viața, din crucea Domnului naște noua viață: învierea.

În Hristos, aminteam și mai înainte, crucea, moartea, nu reprezintă ultimul cuvânt în existență. Crucea poartă în ea lumina și puterea vieții. Zice o cântare a Bisericii: „Dacă Te-a văzut Mielușeaul pe Tine pe cruce răstignit, Hristoase... cu amar s-a tânguit: Fiule prea iubite! Ce minune este aceasta ce se vede? Iar Tu ai răspuns: Maică Prea Curată, întru aceasta se va cunoaște viața a toată lumea” (Și acum... a crucii, Miercuri a doua săptămână din Postul Mare, stihologie- Utrenie). Așa precum noaptea poartă în ea zorile dimineții, precum bobul de grâu pus în pământ poartă spicul, „grăuntele de grâu dacă moare multă roadă aduce” (Ioan 12, 24); după cum lumânarea mistuindu-se poartă în vârful ei lumina, crucea poartă în ea viața, învierea.

Mai mult, unifică în ea prin Hristos care unifică totul, taina și sensul către tot mai multă viață, al întregii zidiri. Când noi citim primul capitol al Cărții Facerii, ne izbește dintr-o dată faptul că zilele creației nu încep „dimineața” ci cu „seară”; de la seară la dimineață. „Și a fost seară și a fost dimineață, ziua întâia... și a fost o seară și o dimineață... ziua a doua. Și apoi... ziua a treia și celelalte. Și în fiecare dimineață a creației apărea ceva nou începând cu lumina, apele, pământul, plante, viețuitoare. Iată așadar calea creației: de la seară la dimineață, de la întuneric la lumina, de la neființă la ființă, de la osteneală la rod, de la cruce la înviere.

Crucea poartă astfel în ea condiția și puterea zidirii; a începuturilor ei și a nașterii ei din nou Sf. Ev. Ioan vede „Mielul jertfit încă de la întemeierea lumii” (Apoc. 13, 8). Jertfa este temeiul ei.

Și dacă orice viață, după un rost proniator, poartă în ea moartea, căci se și sacrifică pentru o altă viață; atunci și moartea, moartea în Hristos ca jertfă, poartă în ea viața, ilustrată,

cum s-a spus și de pilda bobului de grâu: Hristos, primind fără de păcat și de bunăvoie moartea. El moare morții. Și, „cu moartea pre moarte călcând”, descoperă o nouă viață: învierea.

Iar creștinul îi urmează pe acest drum al vieții. „Mie să-Mi urmeze.” zice Mântuitorul, în cea de-a treia chemare a Evangheliei Sale. Și care sunt dovezile, semnele prin care creștinul arată că răspunde acestei chemări, că Îi urmează lui Hristos? Acestea sunt vădite de întreaga lui viață în Biserică. Prin Botez suntem membre ale Trupului lui Hristos cel răstignit și înviat și prin Hristos și în noi trebuie să simțim cum se răstignește și moare păcatul de orice fel, mândrie, răutate sau patimi stricătore și cum se înnoiește și înviază sufletul, conștiința noastră, în gândire, cuvinte, fapte bune, ziditoare, de tot felul. Acestea sunt dovada vie că lucrează în noi harul Botezului și puterea Învierii; pentru care a și fost numită această taină începătoare: mica înviere. De asemenea și celelalte Sf. Taine: pecetluirea cu darul Sf. Duh al lui Hristos; împărtășirea cu Trupul și Sângele lui Hristos, cum a zis Domnul: „Cel ce mănâncă trupul Meu și bea sângele Meu are viață veșnică și Eu voi învia în ziua cea de apoi” (Ioan 6, 54); precum și pocăința, preoția, nunta... Și pe toate le susține și le pune în lumină, iubirea. „Cunoaștem că am trecut din moarte la viață pentru că iubim pe frați”, zice Sf. Ev. Ioan (I Ioan 3, 4).

14). Iubirea, izvor al întregii vieți creștine, este semnul și arvuna învierii – rod al crucii.

Și acum, în această zi sfântă, privind la cruce, la Mântuitorul Care S-a răstignit pe ea, așa cum El, cu o iubire cuprinzătoare se încredința atunci Tatălui, se ruga să-i ierte pe răstignitorii Săi, purta grijă dumnezeiască Mamei Sale – Prea Curatei Fecioare și ucenicului, iar prin aceștia Bisericii însăși, primea pocăința tâlharului și îl lua cu Sine în raiul iubirii Sale și al învierii; la fel creștinul, chemat și el să-și poarte crucea lui, pentru care se și însemnează cu ea la orice rugăciune, lucru și drum al vieții sale, ca și cu o pecete, trebuie să arate acea iubire a Domnului Său, în orice loc, în orice timp sau situație și față de oricine. Și atunci, cu credință și nădejde, vrednic este să se roage, să rostească: „Crucii Tale ne închinăm, Hristoase și sfântă învierea Ta o lăudăm și o mărim”. Amin.”

Scurtă analiză:

- predica de față este *tematică* (dogmatică), tema fiind „Sf. Cruce”, mai precis „crucea ca iubire” (ancorarea crucii personale în Crucea lui Hristos); crucea devine, astfel, nu doar jertfă (durere, necazuri, boli, moarte), ci cale spre înviere;
- observăm aprofundarea dogmatică a temei, cu permanentă susținere scripturistică;
- limbajul este liturgic, bisericesc, cuvintele fiind ales cu multă grijă, fapt pe care-l remarcăm chiar la început: ...Cu acest cuvânt dumnezeiesc începe Sf. Evanghelie ascultată astăzi. Și cel dintâi gând pe care ni-l inspiră e icoana unei vieți vii, în mers. Mântuitorul spune: „Cel ce voiește să vină după Mine”. Cum le spusese și ucenicilor: „Veniți după Mine”. Viața în Hristos este cale; e mersul nostru împreună cu El, către același țel...

Pr. dr. Gh. LIȚIU (n. 1919), fost deținut politic (1960–1964), profesor la Academia teologică din Arad, având contribuții de seamă în domeniul istoriei. S-a remarcat în câmpul omiletic prin câteva studii⁶¹ și prin cartea de predici „Cartea Vieții”⁶². Din acest volum reproducem cuvântarea *Adevărata pocăință*⁶³ (predică la Duminica fiului risipitor):

„1. Pilda despre fiul risipitor care se întoarce la casa părintească după rătăcirii îndelungate în țara păcatului, unde a ajuns să jinduiască după mâncarea ce o mâncau porcii, și este primit cu dragoste părintească și iertat de tatăl său, este precedată în Sf. Evanghelie de la Luca (cap.15) de alte două pilde asemănătoare ca înțeles: pilda cu oaia cea pierdută pe care

⁶¹ Ca de ex. *Locul Sfinților Părinți în lucrarea de propovăduire a Bisericii Ortodoxe Române*, în "Mitropolia Ardealului", 9-10/1971, p. 721-731; *Cuvântul la înmormântare în Biserica Ortodoxă Română*, BOR, 9-10/1978, p. 1124-1134.

⁶² *Predici la duminici și sărbători*, Editura Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1991, 196 p.

⁶³ *Ibidem*, p. 41-44.

păstorul o caută neglijând chiar pe cele 99 care nu s-au rătăcit, și cu dragma cea pierdută pe care femeia o caută cu deădărușul și aflând-o împreună cu prietenele ei. Toate aceste pilde vor să arate cât de mare este iubirea lui Dumnezeu pentru firea omenească cea căzută în păcat și, prin aceasta, sub puterea diavolului. Întoarcerea fiului risipitor este prilej de bucurie în casa părintească căci „bucurie este înaintea îngerilor lui Dumnezeu pentru un păcătos care se pocăiește” (Luca 15, 10)

Această pildă, una din cele mai frumoase și mai pline de înțeles, este menită să ne arate chipul adevăratei pocăințe; ce este, în ce constă, și cum trebuie făcută spre a fi într-adevăr mântuitoare, spre a fi „bucuria îngerilor și oamenilor”, mai întâi a Tatălui ceresc, pe care-l închipuie tatăl din pildă.

2. Se cuvine, mai întâi, să arătăm că noțiunea de pocăință, ca de altfel multe alte cuvinte din limba noastră, cu vremea, au suferit o schimbare de înțeles, ba unele au dobândit unul peiorativ. Comparând înțelesul lor original cu cel nou, te miri cât de mare este schimbarea care s-a făcut în sensul acestor cuvintelor. Să dăm doar un singur exemplu: cuvântul prost, care la origine, în limba slavonă, precum se știe, însemna om simplu, din popor, a ajuns să însemne om lipsit de inteligență, fără minte și judecată (A se vedea DEX-ul, p. 753). În acest sens grăiește un personaj – domnitorul, dintr-o cunoscută piesă de teatru: „Boieri și tu prostime!” indicând prin acest cuvânt din urmă poporul de rând.

O situație asemănătoare s-a petrecut și cu termenul pocăință care, în înțelesul lui adevărat, indică una din cele șapte sfinte Taine ale Bisericii noastre care constă în mărturisirea păcatelor săvârșite, din căință și hotărâre de îndreptare, din împlinirea, după caz, a canonului primit urmată de dezlegarea din partea preotului duhovnic. Dicționarul mai sus amintit, consemnând acest înțeles original și adevărat al cuvântului pocăință, nu întrelasă să amintească și sensul mai nou, folosit din păcate de foarte mulți, chiar de unii dintre credincioșii noștri neavizați, anume „a deveni adept al anumitor secte religioase „creștine” (Dicționarul citat, p. 712). Să ne amintim că unii dintre credincioșii noștri atribuie cu ușurință și fără să-și dea seama, acest nume unor oameni care nici ei înșiși nu și-l revendică, preferând numirea specifică confesiunii lor: baptist, adventist, pentecostă, etc. Pentru acești creștini nu îndeajuns lămurii, a te pocăi înseamnă a părăsi Biserica, ca și cum Biserica n-ar fi propovăduit și realizat în chip strălucit de-a lungul veacurilor mântuirea credincioșilor ei printr-o adevărată pocăință. Să mai amintim și de atitudinea, cu totul nejustificată, a unora de a evita termenul de pocăință în cântări, în rugăciune și în propovăduire, cuprins de altfel în toate cărțile de cult înlocuindu-l cu cuvintele căință, îndreptare sau întoarcere. Știut este și faptul că termenul de pocăință, de origine slavonă, nu acoperă întregul înțeles al echivalentului grecesc *metanoia*, care implică procesul de convertire, de înnoire și depășire a firii omenești, stricate prin păcat. Acest înțeles nu este îndeajuns de subliniat de cuvântul nostru pocăință, fapt pentru care trebuie să înțelegem sensul ei adevărat pentru că o mai bună înțelegere va conduce la săvârșirea unei adevărate pocăinți, și prin aceasta, la mântuirea sufletelor noastre.

3. Sf. Ioan Scărarul (numit așa după cartea lui intitulată Scara) definește pocăința ca fiind „înnoirea botezului”, sau ca „un legământ cu Dumnezeu prin lucrarea faptelor bune – potrivnice cu păcatele făcute înainte” (Scara, Cuv. 3, 1), deci o mărturisire prin fapte bune a credinței și a numelui de creștin.

Două lucruri ne spun aceste definiții: a) mai întâi, că pocăința se află în strânsă legătură cu Botezul; că pocăința este posibilă tocmai fiindcă, prin Botez, am primit în noi „arvuna Duhului Sfânt”, care ne dă putință ca, atunci când mugurii harului primit în Botez, crescând „cu vârsta și cu înțelepciunea”, să aducă „roade vrednice de pocăință”, așa cum cerea și Sf. Ioan Botezătorul celor care veneau la el (Matei 3, 8). O viață întreagă poate nu ne dăm seama de sămânța harului primit în Botez; dar atunci când Dumnezeu binevoiește a lovi inimile împietrite, așa cum a lovit Moise stâncă în pustie, din care a curs apă, și din astfel de inimi curg lacrimile de pocăință care spală întinăciunea păcatului. De n-ar fi harul Botezului în noi n-ar curge nici

lacrimile cele mântuitoare ale pocăinței. Harul Sfântului Botez, învăluit în negura păcatelor, se trezește în noi ca dintr-un somn greu, ca dintr-un mormânt, prin lucrarea pocăinței.

b) În al doilea rând aceste definiții ne spun că pocăința nu este lucrarea unei clipe, a unui ceas din viața noastră. Nu putem s-o încheiem într-un moment și după aceea să spunem: am făcut destulă pocăință. Ea este și trebuie să fie lucrarea unei vieți întregi. E adevărat că pocăința ca Sfânta Taină, numită și Spovedanie sau Mărturisire, înseamnă mărturisirea cu căință momentană în fața duhovnicului. Aceasta însă nu exclude ci chiar presupune pocăința ca lucrare a vieții întregi. Prin pocăință permanentă ne pregătim pentru Pocăința ca Taină (Spovedania, n. n.), în care ni se împărtășește harul iertării și dezlegării din partea duhovnicului în numele Tatălui ceresc. Așadar, pocăința ca Taină nu se poate despărți de pocăința unei vieți întregi, ci una presupune pe cealaltă și o cheamă; una se întregește cu cealaltă.

4. Cine urmărește cu atenție cunoscuta pildă despre fiul risipitor, își poate da seama că această pildă spusă de Mântuitorul, ne arată nu numai chipul adevăratei pocăințe, ci și treptele, momentele, pe care le trăiește cel ce se pocăiește cu adevărat. Fiul risipitor, după ce și-a cheltuit avuția părintească, ajuns să pască porcii în țară străină, într-o zi își vine în fire. E momentul în care păcătosul se trezește la realitatea tristă a stării de împătımire în care se găsește. Starea de împătımire, moartea sufletească, cum o numesc Sf. Părinți, cu toată aparenta ei fericire, nu satisface pe om, mai ales după ce acesta „și-a venit în fire”. Ea este ca apa sărată a mării pe care nefericiții marinari o beau în lipsă de apă dulce; dar cu cât o beau mai mult cu atât gâtlejul lor arde fără a le astâmpăra setea. Cu cât aleargă mai mult după fericirea pe care li se pare că o primeau pe urma satisfacerii poftelor și ambițiilor deșarte, cu atât sunt mai setoși și neîndestulați, „Traista unei astfel de fericiri – a spus un înțelept (N. Velimirovici) – e spartă la fund. Oricât ai băga în ea, tot goală rămâne”.

Fiul risipitor simte nevoia să mărturisească; la început în gândul și în mintea sa, apoi tatălui la care se întoarce: „Tată! greșit-am... primește-mă...! În aceste cuvinte se află tot ce se cuprinde în noțiunea de pocăință; și mărturisirea cu lacrimi a greșelilor, și căința sau părerea de rău pentru călcarea poruncii și părăsirea casei părintești, precum și hotărârea de a se îndrepta, de a se întoarce la casa în care, după propria sa mărturisire, era îndestulat de toate. Ca și Zahau vameșul, el își croiește singur canonul cerând să fie primit nu ca fiu ci „ca pe unul din argați”. Sunt momentele sau treptele adevăratei pocăințe.

5. Ne-am putea întreba: avea nevoie tatăl din pildă de mărturisirea fiului risipitor? Are nevoie Dumnezeu de mărturisirea noastră înaintea duhovnicului? Fără îndoială că nu. Bine știa tatăl din pildă ce-a făcut fiul său, precum bine cunoaște Dumnezeu păcatele noastre. Ci noi, noi avem nevoie de această mărturisire. „Fărădelegea mea eu o cunosc și păcatul meu înaintea mea este pururea”, a zis Psalmistul. Numai o mărturisire cu căință „șterge fărădelegea”, dar pentru aceasta este nevoie de „brațele părintești” întinse de Dumnezeu prin mâinile duhovnicului spre fiul care se mărturisește. Lui i s-a dat de către Iisus „puterea legării și dezlegării păcatelor” (Ioan 20, 22 – 23), putere care nu s-a dat nici îngerilor, dar acesta ține și locul tatălui din pildă, care nu este altcineva decât Bunul Dumnezeu, învățând, sfătuind, certând și mângâind – după caz, totdeauna cu iubire părintească, pe cel ce se mărturisește. Acest lucru pare straniu unor credincioși. Ce nevoie am să-mi mărturisesc păcatele înaintea duhovnicului? Nu pot eu face pocăință și de unul singur? – spun aceștia. Firește că se poate face pocăință și de unul singur, dar acest fel de pocăință nu este nici completă și nici mântuitoare. Ce s-ar fi ales de fiul risipitor dacă ar fi rămas numai la tânguirea ce-o făcea de unul singur în țara păcatului? El simte trebuința de a se mărturisi, trebuință care, o știm cu toții, este în firea omului.

Noi credem că adevărata pocăință este un act bilateral. O parte a ei o reprezintă strădania de îndreptare, dorința de înnoire, (și aceasta, desigur, un dar al lui Dumnezeu) pe care o face credinciosul. A doua parte însă o reprezintă harul iertării, pe care Dumnezeu îl împărtășește prin mijlocirea slujitorului Său investit cu această putere, ca urmare a puterii date Sfinților Apostoli și prin ei urmașilor legitimi până la sfârșitul veacurilor.

6. Sunt apoi unii creștini care se îndoiesc de posibilitatea iertării, mai ales în cazul unor păcate grele. În această privință, Sf. Ioan al Scării zice: „Înainte de a cădea în păcat, dracii ni-L înfățișează pe Dumnezeu ca iubitor de oameni, spre a ne îndupleca mai ușor la păcătuire; iar după ce am căzut în păcat, tot ei ni-L înfățișează ca aspru spre a ne îndoi de iertare și a cădea în deznădejde” (Scara, Cuv. 5, 11) de aceea – continuă același sfânt – „nu te speria, chiar dacă vei cădea în fiecare zi și nu te depărta de la Dumnezeu, ci stai cu bărbăție și fără îndoială că îngerul tău păzitor va cinsti răbdarea ta... Nimic nu se poate asemăna cu mila lui Dumnezeu, nimic nu este mai mare ca ea” (Idem, cuv. 5, 38).

În Pateric citim că un frate a întrebat pe Avva Sisoe: „Ce voi face Avva că am căzut? I-a răspuns lui bătrânul: „Scoală-te; zis-a fratele: M-am sculat și iarăși am căzut. Deci a întrebat fratele: până când? Zis-a bătrânul: Până când vei fi apucat (de moarte) sau în bine sau în rău; căci cu ce se află omul cu aceea se și duce”. E mare cuvântul acesta și se cuvine să ni-l însemnăm și să nu ispitim pe Domnul Dumnezeuul nostru amânând vremea pocăinței.

Mulți creștini sunt hotărâți să facă pocăință, dar puțini știu cum trebuie făcută adevărata pocăință. Nici într-un caz ea nu înseamnă părăsirea Bisericii. Numai aici penitentul va învăța să facă adevărata pocăință. Numai aici este harul iertării încredințat ierarhiei sacramentale, primit și transmis prin succesiune apostolică.

Între cele șase rugăciuni din ectenia cererilor, este una în care cerem de la Dumnezeu ca „cealaltă vreme a vieții noastre în pace și pocăință s-o petrecem”. Cerem deci vreme de pocăință, și acum, în postul Sf. Paști, este vremea cea mai potrivită; cerem un climat de pace – cu Dumnezeu, cu oamenii și cu noi înșine, în care să putem împlini toate cele ce sunt de trebuință adevăratei pocăințe, ca să nu ne surprindă „înfricoșătorul ceas al morții”, ci împăcați cu Dumnezeu și cu oamenii, îndreptați prin credință și fapte bune. Amin.”

Scurtă analiză:

- predica este tematică-morală (despre pocăință), cu implicații misionare;
- remarcăm stilul ordonat al autorului: împărțirea materialului pe puncte, într-o succesiune logică, firească;
- reținem în chip deosebit următoarea comparație, foarte sugestivă: Starea de împătımire, moartea sufletească, cum o numesc Sf. Părinți, cu toată aparenta ei fericire, nu satisface pe om, mai ales după ce acesta „și-a venit în fire”. **Ea este ca apa sărată a mării pe care nefericiții marinari o beau în lipsă de apă dulce; dar cu cât o beau mai mult cu atât gâttelej lor arde fără a le astâmpăra setea. Cu cât aleargă mai mult după fericirea pe care li se pare că o primeau pe urma satisfacerii poftelor și ambițiilor deșarte, cu atât sunt mai setoși și neîndestulați...** (subl. n.)

† **Bartolomeu ANANIA** (n. 1921), arhiepiscop al Clujului, s-a afirmat, o dată cu slujirea pe diferite trepte eclesiastice, ca poet și scriitor, fiind membru al Uniunii Scriitorilor din România. În vremea din urmă, pe lângă obligațiile arhieresti, s-a ocupat de tipărirea unei noi versiuni a Sfintei Scripturi, într-o diortosire personală, cu note explicative la subsol pentru anumite versete mai greu de înțeles. Este recunoscut unanim ca unul dintre cei mai mari predicatori contemporani. Din câte știm, va tipări curând și un volum de predici pe care-l așteptăm cu interes maxim. Pentru cursul nostru am ales un cuvânt legat de sărbătoarea Bunei-Vestiri: **FIE!**⁶⁴

„Există în viața Maicii Domnului un moment de mare răscruce, atât pentru propria ei rânduială, cât și pentru istoria mântuirii noastre. Acest moment se întrupează într-un singur cuvânt: fie! Fără el, ceea ce Dumnezeu intenționa în Bunavestire ar fi fost un eșec divin; prin el,

⁶⁴ Preluat din „Ortodoxia”, 3/1980, p. 437-442.

conlucrarea dintre Dumnezeu și om se dovedește biruitoare, iar consecințele ei răzbat până la sfârșitul veacurilor.

Așadar, tânăra Fecioară se află în rugăciune, iar îngerul Domnului i se arată la un moment dat, o salută: bucură-te! și-i vestește ca va naște fiu. Maria îi răspunde prin uimire; ea este numai logodită, nu știe de bărbat, nu pricepe cum, în condiția ei de absolută puritate, i s-ar putea întâmpla aceasta. Îngerul face un pas mai departe: zămisirea va fi de la Duhul Sfânt, Pruncul se va naște și se va chema Fiul lui Dumnezeu. Uluirea Mariei e totală, puterea oricărei înțelegeri e copleșită de mister. Mai mult, asemenea momente sunt pândite, în mod obișnuit, de îndoială și de necredință. În fața veștilor năpraznice, colosale, spiritul reacționează mai întâi negativ. El s-a obișnuit cu întâmplările comune și acceptă cu foarte mare greutate faptul extraordinar. Vestea, de pildă, că ți-a murit cineva drag e întâmpinată, mai întotdeauna, cu exclamația: nu se poate, așa ceva nu pot să cred! Așa va exclama o mamă care află că i-a murit fiul pe front, deși de mult s-a obișnuit cu războiul și cu posibilitatea unei asemenea pierderi. Dar tot așa va exclama și peste câțiva ani aflând, că de fapt, prima veste exprimase o eroare, că fiul ei a fost doar prizonier și că s-a întors acum acasă. Imposibil!... E îndoiala, vecină cu necredința, cu care ucenicii Domnului au întâmpinat vestea învierii Lui; de aceea nu le venea să creadă, ne spune Evanghelia, de bucurie mare. E prea frumos ca să fie și adevărat!

Îndoiala însă e imponderabilul din care te poți înclina fie într-o parte, fie în alta, e punctul neutru al cumpenei, e acea muchie de cuțit care te poate salva sau te poate prăbuși. Pe o asemenea lamă subțire se află, iată, acum, sufletul Fecioarei. Cât va fi știut ea din Sfintele Scripturi? Cât va fi cunoscut ea din proorocia Isaiei? În ce măsură aștepta și ea, ca întregul Israel, venirea lui Mesia? Iar dacă Mesia, ca Fiul al lui Dumnezeu, urma să se nască dintr-o fecioară, de ce tocmai ea trebuie să fie aceea? E prea frumos ca să fie adevărat! Dar, dincolo și mai presus de aceasta, cum poate fi o zămisire de la Duhul Sfânt, în ce chip poate Dumnezeu să „umbrească” o femeie pământească spre a-i naște Lui un Fiul? Înțelegerea în sine șovăie și se poticnește. Maria stă în cumpănă, dar îngerul nu-i dă răgaz și-i oferă un exemplu de putere a lui Dumnezeu: bătrâna Elisabeta, de o viață cunoscută ca stearpă, se află în cea de a șasea lună a unei sarcini binecuvântate. Asemenea întâmplări, așadar, nu trebuie judecate la măsura omului, ci la aceea a lui Dumnezeu, nemăsurată, adică.

Exemplul Elisabetei e poate convingător, dar, pe de altă parte, e de o concretețe brutală. O femeie însărcinată în luna a șasea poartă toate semnele apropiatei maternități, cu toate implicațiile ei intime, familiale și sociale. Or, ceea ce îngerul îi vestește tinerei Fecioare este tocmai o viitoare maternitate. Imaginea Elisabetei se proiectează, năpraznică și nemiloasă, asupra nevinovatei adolescente. Elisabeta însă e o femeie căsătorită, cu legământ legiuit înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor, iar faptul că va naște la bătrânețe e de natură să stârnească, cel mult, uimire. Dar ea, Maria?... Dacă va trebui să poarte semnele sarcinii, cine o va scuti de bănuiala logodnicului, de osânda rudelor, de batjocura satului, de tot ceea ce se poate chema oprobriu public? Cine o va apăra de condamnarea legii, care o poate târî la poarta cetății și ucide cu pietre? Dacă e vorba de un mister, cine va fi în stare să-l propună înțelegerii și, mai ales, cine va fi în stare să-l accepte, când el vine din gura unei tinere care nu vădește într-însa nimic extraordinar? Iar dacă ea va avea destulă putere să îndure toate umilințele și va ajunge mamă, cine-l va scuti pe Fiul ei de stigmatul unui copil de pripas, al unui bastard căruia societatea îi refuză un statut normal?...

Cuvântul îngerului nu este o poruncă. Poruncile se dau în vis, așa cum le va primi, ceva mai târziu, logodnicul Iosif. Cuvântul îngerului nu este nici vestirea unui fapt împlinit, așa cum o avusese preotul Zaharia lângă altarul tămâierii. Bunavestire anunță, deocamdată, doar faptul că Dumnezeu o alesese pe ea, Maria, să devină mama Fiului Său. Îngerul poartă un mesaj, dar și o invitație. E un apel la libertatea Fecioarei de a decide, de a se pronunța între două alternative, între un da sau un nu. Pentru ca libertatea ei să nu fie întru nimic viciată, i se pun în față cele două perspective: pe de-o parte, harul de a deveni Născătoare de Dumnezeu, pe de alta, jertfa de

a purta o sarcină aparent reprobabilă. Spre a-i înlesni hotărârea, îngerul ar fi putut s-o asigure că Iosif, prin revelație, va lua totul asupra lui și că, în fața societății și a legii, el va trece drept tatăl Celui ce se va naște dintr-însa. Dar Mariei nu i se face o astfel de făgăduință, e lăsată să cumpănească singură, în deplină libertate a cugetului. Un **nu** ar însemna o amânare a planului dumnezeiesc, un **da**, împlinirea lui imediată. Îngerul așteaptă din gura Mariei un singur cuvânt. Îl așteaptă Dumnezeu, dar în același timp îl așteaptă toată suflarea, căci, întrebând-o pe ea, Dumnezeu ne întreabă pe noi, iar prin răspunsul ei urmează să se rostească întreaga omenire. Iată, Eu stau la ușă și bat! E clipa când Fecioara însumează într-însa setea universală de mântuire.

– **Fie!** Să-mi fie mie după cuvântul tău!

În acea clipă s-a petrecut Întruparea.

Din acest moment îngerul nu mai are nimic de spus și se face nevăzut.

Bunavestire nu e o idilă divină, nici capitolul romanțat al unei biografii, ci actul dramatic prin care Dumnezeu consultă libertatea omului și o invită la participare. Dacă, prin Adam și Eva, omul se pronunțase împotriva lui însuși, prin Fecioara Maria el se reasează la unison cu Creatorul și-și restaurează propria-i libertate, redându-i în același timp, direcția pentru care îi fusese, într-un început, dăruită. Printr-un singur cuvânt, Maria e purtătoarea de cuvânt a tuturor risipiților ce aspiră la un destin comun, obștea mântuiților Domnului.

Prin același cuvânt, însă, Maria își asumă, în mod conștient și deliberat, o rânduială personală cu totul aparte, care va face din ea un unicat al neamului omenesc. Totul decurge din faptul că, între toate fecioarele lumii, ea este singura hrănitore de prunc. Dar faptul acesta nu se petrece undeva, într-un spațiu indefinit și atemporal, ci aici, pe pământ, într-un anume context social și într-un anume timp istoric, ceea ce îi conferă un caracter de profundă autenticitate umană și, totodată, o notă de dureroasă dramă personală. În această privință, realismul aproape brutal al relatării din Evanghelia după Matei este de-a dreptul zguduitor. Maria nu e scutită de bănuieli, iar primul care se îndoiește de ea este însuși Iosif, ocrotitorul și garantul ei în fața societății. E de crezut că el va fi fost cel dintâi căruia ea i-a mărturisit despre dumnezeiasca vestire și suprafireasca întrupare, despre uluitoarea zămislire din pântecul ei sau, mai simplu și mai omenește, despre faptul că era însărcinată. Dar Iosif nu are nici pe departe capacitatea unei asemenea înțelegeri, așa după cum nici însăși Maria nu o avusese după cele dintâi cuvinte ale îngerului. Cine va întâmpina un asemenea adevăr fără să încerce mai întâi să se scuture de el? Dreptul bărbat se crede victima unei mistificări, iar întâia sa reacție este aceea de a repudia impostura și, mai mult, poate chiar de a o denunța. Spusele Mariei încearcă, desigur, să învăluiească o greșeală, dar în cazul acesta vina ei este îndoită: mai întâi, greșeala în sine, în al doilea rând, refuzul de a o mărturisi, tendința de a o ascunde tocmai față de el, care îi acordase logodnicei o încredere totală. Este aici un „vifor de gânduri necredincioase”, care face din sufletul lui Iosif un adevărat iad și de presupus, tot omenește, că acest vifor se va fi dezlănțuit nu numai în cuget, ci și în lungi și dureroase aruncări de cuvinte. Totuși, este posibil ca, până la urmă, el să fi acceptat adevărul Mariei, chiar dacă nu era în stare să înțeleagă nimic și să fi făcut din el și adevărul lui. Dar acest adevăr al lui putea oare să devină și al societății? Cine va fi dispus să creadă măcar o fărâmbă din povestea cu îngerul? Două alternative îi stau în față: să creadă că el este făptașul și să fie osândit ca unul care a încălcat puritatea logodnei, sau să se creadă că făptașul este altcineva, un necunoscut, iar el să fie arătat cu degetul ca un credul naiv, luat în răs de semenii și pus în rândul netrebnicilor. Și într-un caz și în altul, integritatea lui morală e compromisă, nu există nici o soluție de a o salva în fața opiniei publice, atâta vreme cât el va continua să rămână logodnicul Mariei. În cele din urmă, Iosif alege soluția disperării; să o părăsească pe Maria în ascuns, fără nici o explicație, să-și piardă urma, să rămână fiecare cu destinul său. E un act de lașitate, într-adevăr, dar singurul care îl poate salva. Îl poate salva, desigur pe el. Dar cu Maria ce se va întâmpla? Ea va rămâne complet descoperită în fața

societății, căci nimeni nu va crede că logodnicul a părăsit-o fără pricini foarte evidente. Fecioara e pândită de o singurătate fără margini...

E adevărat că, în final, Iosif primește în vis revelația adevărului, se hotărăște să devină soțul legal al Mariei și să ia asupra sa, în fața oamenilor și a legii, Pruncul ce se va naște, ceea ce va face ca Acesta să fie numit îndeobște Fiul lui Iosif și al Mariei. La nivelul comun, faptul extraordinar nu poate gesta decât îmbrăcând veșmântul vieții comune. Fiul lui Dumnezeu își asumă condiția umană încă înainte de a se naște din Fecioara. Dar, până la acest final, câtă dramă! O dramă ce se născuse dintr-un singur cuvânt: **Fie!**

Nu avea să fie singura. Rânduiala Fecioarei Maria este aceea a unei maici îndurerate. Nașterea umilă din Betleem, spaima de Irod, pribegia în Egipt, singurătatea de după ieșirea lui Iisus la propovăduire, drumul Crucii, răstignirea Fiului sub propria ei privire, jalea îngropării, toate acestea sunt tot atâtea ascuțituri de sabie care trec prin inima ei. Toate, dintr-un singur cuvânt: **Fie!**

Maica Domnului pare tot atât de singulară și în ipostaza ei cerească. Nu e greu de înțeles de ce ea este „Mai cinstită decât heruvimii și mai mărită fără de asemănare decât serafimii”: aceștia, neavând trupuri, nu sunt supuși ispitei și căderilor trupești, dar Sfânta Fecioară, purtătoare de trup, i-a păzit curăția neîntinată și l-a păstrat ca pe un potir de aur lămurit în focul dumnezeiesc. Dar ea sălășluiește, totuși, undeva mai presus de îngeri, în spațiul unei eternități care este numai al ei. În cerul nostru creștin, totul e obștesc, sfinții sunt în cete, îngerii sunt în soboare, până și Dumnezeu e în Treime, numai Fecioara Maria este singură, ca un luceafăr de dimineață, plutind între soare și stele, așa cum luminează și păticea ei de pâine de pe discul proscomidierii. Totul dintr-un singur cuvânt: **Fie!**

Este Fecioara Maria o conștiință tragică? În ordinea omenescului, da. Dar ea este și purtătoarea unei ordini suprafirești, iar aceasta se face cu luciditate, cu o anume conștiință de sine. Cât timp trăiește pe pământ, misterul Mariei nu poate fi înțeles și acceptat de nimeni, dar ea „îl poartă în inima ei” ca pe o dulce povară. Nu este exclus ca episodul dramatic dintre ea și Iosif, povestit de evanghelistul Matei, ca și teama de o nelămurită curiozitate publică, să fi determinat vizita ei, de trei luni, la Elisabeta. Dar extraordinarul episod istorisit de evanghelistul Luca ne dă măsura conștiinței de sine a Sfintei Fecioare, poate că de abia acum dobândită deplin. Emoționanta întâlnire dintre cele două femei are dimensiunile unui poem ceresc. Elisabeta este cea care se simte deodată năvălită de Duhul Sfânt și are revelația Celui pe care Maria îl poartă în pânțe. Salutarea ei este, în același timp, și mărturisirea acestei revelații, ceea ce face ca răspunsul Mariei să capete o rezonanță de harpă cosmică. El este nu numai un rezumat al mesajului evanghelic, ci și prefigurarea unei apoteoze tragice, a faptului că ea, Fecioara, va fi fericită de toate neamurile ca rezultat al jertfei sale de a se smeri. Salutarea îngerului: „Bucură-te!”, de neînțeles în suita suferințelor Mariei, își dobândește acum înțelesul plenar. Lacrimile Mamei, vărsate din belșug de-a lungul a treizeci și trei de ani, sunt răscumpărate de bucuria lăuntrică a Fecioarei, căreia Puternicul i-a hărăzit mărire în veci. Urmare a unui singur cuvânt: **Fie!**

Oare este Maica Domnului chiar atât de singură?... Iată, ea tămâiază mormântul împreună cu femeile mironosițe, se bucură împreună cu ucenicii de învierea lui Iisus, tot împreună cu ei îi urmărește înălțarea la cer și, mai târziu, va trăi extazul Cincizecimii. Adormirea i-o cântă apostolii, trupul îi este ridicat la cer de către însuși Fiul ei. Toate acestea însă sunt evenimente. Deasupra tuturor este un fapt, și anume că Fecioara Maria, deși mai presus de îngeri, rămâne solidară cu noi, oamenii, și cu a noastră mântuire. Potrivit uneia din cântările Crăciunului, Nașterea Domnului a fost întâmpinată de fiecare cu câte ceva, ca o mărturie a participării la vrerea lui Dumnezeu; îngerii au trâmbițat cântări, cerul a pogorât steaua, magii au adus daruri, păstorii au venit cu închinarea, pământul a oferit peștera, iar noi, oamenii, am dat-o pe Fecioara Maria. Omenirea devine astfel născătoarea Născătoarei de Dumnezeu, genealogiile capătă sens și adâncime, ele mărturisind, pe de o parte, implicarea

dramatică a lui Iosif în smerenia Mariei, iar pe de alta, implicarea apoteotică a neamului omenesc în actul Întrupării. Maica Domnului plutește singulară undeva, în spațiul cerului creștin, dar în același timp ea este și rămâne împreună cu noi, căci prin ea ne-am rostit opțiunea pentru mântuirea prin Iisus și tot prin ea nădăjduim întru neputințele noastre. Poate că de aceea Maica Domnului ne și este atât de dragă. În vreme ce pentru Domnul Hristos avem un dublu sentiment, de iubire pentru Mântuitor, dar și de teamă pentru Judecător, pentru ea nu avem decât unul, cel de iubire, pentru aceea care niciodată nu ne va judeca, ci pururea se roagă pentru noi. În numele nostru, Fecioara Maria s-a rostit cândva în fața lui Dumnezeu: Fie! În numele ei, la rândul-ne, vom aștepta, prin rugăciune, o supremă rostire a lui Dumnezeu: Fie!”

Scurtă analiză:

- cuvântul de față este un *panegiric*, unul dintre cele mai frumoase din întreaga literatură omiletică românească;
- frumusețea literară însoțește permanent prezentarea evenimentului sfânt, iar argumentarea este copleșitoare;
- ne reține atenția, în chip deosebit, descrierea literar-omiletică (biblică) a dialogului dintre înger și Fecioara Maria, deodată cu finețea observațiilor asupra stărilor ei sufletești;
- cuvântarea reprezintă un exemplu fericit pentru oricare dintre predicatorii contemporani, sub toate aspectele: conținut, stil, limbaj etc.

† **Dr. Antonie PLĂMĂDEALĂ** (n. 1926), Mitropolit al Ardealului, cu activitate prodigioasă în sânul Bisericii, dar și remarcabil cărturar, membru al Uniunii Scriitorilor și al Academiei Române, predicator cu foarte mare audiență, autor de cărți de predici cu largă răspândire și utilizare⁶⁵. Predicile Î. P. Sale se caracterizează, în general, printr-o accentuată actualitate, atât sub aspectul conținutului cât și al formei de prezentare. Ele sunt presărate cu multe momente ilustrative, bine alese, din surse foarte diverse, cu preponderență din *Pateric* și *Viețile Sfinților*. Cărțile de predici ale Î. P. Sale sunt preferate și de către elevii și studenții teologi, care le utilizează frecvent pentru a răspunde obligațiilor ce le revin la cursurile, seminariile și examenele de Omiletică. Predica pe care o prezentăm aici este, credem, reprezentativă: ***Cei care „au râvnă pentru Dumnezeu, dar fără pricepere”***⁶⁶:

„După cum știm toți, lumea de astăzi e bântuită de probleme, e împărțită, și nu mai conțenește conflictele și neînțelegerile, înmulțindu-se de la o zi la alta. Se fac eforturi mari pentru a se ajunge la unitatea lumii, la înțelegere, la pace. În aceeași direcție fac eforturi mari și Bisericele creștine, pentru că nici ele nu au rămas toate credincioase mandatului pe care l-au avut de la Mântuitorul Iisus Hristos și anume, acela de a fi una, de a fi toți o Biserică, o credință, un Botez, de a avea toți aceeași credință în Dumnezeu, de a fi toți frați între noi, de a lucra și a ne ruga împreună, de a căuta împreună fericirea pe pământ și mântuirea în cer. După cum spune Sf. Pavel în Epistolele sale, unii, din iubire de dispută – și de slavă deșartă, din încredere prea mare în capacitatea lor de a tâlcui Scripturile, au rătăcit de la adevăr și așa, în decursul istoriei, Biserica cea una dintru început, întemeiată de Mântuitorul Hristos și propovăduită de Apostoli, s-a împărțit în mai multe fracțiuni.

⁶⁵ *Lumină din lumină. Predici*, Sibiu, 1985 (coordonator); *Tâlcuri noi la texte vechi*, Sibiu, 1989 (Ediția II-a, 1996, editura Axios SRL); *Cuvinte la zile mari*, Sibiu, 1989.

⁶⁶ Extrasă din vol. „*Tâlcuri noi la texte vechi*”, ed. II-a..., p. 200 - 207.

Primelor încercări de împărțire, Biserica le-a rezistat cu succes, în primul mileniu, organizând cele șapte sinoade ecumenice care au stabilit adevărurile de credință odată pentru totdeauna. Totuși, după aceea, la începutul mileniului al doilea, de la Biserica cea una s-a rupt o bună parte și anume partea apuseană, alcătuind Biserica Romano-Catolică, cu centrul la Roma. Mai târziu, la începutul sec. al XVI-lea, din Biserica Romano-Catolică s-a rupt altă fracțiune, ceea ce numim marile Biserici Protestante, în special cea Luterană – zisă și Evanghelică, – cea Calvină – zisă și Reformată, – și apoi și altele care continuă fracționarea și sfâșierea trupului lui Hristos până în zilele noastre.

În același timp, însă, în veacul nostru, în acest veac în care diviziunile din lume își caută soluția de regroupare într-o unitate de gândire socială și politică, gândire care să fie în stare să desființeze barierele, discriminările, decalajele de tot felul care produc săraci și bogați, liberi și sclavi spre a se ajunge la idealurile pe care le-a visat omenirea dintotdeauna, la libertate, egalitate și fraternitate, pentru oameni și popoare, – în acest veac, Bisericile s-au gândit și ele să dea un bun exemplu, încercând să-și refacă și ele unitatea cea dintâi.

Așa se face că acum, mai mult decât altădată, când direcția era spre împărțiri cât mai multe, spre alcătuiri de grupuri și dizidențe tot mai numeroase, în veacul nostru a început o mișcare inversă, o mișcare de refacerea unității creștinilor de pretutindeni, din toată lumea. În acest scop s-a creat Consiliul ecumenic sau Consiliul mondial al Bisericilor, care adună astăzi peste 300 de Biserici creștine, visând și lucrând pentru refacerea unității celei dintâi. În același scop s-au inițiat convorbiri, dialoguri bilaterale și multilaterale, simpozioane, conferințe. Noi, Biserica Ortodoxă Română, am început încă din 1935 un dialog cu Biserica Anglicană, încercând să netezim diferențele dintre noi. Dialogul mai continuă și azi. După al doilea război mondial, asemenea dialoguri au început cu Bisericile Vechi Catolice din Occident, cu Bisericile Ortodoxe Vechi Orientale și anume cu Biserica Coptă din Egipt, cu Biserica din Etiopia, cu Biserica din Asia Mică și din India.

S-a inițiat în același timp dialogul cu Bisericile Protestante. Acum, mai în urmă, s-a început și dialogul dintre Ortodoxie și cea mai importantă dintre marile Biserici creștine, ruptă din trupul mare al Bisericii primului mileniu la anul 1054, și anume cu Biserica Romano-Catolică.

Un lucru este important și pozitiv: că hotărârea spre unitate e mai prezentă în lumea creștină de astăzi, decât a fost oricând înainte, când, precum spuneam, tendințele erau de împărțire. Și noi, ortodocșii români, trăim laolaltă cu celelalte culte creștine, experiența căutării, și încercăm și pe plan local, să ajungem la unitate. Ne hucurăm ori de câte ori găsim puncte de convergență cu ceilalți frați creștini, tot așa cum ne întristăm ori de câte ori anumite grupuri creștine, din cele mai mărunte, în loc să urmărească unitatea, urmăresc dimpotrivă, în continuare, dezmembrarea. Caută pe toate căile să-i atragă pe creștinii noștri ortodocși de la dreapta noastră credință spre alte credințe, socotindu-se acești creștini rătăciți, acum, după aproape două mii de ani, mai buni interpreți ai Sfintei Scripturi și ai învățăturii Mântuitorului, decât au fost Sfinții Părinți și decât a fost Biserica întreagă de-a lungul a două mii de ani, de la Hristos până azi!

În Epistola care s-a citit astăzi, Sf. Pavel spune că există credincioși care „au râvnă către Dumnezeu, dar fără pricepere” (Romani 10, 2) și îi avertizează pe unii ca aceștia să-și canalizeze cu pricepere râvna lor către Dumnezeu pentru că, tot Sf. Pavel spusese corintenilor, că nu se încununează cel ce aleargă la întâmplare (I Cor. 9, 26). A avea râvnă cu pricepere înseamnă a-ți ordona gândirea și credința după criterii sigure, a nu lăsa nimic pe seama întâmplării. Tot ce se face la întâmplare, duce la rezultate întâmplătoare.

Ce înseamnă a avea râvnă către Dumnezeu cu pricepere?

– Înseamnă, în primul rând, a urma rânduielile cele statornicite de Biserica dintru început, și verificate de-a lungul a două mii de ani, până astăzi, ca fiind rânduieli bune;

– Înseamnă a urma ceea ce au crezut moșii și strămoșii noștri, credința în care au trăit și au murit ei până în zilele noastre;

– Înseamnă a urma acea Tradiție care a dus la unitatea noastră de credință și la unitatea noastră ca neam, de-a lungul istoriei, și care s-a verificat a fi credința cea dreaptă.

Noi, ortodocșii, am rămas dintru început până azi păstoriile dreptei credințe. Toți ceilalți, toate celelalte grupări care au apărut în istorie, de-a lungul secolelor, s-au rupt de la noi, de la dreapta credință, precum spunea Sf. Apostol Pavel, din dorința de dispute și de slavă deșartă, și din încrederea prea mare în felul personal de a interpreta Sf. Scriptură.

A avea râvnă către Dumnezeu cu pricepere, înseamnă, așadar, a urma învățătura cea dreaptă, lăsată și transmisă prin Biserică de-a lungul veacurilor tuturor creștinilor.

Învățătura noastră, pe lângă faptul că ne-a fost descoperită de Mântuitorul Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, răspunde și exigențelor gândirii corecte. Propovăduim o credință luminată, cu temeiuri puternice și sigure, în descoperirea dumnezeiască. Știm că viața vine de la Dumnezeu. În credința noastră Dumnezeu e autorul întregii creații și a ordinii din Univers, care ne minunează permanent și ne încredințează de Atotputernicia Sa. Pământul și toate planetele stau suspendate în Univers, călătoresc pe căi bine alese care le feresc de ciocniri între ele. Anotimpurile se succed într-o ordine uimitoare. Soarele nu uită să răsară niciodată și astfel zilele și nopțile alternează cu implacabilitate și, după ele, tot ritmul nostru biologic organizat într-o succesiune logică, trece de la epuizare la recuperare, de la muncă la odihnă și astfel suntem capabili să o luăm mereu de la început, reeditând minunea restaurării noastre în fiecare dimineață, așa cum se restaurează pădurile primăvara, după o iarnă de somn.

Nu poate exista ordine fără Cineva care s-o facă. Această convingere ne întărește credința în Dumnezeu. Din nimic nu apare nimic. Principiul e vechi de când lumea și nimeni n-a spus până acum că n-ar fi logic. Credința noastră este luminată. Ea se vrea și se ține între limitele gândirii sănătoase, aceea pe care ne-a predat-o Sf. Scriptură și Sf. Tradiție prin Biserică.

Un învățat francez din sec. XVII, matematician și fizician, Blaise Pascal, spunea că logica cea mai simplă ne îndrumă spre credință, ca fiind mai folositoare pentru destinul nostru veșnic decât necredința. Pascal propunea un fel de pariu spunând: Eu mă simt mai sigur să pariez pe existența lui Dumnezeu, decât pe inexistența Lui, și iată de ce:

Întâi: dacă nu există Dumnezeu, și cred, nu mi se va întâmpla nimic. Mor și, o dată cu moartea s-a sfârșit totul;

Doi: dacă nu există Dumnezeu și nu cred, de asemenea nu mi se va întâmpla nimic. O dată cu moartea s-a sfârșit totul;

Dar, trei: dacă există Dumnezeu și nu cred, atunci am pierdut totul;

Și, patru: dacă există Dumnezeu și cred, atunci am câștigat totul.

Nu este deci mai logic să pariez pe existența lui Dumnezeu, decât pe inexistența Lui?

Evident, nu pentru aceasta credem noi în Dumnezeu. Nu pe baza unui astfel de pariu ne-am făcut creștini. Dar, fără îndoială, și acest pariu își are forța lui.

Unii ar putea zice: aceasta este o credință interesată, nu una adevărată. O credință din frică, nu din liberă alegere. S-au și adus aceste obiecții pariului lui Pascal. Dar de ce să nu fim interesați? Și de ce să nu ne fie frică? „Frica de Dumnezeu este începutul înțelepciunii”, spune psalmistul (Ps.110, 10). Locurile în care Scriptura recomandă această frică sunt nenumărate. Dar să observăm: ea este doar începutul, și al înțelepciunii, și al cunoașterii (Proverbe I, 7). Ea se transformă apoi în „Duh de putere” sufletească (Tit I, 7), și dragoste „în care nu mai este frică, căci dragostea izgonește frica” (I Ioan 4, 1). De aceea un sfânt nevoitor în cele duhovnicești a socotit că a ajuns la măsura cea adevărată, numai atunci când a putut spune: „De acum nu mă mai tem de Dumnezeu, ci Î-l iubesc” (Antonie cel Mare, n. n.). Așa că oricât de utilitarist ar putea părea pariul lui Pascal, nu avem nici un temei ca să nu-l luăm în serios, de vreme

ce
l-a prins în logica lui chiar pe un Pascal!

Noi credem că Dumnezeu a sădit în inimile noastre credința. Credința vine de la Dumnezeu. Dar ea, precum spuneam, trebuie să fie luminată, trebuie să fie o „credință cu pricepere”. Credința noastră ortodoxă este o credință luminată. De ce? Pentru că ea ne ajută să ne înțelegem destinul pământesc și ceresc, nu ne oprește să trăim în societate, ba, dimpotrivă, ne îndeamnă să ne integrăm în societate împreună cu toți frații noștri, să contribuim împreună la o viață mai bună, mai fericită aici pe pământ, pentru ca să ne-o pregătim și pe cealaltă din ceruri. Credința nu ne îndeamnă la izolarea de societate și de toți frații noștri, oameni de pretutindeni, ci dimpotrivă, ne îndeamnă la muncă, să ne preocupăm de știință, de cultură, și de civilizație, de artă, de tot ceea ce poate face bucuria și fericirea oamenilor, de tot ceea ce poate promova dezvoltarea spiritului omenesc de ceea ce poate antrena mintea omenească spre creațiile cele mai înalte, impunând doar o singură restricție: tot ce crează să fie în folosul oamenilor și nu împotriva lor.

Și ce înseamnă oare a avea râvnă pentru Dumnezeu dar cu nepricepere?

Toate tendințele centrifuge de rupere de la Biserica cea una sunt nepricepere, nepriceperea celor care nu mai înțeleg rostul Bisericii și o înlocuiesc prin cel puțin o mie de altfel de Biserici, fiecare pretinzându-se unica adevărată. Nu mai înțeleg rostul preoției cea întemeiată de Iisus Hristos prin Apostoli și au ajuns să-l înlocuiască prin altfel de preoți, autoinvestiți, de cel puțin o mie de feluri, fiecare pretinzându-se a fi cel adevărat, în cel mai autentic spirit antibiblic, pentru că în Biblie se blamează toți cei care se vor ai lui Apollo, ai lui Chefa etc. adică ai altor învățători decât Hristos, rupându-se din unitatea Bisericii lui Hristos, cea una (v. I. Cor. 3, 5 - 23). Preoților investiți de Hristos și de Apostoli li s-a dat puterea de a lega și dezlega: „Tot ce veți lega și veți dezlega pe pământ va fi legat și dezlegat în ceruri”. Numai lor și tot lor li s-a poruncit: „Mergând, propovăduiți, botezând pe toți în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh...”

Toate acestea sunt Taine instituite de Mântuitorul Hristos. Cei care nu mai vor să le priceapă, care nu mai vor să creadă în ele, crezând că au descoperit o altă modalitate de înțelegere a Scripturii, acum, după două mii de ani, în ciuda faptului că de două mii de ani, Biserica a crezut într-un anumit fel și ne-a transmis așa cum trebuie învățătura Mântuitorului, toți aceștia au râvnă către Dumnezeu, dar cu nepricepere, și nu se vor bucura de primirea în curțile Domnului.

Ei pretind că au credință, și poate au, dar au credință fără minte, fără rânduială, fără pricepere, de aceea lor li se aplică adesea cuvântul acela cu nume de ocară: obscurantism! Fiindcă mulți dintre ei învață că trebuie să ne retragem din lume, că „lumea” e numai păcat; că tot ce e „lumesce” e diavolesc, ca și cum ei n-ar fi în lume și ar putea trăi în afara ei. Unii ne îndeamnă să nu mai muncim, să nu mai luăm parte la nimic din ceea ce se întâmplă în lume, ca și cum nu am avea familie, ca și cum nu am trăi în niște condiții materiale date, în mijlocul cărora Dumnezeu ne-a dat poruncă să trăim.

Nu noi am creat lumea aceasta și nici diavolul, ca să fie rea, Dumnezeu a creat-o și ne-a așezat în ea așa cum a creat-o El și „a văzut că e bună”, cu rânduilele ei de tot felul (Geneză 1, 31). Dumnezeu a făcut ca să trăim în orașe, în sate, cu străzi, cu fabrici, cu brutării. Oare de ce unii ca aceștia care ne îndeamnă să nu ne implicăm în viața lumii, nu refuză nici pâinea coaptă de alții, nici lumina fabricată de alții, nici hainele fabricate de alții! Vor doar să ia, dar să nu dea nimic. E un fel de a justifica religios lenea și boala sufletului și a minții lor! Dumnezeu a creat lumea cu toate bunurile ei ca să ne bucurăm de ele, să muncim, să le desăvârșim și să le înmulțim, să contribuim astfel la o viață comună cât mai fericită, mai completă, desăvârșită.

Dumnezeu ne-a dat toate aceste bunuri, ca și viața. De aceea, trebuie să primim tot ce ne-a dat El. Ni le-a dat ca să le desăvârșim și să ne desăvârșim: „Fiți desăvârșiți!” (Matei 5,48). Talantul trebuie înmulțit (Matei 25, 24 - 30).

Cei care nu fac așa, aceștia sunt cei care au râvnă pentru Dumnezeu, dar fără pricepere. Tot fără pricepere e și goana lor după pradă: să rupă din turma creștină cea adevărată cât mai mulți, să-i scoată din unitate, să-i dezbine. În timp ce Bisericile mari și-au dat seama de greșelile

lor din trecut și caută acum unitatea, aceștia umblă mereu să împartă și să înmulțească „bisericiuțele”, grupulețele lui cutare și ale lui cutare! Să nu fim dintre aceștia.

Mai sunt și printre drepții noștri credincioși unii care se lasă atrași spre unele obiceiuri marginale Bisericii. Dvs. ați auzit desigur că atunci când vă duceți la spovedanie, preotul citește mai întâi o rugăciune, și-n rugăciunea aceea este și-un text care cere iertare lui Dumnezeu pentru credincioșii care au fost la vrăjitoare sau la descântătoare ș.a.m.d.

În popor, care adesea face dovada unei înțelepciuni superioare, se zice despre unii ca aceștia că „lucrează cu necuratul”. Aceasta nu e credință în Dumnezeu, cu pricepere, dimpotrivă, e fără pricepere.

Să ne rugăm lui Dumnezeu potrivit rânduielilor noastre tradiționale, și el va asculta rugăciunile noastre, fără să fim nevoiți să ne ducem la astfel de intermediari care totdeauna sunt dubioși și care, cu adevărat fac parte din categoria ce ține de obscurantism, adică de o credință întunecată, căci acesta e tâlcul cuvântului: credință neluminată, fără pricepere.

Să rămânem fideli Bisericii noastre Ortodoxe, aceea care păstrează de milenii credința cea adevărată, și care, aici pe pământul nostru românesc a păstrat și unitatea neamului nostru, căci toți cei care se rup de la credința noastră sfârșesc într-un fel sau altul prin a se rupe și de unitatea neamului românesc. S-au legat de stăpânii care nu s-au născut și n-au crescut în tradițiile noastre, care au alți strămoși decât ai noștri, s-au legat de alți conducători decât conducătorii noștri religioși, deși Sf. Apostol Pavel ne aduce aminte mereu în Epistola întâi către Corinteni: „Nu se poate pune altă temelie decât cea pusă, și care este Hristos”. Pe Imeneu și pe Alexandru, Sf. Apostol i-a dat satanei (I Tim. 1, 19-20). E o sentință foarte aspră: adică să fie despărțiți de Dumnezeu, de viața veșnică, să meargă la iad!

Tot Sf. Pavel, în Epistola către Tit. spune despre unii ca aceștia: „De omul eretic, după o sfătuire sau două, te ferește, știind că s-a răzvrătit unul ca acesta și păcătuiește, fiind singur de sine osândit” (Tit. 3, 10-11). Și mai înfricoșător este un alt cuvânt al Sf. Pavel în Epistola către Evrei: „E cumplit lucru să cazi în mâinile Dumnezeului celui viu” (Evrei 10, 31). Cine vor fi aceștia care vor cădea astfel? Cei care propovăduiesc un Dumnezeu care nu este cel adevărat, Tatăl nostru, cei care propovăduiesc un Dumnezeu după mintea lor, cei care Îl falsifică, ereticii, schismaticii, cei care învață „altminterlea și nu urmează cuvintele cele sănătoase ale Domnului nostru Iisus Hristos și învățătura cea cuvioasă” (I Tim. 6, 3) a Bisericii.

Cine urmează Biserica, „stâlpul și temeliala adevărului”, acela are poate milostivirea lui Dumnezeu și de viață fericită aici și dincolo, pe care să ne-o dea Dumnezeu tuturor, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.”

Scurtă analiză:

- predica de față se înscrie în șirul predicilor tematice misionare, așa cum sunt majoritatea din volumul citat;⁶⁷
- după chiar sfatul autorului, dat în prefața volumului, această predică (ca de altfel toate), nu trebuie considerată un model, ci o sursă de inspirație; ea depășește, însă, cu mult nivelul unui simplu material informativ: pasaje întregi se constituie în argumentări și ilustrări efective, posibil de reprodus întocmai, îndeosebi de către predicatorii începători, care nu au încă experiență în formulări proprii asupra acestui subiect;
- tema este cât se poate de actuală și opinăm, în consecință, a fi reluată aprox. o dată în fiecare an, la fiecare parohie; reținem stilul direct, precis, totodată efortul de a da definiții limpezi, acolo unde cazul o cere (de ex.: *A avea râvnă către Dumnezeu cu*

⁶⁷ Cea de față a fost rostită în Catedrala Ortodoxă din Sibiu, la 11 iulie 1983, op. cit., p. 200.

pricepere, înseamnă, așadar, a urma învățătura cea dreaptă, lăsată și transmisă prin Biserica de-a lungul veacurilor tuturor creștinilor...).

Arhim. TEOFIL PĂRĂIAN (n. 1929) este duhovnic al Mănăstirii Sâmbăta de Sus, jud. Brașov. Orb din naștere, părintele Teofil impresionează prin vasta cultură teologică acumulată, totodată prin ascuțimea minții și profunzimea răspunsurilor la întrebările ce i se pun. S-a remarcat în ultimii ani la diferite conferințe organizate în special de ASCOR, prin claritatea expunerilor și vioiciunea replicilor date în dialogurile de la finele întâlnirilor. Este un vorbitor fascinant, atât la Amvon, cât și la conferințe, televiziune, radio, sau alte prilejuri. A publicat un număr însemnat de predici, dintre care am selectat **Doi într-unul**⁶⁸ (Cuvânt la Cununie):

Din învățăturile sfinte ce s-au rostit astăzi, anume pentru voi, să luăm aminte, în chip deosebit, la cuvintele Sfântului Pavel din Apostolul cununiei: „Va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa și se va lipi de femeia sa și vor fi amândoi un trup”. Ce trebuie să înțelegem de aici?

„De aceea va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa și se va lipi de femeia sa și vor fi amândoi un trup” (Efeseni 5, 31)

Înainte de căsătorie tinerii fac parte din familia în care au venit pe lume. Din clipa în care se căsătoresc, ei pun începutul unei alte familii, întemeiază propria lor familie. Începutul pe care îl fac cei doi, care se cunună, înseamnă în primul rând o desprindere din vechea lor familie. Căci zice Apostolul: „Va lăsa pe tatăl său și pe mama sa”. Dar acest început înseamnă, în același timp, și întemeierea unei alte familii, deoarece cu binecuvântarea lui Dumnezeu omul care lasă pe tatăl său și pe mama sa și se lipește de femeia sa, cu care formează „un trup”: „Se va lipi de femeia sa și vor fi amândoi un trup”.

Unirea dintre bărbat și femeie într-un singur trup, înfățișează în lumea văzută unirea dintre Hristos și Biserica Sa. Biserica în gândirea Sfântului Apostol Pavel este trupul lui Hristos, iar Hristos este capul Bisericii; precum între cap și trup este o unitate de nedespărțit, la fel și între soț și soție trebuie să fie aceeași strânsă legătură, fiecare fiind dator unul față de altul cu iubire jertfitoare. Când acestea se împlinesc întocmai, atunci familia este o arătare a legăturii dintre Hristos și Biserică și, deci, ea este ocrotită și sfințită de către însuși Mântuitorul nostru. Dovada unirii și a iubirii părinților sunt copiii cu care îi binecuvântează Dumnezeu.

Dar unirea dintre soți nu se realizează de la sine, ci ea trebuie susținută de voința celor ce se însoțesc și trebuie ajutată de darul lui Dumnezeu. Adevărata unire este „în Hristos” și „prin Hristos”, este în „numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh”. Ea este prin harul Sfintei Taine a Cununii, care se adaugă la voința celor ce caută „unirea credinței și împărtășirea Sfântului Duh” și sunt gata să-și dăruiască toată viața lor lui Hristos-Dumnezeu.

N-a fost luat întâmplător „trupul” drept „chip al unirii” dintre soți, ci aceasta s-a făcut cu bun rost, de vreme ce în trup sunt mai multe lucrări care se înfăptuiesc de câte două organe. Astfel, de pildă, în trup avem doi ochi și o singură vedere; avem două urechi și un singur auz; avem două nări și un singur miros; două mâini avem, pentru un singur pipăit și pentru o singură lucrare; avem două picioare și numai un mers. Așa trebuie să fie uniți și soții, într-o singură gândire și lucrare, după cum cei doi ochi sunt uniți într-un singur văz, cele două urechi într-un singur auz, cele două mâini într-o singură lucrare și cele două picioare într-un singur mers.

⁶⁸ *Culegere de predici (Cuvântări la cununii și înmormântări), Timișoara, 1984, p. 29-30.*

Cinstiți miri, e potrivit să aveți în minte gânduri de acestea, bineștiind că toate ale noastre pornesc de la gând și se împlinesc mai întâi în gând. Purtați în mintea voastră gânduri ca cele ce vi le-am înfățișat mai înainte, ca să puteți avea în viața voastră lucrări la fel cu gândurile pe care le duceți în minte. Aceasta cu atât mai mult cu cât știm cu toții că înaintea oricărui bine merg gândurile cele bune, prin care se înlătură din minte gândurile rele.

Fiți uniți între voi, gândind și lucrând la fel. Surpați din mintea voastră orice gând care ar încerca să vă strice unirea, pentru că „ceea ce a unit Dumnezeu, omul să nu despartă!”. Fiți încredințați că sunteți uniți prin darul și puterea lui Dumnezeu, cu voia lui Dumnezeu și spre lauda lui Dumnezeu. Să țineți la această unire și dați pentru ea mărire Preasfintei Treimi, făcând bucurie părinților voștri, care se roagă pentru voi și cinstindu-vă nașii, care așteaptă de la voi să trăiți înțelepțește.

Dumnezeu să vă ajute să fiți una. Maica Domnului să vă ocrotească. Toți sfinții să fie ajutători ai unirii voastre cea întru Domnul.

Scurtă analiză:

- avem, așadar, o pareneză la un moment de bucurie, cu o temă de mare actualitate: *unitatea (comuniunea) dintre soț și soție;*
- apreciem dimensiunile *realiste* ale cuvântării: poate fi rostită întocmai, chiar și celor mai „grăbiți” miri (să ajungă la fotograf, la masă etc., cum adesea auzim astfel de „motivări”);
- ne surprinde plăcut preocuparea unui călugăr pentru o astfel de cuvântare, acest lucru confirmând, de fapt, importanța Tainei Cununii;

Arhim. Veniamin MICLE (n. 1939), duhovnic al Mănăstirii Bistrița (Vâlcea), fost profesor la Seminariile din Craiova și București, remarcabil predicator, a îmbogățit literatura Catehetică-Omiletică românească cu studii de valoare excepțională, tipărite în două cărți: *Inițieri catehetice*⁶⁹ și *Trepte spre Amvon*⁷⁰. Prin aceste studii, părintele Micle se dovedește a fi unul dintre cei mai buni specialiști în domeniu catehetic și omiletic, comparabil cu oricare dintre profesorii universitari.

Pentru analiza noastră propunem o *Meditație: Rugăciunea de cerere, oglindă a sufletului credincios*⁷¹:

„Una din podoabele spirituale care înfrumusețează sufletul credinciosului este rugăciunea. Ea se înalță ca tămâia binemirositoare către Dumnezeu, pentru că sufletul simte nevoia adâncă de a se îndrepta către Făcătorul cerului și al pământului căruia să-i descopere durerile, bucuriile și aspirațiile sale morale și spirituale.

Rugăciunea s-a născut o dată cu omul, potrivit mărturiei transmise de Sfânta Scriptură. Pe primele ei pagini citim despre Cain și Abel, care au zidit altar, au adus jertfă și rugăciune lui Dumnezeu, simțindu-se dependenți de Creatorul lor. Avraam, strămoșul poporului ales, prin rugăciunile sale a vindecat pe Abimelec, regele din Gherara și pe soția lui (Facerea 20, 17). Ana, femeia lui Elcana din Efraim, „s-a rugat Domnului cu sufletul întristat și a plâns amarnic” (I Regi I, 10), ca să o binecuvânteze cu nașterea unui copil. Iar proorocul Ieremia îndemna poporul zicând: „Căutați binele țării... și rugați-vă Domnului pentru ea, că de propășirea ei atârână și fericirea voastră” (Ieremia 29, 7)

⁶⁹ București, 1993, 160 p.

⁷⁰ București, 1993, 256 p. Vezi și Pr. V. GORDON, *Recenzie la cele două cărți*, în B.O.R. 10-12/1993, p. 211-214.

⁷¹ Din "Glasul Bisericii" Nr. XXXVI, 1977, nr. 1-3, p. 79 - 83.

În Noul Testament avem model de rugăciune pe Iisus Hristos. Din tinerețe, Îl vedem alături de părinții Săi mergând la templul din Ierusalim ca să se roage, iar în timpul dumnezeieștii Sale activități, Sfintele Evanghelii ni-L prezintă rugându-se de nenumărate ori, fie retras pe munte (Matei 14, 23), fie la mormântul lui Lazăr (Ioan 11, 41-42), fie în Grădina Ghetsimani, unde „a căzut cu fața la pământ, rugându-se” (Matei 26, 39), fie pe cruce, când plin de răni și batjocorit se ruga pentru cei ce-L chinuiau: „Părinte, iartă-le lor, că nu știu ce fac” (Luca 23,34)

S-a rugat Sfânta Fecioară Maria, s-au rugat Sfinții Apostoli, ierarhii, mucenicii și cuviosii; s-au rugat moșii și strămoșii noștri, ne rugăm și noi în sfintele biserici sau în casele noastre. Credinciosul nu poate trăi fără rugăciune. Ea îmbărbătează pe cel deznădăjduit, ridică pe cel căzut, mângâie pe cel întristat, întoarce pe păcătos la pocăință, îmblânzește pe cel aspru și potolește pe cel pătimaș. Prin ea intrăm în convorbire tainică cu Dumnezeu, de aceea, a și fost numită: „Convorbirea omului cu Dumnezeu” (Evagrie Ponticul), „petrecerea și unirea făpturii cu Dumnezeu” (Sfântul Ioan Scărarul), precum și „scară către cer”, „cheia cerului”, și „zăvorul păcatului”.

Cu toate că rugăciunea este atât de răspândită, totuși, mulți constatăm cu durere, și de multe ori cu deznădejde, că Dumnezeu nu ne îndeplinește întotdeauna rugăciunile noastre. Explicația ne este dată de Sfântul Apostol Pavel, prin cuvintele adresate romanilor: „Nu știm să ne rugăm cum trebuie” (Romani 8, 26).

După învățătura noastră ortodoxă, rugăciunea este de trei feluri: de cerere, de laudă și de mulțumire. Rugăciunea de cerere este întemeiată pe nădejde, rugăciunea de laudă este întemeiată pe credință, iar rugăciunea de mulțumire este întemeiată pe iubire, astfel, la temelia rugăciunii stau cele trei virtuți teologice.

Cea mai răspândită este rugăciunea de cerere după cum vedem și din pericopa Evangheliei din duminica a XXIII-a după Rusalii. În cuprinsul ei găsim cinci rugăciuni către Mântuitorul nostru și toate sunt de cerere. Se roagă omul demonizat, se roagă duhurile necurate, se roagă mulțimea din ținutul gherghesenilor și, din nou, se roagă omul demonizat care acum era eliberat de sub stăpânirea satanei.

Ne vom opri puțin asupra cererilor cuprinse în rugăciunile lor, ca să învățăm și noi, din exemplul lor ce se cuvine să cerem în rugăciunile noastre, și să ne cunoaștem mai bine starea sufletească, bună sau rea, după conținutul cererilor adresate lui Dumnezeu.

Sf. Evanghelist Luca ne istorisește că Iisus Hristos a fost întâmpinat de un om care avea demon și locuia printre morminte. El era victima celei mai crunte suferințe împotriva căreia nu exista nici un leac, afară de puterea divină a Mântuitorului Hristos. Nu era vorba numai de o suferință fizică, ci de una morală mult mai mare. Demonul îi pervertise adevărata simțire, gândire și voință. El nu mai vedea pe semenii săi în lumina adevăratei frumuseți umane pentru că avea privirea diavolului, a păcatului, a fărâdelegii, a întunericului. El nu putea suferi nici pe Iisus Hristos pentru că există și o reacție firească a păcatului împotriva sfințeniei, precum există și o reacție firească a sfințeniei împotriva păcatului. Păcatul nu poate suferi virtutea. El vrea ca totul să fie minciună, imoralitate și întuneric. El se ridică cu toată furia împotriva luminii. Această reacție a izbucnit și în sufletul demonizatului văzând pe Iisus, „lumina lumii”, apropiindu-Se de întunericul ce-l cuprinsese. Rugăciunea este identică cu sufletul său: „Rogu-Te, nu mă chinui”. Nu mă smulge din mizeria în care mă aflu, întunericul e pentru mine a doua natură. Rugăciunea aceasta este tragică, dureroasă, care ne trezește compătimire față de această ființă nenorocită, în sufletul căreia Iisus Hristos, blândețea desăvârșită, se reflectă ca un chinuitor.

Sfintele Evanghelii ne arată că și demonii se roagă. Constrânși de împrejurări, demonii ieșiți din omul vindecat adresează lui Iisus două rugăciuni de cerere. În prima „Îl rugau pe El să nu le poruncească să meargă în adânc”. Este rugăciunea izvorâtă din știința că, în adâncul iadului îi așteaptă pedeapsa cauzată de răzvrătirea împotriva Domnului. Ei se roagă numai

pentru interesul lor. Este un model de rugăciune egoistă, izvorâtă din adâncul unei ființe care nu vrea să știe de nimeni, care ignoră creatura văzută și nevăzută, care neagă cerul și pământul.

Văzând milostivirea lui Iisus, care avea putere să-i trimită în iad dar nu-i trimite, demonii îi adresează a doua rugăciune: „să le îngăduie să intre în turma de porci”. Din această cerere ne convingem și mai bine care sunt preocupările și intențiile diavolului. Din gândirea biblică, în general, turma de porci reprezintă treapta cea mai de jos a degradării morale. Fiul risipitor, în ultima stare a decadenței sale, ajunge păzitor de porci (Luca 15, 11-32). Mântuitorul Hristos sfătuiește pe ucenicii Săi să nu arunce mărgăritarele înaintea porcilor ca nu cumva să le calce în picioare și, întorcându-se să-i sfâșie (Matei 7, 6). Din cererea pe care diavolii o fac lui Iisus se vede că le place să locuiască acolo unde este decadență și mizerie morală. Dar ei mai doreau să intre în turmă, știind că aceste animale nu-i vor suferi și se vor arunca în mare provocând pagubă materială gherghesenilor. Acesta este un model de rugăciune de cerere cu scopul săvârșirii răului, dar să nu uităm că este izvorâtă din inimă de diavol.

Altă rugăciune de cerere, cuprinsă în pericopa Evangheliei de care v-am amintit, este adresată lui Iisus de către gherghesenii care „L-au rugat... să plece de la ei”. Ce i-a determinat pe acești oameni care văzând pe semenul lor „îmbrăcat și întreg la minte, șezând jos la picioarele lui Iisus” (Luca 8, 35), să renunțe la mulțumire și la recunoștință și să-L roage să plece de la ei? În sufletul lor nu are nici un ecou pozitiv vindecarea unui om și încredințarea lui societății și familiei sale. Omul nu are nici o valoare în fața lor. Rugăciunea li se aseamănă cu a demonizăturii. El rugase pe Iisus să nu-l chinuiască. Aceștia, fiind mai mulți, au curajul să-L alunge de la ei. Este tot un model de rugăciune care nu a cunoscut încă lumina dumnezeiască, care nu a gustat dulceața harului divin care izvorăște dintr-o conștiință încă întunecată de păcat.

„Iar bărbatul din care ieșiseră demonii Îl ruga să rămână cu El”. Este a doua rugăciune săvârșită de aceeași persoană care puțin mai înainte se rugase: „Rogu-Te, nu mă chinui”. Cum se poate schimba un om atât de profund, cum putem înțelege pe acest om care văzuse în Iisus un chinuitor, iar acum nu voiește să-L părăsească, ci se roagă insistent să-l accepte în preajma Lui? Îndată ce Iisus i-a curățit sufletul de întunericul demonic, privirea lui s-a schimbat, simțirea lui a devenit alta, gândirea lui s-a înnoit. Întreaga lui ființă dorea să rămână în preajma lui Iisus, pentru că el devenise o făptură nouă. Puterea dumnezeiască curățise de pe sufletul lui cea mai mică pată de întuneric. Prin el pătrundeau acum razele luminii divine.

Cu ochii sufletului său curat, omul eliberat de puterea diavolului vedea pe Iisus Hristos în adevărata Lui lumină, vedea în El pe Fiul lui Dumnezeu cel Unul-Născut, care din nemărginita Sa dragoste față de omenire, a venit pe pământ să aline suferințele, să vindece lepra și epilepsia, să dea orbilor lumină și surzilor auzire, să alunge demonii și să învie morții. Numai în această lumină a reușit să rostească o adevărată rugăciune de cerere. El cere un singur lucru: să rămână cu Iisus. Între el și Iisus s-a format o comuniune deplină, nimic nu-l mai putea dezlipi de El.

Iisus Hristos i-a primit rugăciunea răsplătindu-l cu cel mai mare dar, prin trimiterea la propovăduire „Întoarce-te în casa ta și spune cât bine ți-a făcut ție Dumnezeu.” Prin aceasta îi ridică la înalta misiune de apostol al cuvântului lui Dumnezeu, de vestitor al faptelor pe care le-a văzut săvârșite de Hristos.

Din aceste rugăciuni de cerere vedem că ele oglindesc starea sufletească, nivelul de sfințenie, de desăvârșire al celui ce se roagă, dar învățăm și ce trebuie cerut în rugăciunile noastre. În ele nu trebuie să avem în atenție numai persoana noastră, interesul nostru, care adesea sunt rupte de voința lui Hristos. Noi să cerem mai întâi să fim cu Hristos și atunci vom dobândi totul. „Căutați mai întâi împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui și toate acestea se vor adăuga vouă.” (Matei 6, 33). În rugăciunile noastre să cerem ca cele de folos, Dumnezeu să le dăruiască tuturor. Să cerem ceea ce Iisus ne-a învățat în Tatăl Nostru: pâinea noastră cea de toate zilele, iertarea greșelilor noastre, să nu ne ducă în ispită, să ne mântuiască de cel rău. Să cerem ceea ce ne învață Sfânta Liturghie: pace la toată lumea, bunăstare sfintelor lui Dumnezeu, biserici și unirea tuturor.

Chiar dacă nu-L înțelegem pe Iisus Hristos în toată măreția Sa dumnezeiască, chiar dacă nu reușim să-L vedem în toată strălucirea Sa din cauza păcatului care ne acoperă ochii sufletului, nu trebuie să-L considerăm un chinuitor, ca îndrăcitul din Evanghelie. Să nu credem că El vine să ne tulbure existența noastră, să ne împiedice în realizarea personalității noastre, să nu cerem, ca demonii să ne împlinească numai interesele noastre și să ne ajute să facem rău semenilor noștri; să nu cerem, ca locuitorii din ținutul gherghesenilor, să plece de la noi, pentru că nu ne-a împlinit dorințele noastre, ci cu inimă smerită, curată și bună, să-i cerem să rămânem lângă El, că El este lumina, viața și mântuirea noastră. Amin.”

Scurtă analiză:

- textul de mai sus nu poate fi catalogat ca text propriu-zis de predică, de aceea termenul de „meditație” este mai potrivit; reprezintă, însă, un material „de-a gata” pentru o predică tematică-morală despre rugăciune, pentru tâlcuirea evangheliei cu vindecarea îndrăcitului din ținutul Gherghesenilor;⁷²
- se observă în acest material logica profesorului și dexteritatea cercetătorului, ambele attribute aparținându-i, cu prisosință, părintelui autor;

Pr. Prof. Dr. Sebastian ȘEBU (n. 1941), titular al catedrei de Omiletică și Catehetică al Facultății de Teologie din Sibiu (din anul 1983), cu o teză de doctorat asupra predicii protestante (*singurul studiu omiletic comparativ ortodoxo-protestant, din literatura românească de specialitate*)⁷³, cu numeroase alte studii omiletice publicate în revistele bisericești⁷⁴. În predici, părintele Șebu utilizează un limbaj precis, direct, simplu, fără divagații obositoare. Acest stil de abordare face ca predicile să atragă și să convingă.

Exemplificăm printr-un necrolog: *Râvna pentru cele sfinte* (Cuvânt la înmormântarea unui episcop)⁷⁵.

„Împăratul și profetul David avusese în viața lui o dorință arzătoare: aceea de a clădi **„Râvna casei Tale m-a mântuit”** Psalmul 68, 11) lui Dumnezeu un locaș de închinare, un templu măreț, pe măsura măreției lui Dumnezeu, pentru că în credința și conștiința lui era încredințat de fericirea pe care cineva o poate gusta în casa lui Dumnezeu, rugându-se și slujind Creatorului a toate. „Una am cerut de la Domnul – mărturisește el – să locuiesc în casa Domnului toate zilele vieții mele, ca să văd frumusețea Domnului!” (Psalmul 26, 7-8). Dar Dumnezeu nu l-a găsit vrednic de împlinirea acestei dorințe, pentru că cel care vrea să slujească lui Dumnezeu trebuie să fie neprihănit, să aibă inima și conștiința curată. De aceea ultima parte a vieții împăratului David a fost stăpânită de suspiciunea inimii sale care exclama: „Râvna casei tale m-a mântuit” (Psalmul 68, 11).

Cu zidirea și împodobirea primului templu al Vechiului Testament a fost încredințat fiul lui David, împăratul înțelept Solomon, iar la îngrijirea și întreținerea lui a chemat și ales Dumnezeu numai pe membrii uneia din cele 12 seminții ale poporului evreu, anume seminția lui Levi. Toate

⁷² Duminica a 23-a după Rusalii (Luca 8, 41-56);

⁷³ *Preocupări și orientări în predica protestantă contemporană din Germania apuseană*, "Mitropolia Ardealului", 4-6/1980, p. 299-498.

⁷⁴ Dintre care cităm: *Forma și conținutul predicii creștine în primele trei veacuri*, S.T. 3-4/1967, p. 206-221; *Principii omiletice în predica Fericitului Augustin*, în M.A., 7-8/1968, p. 544-560; *Propovăduirea Evangheliei în Biserica românească din Transilvania*, în volumul "Contribuții transilvănene la teologia ortodoxă", Sibiu, 1988, p. 184-209.

⁷⁵ Din vol. *Culegere de predici* (Cuvântări la cununii și înmormântări), Editura Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1984, p. 211-216.

celelalte aveau numai datoria de-a aduce la templu jertfe pentru iertarea păcatelor lor. Deci, iată că în Vechiul Testament era un privilegiu ca cineva să zidească, să întrețină și să poartă grijă pentru casa Domnului, privilegiu dat direct de Dumnezeu prin chemarea și alegerea unei singure seminții.

În Noul Testament, Fiul lui Dumnezeu întrupat, Iisus Hristos, a extins acest privilegiu asupra tuturor credincioșilor dornici de mântuire, care îi sunt atașați și ascultă poruncile Lui, pentru că El a venit în lume ca pe noi toți să ne ridice din păcat, să ne ducă la Tatăl nostru cel ceresc pentru ca toți să gustăm din fericirea de a fi împreună cu Dumnezeu. Iisus Hristos ne-a învățat că în fața lui Dumnezeu toți suntem egali și toți trebuie să ne comportăm ca frați întreolaltă, iar ca supremă lege de urmat ne-a fixat porunca care să guverneze în relațiile noastre cu Dumnezeu, cu Biserica Sa, cu semenii noștri.

Porunca iubirii a fost corect înțeleasă și transpusă în viață de Apostolii Mântuitorului, de creștinii adevărați din toate timpurile, dar mai ales de cei din primele veacuri ale istoriei creștine. În cartea Faptele Apostolilor în care ni se relatează evenimente din primul secol al Bisericii creștine, ni se face cunoscut că primii creștini jertfeau totul pentru Biserică. Era o înfrățire adevărată între cei care credeau în Hristos-Domnul întrucât renunțau chiar la proprietatea personală, la averea ce o posedau, dăruind-o Bisericii pentru ca toți să se poată bucura în egală măsură de bunurile pământești date de Dumnezeu pentru toți oamenii. Iată cum ne istorisește cartea amintită această faptă creștinească: „Inima și sufletul mulțimii celor care au crezut era una și niciunul nu zicea că este al său din averea sa, ci toate le erau de obște... Și nimeni nu era dintre ei lipsit, fiindcă toți câți aveau țărini care le vindeau aduceau prețul celor vândute și-l puneau la picioarele Apostolilor. Și se împărțeau fiecăruia după cum avea trebuință. Iar Iosif, cel numit de Apostoli Barbana, un levit născut în Cipru, având țarină și vânzând-o, a adus banii și i-a depus la picioarele Apostolilor” (Faptele Apostolilor 4, 32-37).

În manifestarea iubirii creștine față de Dumnezeu și Biserica Sa se cere din partea creștinilor sinceritate și corectitudine. Fără aceste caracteristici ea nu are valoare și nu mai este creștină.

Exemple ce s-ar putea aduce în acest sens sunt nenumărate. Ne vom mărgini însă să amintim în treacăt pilda de adevărat creștin slujitor și sprijinitor al Bisericii – pilda Sf. Vasile cel Mare. Acesta a donat în folosul Bisericii întreaga lui avere pentru a putea ajuta pe cei lipsiți. Pe lângă locașuri de închinare, el a zidit școli, spitale, cămine pentru bătrâni și orfani antrenând în această activitate și pe alți creștini cu posibilități materiale. La fel a procedat și Sf. Ioan Gură de Aur în Constantinopol, încât contemporanii lui l-au numit „tatăl celor sărmani”.

Exemple nenumărate de slujire cu devotament a Bisericii creștine pot fi găsite și în istoria fiecărei parohii ortodoxe române de pe cuprinsul patriei noastre, în oricare dintre ele, au existat, pe lângă preoți și o mulțime de creștini plini de iubire și râvnă pentru Dumnezeu care și-au jertfit averea sau o parte din ea, mobilizând și pe alți confrați în această direcție, pentru clădirea și înfrumusețarea locașului lor de cult. Prin jertfa, abnegația și credința vie a acestora a coborât asupra întregii obști binecuvântarea lui Dumnezeu, încât strămoșii noștri și-au putut păstra credința creștină adevărată și ființa națională nealterată, creîndu-și astfel premisele unei culturi proprii sănătoase.

Suntem convinși că Dumnezeu, credincios cuvântului Său dat nouă în Sfânta Scriptură, a înscris în cartea vieții toate strădaniile și ostenele înaintașilor noștri depuse în slujba Bisericii Lui și le va răsplăti însuși și înmii, pentru că El este izvorul vieții, al bunătăților și al fericirii tuturor celor care cred în El.

Și răposatul în Domnul, fratele nostru, în fața căruia ne simțim cu toții ochii înecați în lacrimi de durerea despărțirii, căruia am venit să-i aducem un ultim omagiu de pioasă amintire, însoțindu-i rămășițele pământești pe ultimul drum, a înțeles că iubirea creștină se arată cel mai deplin în jertfa pe care o poate aduce Bisericii lui Dumnezeu. Și cu cât mai mult s-a ostenit în

această direcție, cu atât mai mult a simțit în sufletul său, în casa și în munca lui de zi cu zi, binecuvântarea divină care i-a întărit și mai deplin atașamentul față de Dumnezeu și față de confrății săi.

La slujba de epitrop al bisericii și al parohiei voi l-ați ales, iubiți credincioși, la chemarea lui Dumnezeu-Tatăl, la chemarea lui Iisus Hristos, Mântuitorul nostru și la chemarea Duhului Sfânt. În această calitate, în acest post de încredere, acest confrate al nostru și-a consacrat întreaga energie, întreaga capacitate de muncă, pentru ca această biserică în care ne rugăm în fiecare duminică și sărbătoare să fie locul potrivit unde să stăm de vorbă cu Dumnezeu în rugăciuni și cântări de laudă și să-i simțim prezența Lui tainică. În acest scop el s-a îngrijit să o înfrumusețeze cu icoane și pictură, cu obiectele de cult și cărțile necesare slujbelor divine, s-a preocupat, de asemenea, de întreținerea ei exterioară, de îngrădirea cimitirului și de alte lucrări importante din cadrul parohiei.

Dar nu fără de ajutorul nostru a putut face toate acestea. Noi toți, împreună cu el, am jertfit din avutul nostru, dar cel care a bătut la ușa fiecăruia și v-a cerut jertfă din dragoste și s-a îngrijit de procurarea și realizarea celor necesare, el a fost în primul rând. De multe ori poate își va fi neglijat treburile sale gospodărești, a uitat de foame și de sete, hrănindu-se din râvna deplină pentru ca parohia noastră să nu sufere de ceva, ba dimpotrivă el a dorit ca oricine ne-ar vizita biserica noastră să ducă în sufletul lui numai impresii frumoase despre hărnicia și evlavia credincioșilor acestei parohii.

Munca și strădania acestui confrate, care a fost slujitor sincer și devotat al parohiei noastre mulți ani de zile, nu o vom putea aprecia noi la adevărata ei valoare, pentru că noi nu putem să vedem decât pe cele din afară. Dar frământările lui sufletești de zi și de noapte izvorâte din iubirea și râvna pe care le-a avut față de casa Domnului, le cunoaște numai Dumnezeu. Numai El poate pătrunde și știe cele din adâncul sufletului omenesc. Ceea ce ne revine nouă față de confratele nostru este să-i cinstim memoria pentru râvna depusă în folosul Bisericii, să-i urmăm faptele lui de devotament, de corectitudine exemplară în administrarea averii bisericești și de jertfă în toate împrejurările, care au cerut sacrificiu și abnegație pentru buna desfășurare a vieții noastre parohiale, și să-l păstrăm în inimi ca pe un exemplu de trăire a vieții creștine.

De încheiere vă îndemnăm, iubiți credincioși, să-i iertați greșelile cu care iubitul nostru confrate, în viața lui pământească, v-a putut supăra, și să rugăm cu toții pe Bunul Dumnezeu să-i răsplătească strădaniile și râvna aleasă, puse în slujba Bisericii lui Hristos, cu dobândirea fericii celei veșnice, iar peste noi să reverse harul Său cel bogat ca, în unitate de inimi și cugete, să fim mereu cu dragoste și evlavie sfântă, împlinitori ai învățăturii Evangheliei în lumea aceasta, ca astfel să ne bucurăm și noi din plin de bunătățile găsite nouă de Dumnezeu, Tatăl nostru, când ne va chema la El. Amin."

Scurtă analiză:

- cuvântarea de mai sus este o pareneză (*necrolog*), gen de predică dezvoltat cu precădere în Ardeal. Iată că și în cazul părintelui profesor Sebastian Șebu (ardelean) se confirmă preocupările în această direcție;
- necrologul de față reprezintă un model actual, din mai multe puncte de vedere: nu are o extensiune care să depășească timpul psihologic, este structurat pe învățăturile scripturistice și patristice, utilizează un limbaj simplu, care ține seamă de nivelul comun al participanților la înmormântare etc.;
- cu toate că în Ardeal mai sunt încă în uz „iertăciunile” (și părintele profesor știe foarte bine că nu pot fi eradicat dintr-o dată), p. c. sa vine cu o soluție practică: până la eradicarea completă, trebuie procedat cu tact, pomenind scurt despre acest moment al iertării, fără a desfășura, însă, acel „pomelnic de iertători”, ci recurgând la câteva sfaturi morale cu sens pedagogic (a se revedea „încheierea”: *De încheiere...*).

- Idem, *Omilii la cele 14 epistole pauline*, 9 vol., trad. de ep. Atanasie Teodosie, tipărite la Iași și București, între anii 1901 - 1923
- Idem, *Cuvinte la praznice împărătești*, trad. de pr. D. Fecioru, București, 1942
- Idem, *Omilii la Facere* (I), trad. pr. D. Fecioru, București, 1987 (vol. 21 din *Părinți și scriitori bisericești* - prescurtat "P.S.B.")
- Idem, *Omilii la Facere* (II), trad. pr. D. Fecioru, București, 1989 (vol. 22, P.S.B.);
- Idem, *Omilia despre predică*, Migne, P.G., L, 653-662 (vezi și J. Bareille, *Oeuvres completes de Saint J. Crysostome...*, Tom. IV, Paris, 1866, p. 405-419), trad. pr. D. Fecioru, în MA nr. 1-3/1978, p. 58-66
- Idem, *Omilii la statui*, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2007
- Idem, *Despre preoție*, trad. pr. D. Fecioru, București, 1987; Cartea V-a, p. 113-120, cu referiri la predică și predicator
- *Idem, *Omilii la Matei*, trad. de pr. D. Fecioru, București, 1994 (vol. nr. 23 din P.S.B.)
- Idem, *Puful și împărțirea de grâu* (57 predici), Ed. "Buna-Vestire, Bacău, 1995
- Idem, *Scrisorile către persoane oficiale. Către diaconița Olimpiada. Către alte persoane*, Ed. I.B.M.O., București, 2009.
- ***, *Lumina Sfințelor Scripturi*, Antologie tematică din opera Sfântului Ioan Gură de Aur (vol. I și II), Ed. trinitas, Iași, 2008
- Sf. Ioan Maximovici, *Predici și îndrumări duhovnicești*, Ed. Sophia, București, 2008
- Origen, *Omilii la Facere, Ieșire, Numeri, Iosua, Cântarea Cântărilor, Cartea Proorocului Ieremia*, trad. pr. T. Bodogae, pr. Nicolae Neaga și Zorica Lațcu, București, 1981, vol. 6 din P.S.B.
- Sf. Macarie Egipteanul, *Omilii duhovnicești*, trad. pr. C. Cornițescu, vol. 34 P.S.B., București, 1992
- Sf. Nicolae Cabasila, *Trei Omilii (Nașterea, Buna-Vestirea și Adormirea Maicii Domnului)*, Ed. "Icos", București, 1999
- Sf. Proclu al Constantinopolului, *Omilii la Nașterea Domnului*, Ed. Sophia, București, 2008.
- Sf. Teofilact al Bulgariei, *Tâlcuirea Sfințelor Evanghelii de la Matei și Marcu*, Ed. "Sofia", București, 1998
- Sf. Vasile cel Mare, *Omilii la Hexaimeron, Omilii la psalmi, Omilii și cuvântări*, trad. de pr. D. Fecioru, București, 1986 (vol. 17 - P.S.B.)
- Idem, *Omilii și cuvântări*, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2004
- Idem, *Tâlcuire duhovnicească la Psalmi*, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2006
- Teodor de Mopsuestia, *Omilii catehetice*, Ed. Renașterea, Alba Iulia, 2009
- Sf. Teofan Zăvorâtul, *Predici*, Ed. Sophia, București, 2009

*

- *Revistele bisericești*, centrale și mitropolitane, pentru studii omiletice și predici propriu-zise
- *Îndrumătoarele bisericești*, ale Sfințelor Arhiepiscopii și Episcopii

OMILETICĂ

I. a. IZVOARE DE BAZĂ :

Sfânta Scriptură (Edițiile Sf. Sinod)

Cazania, Editată de Institutul Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, Edițiile: 1960, 1973, 1987

Cărțile de cult ale Bisericii Ortodoxe (Octoih, Triod, Penticostar, Minee ș.a.), pentru valorificarea în predică a imnelor liturgice și a sinaxarelor

Proloagele, vol. I și II, editate de Mitropolia Craiovei, 1991 (diortosite de arhim. dr. Benedict Ghiuș)

Viețile Sfinților, editate de Eparhia Romanului și Hușilor, sub supravegherea protos. Ioanichie Bălan, începând din 1991 (12 volume)

Canoanele Bisericii Ortodoxe, editate prin osteneala arhid. prof. dr. Ioan Floca, Sibiu, 1993

I. b. PREDICILE PĂRINȚILOR ȘI SCRITORILOR BISERICEȘTI:

Sf. Ambrozie, *Tâlcuiri la Sfânta Scriptură*, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2007

Asterie al Amasiei, *Omilii și predici*, "Izvoarele ortodoxiei", vol. 8, trad. de pr. Dumitru Fecioru, București, 1946

Idem, *Omilii și predici*, I.B.M.O., București, 2009.

Fer. Augustin, *De doctrina christiana*, Migne, P.L., XXXIV, 15-122 (vezi cartea IV-a)

Sf. Chiril al Alexandriei, *Comentar la Sf. Evanghelie după Luca*, Edit. "Pelerinul Român", Oradea, 1998 (trad. din franceză de diac. Gh. Băbuș)

Idem, *Comentariu la Evanghelia Sf. Ioan* (PSB vol. 14), Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2000

Sf. Clement Romanul, *Omilie, numită a doua Epistolă către corinteni*, trad. pr. D. Fecioru, în PSB, vol. 1, București, 1979

Sf. Efreim Sirul, *Cuvinte și învățături*, Ed. Buna-Vestire, Bacău, 1996

Sf. Grigorie de Nazianz, *Cele cinci cuvântări despre Dumnezeu*, trad. de pr. Gh. Tilea și N. Barbu, C. de Argeș, 1947 (retrad. de Pr. D. Stăniloae, Ed. Anastasia, 1993)

Idem, *Apologia și elogiul Sf. Vasile*, trad. N. Donos, Huși, 1931

Idem, *Elogiul funebru al lui Cezarie și Despre Macabei*, trad. de Petru Papadopol, Rm. Vilcii, 1939

Idem, *Poeme dogmatice*, trad. pr. Gh. Tilea, în GBis 5-6/1971 și GBis 3-4/1973

Idem, *Cuvântări*, Ed. „Cartea Ortodoxă”, București, 2009

Sf. Grigorie cel Mare (Dialogul), *Cartea regulei pastorale*, trad. pr. prof. Alexandru Moisiu, București, 1996, în special cap. 39-40, cu referiri la predicator

Sf. Grigorie Palama, *Omilii*, vol. I, Ed. „Anastasia”, trad. dr. Constantin Daniel, București, 2000

Sf. Ioan Gură de Aur, *Saizeci și patru cuvinte sau predice*, trad. Episcopul Melchisedec Ștefănescu, București, 1883, (reeditate 1997, Ed. "Buna Vestire", Bacău)

Idem, *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2006

II. CĂRȚI DE PREDICI. AUTORI ROMÂNI:

- Anania, arhiep. Bartolomeu, *Apa cea vie a Ortodoxiei* (pastorale și alocuțiuni), Ed. "Renașterea", Cluj Napoca, 2002
- Andreicuț, arhiep. dr. Andrei, *Ospățul credinței. Cuvinte de învățătură*, Alba Iulia, 1999
- Bălan, mitrop. Nicolae, *Mântuiește, Doamne, poporul Tău*, Sibiu, 1954
- Bălan, Arhim. Ioanichie, *Predici la praznice împărătești*, Măn. Sihăstria, 2008
- Bogdan, pr. Petru, *Viața în Hristos. Predici morale pentru toate duminicile și sărbătorile anului*, Arad, 1943
- Boghiu, arhim. Sofian, *Buchet de cuvântări. Predici și meditații*, București, 2006
- Boiu, pr. Zaharia, *Semințe în agrul lui Hristos*, Tom I, II, III, Sibiu, 1898-99
- Tom I: Cuvântări la duminicile de peste an
 - Tom II: Cuvântări la praznicele și sărbătorile de peste an, precum și la casuale...
 - Tom III: Cuvântări bisericești la înmormântări, parastase și alte festivități funebre. Adaos de texturi biblice pentru cuvântările funebre
- Bologa, dr. Vasile, *Cuvântări ocazionale*, Sibiu, 1933
- Idem, *Cuvântări ocazionale, panegirice și comemorări*, Sibiu, 1934
- Broșu, Ioan, *Casa de la Ierihon. Omilii și cuvântări duhovnicești*, Arad, 1927
- Buga, pr. prof. Ioan, *Sfânt, Sfânt, Sfânt, Domnul Dumnezeu. Predici la toată sărbătoarea*, Editura Sf. Gheorghe-Vechi, București, 2000
- Bulacu, pr. Mihail, *Cuvinte din Evanghelie. Predici*, București, 1944
- Bunea, pr. Ioan, *Predici la duminici și sărbători*, Cluj-Napoca, 1983
- Idem, *Cuvinte de învățătură la botez, cununie și înmormântare*, Cluj-Napoca, 1986
- Buzdug, pr. Andrei, *Merinde pentru suflete credincioase*, Cluj, 1934
- Idem, *Cuvântări la cununii*, Cluj, 1938
- Calciu, pr. Gheorghe, *Șapte cuvinte către tineri*, București, 1996
- Cârciuleanu, pr. Ion, *Predici*, Editura „Bit”, Iași, 2000
- Chiricuță, pr. Toma, *Pocăiți-vă. Predici duminicale*, București, 1932
- Idem, *Cunoști tu calea? Chemări către suflet*, București, 1934
- Idem, *Evanghelia tălmăcită pentru timpul prezent* (predici exegetice), București, 1935
- Idem, *Anul în predici*, Editura "Anastasia", București, 1996
- Ciceu, pr. Teodor, *Praznicele legii noastre ortodoxe*, Cluj, 1942
- Ciobotea, patriarh Daniel, *Foame și sete după Dumnezeu-înțelesul și folosul postului*, Ed. „BASILICA”, București, 2008
- Idem, *Făclii de Înviere*, Ed. „TRINITAS”, Iași, 2005
- Idem, *Daruri de Crăciun*, Ed. „TRINITAS”, Iași, 2005
- Cios, pr. Teodor, *Taina aceasta mare este. Cuvântări la Cununie*, Sibiu, 2007
- Citirigă, pr. Vasile, *Hristos – centrul lumii. Predici dogmatice la duminicile anului bisericesc*, Constanța, 2001
- Cleopa, arhim. Ilie, *Predici la duminicile de peste an*, Ed. Ep. Roman, 1990 (ed. II-a, 1996)
- Idem, *Predici la praznice împărătești și la sfinții de peste an*, Ep. Roman, 1986
- Idem, *Urcuș spre înviere. Predici duhovnicești*, Ed. Mitropoliei Moldovei și Sucevei, Iași, 1998
- Idem, *Predici la sărbătorile de peste an* (inedite), Ed. "Christiana", București, 2001

- Coman, ep. Vasile, *Hristos în familie*, Braşov, 1945 (*material pentru cuvântări la cununii*)
- Idem, *Cuvântări liturgice*, Oradea, 1974 (ed. II-a, 1987)
- Idem, *Slujind lui Dumnezeu, slujim oamenilor*, Oradea, 1985; ed. II-a, Bucureşti, 2008
- Comşa, ep. Grigore, *Predici la toate duminicile anului bisericesc*, Arad, 1926
- Idem, *De la leagăn până la moarte*, Arad, 1927
- Idem, *Brazde în ogorul ortodoxiei*. Cuvântări ocazionale, Arad, 1932
- Corneanu, mitrop. Nicolae (coordonator), *Ieşit-a semănătorul* (Cuvântări la duminicile şi praznicele de peste an), Timişoara, 1974
- Idem, *Culegere de predici* (Cuvântări la cununii şi înmormântări), Timişoara, 1984
- Cristea, mitrop. Miron, *Cuvântări*, Ed. CR, Bucureşti, 1923
- Idem (patriarh), *Cuvântări şi predici*, Bucureşti, 1928
- Idem, *Predici pentru popor*, Bucureşti, 1944
- Cristescu, pr. Grigorie, *Mai aproape de Tine, Doamne! Meditaţiile unui închinător*, Sibiu, 1926
- Idem, *Vino şi vezi! (Meditaţii)*, Sibiu, 1929
- David, diac. Petre, *Caută şi vei afla*. Predici misionar-patriotice, la toate sărbătorile anului, la sfinţi mari, la cuvioşi, propovăduitori şi mărturisitori români. Curtea de Argeş, 1996
- Idem, *Sinaxar Transilvan*. Predici la sărbători, sfinţi mari, cuvioşi..., cu sinaxar ardelean, Alba Iulia, 1998, 640 p.
- Demian, Tudor, *Jertfa Laudei. Predici liturgice*, Arad, 1945
- Donos, pr. Nicolae, *Modele de cuvântări bisericeşti*, Huşi, 1927
- Felea, pr. Ilarion, *Duhul Adevărului*, Arad, 1943
- Galeriu, pr. Constantin, *Tâlcuiri la mari praznice de peste an. 22 de modele omiletice*, Ed. „Anastasia”, Bucureşti, 2001
- Gordon, pr. Vasile, *Mergând, învăţaţi...* (Predici, cu un adaos de pilde din Pateric şi alte istorioare ilustrative), Ed. Universităţii din Bucureşti, 2001; Ediţia a II-a, Bucureşti, EIBMBOR, 2006
- Herineanu, ep. Teofil, *Tâlcuiri din Sfânta Scriptură*, Cluj - Napoca, 1987
- Ionescu, pr. Marin, *Secerişul e mult, secerătorii puşini*. Predici, Bucureşti, 1927
- Idem (în colab. cu pr. Toma Chiricuţă şi alţii), *Chemări de departe*. Predici la radio, Bucureşti, 1929
- Ispir, prof. Vasile, *Biserica activă*. Predici la radio, Bucureşti, f.a., 145 p.
- Ivireanul, mitrop. sf. Antim, *Predici*. Ediţie critică îngrijită de G. Ştrempel, Bucureşti, 1962
- Idem, *Didahii*, Ed. „Minerva”, Bucureşti, 1983
- Lascarov - Moldoveanu, Al., *Chemări la Domnul. Scurte lămuriri ale evangheliilor de peste an*, Craiova, 1941
- Liţiu, pr. Gheorghe, *Cartea vieţii* (Predici la duminici şi sărbători), Timişoara, 1991
- Lupaş, pr. Ioan, *Căzut-a cununa capului nostru*. Cuvântări funebre, Arad, 1918
- Man, arhim. Serafim, *Livada duhovnicească*. Predici, Cluj - Napoca, 1990
- Idem, *Un buchet de pilde şi învăţături creştine*, Ed. „Renaşterea”, Cluj-Napoca, 2007
- Maior, pr. Petru, *Propovedanii la îngropăciunea oamenilor morţi*, Buda, 1809
- Idem, *Didahii, adevărate învăţături pentru creşterea fiilor, la îngropăciunea pruncilor morţi*, Buda, 1809

- Idem**, *Prediche sau învățăături la toate duminicile și sărbătorile anului*, 3 volume, Buda, 1810-1811
- Marga**, pr. Iacob, *Predici la morți*, Cluj, 1922
- Martinică**, pr. rom.- catolic, Isidor, *Omilii*, vol. I, II, III, București, 1991-1993
- Micu**, pr. Samuil, *Propovedanie sau învățătură la îngropăciunea oamenilor morți*, Blaj, 1784
- Mihoc**, pr. Vasile, *Predici exegetice la duminicile de peste an*, Ed. „Teofania”, Sibiu, 2001
- Idem**, *Meditații la Evangheliile Duminicilor Triodului și Penticostarului*, „Teofania”, Sibiu, 2003
- Megheșan**, pr. Dumitru, *Taina Cuvântului. Predici la duminicile de peste an*, Oradea, 2008
- Mladin**, mitrop. Nicolae, *Prin zbuciumul vremii*, Ed. Mitropoliei Olteniei, Craiova, 2008
- Moldovan**, pr. Florin, *Așteptând învierea. Cuvinte la duminicile de peste an*, Ed. „Oastea Domnului”, Sibiu, 2006
- Munteanu**, patriarh Nicodim, *Cuvântări liturgice...*, Mt. Neamț, 1933
- Idem**, *Cuvântări pastorale și îndemnuri*, Mt. Neamț, 1940
- Idem**, *Predici la Postul Mare*, EIBMBOR, București, 2005
- Necula**, pr. Constantin, *Iubi-Te-voi, Doamne...*, *Predici și meditații duhovnicești radiodifuzate (perioada Octoihului)*, Ed. „Tehnopress”, Iași, 2001
- Idem**, *Contribuția școlii ortodoxe teologice din Sibiu la dezvoltarea pedagogiei românești, teză de doctorat*, susținută la Sibiu, 2004
- Idem**, *Iubesc Doamne, ajută ne iubirii mele*, Ed. „Oastea Domnului”, Sibiu, 2005
- Idem**, *Prăznicar*, Ed. „Agnos”, Sibiu, 2007
- Negulescu**, pr. N. Marin, *Predici la duminici și sărbători*, Ed. Ep. Romanului, 1991, 396 p.
- Oancea**, pr. Zosim (colab. cu pr. Spiridon Cădea), *Bune-vestiri. Predici la toate duminicile de peste an*, Sibiu, 1944
- Idem**, *Popasuri omiletice*, Sibiu, 1976
- Idem**, *Popasuri omiletice la duminici și sărbători*, Cluj-Napoca, 2004
- Paschia**, pr. Gheorghe, *Cer și pământ*, București, 1944
- Pasulescu-Orlea**, pr. Em. *Veniți să primiți lumină. Meditații evanghelice*, București, 1939
- Păcurariu**, pr. Mircea, *Predici la duminici și sărbători, la praznice împărătești și ale Maicii Domnului, ale Sfinților și la Sfinți români; predici ocazionale și la înmormântări*, București, 2000
- Părăian**, arhim. Teofil, *Lumini de gând*, Cluj-Napoca, 1997
- Idem**, *Calea spre bunătate*, București, Ed. „Sophia”, 2007
- Idem**, *Credința lucrătoare prin iubire - Predici la Duminicile de peste an*, Ed. „Agaton”, Făgăraș, 2004
- Idem**, *Gândiți frumos. Cuvântări la ocazii speciale*, Ed. „Teognost”, Cluj-Napoca, 2006
- Idem**, *Sărbători Fericite! Predici la praznice și sărbători*, Ed. „Agaton”, Făgăraș, 2005
- Idem**, *Din ospățul credinței*, Ed. Mitropoliei Olteniei, Craiova, 2005
- Idem**, *Credința mărturisitoare*, EIBMBOR, București, 2009
- Pișculescu**, pr. Grigorie (Gala Galaction), *Ziua Domnului* (articole publicate în „Curentul”), București, 1958 (material util pentru predici)
- Plămădeală**, mitrop. Antonie, (coordonator), *Lumină din lumină. Predici*, Sibiu, 1985
- Idem**, *Tâlcuri noi la texte vechi*, Sibiu, 1989 (Ediția II-a, 1996, editura Axios SRL)

- Idem**, *Cuvinte la zile mari*, Sibiu, 1989
- Idem**, *Cuvinte duhovnicești*, Sibiu, 2000
- Popescu**, prof. M. Teodor, *Meditații Teologice*, Ed. Sf. Arhiepiscopii a Bucureștilor, București, 1997
- Idem**, *Meditații teologice*, Edit. Sf. Arhiepiscopii a Bucureștilor, București, 2003
- Popescu**, pr. prof. dr. Simeon, *Explicarea Evangheliilor Duminicale și ale sărbătorilor Împărătești*, Bacău, 1998
- Popescu**, ierom. Serafim, *Ieșit-a semănătorul*. Predici pentru popor, Sibiu, 1948.
- Poteca**, arhim. Eufrosin, *Predici și cuvântări*, București, 1993 (Editor arhim. V. Micle)
- Pura**, pr. Nicolae, *Pilde apologetico- dogmatice (Vol. I, II, III)*, „Galaxia Guttenberg”, 2006
- Răduleanu**, pr. Boris, *Semnificația marilor sărbători creștine*, vol. I, Sibiu, 1993
- Idem**, *Semnificația duminicilor din postul mare*, vol. II, București, 1996
- Robu**, arhip. rom. cat., Ioan, *Sfinții ne învață*. Predici la diferite sărbători, București, 1996
- Roncea**, pr. Petru, *Popasuri duhovnicești la sfinți și praznice împărătești*, Ed. „Oastea Domnului”, Sibiu, 2006
- Scriban**, arhim. Iuliu, *Predici pentru popor*, București, 1944
- Semen**, pr. Petre, *Tâlcuiri evanghelice*, vol. 1, Trinitas, 2008
- Slevoacă**, pr. Ștefan, *Popasuri duhovnicești. Predici la toate duminicile de peste an*, Râmnicu-Vâlcea, 1945
- Idem**, *Predici la duminici și sărbători*, București, 1978
- Idem**, *Făclii pentru dreapta credință*, Buzău, 1985
- Idem**, *Din tezaurul ortodoxiei*, Buzău, 1990 (conține, la sfârșit, pilde ilustrative)
- Idem**, *Raze din lumina lui Hristos*. Predici la duminici, praznice și sfinți. Buzău, 1996
- Steinhardt**, ierom. Nicolae, *Dăruind vei dobândi*, Cluj-Napoca, 1994
- Șaguna**, mitrop. Andrei, *Chiriadromion, adică cuvântări bisericești pentru fiecare duminică a anului, întocmite de Nichifor Teotoke... cu un adaos de cuvântări pentru sărbătorile domnești*, Sibiu, 1855
- Idem**, *Tâlcuirea Evangheliilor în duminicile învierii și ale sărbătorilor*, Sibiu, 1857
- Idem**, *Predici*. Studiu introductiv de pr. Fl. Mureșan, Cluj, 1945
- Tarnavski**, prof. Teodor (colab cu Em. Voiutski), *Predici pentru duminicile anului*, 3 vol, Cernăuți, 1896, 1898, 1900
- Tănase**, protos. Petroniu, *Ușile pocăinței. Meditații duhovnicești la vremea Triodului*, Iași, 1994
- Teodor**, pr. Petre, *Hrană și bucurie. Predici la duminicile de peste an*, Valea Plopului, 1995
- Vasilachi**, arhim. Vasile, *Dumnezeu este lumină*. Predici, Neamț, 1939
- Vasilachi**, arhim. Vasile, *Predici rostite la radio*, București, 1942
- Idem**, *Prietenii lui Dumnezeu: Sfinții*. Predici, București, 1947

III. CĂRȚI DE PREDICI. AUTORI STRĂINI:

- Barth, Karl, *Komm, Schopfer Geist! Predigten*. (Vino, Duhule creator! Predici), Munchen, 1924
- Bobrinskoy, pr. prof. dr. Boris, *Cerurile deschise. Omilii la Duminica Ortodoxiei*, Alba-Iulia, 2002
- Bossuet, Jaques Benigne, *Oeuvres*, Tom I-IV, Paris, 1852
- Idem, *Oraisons funèbres*, Paris, 1876
- Idem, *Oeuvres oratoires*, Paris, 1914
- Idem, *Meditations sur l'Evangile*, Tom I-II, Paris, 1922
- Bourdaluou, Louis, *Oeuvres*, Paris, 1836
- Idem, *Predicile de advent*, trad. de dr. Al. Nicolescu, Blaj, 1920
- Briancianinov, sf. Ignatie, *Predici la Triod*, București, 2008
- Cantono, A., *Brevi discorsi e panegirici*, Torino, 1926
- Farrar, F.V., *Predici pentru tineretul școlar*, trad. de Nicodim Munteanu, Neamț, 1935
- Inochentie al Odesei, *Cinci mărgăritare*, Neamțu, 1929
- Idem, *51 de cuvântări la Postul Mare*, trad. de Nicodim Munteanu, București, 1909
- Idem, *Predici la sărbătorile împărătești*, trad. de N. Munteanu, Neamț, 1933
- Idem, *Cuvântări la sărbătorile maicii Domnului*, trad. de N. Munteanu, Neamț, 1933
- Idem, *Predici. Despre căderea lui Adam, păcat, moarte și înviere*. Trad. de Nicodim, mitropolitul Moldovei, Neamț, 1939
- Luther, Martin, *Kirchen- Postille ... (Carte de predici a Bisericii)*, Braunschweig, f.a. (912 p.)
- Maximovici, sf. Ioan, *Predici și îndrumări duhovnicești*, București, 2006
- Massillon, Jean Baptiste, *Oeuvres*, Tom I-II, Paris, 1868
- Idem, *Cuvintele... sau "Petit Careme"*, Trad. de arhim. E. Poteca, București, 1846
- Idem, *Le Petit Careme - Sermons*, Paris, 1895
- Idem (colab. cu Flechier și Mascaron), *Oraisons funebres*, Paris, 1875
- Miniatis, ep., Ilie, *Viața și opera lui...*, vol. I, trad. de pr. D. Iliescu- Palanca, București, 1936
- Idem, *Predicile și panegiricile lui Ilie Miniatis...*, vol. II, trad. de același, București, 1944
- Idem, *Didahii la Postul Mare*, trad. de același, București, 1996 (reeditare a primei părți a vol. II din 1944, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al BOR)
- Idem, *Didahii și predici*, Edit. "Buna-Vestire", Bacău, 1995
- Nicolae, mitrop. de Krutișki, *Cuvântări bisericești*, trad. de pr. Nicolae Popescu, vol. I - București, 1949, Vol. II, București, 1950, vol. III, București, 1952
- Philarète (Filaret), Monseign., *Oraisons funèbres, homélies et discours*, trad. de russe par Alexandre de Stourdza, Paris, 1849
- Idem, *Choix de sermons et discours*, trad. par A. Serpinet, Tom. I, II, III, Paris, 1866
- Sundar Sing, Sadhu, *Prin Hristos și pentru Hristos*, Cuvântări ținute în Elveția (1922), trad. de prof. Mihail Ionescu și pr. N. Bănățeanu, Câmpulung- Muscel, f.a., 200 p.
- Teoclit, monah Dionisiatul, *Sfântul Nectarie din Eghina făcătorul de minuni*, Ed. „Sophia”, București, 2008
- Theodoru, D. Evangelou, *Askiseis ekklesiastikis ritorikis i omiletikis (Exerciții de retorică sau omiletică bisericească, Predici, în l. greacă)*, Atena, 1978
- Thornton, pr. James, *Din Apostol citire...*, Ed. „Egumenița”
- Varsanufie, Starețul, *Omilii duhovnicești*, trad. de Șt. Nuțescu, Mt. Frăsinei, 1994

Velimirovici, Sf. Nicolae, *Predici la marile praznice și duminici de peste an*, 3 vol., trad. Anca Sârbulescu, Ed. „Ileana”, București, 2002

IV. MANUALE, CĂRȚI, STUDII ȘI ARTICOLE. AUTORI ROMÂNI:

- Antonescu, pr. Const., *Predica clasică franceză*, Teză de licență, București, 1913
- Aramă, George, *Elemente de omiletică specială*, București, 1930
- Idem, *Câteva discursuri rostite la diverse ocazii în orașul Huși*, Huși, 1883
- Balcă, diac. Nicolae, *Curs de omiletică* (dactilografiat), în Biblioteca Facultății de Teologie, sala 3, cota 19351- 19356, f.a.
- Idem, „Câteva trăsături ale Sf. Ioan Gură de Aur ca predicator”, în *StTeol* 7-8/1968
- Idem, „Cuvânt la cununie”, în *GBis* 5-6/1972
- Basarab, Neagoe, *Învățăturile lui... către fiul său Teodosie*, Versiune originală, transcriere, trad. și studiu introductiv de G. Mihăilă, București, 1996
- Băbuș, arhim. Grigore, „Predica Sfinților Părinți”, în *GBis* 10/1956
- Băjău, pr. Ioan, *Omiletică generală*, Craiova, 2004
- Idem, *Omiletică specială*, Craiova, 2004
- Idem, „Aspecte omiletice și catehetice în Epitola I către Corinteni”, în *Analele Universității din Craiova*, seria Teologie, 4/1999, pp. 147-161
- Idem, „Lucrarea predicatorială a Sfântului Ap. Pavel la Atena (Cuvântarea din Aeropag)”, în *MitrOlt* 1-2/1999
- Idem, „Aspecte ale predicii pătristice din Biserica apuseană”, în *Analele Universității din Craiova*, seria Teologie 6/2000
- Idem, „Un vajnic propovăduitor al drept-măritoarei credințe creștine, mitropolitul Antonie Plămădeală al Ardealului”, în *StTeol* 4/2005, pp. 121-141
- Belu, pr. Dumitru, „Predica prin exemplul personal”, în *BORom* 5/1954
- Idem, „Omilie sau predică?”, în *MitrArd* 3-4/1957
- Idem, „Vechiul Testament ca izvor omiletic”, în *MitrArd* 5-8/1957
- Idem, „Iconografia ca izvor omiletic”, în *MitrArd* 11-12/1958
- Idem, „Predicatorul în concepția Sf. Ioan Gură de Aur”, în *BORom* 3- 4/1959
- Idem, „Sfinții părinți ca izvor omiletic”, în *MitrArd* 11-12 /1959
- Idem, „Imnele liturgice ca izvor omiletic”, în *MitrArd* 3-4/1960
- Idem, „De ce este necesar să predici după plan?”, în *MitrArd* 7-8/1960
- Idem, „Cu privire la ilustrația în predică”, în *MitrArd* 7-8/1962
- Idem, „Predica veacului de aur”, în *MitrArd* 3-5/1964
- Idem, „Cu privire la textul predicii”, în *MitrArd* 11-12/1964
- Idem, „Cu privire la necrolog”, în *MitrArd* 4-6 / 1965
- Idem, „Predica apostolică”, în *MitrArd* 1-3/1966
- Idem, „Preocupări și studii de pastorală, omiletică și catehetică”, în *StTeol* 5-6/ 1968
- Idem, „Motivul iubirii în uzul omiletic”, în *MitrBan* 1-3/1969
- Idem, „Graiul în funcția lui etică”, în *MitrMold* 7-8/1971
- Idem, „Valorile umane ca temă omiletică”, în *BORom* 5-6/1975
- Idem, *Curs de Omiletică* (dactil.), Biblioteca Facultății de Teologie Sibiu, ms. 485, f.a., 405 p.
- Idem, „Activitatea omiletică a Sfântului Vasile cel Mare”, în *MitrArd* 1-3/1979
- Braniște, pr. Ene, „Cultul divin ca mijloc de propovăduire a dreptei credințe, a

- dragostei, a păcii și a bunei înțelegeri între oameni", în *StTeol* 9-10/1983
- Idem**, „Fond și formă în predică”, în *MitrOlt* 3-4/1966
- Idem**, „Învățămintele din predica patristică”, în *BORom* 1-3/1947
- Idem**, „Îndrumări către preoți privitoare la datoria de a predica”, în *Mitropolia Olteniei*, nr. 7-9/1977, pp. 539-554
- Brânzeu**, pr. Nicolae, *Semănătorul. II. Omiletica*, Lugoj, 1944
- Bria**, pr. Ion, „Slujirea cuvântului”, în *GBis* 1-2/1972
- Bulacu**, pr. Mihail, *Omilia exegetică biblică*, Oradea, 1929
- Idem**, *Omilia despre predică a Sf. Ioan Hrisostom*, București, 1946
- Idem**, „Omilia hrisostomică în Ortodoxia românească”, în *GBis* 5-6/1975
- Idem**, „Omilia ortodoxă și omiletica ortodoxă”, în *StTeol* 9-10/1977
- Bunea**, pr. Ioan, „Cuvântul de învățătură, parte integrantă a cultului divin”, în *BORom* 3-4/1989, pp. 79-89
- Burcă**, pr. drd., Gh. V., „Predica liturgică”, în *MitrMold* 1-2/1973
- Idem**, „Importanța cunoașterii manifestărilor sufletești ale credincioșilor pentru predicator”, în *StTeol* 5-6/1971
- Caplat**, mgr. Simion, „Aspecte omiletice în cuvântările Sfântului Vasile cel Mare”, în *StTeol* 7-8/1965
- Idem**, „Sfânta Scriptură a Vechiului Testament ca izvor al predicii”, în *StTeol* 1-2/1967, pp. 62-77
- Cartoian**, Nicolae, *Istoria literaturii române vechi*, București, 1980
- Chilea**, pr. Sebastian, „Predica de succes”, în *MitrOlt* 1-3/1954
- Idem**, „Rugăciunea preotului”, în *MitrOlt* 3-4/1955
- Idem**, „Predicatorul”, în *MitrOlt* 3-4/1958
- Idem**, „Considerații omiletice actuale”, în *Ort* 1/1967
- Idem**, „Personalitatea preotului ca păstor sufletesc”, în *MitrOlt* 1-2/1974
- Chiriacescu**, C-tin (colab. cu C. Nazarie), *Călăuza predicatorului*, București, 1902
- Cireșeanu**, Badea, *Omiletica*, curs litografiat, București, 1904
- Comșa**, ep. Grigore (din botez Gheorghe), *Istoria predicii la români*, București, 1921
- Idem** (în colab.), *O mie de pilde pentru viața creștină*, Arad, 1929
- Comșa**, pr. Petre, *Sfinții Părinți, acoperământul propovăduirii*, Ed. „Asa”, București, 2006
- Idem**, „Puterea cuvântului pe drumul Emausului liturgic. Ecourile catehetice ale unei pastorale pascale”, în *Logos. Revistă de pastorală catehetică*, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 1/2007, pp. 76-80
- Cotlarcu**, mitrop. Nectarie, *Trepte formale psihologice în predică*, Edit. „Glasul Bucovinei”, Cernăuți, 1923
- Crețu**, pr. Vasile, „Valențe religioase ale comunicării”, în *Ort* 1-2/2004, pp. 171-195
- Idem**, „Comunicarea în predică”, în *Ort* 3-4/2004, pp. 161-197
- Cristescu**, pr. Grigorie, *Predică și cateheză*, Sibiu, 1929
- Idem**, „Activitatea omiletică, teoretică și practică a Fer. Augustin”, în *StTeol* 1/1931
- Idem**, „Predică și predicator în vremea noastră”, în *StTeol* 3-4/1950
- Idem**, „Pasiunea și emoția în predică”, în *MitrOlt* 4-6/1954
- Idem**, „Revelație, dogmă și predică”, în *StTeol* 3-4/1954
- Idem**, „Valoarea și funcțiunea subconștientului în predică”, în *MitrOlt* 1-2/1957
- Idem**, „Omilie mare și omilie mică, sau omilie exegetică și omilie tematică?”, în *MitrMold* 1-2/1958

- Idem**, „Cui, cum și ce trebuie să predice preotul ortodox?”, în *RTeol* 8-9/1924
- Dalea Justinian**, „Scrieri omiletice împotriva superstițiilor în Biserica Ortodoxă Română”, în *StTeol* 7-9/1963
- David**, diac., Petre, „Cuvântul, armă împotriva vrăjmașilor”, în *StTeol* 1-3/1992
- Deheleanu**, pr. Petre, „Material pentru predici și cateheze”, în *MitrBan* 10-12/1975
- Dimancea**, Chiriac, *Istoria elocinței creștine, de la Iisus Hristos până astăzi*, Craiova, 1927
- Dimancea**, pr. Stan, „Schife de plan pentru predici”, în *GBis* 6-7/1954
- Dinu**, Mihai, *Comunicarea. Repere fundamentale*. Editura Algos, București, 2000
- Drăgulin**, pr. Gheorghe, „Propovăduirea cuvântului și cultul în BOR”, în *StTeol* 3-4/1975
- Dura**, pr. Nicolae¹, „Omilia biblică și actualitatea ei”, în *StTeol* 1-2/1983
- Idem**, „Norme canonice referitoare la îndatorirea învățătoarească și omiletică a preotului”, în *MitrBan* 3-4/1983
- Idem**, „Cultul Bisericii Ortodoxe și propovăduirea învățaturii creștine”, în *MitrArd* 9-10/1985
- Idem**, „Însemnătatea doctrinară și omiletică a Evangheliei cu învățătură din anul 1581”, în *MitrOlt* 9-10/1986
- Idem**, „Activitatea omiletică a pr. prof. dr. Dumitru Belu”, în *StTeol* 1/1987
- Idem**, „Importanța propovăduirii cuvântului lui Dumnezeu pentru mântuirea credincioșilor”, în *BORom* 1-2/1990
- Dușu**, pr. Constantin, „Întâlnirea predicii creștine cu retorica greco-romană”, în *StTeol* 2/1991
- Erdei**, pr. Miron, *Propovăduirea în Biserica Ortodoxă Română din Transilvania în prima jumătate a secolului al XX-lea*, Ed. „Cogito”, Oradea, 2001
- Felea**, pr. Ilarion, „Sfânta Liturghie și predica”, în *RTeol* 11/1929
- Floca**, arhid. Floca, „Predica Fer. Augustin”, în *MitrArd* 7-8/1963
- Idem**, „Predici publicate în periodicele bisericești” (1949-1964), în *MitrArd* 11-12/1966
- Florescu**, V., *Retorica și neoretica*, București, 1977
- Galeriu**, pr. Constantin, „Preoția ca slujire a cuvântului”, în *Ort* 2/1979
- Idem**, „Catedra de omiletică-catehetică, cu noțiuni de pedagogie”, în *StTeol* 7-10 / 1981
- Idem**, „Mântuitorul Iisus Hristos, învățătorul nostru suprem”, în *Ort* 1/1983
- Idem**, „Cuvânt pentru rânduilele cele de pe urmă, de la săvârșirea credinciosului din această viață”, în *Îndrumătorul*, Buzău, 1984
- Gordon**, pr. Vasile, *Introducere în Omiletică* (Elemente pentru cursul anului IV), Ed. Universității, București, 2001
- Idem**, „Necesitatea actualizării predicii sub aspect misionar”, în *BORom* 7-8/ 1986
- Idem**, „Cunoașterea temeinică a Sfintei Scripturi și folosirea ei în predică”, în *BORom* 5-6/1986
- Idem**, „Predica în cultul divin”, în *GBis* 3-4/1992, pp. 42-46
- Idem**, „Despre bunul simț în predică, sau respectul față de cuvânt”, în *VO/* nov. 1993
- Idem**, „Bibliografia omiletică în sprijinul redactării și prezentării predicii”, în *BORom* 1-6/1996
- Idem**, „Propovăduitorul și ascultătorii, factori esențiali ai predicii”, în *AltBan* 10-12/1998
- Idem**, „Importanța pastorală a necrologului”, în *RTeol* 2-3/1998

¹ A nu se face confuzie cu pr. prof. Dură Nicolae, profesor de Drept canonic la Facultatea de Teologie din Consanța. Părintele Dură, doctor în Omiletică, este parohul românilor ortodocși din Viena.

- Idem**, „Părintele Dumitru Stăniloae ca predicator. Scurtă prezentare, în *Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă*, București, 2004, pp. 591-606
- Idem**, „Genul parenetic în slujirea omiletică a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist. Omagiu la împlinirea vârstei de 90 de ani”, în *Glasul Adevărului* 139/2005, pp. 26-41
- Idem**, „Timpul psihologic în predică”, în *Timp și spațiu. O abordare din perspectiva științelor umaniste* (coord. conf. dr. Lucreția Vasilescu), Ed. Univ. București, 2006, pp. 35-42
- Idem**, „Pareneza la Cununie. Considerații teoretice și practice”, în *AltBan* 4-6/1998
- Idem**, „Factori ai reușitei predicii: noțiuni de limbaj, stil, gestică, material ilustrativ etc.”, în *StTeol* 3-4/1998
- Idem**, „Profilul omiletic al părintelui profesor dr. Constantin Galeriu (la împlinirea vârstei de 80 de ani)”, în *BORom* 7-12/ 1999
- Idem**, „Omiletica practică: privire de ansamblu asupra genurilor propovăduirii”, în *Almanahul Episcopiei Buzăului* 17-18/1999
- Idem**, „Propovăduirea cuvântului - dimensiune esențială a slujirii preoțești”, în *TV* 1-6/1999
- Idem**, „Vechiul Testament – un izvor ignorat în predica actuală”, în *Glasul Adevărului* 113-115/aprilie-iunie 2000
- Idem**, „Izvoare omiletice inedite: manuscrisele cu predici de la Biblioteca Academiei Române”, în *Anuarul Facultății de Teologie din București*, București, 2001
- Idem**, „Numele bun al propovăduitorului, condiție "sine qua non" a reușitei predicii”, în *TV* 1-7/2001
- Idem**, „Redactarea și prezentarea predicii între teorie și practică”, în *Ort* 3-4/2001
- Idem**, „Profilul omiletic al părintelui Constantin Voicescu”, în *Scara* 7/2001.
- Idem**, *Biserica și școala. Analize omiletice, catehetice și pastorale*, București, 2003
- Idem**, „Poeta nascitur, orator fit. Vocația omiletică a mitropolitului Antonie Plămădeală, în *StTeol* 4/2005, pp. 44-64
- Idem**, „Influența retoricii greco-romane asupra slujirii omiletice a Sfinților Trei Ierarhi, în *Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă*, București, 2006, pp. 367-384
- Idem**, „Factori ai reușitei și nereușitei predicii, în *Logos. Revistă de pastorală catehetică*, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 1/2007, pp. 58-63
- Idem**, „Importanța omiletică a stilului”, în *Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă*, București, 2007, pp. 259-280
- Idem**, „Cheia reușitei predicii: viața duhovnicească a predicatorului”, în vol. omagial *IPS Laurențiu - 60 ani*, Sibiu, 2008
- Idem**, „Omilia – mijloc tradițional de tâlcuire a Sfintei Scripturi în Sfânta Liturghie”, în *Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă*, București, 2008, pp. 79-107
- Grigoraș**, pr. Constantin, „Predica în slujba cuvântului lui Dumnezeu”, în *BORom* 7-8/1980
- Idem**, „...Mergând, învățați toate neamurile!...” - Bazele hristologice, apostolice și patristice ale Catehetei și Omileticii, Ed. „Trinitas”, Iași, 2000
- Idem**, „...Propovăduiți Evanghelia la toată făptura!...” - Omiletică și Catehetică specială, Ed. „Trinitas”, Iași, 2000
- Idem**, *Kerygma apostolică în predica Sfântului Apostol Pavel*, Iași, Ed. „Trinitas”, 2001
- Idem**, „Cărțile didactice ale Vechiului Testament ca izvor al predicii”, în *BORom* 7-8/1979, pp. 852-869

- Gusti, Dimitrie, *Ritorică pentru tinerimea studioasă*, Ediție îngrijită de Mircea Frânculescu, București, 1984 (Ediția originală apărută în 1852, retip., cu îmbunătățiri, în 1875)
- Iancu, Nicolae, *Cuvântarea bisericească și felurile ei*, Teză de licență, București, 1902
- Ioanicescu, I., „Folclorul religios în predică”, în *BORom* 5-6/1978
- Ionescu, pr. Marin, *Înimă și suflet. Omiletica vremurilor noastre*. Planuri și exerciții de predică, București, 1927
- Idem, *Lumină lină. Doamne, Tu ai cuvintele vieții veșnice*. Material omiletic și catehetic, București, 1938
- Idem, *Altarul și amvonul*, București, 1942
- Idem, *Catedra și amvonul. Schițe de lecțiuni practice, de predici și conferințe religioase*, București, 1942
- Iorga, Nicolae, *Cuvântări de înmormântare și pomenire*, Vălenii de Munte, 1909
- Ivan, pr. Ilie, *Omiletica ortodoxă. Repere teoretice, metodice și practice*. Ed. Episcopiei Argeșului și Muscelului, Rm. Vâlcea, 1999, 404 p.
- Idem, „Propovăduirea cuvântului lui Dumnezeu într-o lume secularizată”, *Logos. Revistă de pastorală catehetică*, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 1/2007, pp. 64-70
- Lițiu, pr. Gheorghe, „Cuvântul de înmormântare în Biserica Ortodoxă”, în *BORom* 9-10/1978
- Manolescu, I. Mircea, *Aria Avocatului*, Ed. „Humanitas”, București, 1998
- Marcu, pr. Grigorie, „Predica la Sfinții Trei Ierarhi”, în *MitrArd* 1-2/1973
- Mehedinți, Simion, *Parabole și învățături din Evanghelie*, Ed. „Sophia”, București, 2006
- Micle, protos. Veniamin, „Preocupările omiletice ale Mitropolitului Andrei Șagună”, în *MitrOlt* 11-12/1973
- Idem, „Sf. Grigorie Teologul, propovăduitor al cuvântului lui Dumnezeu”, în *GBis* 1-2/1976
- Idem, „Arhimandritul Eufrosin Poteca – Predicator”, în *MitrOlt* 9-10/1976
- Idem, „Sfântul Vasile cel Mare, predicator al cuvântului lui Dumnezeu”, în *MitrBan* 10-12/1979
- Idem, (arhim.), *Trepte spre amvon* (studii omiletice), Mt. Bistrița (Oltenia), 1993.
- Idem, „Cuvântul lui Dumnezeu și Sfintele Taine”, în *Ort* 4/1972
- Mihoc, pr. Vasile, „Propovăduirea cuvântului lui Dumnezeu în Biserica Ortodoxă”, în *Ort* 4/1972
- Idem, „Propovăduirea cuvântului lui Dumnezeu în Biserica și nașterea credinței”, în *MitrArd* 5-6/1983
- Mitrofanovici, pr. Vasiliu, *Omiletica bisericii dreptcredincioase răsăritene*, Cernăuți, 1875
- Moldovan, pr. Ilie, „Biserica Ortodoxă Română și limba națională, ca expresie morală a unității poporului român”, în *GBis* 10-12/1977
- Idem, „Pregătirea morală a preotului pentru predică”, în *Telegraful român* 35-38/1985
- Idem, „Cuvântul lui Dumnezeu în Scriptură și Tradiție”, în *MitrMold* 3/1989
- Munteanu, pr. Armand, *Călăuză omiletică*, în *GBis* 5-6/1968
- Idem, *Ghid bibliografic... în BORom* 1-2/1974 (predicatori români) ; 9-10/1971 (străini)
- Nazarie, pr. Constantin (colab. cu C. Chiricescu), *Călăuza predicatorului*, București, 1902

- Negrici, prof. Eugen, *Antim Ivireanul. Logos și personalitate*, Ed. "Du Style", București, 1997
- Noica, ierom. Rafael, *Despre cuvânt*, apud arhim. Ioanichie Bălan, *Convorbiri duhovnicești cu teologi ortodocși din străinătate*, Edit. Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași, 1995
- Pacout, Nathalie, *Arta de a vorbi în public*, Editura Alma Tip, București, 1998
- Paschia, pr. Gh., *Predica prin viață la sfinți*, București, 1934
- Petrescu, pr. Nicolae, *Omiletica*. Manual pentru Seminariile Teologice, București, 1978
- Idem, *Explicarea apostolelor duminicale*, București, 1975
- Piuariu, dr. Ioan Molnar, *Retorica*, Oradea, 1999
- Popa, drd. Ioan, *Caracterizarea omiletică a predicii profeților Vechiului Testament*, în *GBis* 3-4/1971
- Idem, „Sfântul Vasile cel Mare, predicatorul milosteniei”, în *StTeol* 3-4/1971
- Popescu, prof. Adrian, „Pericope evanghelice explicate”, în *GBis* 5-7/1994
- Popescu, pr. Gabriel, „Importanța predicatorială a chinonicului”, în *MitrOlt* 5-8/1961
- Idem, „Studii omiletice asupra cărții *Tălmăcirea Evangheliilor și Cazaniilor de peste an*”, în *StTeol* 5-6/1963
- Idem, „Predică și predicator în Biserica Ortodoxă Română”, în *BORom* 1-2/1971
- Popescu, pr. N. Grigore, „Calendar cu toți sfinții din an, întocmit după viețile sfinților scrise de arhiep. Dimitrie al Rostovului, după Minee și alte lucrări”, în *BORom* 1-2/1956, pp. 151-196
- Popescu, pr. Victor N., „Predica în cultul creștin”, în *BORom* 4-6/1944
- Popescu, prof. M. Teodor, „Predica, o mărturisire a preotului”, în *GBis* 11-12/1954
- Idem, *Meditații Teologice*, București, 1997
- Popovici, diac. Alexandru & Buzescu, pr. Nicolae, *Parabolele și învățăturile Mântuitorului Hristos*, Ed. „Axia”, Craiova, 2004
- Procopovici, pr. Petre, *Omilia și predica. Studiu istoric - omiletic*, Oradea, 1933;
- Idem, *Introducere în Omiletică*, Iași, 1946
- Provian, pr. Constantin, *Activitatea pastorală și omiletică a Sf. Ioan Hrisostom în Antiohia*, Buzău, 1919
- Radu, pr. Simion, „Pentru o tematică creștină a necrologului”, în *MitrArd* 7-8/ 1972
- Rădășanu, drd. Petru, „Elocvența în retorică și omiletică”, în *StTeol* 7-10/1985
- Rădulescu, prof. Mihai, *Antim Ivireanul. Învățător, scriitor, personaj*, Edit. Ramida, București, 1997
- Retorică românească* (Antologie), Ed. Minerva, București, 1980
- Rezuș, pr. Petre, „Învățătura creștină despre cuvânt, mijloc de expresie în cele trei confesiuni”, în *Ort* 1/1959
- Idem, „Principiile ortodoxe ale propovăduirii”, în *MitrOlt* 1-2/1969
- Scriban, arhim. Iuliu, *Priveliști în câmpul omileticii*, București, 1929
- Idem, *Elemente de omiletică specială*, București, 1930
- Idem, *Datoria preotului către limba bisericească*, Sibiu, 1938, 31 p.
- Slevoacă, pr. Ștefan, „Aspecte actuale ale predicii profeților Vechiului Testament”, în *StTeol* 1-2/1980
- Stan, pr. Alexandru, „Un manuscris de *Propovedanii* inedit, de la sfârșitul secolului al XVIII-lea”, în *BORom* 5-6/1988, pp. 134-151
- Idem, „Trei vechi manuscrise inedite de cuvântări bisericești (sec. XVII și XVIII) și locul lor în cultura noastră”, în *BORom* 11-12/1989, pp. 51-67

- Stănciulescu, pr. Al.-Bârda, „Bibliografia revistei BOR, partea VI-a, *Omiletică și catehetică*”, în *BORom* 7-8/1988
- Stăniloae, pr. Dumitru, „Funcția cuvântului”, în *Luceafărul* 8/1941
- Șebu, pr. Sebastian, „Forma și conținutul predicii creștine în primele trei veacuri”, în *StTeol* 3-4/1967, pp. 35-54
- Idem, „Contribuția Sf. Efrem Sirul la dezvoltarea predicii creștine”, în *StTeol* 7-8/1967
- Idem, „Propovăduirea Evangheliei în Biserica românească din Transilvania”, în volumul *Contribuții transilvănene la teologia ortodoxă*, Sibiu, 1988, pp. 184-209
- Idem, „Gânduri despre predică și orice cuvânt al preotului”, în *MitrArd* 3/1989
- Idem, „Din activitatea învățătoarească a Mitropolitului dr. Antonie Plămădeală”, în vol. *Teologie, slujire, ecumenism...*, Sibiu, 1996, pp. 400-412
- Idem, „Principii omiletice în predica Fer. Augustin”, în *MitrArd* 7-8/1968
- Idem, *Curs de Omiletică*, ms. f. a. (Facultatea de Teologie din Sibiu)
- Toader, lect. dr. Ioan, *Metode noi în practica omiletică*, București, Cluj-Napoca, 1997
- Idem, *Retorica amvonului*, Presa Universitară Clujeană, 2002.
- Tarangul, Orăste, *Regenerarea predicii* (Exegeza omiletică), Chișinău, 1934
- Voniga, pr. David, *Omiletica sau studiul oratoriei bisericești*, Orăștie, 1906
- Zarea, drd. Anatolie, „Predica și ascultătorii ei”, în *StTeol* 5-6/1966

V. TEZE DE DOCTORAT ÎN DOMENIUL OMILETIC². AUTORI ROMÂNI

- Băjău, pr. Ioan, *Predica în veacul de aur*, susținută în anul 1996, publicată la Craiova în 1997
- Circa, pr. Ioan Adrian, *Predica – act de cult, în Transilvania, la sfârșitul sec. al XVIII-lea și începutul sec. al XIX-lea*, susținută la Sibiu, 2007
- Dura, pr. Nicolae, *Propovăduirea cuvântului și Sfintele Taine. Valoarea lor în lucrarea de mântuire*, București, 1997 (BFT-23007) și în *StTeol* 1-2/1998, p. 3-289
- Dușu, pr. Constantin, *Panegiricul ca formă a predicii în trecut și astăzi*, în *Ort* 1-2- 3-4/1992 și 1-2/1993
- Erdei, pr. Miron, *Propovăduirea în Biserica Ortodoxă Română din Transilvania în prima jumătate a secolului al XX-lea*, Ed. „Cogito”, Oradea, 2001
- Gordon, pr. Vasile, *Pareneza în slujirea pastoral-misionară a Bisericii*, Ed. Institutului Biblic și de Misiune a BOR, București, 2001 (extras din „*Ortodoxia*” 3-4/1999)
- Grigoraș, pr. Constantin, *Kerigma apostolică în predica Sf. Ap. Pavel*, Trinitas, Iași, 2001
- Ivan, pr. Ilie, *Cuvântul în slujirea mântuirii*, București, 1997 (BFT)
- Nicolae, pr. Jan, *Nașterea Domnului oglindită în predica patristică*, București, 2008 (BFT)
- Paraschiv, Constantin, *Omilia – gen al predicii creștine*, București, 2008 (BFT)
- Popescu, pr. Gabriel, *Mitropolitul Ungrovlahiei Antim Ivireanul, cărmuitor bisericesc și propovăduitor al Evangheliei*, în *StTeol* 1-2/1969
- Popovici, Dumitru Dănuș, *Propovăduirea dreptei credințe în lumina sfintelor canoane*, susținută la „Drept bisericesc”, Universitatea Ovidius-Constanța, 2007

² Din motive strict metodologice, nu am inclus aici teze cu subiecte de Catehetică-Pedagogie creștină, deși autorii lor au urmat studii doctorale comune (*Omiletică și Catehetică*). Au fost menționate în lista bibliografică a Cateheticii.

- Sabău, pr. Marcel, *Literatura religioasă populară în slujirea propovăduirii Bisericii*, București, 1997 (BFT)
- Stancovici, pr. Branislav, *Episcopul Nicolae Velimirovici, viața și opera*, susținută în anul 1999
- Șebu, pr. Sebastian, *Preocupări și orientări în predica protestantă contemporană, în Germania apuseană*, în *MitrArd* 4-6/1980
- Teleanu, pr. Bogdan, *Metaforă și misiune. Valorificarea literaturii laice în predica românească*, Edit. Trinitas, 2008
- Turcu, pr. Sorinel, *Iisus Hristos, Învățătorul nostru suprem*, susținută în 2006 (BFT)
- Vasilachi, arhim. Vasile, *Predica în Evul Mediu*, Iași, 1938

VI. MANUALE, CĂRȚI ȘI STUDII. AUTORI STRĂINI:

- Allen, J. Joseph, *The ministry of the church; Image of the pastoral care. (Part II : The ministry of the word, p. 127-169)*, St. Vladimir's Seminary Press, New York, 1986
- Aristotel, *Retorica*, Ediție bilingvă, Traducere, studiu introductiv și index de Maria-Cristina Andrieș, Ed. „IRI”, București, 2004
- Barth, Karl, *La proclamation de l'Evangile*, text reconstitué par A. Roulin, Neuchâtel, 1961
- Baumann, J. Daniel, *An introduction to contemporary preaching*, "Baker book house", Grand Rapids, Michigan, 1988
- Berthier, l'abbé, *Le prêtre dans le ministère de la prédication*, Lyon, 1900
- Black, James, *The mystery of preaching*, London, 1924
- Bohren, Rudolf, *Trost: Predigten*, Neukirchner-Verlag, 1981
- Bonhoeffer, Dietrich, *La parole de la prédication. Cours d'homilétique à Finkenwalde*, trad. par Henry Mottu, Ed. Labor et Fides, Genève, 1992
- Breck, John, *The Power of the Word*, St. Vladimir's Seminary Press, Crestwood, New York, 1986 (vezi și trad. franceză: *La puissance de la parole. Une introduction à l'herméneutique orthodoxe*, traduit de l'anglais avec le concours de l'auteur, Cerf, Paris, 1996)
- Buttrick, David, *Homiletic. Moves and structures*, Vanderbilt University, 1985
- Carnegie, Dale, *Cum să vorbim în public* (în original, *Public speaking and influencing men in business*), trad. Irina-Margareta Nistor, Editura "Curtea Veche", București, 2000
- Cahiers de l'Institut romand de pastorale (IRP) - Lausanne: nr. 9/juin 1991 = Prêcher; nr. 18/mars 1991 = Modèles homilétiques; nr. 20/nov. 1994 = Pédagogie et didactique du catéchisme etc.
- Charland, T., *Artes predicandi; contribution a l'histoire de la rhétorique du Moyen Age*, Paris, 1936
- Cicero, Marcus Tullius, *De oratore*, în "Opere alese", ediție îngrijită de G. Guțu, vol.II, București, 1973, p. 17-78
- Idem, *Arta Oratoriei*, Ediție bilingvă. Text latin și traducere, studiu introducerea, note și indici de Traian Diaconescu, București, 2007
- Collectif (L. Gagnebin, Fl. Taubmann & comp.), *La prédication. 1. Sens, enjeux, formes, outils*, Eglise Réformée de France (ERF), Paris, 1996; 2. *Apprendre à prêcher*, ERF, Paris, 1999
- Collectif (sous la dir. de Eric Denimal, *Jésus au quotidien. 366 méditations autour du Christ*, Ed. LLB, Valence, 2000

- Collectif**, *Sociologie de la prédication*, nr. spécial de "Foi et vie", vol. 85, n 2-3, Paris, 1986
- Comenius**, Jean Amos, *Art et enseignement de la prédication. Manuel d'homilétique des Frères tchèques et moraves*, traduit et commenté par Daniel S. Larangé, L'Harmattan, Paris, 2006
- Communautés de Sant'Egidio / Paglia**, Vincenzo, *La Parole de Dieu chaque jour*, Ed. Parole et Silence, 2008
- Corbinneau**, Jean, *Parole de Dieu, paroles de fête. Des mots pour aujourd'hui*, Ed. Karthala et CFRT, Paris, 2006
- Craddock**, Fred B., *Prêcher*, trad. par J. F. Rebeaud, Genève, 1991
- David**, Breed, *Preparing to preach*, New York, 1930
- Duflot**, Léandre (fils de la charité), *Homélies simples et percutantes*, recueillies par Hubert Rodarie, Salvator, Paris, 2006
- Evans**, William, *How to prepare sermons*, Chicago, 1964
- Fend**, Leonahardt, *Homiletik*, Berlin, 1970
- Fountouli**, Ioannou, *Omiletiki*, Tessaloniki, 1985
- Fournier**, E. *La Homilia*, Barcelona, 1965
- Guérin**, Paul & **Sutcliffe** Terence, *Guide du prédicateur à l'usage des laïques et des prêtres*, Ed. du Centurion, Paris, 1994, 210 p.
- Hamon**, M., *Traité de la prédication, à l'usage des séminaires*, Paris, 1887
- Humbrecht**, Thierry-Dominique, *Le théâtre de Dieu. Discours sans prétention sur l'éloquence chrétienne*, Ed. Parole et Silence, 2003
- Langhaye**, Le R.P.G., *La prédication. Grands maîtres et grands lois*, Paris, 1927
- Lardone**, Giovanni, *Nuptialia. Allocuzioni matrimoniali*, Torino, 1934
- Lendger**, André, *Prêcher ou essayer de parler juste*, Ed. du Cerf, Paris, 2002
- Lopuhin**, A.P., *Comentariu la Evanghelia după Matei*, trad. de Patriarhul Nicodim Munteanu, Tomul al VIII-lea din colecția *Biblia comentată...*, București, 1948
- Maillot**, Alphonse, *Prêchons afin que la grâce abonde* (Cofession à propos de la prédication comme art de dire "Zut!"), Mission intérieure Eglise Evangélique Luthérienne, Paris, 1992
- Michonneau**, Georges et **Varillon**, François, *Propos sur la prédication*, Ed. du Cerf / Soceval, nouvelle édition, Châteaufort, 2000
- Möller**, Christian, *Seelsorglich predigen (Die parakletische Dimension von Predigt, Seelsorge und Gemeinde)*, 2 Auflage, Gottingen, 1990
- Mottu**, Henry (et comp.), *Le défi homilétique. L'exégèse au service de la prédication*. Edit. "labor et fides", Genève, 1993
- Pease**, Allan (and Garner A.), *Limbajul vorbirii sau arta conversației* (în original : *Talk language; how to use conversation for profit and pleasure*), trad. de Ileana Busuioc, București, 1994
- Picon**, Raphaël (sous la dir. de), *L'art de prêcher*, Ed. Olivétan, Lyon, 2008.
- Prieto**, Christine, *Christianisme et paganisme. La prédication de l'Evangile dans le monde greco-romain*, Labor et Fides, Genève, 2004
- Puerth**, *De Gregorii Nazienzeni orationibus funebris*, Strassbourg, 1907
- Quesson**, Noël, *Parole de Dieu pour chaque jour. Jalons pour les lectures de semaine*, tome I (Les Evangiles), Droguet & Ardant, Paris, 1974
- Idem**, *Parole de Dieu pour chaque jour. Jalons pour les lectures de semaine*, tome II (Premières lectures), Droguet & Ardant, Paris, 1995

- Idem**, *Parole de Dieu pour chaque dimanche. Années A-B-C*, Droguet & Ardant, Limoges, 1983
- Quintilian**, M. Fabius, *Arta oratorică*, Trad. Maria Hetco, B.P.T., vol I, II și III, București, 1974, 409 + 383 + 465 p.
- Rambaud**, R.P. *Grandes figures des prêcheurs*, 2 vol., Paris, 1931
- Idem**, *Traité moderne de prédication*, Lyon - Paris, 1941
- Reymond Bernard et Rojas Jean-Luc**, *Comment enseigner l'homilétique?*, Supplément aux Cahiers de l'IRP, feb. 1997
- Reymond**, Bernard, *De vive voix. Oraliture et prédication*, Ed. Labor et Fides, Genève, 1998
- Idem**, *La prédication et le culte protestant entre les anciens et les nouveaux médias*, Etudes théologiques et religieuses, Paris, 4/1994
- Sertillanges**, A. D., *L'orateur chrétien. Traité de prédication*, Ed. du Cerf, Juvisy, 1930
- Stanton**, Nicki, *Comunicarea*, Editura S. C. "Știință & Tehnică", București, 1995, 315 p.
- Trembela**, P. N., *Homiletiki i theoria tou kirygmatos*, Atena, 1928
- Theodorou**, D. Evangelou, *Mathimata ekklesiastikis ritorikis i omiletikis (Cursuri de retorică sau omiletică bisericească)*, Atena, 1976 (în l. greacă)
- Vivarès**, Patrice, *L'appel de la Parole. Essai sur la prédication*, collection prédication 4, Ed. Soceval, Châteaufort, 2000
- Voeltzel**, René, *Le culte protestant - Propos théologiques de bon sens, humoristiques et parfois irrévérencieux (chap.: IV - La Parole de Dieu; V - La prédication; VI - Un personnage à plusieurs rôles)*, Labor et Fides, Genève, 1985.

MITROPLOITUL BARTOLOMEU – UN PREDICATOR HARISMATIC

Preliminarii. De ce predicator „harismatic” și nu „mare”, „vestit”, ori „celebru”? Întâi de toate, pentru că, în calitatea sa de slujitor consacrat al cuvântului evanghelic, a vorbit cu puterea harului Tainei Hirotoniei, pe care oratori mari și vestiți, ca Demostene, Cicero, Quintilian și mulți alții, nu l-au avut, cu toată omeneasca lor celebritate. În același timp, atunci când ne gândim la harisme, nu trebuie să avem în vedere numai darurile Sfântului Duh întâlnite în Biserica primară, despre care scrie Sf. Ap. Pavel corintenilor (cap. XII), ci și la cele din zilele noastre. Aceste daruri, izvorâte tot din lucrările Sfântului Duh, prezente în Tainele Bisericii, se pot cultiva printr-o râvnă personală deosebită. Prin Taina Hirotoniei, bunăoară, ierarhii și preoții (parțial și diaconii) exercită cele trei slujiri esențiale: învățătoarească, sfințitoare și conducătoare. Până la un punct, slujitorii nu se deosebesc vizibil. Toți săvârșesc sfintele slujbe, toți cântă, toți predică, toți se îngrijesc de cele pastoral-administrative. În practică, observăm însă că fiecare se remarcă, la un moment dat, prin anumite acte în care depășesc ceea ce este comun: unii au darul cântării frumoase și impresionante, alții slujesc cu o mare eleganță liturgică, alții sunt recunoscuți ca foarte buni duhovnici, alții excelenți administratori, sau buni *manageri* – cum se spune mai nou. Alții se detașează însă prin darul predicării frumoase și convingătoare... Iată, așadar, că darurile Sfântului Duh, comune în esență, se pot transforma în *harisme personale*. Părintele Stăniloae se exprimă fără echivoc în acest sens: „Când un dar sau altul a sporit considerabil, el devine harismă. Aceasta înseamnă o pnevmatizare foarte accentuată a unui om, o covârșire accentuată a legilor naturii de către spiritul uman umplut de Sfântul Duh... Prin aceste harisme ei slujesc și mai mult celorlalți, dar și unității Bisericii. Prin ei se face transparentă în mod mai accentuat infinitatea vieții și luminii dumnezeiești. Din ei iradiază o putere care biruiește adeseori puterile naturii”¹.

În iconomia mântuirii, **Nașterea și Învierea Domnului** sunt noutăți absolute, care au rescris istoria și singurele care contrazic des-invocatul adagiu din Ecclesiast „nimic nou sub soare” (1, 9). Mărturisite cu tărie de cei care cred, negate vehement de atei, aceste două realități dumnezeiești fac parte din șirul evenimentelor universale pe care nimeni nu le poate ignora, decât cu riscul de a rămâne în afara istoriei.

An de an, reiterarea lor liturgică este marcată și de citirea scrisorilor pastorale primite din partea chiriarhilor, o veche și frumoasă tradiție², în care geniul oratoric și

¹ Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, Edit. Inst. Biblic, București, 1978, vol. II, p. 330.

² Trimiterea „Pastoralelor” își are originea în practica veche a Bisericii din Alexandria, însușită și validată la Sinodul I Ecumenic. Întrucât Alexandria era un centru în care știința astronomiei era în floare, Întâistătătorul acestei Biserici avea îndatorirea să se îngrijească de calcularea anuală a datei Sf. Paști, pe care o comunica, apoi, celorlalte comunități, prin scrisori care cuprindeau, în mod curent, și alte îndrumări „pastorale”. Vezi, spre exemplu, *Introducerea* consistentă semnată de M. Pierre Évieux la Sf. Chiril al

scriitoricesc al Mitropolitului Bartolomeu a strălucit în chip aparte, timp de 18 ani. De altfel, toți cei care l-au ascultat predicând, în duminici și sărbători, știu că el niciodată n-a urcat nepregătit treptele amvonului. Rezultatul? O admirație unanimă, la superlativ, inclusiv din partea adversarilor, fie eterodocși, fie „casnici”. La scurtă vreme după trecerea la cele veșnice, revista „Tabor” i-a dedicat un număr special, în care personalitatea sa a fost prezentată din diferite unghiuri, potrivit cu talanții primiți de la Dumnezeu și pe care el i-a înmulțit cu râvnă, inteligență și talent. În acest context a fost evidențiată și dimensiunea predicatorială, într-un medalion special, din care vor fi reluate și aici câteva detalii, dar pe care îl recomandăm integral pentru cei interesați să aibă o privire de ansamblu a slujirii sale omiletice³. Dacă până acum i-au fost cunoscute, în general, mai ales preocupările pe tărâm literar, biblic, administrativ ș.a., a venit ceasul, credem, să fie valorificată și latura omiletică, în care a excelat cu prisosință. Însă, în afara unor referințe sporadice și conjuncturale, publicistica noastră încă nu i-a rezervat prea multe pagini în acest sens, dar cele care există merită a fi pomenite. Este vorba de un articol și un studiu, ambii autori având doctoratul în Omiletică: părintele Vasile Nemeș de la Cluj⁴ și părintele profesor Jan Nicolae de la Alba-Iulia⁵. Numele ÎPS Sale este întâlnit, totodată, și în cursurile universitare de Omiletică, fiind prezentat ca propovăduitor model⁶, împreună cu alți mari corifei ai amvonului românesc: Antim Ivireanul, Zaharia Boiu, Grigorie Comșa, Ilarion Felea, Nicolae Steinhardt, Antonie Plămădeală, Constantin Galeriu, Ilie Cleopa, Teofil Părăian ș.a.

Harisma oratorică a Mitropolitului Bartolomeu se vădește cu pregnanță în cele 36 de Pastorale, 18 pentru Crăciun și 18 pentru Paște, la care se adaugă trei cu un caracter special: una pentru Duminica Ortodoxiei din anul 2008, asumată de membrii Sfântului

Alexandriei, *Lettres festales*, 1-6, în „Sources Chrétiennes”, vol. 372 (1991) pp. 11-118. Pentru cei interesați de amănunte în acest subiect anunțăm că părintele profesor Jan Nicolae are deja în pregătire un studiu detaliat pe tema pastoraletor pascale, pe care îl va susține la simpozionul dedicat Sf. Chiril al Alexandriei, ce se va organiza la Mănăstirea Tismana, în septembrie a.c.

³ Vasile Gordon, *Mitropolitul Bartolomeu - schiță de portret omiletic*, în „Tabor” nr. 1, anul V, aprilie 2011, Cluj-Napoca, pp. 55-64.

⁴ Vasile Nemeș, *Aspecte din activitatea omiletică a Arhiepiscopului Bartolomeu Anania*, în Ștefan Iloaie, Radu Preda, *Logos. Arhiepiscopului Bartolomeu al Clujului la împlinirea vârstei de 80 de ani*, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2001, pp. 147-150.

⁵ Jan Nicolae, *Păstor de veghe. Elemente de etică socială în predicile mitropolitului Bartolomeu Anania*, comunicare în cadrul Simpozionului internațional cu tema „Familie, filantropie și etică socială”, Alba-Iulia, 6-8 mai 2011; vezi *Familie, filantropie, etică socială. Parteneriatul Stat-Biserică în asistența socială*, editor Dumitru A. Vanca, Edit. Reîntregirea, vol. II, Alba Iulia, 2011, pp. 914-965.

⁶ Vezi de ex. Pr. Dr. Vasile Gordon, *Introducere în Omiletică*, Editura Univ. București, 2001 (ebooks.unibuc.ro/Teologie/omiletica/index.htm), pp. 205-209. Între subiectele de examen la Omiletică ale studenților de la Pastorală, anul al IV-lea, se numără și descrierea, la alegere, a trei predicatori români contemporani. De câțiva ani buni, în topul celor preferați pentru această probă se numără și Mitropolitul Bartolomeu, în alternanță cu Nicolae Steinhardt, Antonie Plămădeală, Ilie Cleopa și Teofil Părăian.

Sinod și două dedicate aceleiași duminici, dar cu destinație locală, circumscrise granițelor Arhiepiscopiei Clujului, pentru anii 1997 și 1998⁷.

Prin ce se remarcă ele în mod deosebit? Care este locul lor în ierarhia literaturii omiletice românești? Au primenit ele într-un fel sau altul această frumoasă tradiție misionară a comunicării și comuniunii dintre arhieru și păstoriți? Sunt, iată, câteva întrebări la care cel mai bine răspunde Mitropolitul Bartolomeu însuși, prin minunatele scrisori pastorale din acest volum. Semnatarul studiului de față va sugera doar câteva dintre elementele răspunsurilor posibile. Cele mai multe însă le pot descoperi cititorii înșiși, care au șansa unei lecturi de excepție, nu doar captivantă sub aspect ideatic și stilistic, cât mai ales persuasivă și tonifiantă din punct de vedere pastoral-duhovnicesc. Pentru sistematizare, semnalarea noastră vizează câteva obiective concrete: *tematica; genul omiletic; formule de adresare; structura („planul”); strategii stilistice și persuasive; dimensiunea etică și socială; caracterul pedagogic și testamentar*.

Tematica pastoralelor. Un prim și foarte util indiciu îl constituie titlurile menționate atât la cuprins, cât și în interiorul paginilor. Ele au fost propuse de părintele Bogdan Ivanov, inspirat și sugestiv. Practic, formularea lor reproduce anumite expresii „cheie”, extrase din însuși textul pastoralei respective. Frumusețea acestor titluri nu stă numai în forța vioiciunii stilistice, ori a conciziei lexicale, ci mai ales în faptul că țintesc, concomitent, două obiective: focalizarea atenției asupra unei idei centrale a evenimentului (ori a unui anumit detaliu) și transmiterea unui mesaj anume ascultătorilor. În viziunea Mitropolitului Bartolomeu, ei, păstoriții, au întotdeauna prioritate în triada „predicator, predică, ascultători”. De dragul și în folosul lor a fixat temele acestea, și nu altele, încercând să răspundă credinciosului contemporan, care trăiește *hic et nunc*. Este evocator, credem, un singur exemplu: *Pastorala Învierii din 2007 („Învierea și Codul lui Da Vinci”)*, în care demontează convingător și limpede vicleanul scenariu al năimitului Dan Brown („un nenea din lume” – cum bine îi zice ÎPS Sa). Vedem aici vigilența bunului păstor, care-și apără conștiincios turma de lupi. Așadar, teme actuale, culese de pe teren, nu confecționate la masa confortabilă de scris. Aici, Părintele Mitropolit se întâlnește cu sfatul părintelui profesor Sebastian Chilea, de care toți slujitorii amvonului ar trebui să țină seamă: „Predicatorul se găsește în situația aceasta: are un public pentru o temă, nu o temă pentru un public. Acest fapt îl obligă pe predicator să se adapteze publicului său până la totala contopire cu el”⁸.

⁷ Aceste două pastorale au fost legate de colectele bănești destinate lucrărilor ample de restaurare a catedralei din Cluj. Întreaga colecție obținută în acești doi ani a fost administrată la Cluj, cu aprobarea Sfântului Sinod.

⁸ Pr. Prof. Dr. Sebastian Chilea, *Predica de succes*, în „Mitropolia Olteniei”, anul XVIII (1954), nr. 1-3, p. 38.

Genul omiletic în care se înscriu pastoralele este ramura festivă a parenezei⁹. După cum precizează însă toate tratatele de Omiletică, cum se observă din practică și cum se confirmă, iată, în pastoralele de față, nici o predică nu se încadrează strict într-un anumit gen. În aceeași pastorală, bunăoară, se împletesc în mod fericit pasaje de „omilie” (exegeză biblică), de „predică tematică” (propriu-zis, toate pastoralele merg pe a anume temă), de „panegiric” (accente encomiastice, pentru Maica Domnului, femeile mironosițe etc.) și, evident, pasaje „parenactice” din belșug (sfaturi, avertismente, încurajări). Principal, o predică trebuie să aibă însă o anumită linie a genului omiletic, altfel riscă să fie „de toată trebuința”. Deși se trece adesea „granița” între genuri, fiecare predică trebuie să revină mereu în matca ei firească, așa cum vedem că se petrec lucrurile, la tot pasul, în aceste pastorale. Genul prioritar („matca”) este pareneza, neîndoind, întrucât nu-și propune ca obiective nici exegeze sofisticate, nici dezvoltarea detaliată a temelor, nici tonuri encomiastice înflăcărâte, ci *îndemnuri, sfaturi, avertismente, încurajări*, de la inima unui părinte vigilent către fiii săi iubiți. Or, toate acestea sunt apanajul parenezei. Se știe foarte bine, de altfel, că Părintele Mitropolit a excelat în acest gen al exhortațiilor ocazionale, de fiecare dată când i s-a oferit prilejul, nu doar în scrisorile pastorale. Exemplele pot fi nenumărate, pe parcursul celor 18 ani de arhierie, începând cu cele rostite la instalarea ca arhieru din 1993 și încheind cu cele dedicate grijii speciale pentru educația creștină a tinerilor, bunăoară, în 2010.

Modul (formule) de adresare. Două formule apar în mod curent: „Iubiții mei fii duhovnicești” și „Iubiții mei”, ambele exprimând o puternică legătură de suflet dintre păstor și credincioși. Ele se regăsesc, apoi, în toate explicațiile și îndemnurile din cuprinsul pastoralilor, dezvăluind dragostea lui de a-și lumina păstoriții, dar și grija de a-i feri de tot felul de capcane în care ar putea să cadă. Mai mult: bucuriile și necazurile fiilor duhovnicești sunt resimțite puternic și în sufletul Părintelui Mitropolit, reacționând empatic *pentru* și *împreună* cu ei. Să ne amintim că „empatia” (gr. *ἐν* = *în*; *πάθος* = *suferință*) este capacitatea de a recunoaște și a împărtăși sentimentele experimentate de către o altă persoană, cum ar fi tristețea sau fericirea, fără să le fi trăit neapărat tu însuși. Etologii clasifică relaționările empatică în câteva categorii: *empatia de gândire, empatia de acțiune, empatia de afecte* ș.a.¹⁰ Nu este nevoie aici de multe comentarii suplimentare, ca să realizăm că *empatia* a fost una din trăsăturile majore ale slujirii ÎPS Bartolomeu. A trăit empatic, în primul rând pentru că el, ierarhul cultivat, drept și

⁹ Termenul „pareneză” vine de la grecescul *παραινέω* = a îndemna, a sfătui, a avertiza, a încuraja. Amintim pe scurt că, în practica Bisericii Ortodoxe, sunt în uz patru genuri omiletice: *omilia, predica tematică, panegiricul* (cuvântări de laudă la adresa sfinților) și *pareneza* (cuvântarea ocazională). Detalii, la Pr. dr. V. Gordon, *Introducere în Omiletică...*, pp. 262-280.

¹⁰ Jacques Cosnier, *Introducere în psihologia emoțiilor și a sentimentelor. Afectele, emoțiile, sentimentele, pasiunile*, traducere de Eliza Galan, Editura Polirom, Iași, 2007, p. 94; detalii la Pr. Drd. Marius Ciobotă, *Discursul omiletic din perspectiva științelor comunicării*, teză de doctorat, elaborată sub coordonarea Prof. Dr. Mihai Dinu și a Pr. Prof. Dr. Vasile Gordon (în cotutelă), ms. comp., 2011, pp. 191-193.

inteligent, era un om bun, cu suflet cald, altruist și afabil, căruia îi erau cu totul străine răutatea, răzbunarea și invidia.

Structura (planul, „schema”) pastoraletor este variată și departe de a fi „clasică”. Dacă am judeca strict după „normele” manualelor de Omiletică, ÎPS Sa nu ar obține un punctaj prea mare... Dar, tocmai acest non-conformism îi asigură un procent semnificativ din forța persuasiunii și din ceea ce toți predicatorii dorim să obținem la amvon: *captatio benevolentiae*. Asta nu înseamnă că pastoraletor au fost redactate fără un anume plan. Dimpotrivă: în toate se observă o splendidă logică a construcției¹¹, asemeni gândirii vizionare a unui arhitect experimentat. Așadar, o construcție logică, solidă, armonioasă, dar și cu detalii „arhitecturale” de mare frumusețe. Se știe, la o icoană reușită, spre exemplu, valoarea nu constă prioritar în desen, mărime, culori, materiale utilizate (deși toate își au importanța lor), ci în *detalii: proporția dintre lumini și umbre, nuanțele culorilor, căldura privirii, expresivitatea mâinilor* etc. Detaliile și nuanțele trebuie urmărite cu atenție aparte și în pastoraletor de față, pe care Mitropolitul Bartolomeu le-a construit de fiecare dată după un plan *ad hoc*, cerut de tema respectivă. Uneori, introducerea are dimensiunea unei pagini, alteori lipsește efectiv, intrându-se *ex abrupto* în „tratare”. La fel se întâmplă adesea cu „încheierea”: câteodată ia forma unui rezumat concludiv, alteori pastoraletor sfârșește surprinzător de abrupt: „Și nu uitați de săraci!”

Cât privește „tratarea”, corpul propriu-zis al pastoraletor, se remarcă atât o logică „gradată”, cât și una „în lanț”. *Logica gradată* ține de metoda inductivă, având menirea să prezinte faptele pornind de la lucrurile simple, pentru a fi înțelese, apoi, cele complexe (înalte): „Dacă trupul mortului era furat, atunci hoții l-ar fi luat cu giulgiuri cu tot... Dacă furii ar fi avut vreun motiv să ia numai trupul, ar fi trebuit să desfacă giulgiurile de pe el, lucru greu de crezut... Într-adevăr, nu numai mormântul era gol, nu numai giulgiurile erau goale; însăși rațiunea omenească se golise de conținut! Nu mai rămânea decât credința!”¹² *Logica în lanț* ne apare ca o invitație pentru ascultător de a reconstitui împreună cu propovăduitorul lanțul (șirul) firesc al înțelegerii evenimentului: „A-L naște Fecioara pe Hristos înseamnă a-I da ființă Celui ce este mai presus de ființă; a-L naște în trup omenesc pe Cel ce l-a făcut pe om; a-L aduce în timp pe Cel ce este deasupra timpului; a-L întrupa pe Creator în trupul propriei Sale creații. Aici se cuprinde întreaga taină a pogorării lui Dumnezeu pe pământ”¹³

Pentru a înțelege economia tratării temelor trebuie să observăm, în continuare, câteva aspecte cu privire la *istorisirea faptelor, explicații, argumentare* și la *mijloacele ilustrative*.

¹¹ „Construcție” este un termen preferat de însuși Părintele Mitropolit: „Jumătate din ce vă vorbesc construiesc acasă printr-o meditație de unul singur, într-un plan, iar jumătate se construiește aici, în acest amvon, pentru că obișnuiesc să mă uit în ochii ascultătorilor și jumătate din ceea ce vorbesc crește din ochii lor...”, *Meditație la prima săptămână din Postul Mare; apud Vasile Nemeș, art. cit., p. 149.*

¹² Din Cuvântul Pastoral la Învierea Domnului, 1999.

¹³ Din Cuvântul Pastoral la Nașterea Domnului, 1993.

Istorisirea celor două mari evenimente beneficiază de harisma vizibilă de povestitor a ÎPS Sale. Faptele arhicunoscute, repovestite de Părintele Mitropolit, te țin cu sufletul la gură, de parcă le-ai auzi prima oară. „Prelucrând” datele oferite de evangheliști, autorul vădește un talent descriptiv admirabil, dezvăluindu-ni-se adesea ca un mare sentimental, fără să cadă însă în capcana sentimentalismului lacrimogen, pe care îl cultivă din păcate unii predicatori temperamental, spre a fi pe placul celor ce merg la biserică pentru a plânge neapărat („vai ce frumos a predicat, toată lumea a plâns!” – auzim câteodată vizavi de astfel de manifestări). Simțăminte adânci și nu sentimentalisme ieftine provoacă, bunăoară, pasaje de genul celui următor: „Prin buzele acestui Prunc, care acum scâncesc sau surâd, s-a rostit cândva porunca: „*Să fie lumină!*” (Fc 1,3). Ochișorii aceștia care acum se uită, mirați, împrejur, au văzut cândva lumina dintru început. Mănuțele acestea fragede, care acum se adună în scutec și fașă, au croit cândva universul și, printr-un singur gest, l-au adus la existență. El, Cuvântul, Cel Ce-n veșnicie strălucea în slava Tatălui ca-n propria Lui slavă, acum Se înfățișează ca o făptură plăpândă și slabă, umil în ieslea săracă și-n scutecul sărac...”¹⁴

Explicațiile oferite sunt mai ales de ordin biblic și lingvistic. În prima categorie se remarcă etimologiile și precizările semantice, iar în a doua definițiile. *Explicațiile biblice* sunt, se vede, o consecință fericită a preocupărilor legate de diortosirea Bibliei, atent mereu la nuanțe („fața Lui a strălucit ca soarele, iar veșmintele I s-au făcut albe ca lumina”¹⁵; sau: „Vă rog să rețineți nuanța: nu se spune: „*erați în întuneric*”, ci „*erați în întuneric*”; nu se spune: „*acum sunteți în lumină*”, ci „*sunteți lumină*”¹⁶), dar și la fidelitatea traducerilor („„a slavoslovi” este un cuvânt greu de tradus în românește. Îi corespunde grecescul „a doxologi”, dar nici acesta nu presupune o traducere ușoară. Verbul înseamnă: a-I aduce slavă lui Dumnezeu cântând...”¹⁷; sau: „Părintele Gala Galaction, cunoscutul profesor și scriitor, a emis o interpretare care, cred eu, trebuie reținută și cunoscută. El afirmă că verbul ebraic, tradus de obicei cu „a prigonii”, poate fi tradus cu „a căuta”, ceea ce mie mi se pare plauzibil, de vreme ce prigonirea cuiva nu este o simplă persecuție, ci presupune un vinovat absent, care trebuie mai întâi urmărit, identificat, cercetat și denunțat...”¹⁸.

La rândul lor, *definițiile* propuse de Mitropolitul Bartolomeu depășesc incomensurabil explicațiile seci ale dicționarilor. Sunt, deodată, concise, plastice, de mare frumusețe expresivă. Iată câteva exemple: *colindele* – splendide odrasle ale geniului nostru popular; *postul* – mijlocul prin care sufletul leapădă de pe el zdrențele păcatelor și se primenește, încetul cu încetul, prin pocăință, mărturisire și faptă bună; *așteptarea* – o veghe

¹⁴ Din Cuvântul Pastoral la Nașterea Domnului, 1998.

¹⁵ Din Cuvântul Pastoral la Învierea Domnului, 2003.

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ Din Cuvântul Pastoral la Nașterea Domnului, 1993.

¹⁸ Din Cuvântul Pastoral la Învierea Domnului, 2007.

sufletească în care se amestecă neliniștea, nerăbdarea, teama, speranța, dorul, uneori deznădejdea prelungă, alteori bucuria prematură...

Argumentarea este susținută prioritar prin texte biblice, însoțite frecvent de precizări dogmatice și sfaturi morale. Înseși „explicațiile”, despre care am vorbit mai sus, intră tot în arsenalul argumentării. Dorim să atragem atenția aici, în mod special, asupra argumentării *tipologice* și *referențiale*, de care face deseori uz autorul. Argumentarea „tipologică” valorifică prefigurările vetero-testamentare împlinite în Noul Testament, după modelul oferit de bogata iconografie a spațiului răsăritean. Spre exemplu: Adam cel vechi – Adam cel Nou (Hristos); Mielul pascal – Mielul Hristos etc. Cu mare profunzime, în același sens, descrie „norul” care i-a călăuzit pe evrei în pustie, același care i-a acoperit („umbrit”) pe ucenici la Schimbarea la față pe Tabor, același nor haric care o va „umbri” pe Maica Domnului la Bunavestire, prin puterea Celui Preaînalt. Argumentarea „referențială” ține atât de obiectul, cât și de subiecții propovăduirii, ca „referințe” concrete în relația predicator – ascultători. „Obiectul” – tezaurul doctrinar, moral și liturgic al Bisericii; „subiecții” – fiii duhovnicești, preoți și creștini de rând.

Mijloacele ilustrative preferate de autor constau în fragmente liturgice extrase din slujbele de Crăciun și Paști, la care se adaugă o mulțime de strofe preluate din colindele tradiționale. Interesant este faptul că Mitropolitul Bartolomeu nu se lasă ispitit să utilizeze „istorioarele” și „pildele” de care sunt pline cărțile de predici și pe care, în general, credincioșii le gustă cu mult apetit. Preferă, în schimb, o linie mai sobră, proprie demnității acestui act pastoral, fără să renunțe însă la tonul cald, apropiat, părintesc. Se ferește, practic, doar de retorici ieftine, floricele și dulcegării. Nu ezită, în schimb, să evoce, atunci când tema o cere, exemple și pilde din istorie, literatură, filozofie, artă etc., pe care le înmagazinase de-a lungul anilor, în neostoita-i sete de cultură. De pildă, în Pastorală de Paști din anul 2000, întâlnim următoarea ilustrare: „Se știe că un ospăț poate fi și de altă natură decât cea materială: o carte bună, un concert de muzică, o expoziție de artă pot alcătui adevărate festinuri spirituale, uneori atât de cuceritoare, încât cei ce se înfruptă din ele nici nu mai simt nevoia hranei propriu-zise. Platon, marele filozof al Antichității grecești, a asemănat dialogul înțelepților cu un ospăț al minților luminate, ceea ce l-a făcut să-și intituleze una din cărțile sale: *Banchetul*. Atunci, cum am gândi noi oare ospățul din Împărăția lui Dumnezeu altfel decât un ospăț duhovnicesc?”. O mențiune specială merită iscusința de a capacita ascultătorul/cititorul să „vadă” nenumăratele imagini și situații vechi de 2000 de ani, dar „prezente” aievea parcă înaintea ochilor celor de azi. Suntem de acord, de aceea cu observația că *cel mai bun orator este cel care poate transforma urechea în ochi!* – așa cum spune, cu mare dreptate, un bun manual de persuasiune¹⁹.

¹⁹ Robert Gaas, John Seiter, *Manual de persuasiune*, trad. de Carmen Pădurariu, Ed. Polirom, Iași, 2009, p. 172.

Strategii stilistice și persuasive. „Ce face diferența?” – o întrebare auzită frecvent de noi în cotidianul colorat al limbajului autohton. „Diferența” dintre X și Y, dintre o carte sau alta, dintre mărfurile „de firmă” și cele de „duzină” etc. Analizând cu atenție pastoralele din cartea de față, semnalăm cu toată convingerea că, într-o măsură covârșitoare, „diferența” valorică dintre ele și altele din aceeași categorie o face dovada stăpânirii excepționale a stilisticii. Dar nu prin imitația vreunui stil anume, ci prin originalitate. Foarte bun cunoscător al figurilor stilistice și retorice, pe care le recomandă, în general, tratatele de specialitate, ÎPS Sa ne apare însă cu un stil propriu, vrând parcă să confirme încă o dată zicala celebră a scriitorului și academicianului francez Buffon (1707-1888): *le style c'est l'homme même*. Despre abilitățile stilistice ale predicatorului-scriitor Bartolomeu s-ar cuveni un studiu aparte. Pastoralele abundă de expresii pline de vioiciune, în care metafora, analogia, antiteza, sinecdoca, gradația, întrebările retorice etc. coabitează armonios cu neologismele și sentințele (proverbele), dar și cu arhaismele moștenite din „limba vechilor cazanii”, pe care știe admirabil să le valorifice. Deși decizia selectării „expresiilor frumoase” nu-i deloc ușoară, ne luăm curajul să evocăm totuși câteva, lăsându-i cititorului plăcerea personală de a descoperi, mai departe, altele asemenea: *mare-i bucuria lacrimii ce se tămăduiește-n Dumnezeu*²⁰; *roua cerului nu va străluci decât pe florile care și-au deschis cupa ca s-o primească*²¹; *întunericul primordial precedase lumina creației; lumina învierii este precedată acum de un doliu la scară cosmică*²²; *Speranța Anului Nou să rodească în țara noastră și-n rotundul pământului întreg*²³; *Inima ei (a Maicii Domnului, n.n.) devenise o splendidă vistierie a lucrurilor care nu se spun...*²⁴

Dintre figurile de stil utilizate la tot pasul ies în evidență, în special **metafora** (*limpezimea dimineții; Maica Domnului – scară de argint*), **analogia** (*trup firesc – trup duhovnicesc*), **gradația** (*ne-am pregătit pentru Învierea Domnului pentru că o așteptăm; și o așteptăm pentru că și credem în ea*), **antiteza** (*pe de-o parte, Ei, adică fariseii, saducheii, cărturarii și preoții, înțepeniți în ale lor; pe de alta, El, Cel Ce contrariază prin noutate. Ei, cei cu nume de rezonanță socială; El, un anonim. Ei, cu câte un arbore genealogic în spate: El, un nimeni. Ei, școliți în tradiția rabinică; El, un autodidact. Ei, de origine nobilă; El, despre care se spune că e fiul unui dulgher*), **metonimia** (*lacrima celui de lângă tine*), **epitetul** (*neostoita canonadă*). O atenție specială merită **întrebările retorice**, care-l angajează pe ascultător în plăcuta căutare a răspunsurilor, prin metoda euristică (*De ce Iisus S-a arătat întâi mironosișelor? De ce Învierea s-a petrecut în taină? Cui cântau îngerii? Și de ce?*).

Un procedeu stilistic original ni se pare a fi cel al întrebărilor „retorico-dilematice”. Întrebări care pleacă de la dileme și îndoieli, ori care produc dileme, scopul lor fiind, în final, acela de a risipi prin răspunsuri orice urmă de îndoială: *Dar Învierea*

²⁰ Din Cuvântul Pastoral la Învierea Domnului, 1995.

²¹ Din Cuvântul Pastoral la Învierea Domnului, 2001.

²² Din Cuvântul Pastoral la Învierea Domnului, 2008.

²³ Din Cuvântul Pastoral la Nașterea Domnului, 2000.

²⁴ Din Cuvântul Pastoral la Nașterea Domnului, 2002.

Domnului? A avut ea martori? Întrebăm pentru că mai sunt unii care întreabă. Ei zic: Dacă a avut, care sunt? Dacă n-a avut, cum anume să credem?²⁵; sau: De ce nu i s-a arătat Domnul mai întâi lui Petru, cel atât de înflăcărat în credințele și necredințele lui? De ce nu l-a preferat pe Ioan, cel mai iubit dintre ucenici, singurul care-L însoțise pe drumul Crucii? Iar dacă preferințele trebuiau să se îndrepte către o femeie, de ce nu i-a acordat acest privilegiu propriei Sale Maici, indiferent unde s-ar fi găsit ea în acel moment? De ce, neapărat, în socotința dumnezeiască a trebuit să fie Maria Magdalena?²⁶

Încă un fapt interesant. Adept declarat al „limbii vechilor cazanii”, Mitropolitul Bartolomeu nu se ferește, totuși, să utilizeze copios **neologismele**, atunci când ideea sau fraza o cere. Bine-știind că pastoralele se adresează, cu precădere, „poporului de rând”, celor „simpli”, ÎPS Sa procedează tocmai invers decât ne-am aștepta. Aproape că nu e pastorală în care să nu întâlnim neologisme și expresii ca: El S-a ocultat pe Sine; estropiații spiritului; incidența absurdului; forma tranzitivă..., forma intransitivă; arhieriei refuzau cu obstinație... Cum se împacă, așadar, vechile Cazanii cu DOOM-ul zilelor noastre? Foarte bine, ar zice Părintele Mitropolit. Adăugând: luați seama că credincioșii de azi nu mai sunt atât de „simpli”, sau „proști”, pe cât îi cred unii, nu doar la orașe, ci și la sate. Mai toți au telefoane mobile, televiziune prin cablu, acces la internet. În privința limbii, e foarte clar, lumea nu merge înapoi, ci înainte...

Toate aceste metode și procedee stilistice sporesc simțitor eficiența persuasiunii. Mitropolitul Bartolomeu a fost nu doar un maestru al persuasiunii, ci a știut să înfrunte și ceea ce oratorii moderni numesc *rezistența la persuasiune*. Predicatorii cu experiență știu că nu oricând și oriunde ascultătorii sunt dispuși să primească cele grăite lor, mai ales în mediul urban. Orice proces de persuasiune este întâmpinat, în mod instinctiv, de o atitudine „de rezistență” din partea celui persuadat. Astfel, conform studiilor de psihologie, în momentul în care ascultătorul (*interlocutorul*) realizează că urmează a fi persuadat, va adopta o atitudine defensivă, într-o măsură mai mare sau mai mică. Unii dintre ascultători manifestă conștient această opoziție, dar cei mai mulți se opun acțiunii de persuadare instinctiv. Cum poate fi învinsă această rezistență? Psihologi mai vechi și mai noi propun nenumărate soluții, care se referă cu precădere la discursurile publice, dinafara spațiului eclezial²⁷, dar care nu trebuie ignorate nici de slujitorii amvonului. Între acestea: *tehnica etichetării* (utilizarea de complimente încurajatoare); *utilizarea umorului fin, de calitate*; *tehnici de limbaj* (prin buna stăpânire a figurilor stilistice și retorice); *crearea de imagini prin cuvinte* etc. Din punct de vedere omiletic însă, rezistența la persuasiune poate fi eliminată mai ales de *atitudinea sinceră și deschisă a predicatorului, prin folosirea unor mărturii personale*. Aici are cuvântul predicatorul aflat la o vârstă venerabilă, așa

²⁵ Din Cuvântul Pastoral la Învierea Domnului, 1994.

²⁶ Din Cuvântul Pastoral la Învierea Domnului, 2010.

²⁷ Vezi, spre exemplu, Noah J. Goldstein, Steve J. Martin, Robert Cialdini, *50 de secrete ale persuasiunii*, ed. Polirom, Iași, 2009; sau Kevin Hogan, James Speakman, *Persuasiunea mascată. Tactici și trucuri psihologice pentru învingători*, ed. Meteor, București, 2008.

cum a fost cazul Mitropolitului Bartolomeu. Cine i-a urmărit cu atenție predicile, a observat că ele sunt presărate adesea cu mărturii și mărturisiri personale, selectate din experiența sa unică de slujire și viață. O dată cu acestea, a știut să apeleze cu iscusință și la ceea ce omileții numesc „elementele surpriză” ale predicii, care alungă monotonia și care dau un farmec aparte cuvântării. Bunăoară, după ce vorbește circa 10 minute despre așteptare și făgăduință, Părintele „rupe” expunerea astfel: „Acum e momentul, iubiții mei, să băgăm de seamă că toată această așteptare se întemeie pe *nădejde*. Știți că într-un fel așteaptă soldatul în tranșee începerea atacului, și în alt fel așteaptă prizonierul eliberarea din lagăr...”²⁸.

Dimensiunea etică și socială a pastoralelor. Mitropolitul Bartolomeu a știut foarte bine că o predică nu are menirea doar de a lumina mințile și a mișca inimile, ci și de a *îndupleca voințele* spre fapte concrete. Aceste principii erau aplicate cu mult efect chiar și în retorica greco-romană și de aceea Omiletica creștină le-a preluat fără complexe. Oratorul ideal, în viziunea lui Cicero, bunăoară, este cel care îmbină inteligent cele trei mari obiective ale discursului, *a învăța, a delecta, a îndupleca*²⁹, pe care Fericitul Augustin le invocă și le susține, la rândul său, în cunoscutul tratat *De doctrina christiana*³⁰. Cu toate că fiecare dintre pastorelele din cartea de față poate fi considerată o perlă a literaturii omiletice, autorul nu și-a propus ca ținte prioritare nici satisfacerea minții, nici delectarea inimii, ci să-i convingă pe ascultători să împartă bucuriile acestor praznice cu cei aflați în lipsuri și suferințe. Nu *artă oratorică pentru artă*, ci artă (veritabilă, fără dubii!) în slujba celui de-aproapea fiecăruia. O privire generală asupra dimensiunii etice și sociale a predicii Mitropolitului Bartolomeu a conturat foarte bine părintele profesor Jan Nicolae, în studiul citat mai sus. Subscriem, totodată, caracterizării concise și exacte pe care i-o face în acest sens: „Descoperim în cuvintele acestui ierarh pe cel mai curajos apărător al valorilor morale ale familiei creștine, pe unul din mentorii filantropiei concrete și al eticii sau teologiei sociale în spațiul public românesc de după 1989”³¹. Abordările etice și sociale vizează aproape întreaga paletă de probleme care chinuie originala noastră democrație, dar cele mai frecvente referiri se leagă de pericolele și capcanele televizorului și ale internetului, precum și ale mass mediei, în genere. Grijă cea mai mare este legată de cei săraci, după îndemnul din colindă „Și nu uita: când ești voios, române, să fii bun!” Toate pastorelele, fără excepție, au în cuprinsul

²⁸ Din Cuvântul Pastoral la Nașterea Domnului, 1994.

²⁹ „Tria videri esse quae orator efficere deberet, ut doceret, ut delectaret, ut moveret...”, *De Optimo Genere Oratorum*, Ed. H. M. Hubbell, 1949, Sect. 276, 6; Puțin mai înainte, Cicero menționează termenii ușor diferiți: „ut probet, ut delectet, ut flectat. Probare necessitatis est, delectare suavitatis, flectere victoriae...”, *Ibidem*, 69, 4.

³⁰ „Dixit enim quidam eloquens (Cicero, n.n.), et verum dixit, ita dicere debere eloquentem ut doceat, ut delectet, ut flectat. Deinde addidit, *docere necessitatis est, delectare suavitatis, flectere victoriae*”..., *De doctrina Christiana, Liber quartus*, 74.

³¹ Jan Nicolae, *art. cit.*, p. 914.

lor îndemnuri concrete privindu-i pe cei nevoiași, deseori formulate în stilul său concis și convingător: „Creștinul care crede că are ceva mai mult decât celălalt, să-l ajute cu ce poate”³². O mostră de pledoarie socială expresă întâlnim în *Pastorala de Paști* din anul 2001, dedicată integral neuitării celor nevoiași. Privite în ansamblu, pastoralele nu reprezintă doar surse de mână întâi pentru formulările unui discurs etic persuasiv, ci se prezintă ca un *Compendiu de teologie socială*, un real sprijin pentru această ramură misionară a învățământului teologic, dar și pentru acțiunile prevăzute în recentul protocol dintre Biserică și Stat, concretizate în legea privind parteneriatul dintre stat și culte în domeniul serviciilor sociale³³.

O apreciere aparte se cuvine Pastoralilor dedicate Duminicii Ortodoxiei, din anii 1997 și 1998³⁴. În aceste două scrisori descoperim o splendidă împletire dintre explicațiile doctrinare și logice privind cinstirea sfintelor icoane și exprimarea grijii pentru continuarea lucrărilor la Catedrala din Cluj. Utilizează, bunăoară, „contrastul” cu reală măiestrie stilistică (*bine-credincioși – rău-credincioși; icoană religioasă – tablou religios*), amintind de valoarea inestimabilă a icoanei de la Nicula, zugrăvită de Popa Luca din Iclod (1683), dar și de frumoasa catedrală din Cluj, moștenire atât de prețioasă lăsată de Episcopul Nicolae Ivan, ca în final să se adreseze cu glasul său părintesc, atât de convingător: „Știu că este greu, dar datoria mă obligă să reînnoiesc apelul...”. Și rezultatele se cunosc acum: catedralei i-a fost redată toată splendoarea și strălucirea pe care o merită.

Caracterul pedagogic și testamentar al pastoralilor. Dacă în „Memorii” Valeriu (Bartolomeu) Anania îți dă sentimentul că lecturezi un compendiu original de pedagogie laică, scris cu o sinceritate omenească surprinzător de transparentă pe alocuri, citirea acestor pastorale ne îndreaptă gândul spre o altfel de pedagogie, anume una creștin-ortodoxă, în toată puterea cuvântului. E instructiv să ne amintim că în antichitate „pedagogul” era un angajat care ducea și aducea copilul/copiii stăpânului *la* și *de la* școală. De aici și etimologia: „pedagog” provine din substantivul „παῖς, παιδός” (*copil*) și verbul „ἄγω” (*a duce, a purta*). Mesajul, stilul și tonul pastoralilor de față ne dezvăluie însă nu un simplu „angajat”, ori un bodyguard bine plătit al zilelor noastre, ci un părinte extrem de grijuliu, care „duce de mână” copiii sufletești spre Împărăția Cerurilor. Dar nu cu puterea sa exclusivă, de altfel redutabilă, ci cu a lui Dumnezeu. De aceea, se poate vorbi aici de un veritabil tratat de pedagogie divino-umană. *Divină*, întrucât toate îndemnurile, atenționările și încurajările pe care le citim se întemeiază pe cuvintele Pedagogului desăvârșit, Iisus Hristos, Cel născut în peștera Betleemului și înviat în grădina Ghetsimaniului; *umană*, pentru că sunt rostite cu experiența și trăirea unui om deosebit.

³² Din Cuvântul Pastoral la Învierea Domnului, 1997.

³³ Vezi ultimele precizări în comunicatul Biroului de presă al Patriarhiei Române, nr. 3972/9 mai 2011, semnat de PF Patriarh Daniel.

³⁴ Vezi *supra*, nota 7.

În același timp, fiecare pastorală poartă pecetea unor dorințe părintești testamentare. Ne amintim cu toții că Mitropolitul Bartolomeu spunea adesea, în ultimele două decenii ale vieții: „Fiecare an pe care-l trăiesc este un nou dar de la Dumnezeu!” Așadar, oricare dintre pastorale ar fi putut să fie ultima... Cum se știe îndeobște, toate sfaturile părintești au, într-un fel sau altul, o anumită încărcătură testamentară, dar cele rostite înaintea pragului veșniciei au o rezonanță amplificată. De acum încolo, în pofida trecerii ireversibile a timpului, glasul părintesc al Mitropolitului Bartolomeu va răsună cu tot mai multă putere testamentară, în conștiințele noastre și ale neamului întreg: „Să vă întăriți în credință, să credeți fără șovăire în pururea-fecioria Maicii Domnului și în dumnezeirea Fiului său, să credeți și să-i faceți și pe alții să creadă, în această vreme când se fac din ce în ce mai simțite băntuiele lui Veliar!”³⁵; „Vă rog, părinților, ocrotiți-vă copiii! E vorba de viitorul nostru ca neam, popor și patrie...”³⁶; „Noaptea învierii nu cunoaște somn; ea e numai veghe, împlinire și așteptare, întru bucuria nemărginită a biruinței asupra morții. Fie ca această așteptare și bucurie să vă fie sporite de toate bunătățile lui Dumnezeu și să vă devină o necurmată înviere lăuntrică!”³⁷

Mitropolitului Bartolomeu – Autorul, veșnică prețuire și recunoștință, iar celor ce vor citi aceste pastorale minunate cât mai mult folos duhovnicesc întru străbaterea neabătută a cărării împărăției!

Pr. Prof. Vasile Gordon

³⁵ Din Cuvântul Pastoral la Nașterea Domnului, 2008.

³⁶ Din Cuvântul Pastoral la Nașterea Domnului, 2010.

³⁷ Din Cuvântul Pastoral la Învierea Domnului, 2010.

(4)

Andrei Pleșu

Parabolele lui Iisus

Adevărul ca poveste

Andrei Pleșu s-a născut în 1948 la București. A absolvit Facultatea de Arte Plastice, Secția de istoria și teoria artei. A obținut doctoratul în istoria artei la Universitatea din București, cu teza *Sentimentul naturii în cultura europeană*. Lector universitar (1980–1982) la Academia de Arte Plastice, București (cursuri de istorie și critică a artei moderne românești). Profesor universitar de filozofie a religiilor, Facultatea de Filozofie, Universitatea din București (1991–1997). Este fondator și director al săptămânalului de cultură *Dilema* (ulterior *Dilema veche*), fondator și președinte al Fundației „Noua Europă” și rector al Colegiului „Noua Europă” (1994), membru al World Academy of Art and Science și al Académie Internationale de Philosophie de l'Art, dr. phil. honoris causa al Universității „Albert Ludwig” din Freiburg im Breisgau și al Universității „Humboldt” din Berlin, Commandeur des Arts et des Lettres, Grand Officier de la Légion d'Honneur.

Scritori: *Călătorie în lumea formelor*, Meridiane, 1974; *Pitoresc și melancole. O analiză a sentimentului naturii în cultura europeană*, Univers, 1980; *Humanitas*, 1992; *Francesco Guardi*, Meridiane, 1985; *Ochiul și lucrurile*, Meridiane, 1986; *Minimă morală. Elemente pentru o etică a interului*, Cartea Românească, 1988; *Humanitas*, 1994 (trad.: franceză, germană, suedeză, maghiară, slovacă); *Jurnalul de la Texani*, *Humanitas*, 1993 (trad.: germană, maghiară); *Limba păsărilor*, *Humanitas*, 1994; *Chipuri și măști ale tranziției*, *Humanitas*, 1996; *Eliten – Ost und West*, Walter de Gruyter, Berlin–New York, 2001; *Despre îngeri*, *Humanitas*, 2003 (trad.: franceză, maghiară, germană, engleză, polonă); *Obscenitatea publică*, *Humanitas*, 2004; *Comedii la Porțile Orientului*, *Humanitas*, 2005; *Despre încurie în Est și în Vest și alte eseuri*, *Humanitas*, 2006; *Note, stări, zile*, *Humanitas*, 2010; *Despre frumusețea inițială a vieții*, *Humanitas*, 2011; numeroase studii și articole în reviste românești și străine.

HUMANITAS
BUCUREȘTI

DONAȚIE
Pr. Prof. Dr. VASILE GORDON

17 dec. 2012

*

În cartea de față, va fi vorba despre poveștile spuse de Iisus (și consemnate în Noul Testament), în efortul Lui de a-i familiariza pe cei din jur cu metabolismul „împărăției” Sale. „Sarcina” pe care și-o asumă e imposibilă, așadar e pe măsura divinității Sale: are de vorbit despre lucruri *inevitabile*, dinaintea unui auditoriu pestrif, „nespecializat” și, în genere, *neșcoli*, are de oferit ajutor, fără să cadă în rețetă și abuz doctrinar, și are de dat nu doar materii de reflecție, ci și *motivație de viață*, suport existențial. Strategia Lui este suspensia constantă a gata-făcutului, a gata-gânditului, a „convincerilor” de lemn. E primul personaj din istoria culturii noastre care a atacat frontal *ispila ideologiei* și care a reușit să se țină departe de orice „sedentarism” instituțional (o reușită care n-a fost imitată de toți urmașii săi).

M-am întrebat, evident, în ce măsură și în ce fel ne putem apropia astăzi de un corpus narativ alcătuit cu două mii de ani înaintea noastră. Și mi-am răspuns recitind povestea rabinului Eisik din Cracovia. În fond, textul evanghelic e departe de noi, iar lumea de azi e departe de lumea lui. Suntem sub podul de la Praga, unde nu e de găsit nici o comoară. Dar tocmai *distanța* aceasta, care ne e dată cadou, face posibil parcursul întoarcerii și al regăsirii. Suntem, cu alte cuvinte, suficient de departe pentru a recupera imediațetea textului, vecinătatea lui, căldura pe care a înmagazinat-o „după sobă”, în timp ce noi l-am lăsat ascuns, tatonând prin Praga neliniștilor și utopiilor noastre.

I „DE CE LE VORBEȘTI ÎN PARABOLE?”

Pentru a transmite ce avea de transmis, Iisus a ales ca mod de expunere vorbirea în parabole. Asta înseamnă că parabola I s-a părut, structural, în perfect acord cu El însuși, cu substanța a ceea ce voia să transmită și cu nivelul de receptivitate al ascultătorilor. Cu alte cuvinte, date fiind contextul în care vorbea, auditoriul vizat și misiunea pe care o avea de îndeplinit, parabola I s-a impus drept procedeu optim. De altfel, prin tot ce face și prin tot ce spune, Iisus însuși e, s-a spus, o „parabolă în act”. Iar întrucât tema

1. Cf. Robert Farrar Capon, *Kingdom, Grace, Judgment: Paradox, Outrage, and Vindication in the Parables of Jesus*, Eerdmans, Grand Rapids, Michigan/Cambridge, 2002, p. 1. De asemenea, Walter P. Weaver, „Jesus as Parable”, în James H. Charlesworth și Walter P. Weaver (eds), *Earthling Christologies. From Jesus' Parables to Jesus the Parable*, Trinity Press International, Valley Forge, Pennsylvania, 1995, pp. 19-45; sau, din alt unghi, J.J. Vincent, „The parables of Jesus as Self-Revelation”, în *Studia Evangelica. Papers Presented to the International Congress on „The Four Gospels in 1957”* (congres ținut la Christ Church, Oxford, în 1957), Kurt Aland, F.L. Cross, Jean Danielou, Harald Riesenfeld, W.C. van Unnik (eds), Akademie-Verlag, Berlin, 1959, pp. 79-99. Cf. și Georg Baudler, *Jesus im Spiegel seiner Gleichnisse: Der erzählerische Lebenswerk Jesu, ein Zugang zum Glauben*, Calwer, Stuttgart; Kösel, München, 1986, pp. 298-314.

predilecția a discursului Său este Împărăția lui Dumnezeu, așadar un domeniu care „nu e din lumea aceasta”, mesajul hristic nu putea fi, cel puțin într-o primă etapă a propovăduirii Sale, decât aluziv, încifrat, indirect.

Lucrurile par clare. Și totuși, în toate Evangheliile sinoptice, vine un moment în care ucenicii se arată nedumeriți de decizia lui Iisus de a vorbi în parabole (cf. Matei 13, 10; Marcu 4, 10 și, într-o formă atenuată, cu referire la o singură parabolă, Luca 8, 10). Întrebarea ucenicilor („De ce le vorbești în parabole?”) e oarecum neașteptată într-o ambianță, cea iudaică, în care orice învățător recurgea în mod curent la acest procedeu didactic. Iisus se înscria, folosindu-se de parabole, într-o solidă tradiție locală care, de altfel, a continuat să funcționeze până foarte târziu, în plină modernitate.¹ Traducătorii Septuagintei hotărâseră să redea prin „parabolă” un termen iudaic (*masal*, pl. *mešalim*), bogat ilustrat în textele vetero-testamentare și în lumea semitică în general.² Nu intrăm, acum, în problematica amplă a rapor-

1. E destul să amintim cazul hasidismului sau personalitatea rabinului Ya'akov ben Wolf Kranz (1741-1804), cunoscut ca Dubno Maggid, despre care se spune că nu vorbea decât în parabole. (Cf. Herman A. Glatt, *He Spoke in Parables: The Life and Works of the Dubno Maggid*, Jay Bithmar Publication, New York, 1957).

2. Pentru utilizarea termenului în lumea semitică, cf. Otto Eißfeldt, *Der Maschal im Alten Testament*, Alfred Töpelmann, Giessen, 1933; Maxime Hermaniuk C.S.S.R., *La Parabole évangélique. Enquête exégétique et critique*, Biblioteca Alfonsiana, Louvain, Desclée de Brouwer, Paris, 1947, pp. 62-189. Cf. de asemenea, C. Thoma, S. Lauer, E. Hanspeter, *Die Gleichnisse der Rabbinen, Erster Teil: Pesiqa deRab Kahana (Pesq.)*, *Einführung, Übersetzung, Parallelen, Kommentar, Texte*, „Judaica et Christiana”, 10, P. Lang, Bern etc., 1986, și H.N. Bialik, Y.H. Rawnitzki

turilor dintre parabolele Vechiului Testament, cele rabinice și cele ale Noului Testament.¹ Fapt este că întrebarea cu privire la rostul parabolilor în discursul sapiențial al lui Iisus ar avea sens mai degrabă într-un mediu neevreiesc, nefamiliarizat cu deprinderile pedagogice ale evreității. De unde și presupunerea unor exegeți că, în pasajele amintite, avem de-a face fie cu programul „universalist” al evangheliștilor, fie cu pasaje adăugate, lămuritor, de Biserica timpurie.

(eds), *The Book of Legends. Sefer ha-Aggadah. Legends from the Talmud and Midrash*, Schocken Books, New York, 1992.

1. Cf. *supra*, pp. 13-14. Deocamdată, semnalăm câteva lucrări de referință: Paul W.J. Fiebig, *Altjüdische Gleichnisse und die Gleichnisse Jesu*, ed. cit.; Paul W.J. Fiebig, *Die Gleichnistexten Jesu im Lichte der rabbinischen Gleichnisse des neu-testamentlichen Zeitalters*, J.C.B. Mohr (Paul Siebeck), Tübingen, 1912; C. Westermann, *Vergleiche und Gleichnisse im Alten und Neuen Testament*, „Calwer theologische Monographien”, 14, Calwer Verlag, Stuttgart, 1984; P. Dschulnigg, *Rabbinische Gleichnisse und das Neue Testament: Die Gleichnisse der Pesq. im Vergleich mit den Gleichnissen Jesu und dem Neuen Testament*, „Judaica et Christiana”, 12, P. Lang, Bern etc. 1988; Clemens Thoma, Michael Wyszogrod (eds), *Parable and Story in Judaism and Christianity*, A Stimulus Book, Paulist Press, New York, Mahwah, 1989 (mai ales studiul lui Lawrence Boadt, C.S.P. de la pp. 159-181), și, mai nou, Catherine Hezser, „Rabbinische Gleichnisse und ihre Vergleichbarkeit mit neutestamentlichen Gleichnisse”, în Ruben Zimmermann, Gabi Kern (eds), *Hermeneutik der Gleichnisse Jesu. Methodische Neuansätze zum Verstehen urchristlicher Parabeltexte*, Mohr Siebeck, Tübingen, 2008.

Cu mult mai surprinzător, însă, decât întrebarea ucenicilor sună răspunsul lui Iisus. În versiunea cea mai radicală, el apare la Marcu (4, 11-12): „Și El le-a zis: Vouă vă este dat să cunoașteți tainele împărăției lui Dumnezeu, dar celor din afară toate li se fac în parabole, ca privind să privească și să nu vadă și auzind să audă și să nu înțeleagă, ca nu cumva să-și revină și să li se ierte.“¹ Iată și versiunea, mai concisă, a lui Luca (8, 10): „Iar El a zis: Vouă vă este dat să cunoașteți tainele împărăției lui Dumnezeu; dar celorlalți, în parabole, ca văzând să nu vadă și auzind să nu înțeleagă.“ O versiune mai complexă și mai nuanțată găsim la Matei (13, 11-17): „Iar El, răspunzând, le-a zis: Pentru că vouă vi s-a dat să cunoașteți tainele împărăției cerurilor, dar acelor nu li s-a dat. Căci celui ce are i se va da și-i va prisosi, dar de la cel ce nu are se va lua și ceea ce are. De aceea le vorbesc în parabole, că ei văd fără să vadă

1. Pentru citatele din Noul Testament, am folosit, în majoritatea cazurilor, versiunea Bartolomeu Valeriu Anania, ediția a doua revizuită și îmbunătățită, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1995. Când am recurs la alte versiuni, am făcut, *ad locum*, precizările necesare.

și aud fără să audă și nici să înțeleagă. Și se plinește cu ei proorocia lui Isaia: Cu auzul veți auzi, dar nu veți înțelege, și cu privirea veți privi, dar nu veți vedea. Căci inima acestui popor s-a împietrit și urechile lor greu aud și ochii lor s-au închis, ca nu cumva cu ochii să vadă și cu urechile să audă și cu inima să înțeleagă și să-și revină și Eu să-i vindec. Dar fienții sunt ochii voștri că văd și urechile voastre că aud. Că adevăr vă grăiesc: mulți prooroci și drepti au dorit să vadă ce vedeți voi și n-au văzut, și să audă ceea ce auziți voi și n-au auzit.”

Substanța explicită a răspunsului hristic e de natură să provoace serioase probleme de înțelegere. Rezultă că, pentru Iisus, „publicul” se împarte în două: pe de o parte, aporpiții, cei din preajmă, adepții și, pe de alta, „cei din afară”, „celalți”, mulțimea amorfă a Israelului. Cei dinți au acces la adevăruri care celorlalti le sunt ascunse. Parabolele sunt răbdător explicate ucenicilor, în vreme ce, pentru restul popului, ele rămân opace, ca niște voaluri întunecate, ca un cifru fără cheie. (Marcu 4, 34: „Iar fără parabolă nu le grăia; însă ucenicilor Săi le lămură pe toate între El și ei.”) Acest comportament discriminatoriu¹ are drept motivație obtuzitatea, exterioritatea *culpabilă* a masei israelite. Încă de pe vremea lui Isaia (6, 9–10, citat în textul lui Matei), ea a avut inima împietrită: a fost insensibilă la evidențe, a tratat cu indiferență apelul divin, s-a arătat incapabilă să primească ce i se oferea. Pedapsa vine de la sine. În loc să fie instruite

1. De care ucenicii înșiși își dau seama, de vreme ce întreabă, cu Petru (Luca 12, 41): „Parabolă aceasta o spu pentru noi, sau pentru toți?”

pe sleau, în loc să fie ajutate să înțeleagă, mulțimile inerte vor fi condamnate la perplexitate: vor auzi parabole obscure, vor fi constrânse la blocaj spiritual. În vreme ce ucenicii vor căpăta parabole limpezi, gata descifrate, „cei din afară” vor căpăta enigme insolubile.

La o primă analiză, decizia „elitistă” a lui Iisus e smintitoare. Ea pare să contrazică nu numai uzul tradițional al parabolei (a) și stilul hristic în genere (b), dar și o sumedenie de alte texte din cuprinsul Evangheliilor (c).

a. În mod tradițional, discursul iudaic recurgea la parabole pentru a clarifica o idee sau un text. Parabola era, așadar, o procedură *simplificatoare*: ea își propunea, de regulă, să reducă, printr-o ilustrație la îndemână, printr-o comparație intuitivă, obscuritatea sau subtilitatea greu abordabilă a unui pasaj scriptural. Iisus pare hotărât să procedeze exact pe dos: el vrea să *complice* lucrurile, până la înțelegibil. Nu să aducă adevărul la nivel „popular”, accesibil oricui, ci, dimpotrivă, să-l camufleze, să-l sustragă percepției comune. S-ar spune, cu alte cuvinte, că în vreme ce rabini se foloseau de parabole ca să lumineze zonele întunecoase ale mesajului lor, Iisus le folosește pentru a obtura lumina, pentru a întregi o atmosferă de clar-obscur. El nu vrea – insistă Robert Farrar Capon – să dea satisfacție ascultătorilor printr-o limpezime sportivă, ci, mai curând, să le atragă atenția asupra modului nesatisfăcător în care înțeleg și explică lucrurile în mod curent: „N-ai înțeles? – pare să-și întrebe

1. R.F. Capon, *op. cit.*, p. 5.

hermeneutul rabinic interlocutorii. „Atunci hai să vă spun o poveste lămuritoare!“ „Credeti că ați înțeles?“ – sună, dimpotrivă, socratic, întrebarea lui Iisus. „Atunci am să vă spun o poveste. Veți vedea că n-ați înțeles cum trebuie.“

Nu trebuie să abuzăm, însă, de acest contrast. Mai întâi, nu toate parabolele Israelului sunt explicite. Un exemplu caracteristic este pasajul din Ezechiel (17, 1-10) despre cei doi vulturi și vița născută din cedrul Libanului. Avem de a face cu o parabolă care, în sine, nu e de loc transparentă, ceea ce face necesară o explicație suplimentară (17, 11-16). E adevărat că, în general, parabolele semite includ o strategie divulgativă, dar dimensiunea „enigmă“ e și ea prezentă adesea, fie de la bun început, cum susțin exegeții ca C.A. Bugge, P. Lagrange, sau P. Fonck, fie într-o etapă târzie, cea a literaturii deuterocanonică, cum susțin alții (A. Jülicher, A. Loisy)¹. Prin urmare, Iisus nu contrazice întru totul pedagogia ambianței în care se mișcă, deși pune un accent în plus pe indescifrabilul *voit* al parabolelor, când acestea se adresează celor „din afară“. „Originalitatea“ hristică – în raport cu exercițiile parabolice ale conaționalilor săi – e de alt tip. E drept, unii o contestă fără ezitare, declarând că forma parabolei a fost creată de înțelepții Israelului înainte de Iisus, astfel încât Lui nu I-a rămas decât să dezvolte un tipar deja existent.² Contează însă despre ce parabole israelite vorbim. Cele veterotestamentare – preponderent exegetice – sunt în mod clar diferite de parabolele hristice,

1. Pentru detalii, cf. Maxime Hermaniuk, *op. cit.*, pp. 120 și urm.

2. David Flusser, *Jewish Sources in Early Christianity*, MOD Books, Tel Aviv, 1989, p. 66.

mai directe, nelivistești, manevrând materia primă a vieții cotidiene. Asemănări se pot stabili, mai degrabă, cu parabolele rabinice, care însă devin curente abia după anul 70 d. Hr., ceea ce îi determină pe unii cercetători să afirme că Iisus e cel dintâi mare utilizator de parabole și că „parabolele Sale sunt în mod evident diferite de orice alte narțiuni cunoscute în Antichitatea elenistică și greco-romană, inclusiv de parabolele rabinice“³. „Originalitatea“ lui Iisus se poate, așadar, susține, dar ea nu constă în cultivarea parabolei ca *logos skoteinos*, ca vorbire „obscură“. Parabola cochetă, pretutindeni, cu un anumit coeficient de mister.²

b. O altă categorie de comentatori observă că disjuncția drastică proclamată de Iisus între apropiatii săi și „cei din afară“ contravine net stilului hristic în genere. Traseul

1. James Breech, *Jesus and Postmodernism*, Fortress Press, Minneapolis, 1989, pp. 24-25. Pentru detalii, cf. Arland J. Hultgren, *The Parables of Jesus. A Commentary*, Erdmans, Grand Rapids, Michigan/Cambridge, 2002, pp. 5-11. Hultgren propune o definiție, în șase puncte, a unicității parabolelor hristice: 1. Modul direct de a angaja participarea auditorului, 2. Caracterul neliवेश, 3. Legătura cu experiența cotidiană, 4. Dimensiunea teologică, dar fără abuz de abstracțiuni, 5. Recursul la elementul surpriză, la comportamentul atipic, imprevizibil, 6. Dozajul fără precedent între tradiția sapiențială iudaică și tradiția eshatologică.

2. Cf. teza lui Frank Kermode, după care orice tip de narativitate implică o anumită componentă de opacitate (*The Genesis of Secrecy. On the Interpretation of Narrative*, Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, 1979, p. 25). Cf. și Yuri Lotman: „Non-understanding, incomplete understanding, or misunderstanding are not side-products of the exchange of information, but belong to its very essence“ („The Sign Mechanism of Culture“, în *Semiotica*, nr. 12, 1974, p. 302. Fi multumesc lui Albrecht Koschorke pentru această trimitere.

lumesc al Mântuitorului nu e unul al excluziunii, nu culturală, programatic, excomunicarea. Iisus are o misiune de tip universal și, ca atare, se adresează, fără discriminare, tuturor. Raporturile lui cu mulțimea nu sunt, de regulă, marcate de antagonism. Dimpotrivă. Mulțimea, până în prezenta sacrificării Sale, îl simpatizează, îl ascultă, îl urmează. Iar El i se dăruiește fără ezitare: o instruiește, o hrănește, o entuziasmează prin miracole și vindecări spectaculoase. Iisus nu refuză nimănui binele pe care îl poate face. Iar „beneficiarii” sunt, întotdeauna, recunoscători. De altfel, chiar în Evanghelia după Marcu, locurile în care e vorba de excelență întâlnire a lui Iisus cu „poporul” abundă. După vindecările din Capernaum, „toată cetatea era adunată la ușa” (1, 33): ușa casei lui Simon, în care se afla Tămăduitorul. „Toți Te caută”, îi spun ucenicii (1, 37). „Și s-au adunat atât de mulți, încât nu mai era loc nici înaintea ușii” (2, 2): paroliticul a trebuit să fie adus în casă prin acoperșul spat, „din pricina mulțimii” (2, 4). „Toți erau uimiți și L slăveau pe Dumnezeu zicând: Asemenea lucruri niciodată n-am văzut” (2, 12). Mulțimea e din ce în ce mai năvalnică în zelul ei de a-l însoți pe Iisus (3, 7, 10). „Se călcau unii pe alții” spune și Luca (12, 1). Dar să ne întoarcem la Marcu: oamenii vin „din Galileea și din Iudeea și din Ierusalim și din Iudumea și de dincolo de Iordan și dimprejurul Tirului și al Sidonului” (3, 7-8). Micul grup din jurul învățătorului nu mai apucă nici să mănânce din cauza îmbulzelii (3, 20), iar pentru a reuși să propovăduiască, Iisus se desprinde de adulatori și urcă într-o luntre, de unde le vorbește celor de pe mal (4, 1). După Schimbarea la Față, mulțimea „freamătă” și „aleargă

să I se închine” (9, 14-15). Arhierii și cărturarii nu îndrăznesc să se atingă de Cel pe care-l resimțeau drept dușman, tocmai datorită admirației masive pe care i-o arătau cei mulți (11, 18, sau 12, 12). La rândul Lui, Iisus e plin de compasiune: „Mîla îmi este de mulțime, că trei zile sunt de când așteaptă lângă Mine și n-au ce să mănânce” (8, 2). În sfârșit, în modul cel mai neechivoc cu putință, pasajul 10, 1 pare anume făcut spre a contrazice textul de la 4, 11-12: „...și mulțimile s-au adunat iarăși la El și El iarăși le învăța, după cum îi era obiceiul”.¹ Instruirea mulțimilor e, așadar, pentru Iisus, o ocupație constantă, devenită obișnuință. Auditoriul Lui e, prin definiție, atotcuprinzător: „Veniți la mine toți...” (Matei 11, 28). Cum putea, deci, „cel blând și smerit cu inima” (Matei 11, 29), Cel care „n-a venit să judece lumea” (Ioan 12, 47) să afișeze un program al pedepsei definitive, al departajării nemiloase între ascultătorii Săi? Răspunsul pe care l-l atribuie Evanghelia după Marcu (4, 11-12) e de o neplauzibilă cruzime, dacă nu „scandalos din punct de vedere teologic”.² „E absurd” – spune T.W. Manson.³ Dacă scopul lui Iisus era să obțină, în rândurile majorității, înțelegerea, căința, iertarea, n-ar fi fost mai

1. Pentru comentarii la toate pasajele citate, cf. Hermaniuk, *op. cit.*, pp. 304-307.

2. Expresia îi aparține lui John C. Meagher, „Clumsy Construction in Mark's Gospel: A Critique of Form and Redaktionsgeschichte”, în *Toronto Studies in Theology*, nr. 121, 1979, citat după A.J. Hultgren, *op. cit.*, p. 460.

3. T.W. Manson, *The Teaching of Jesus. Studies in Its Form and Content*, Cambridge University Press, 1935, p. 76, apud Hultgren, *op. cit.*, p. 458.

logic să tacă pur și simplu? De ce, totuși, pierde timpul cu povești sibilinice, impenetrabile?

Să nu trecem, însă, mai departe, fără să atragem atenția asupra unor nuanțe ale discursului hristic, care nu îngăduie concluzii liniare. Iisus nu e un animator popular euforic. Iubirea lui pentru cei mulți nu e o formă de idolatrie și nu propune o lăncedă doctrină populistă. Învățătorul nu e dispus să-și menajeze, necondiționat, învățăceii și, când e cazul, știe să devină amenințător. E curios că această dimensiune a retoricii Sale nu se manifestă, așa cum ne-am așteptat, în versiunea evanghelică a lui Marcu. Dar ea e vădită la Matei (11, 20-23) și la Luca (10, 13-15), atunci când Iisus profetizează mustrător la adresa păcătoșilor din Horazin, Betsaida și Capernaum, adică tocmai din cetățile în care nu făcuse economie de minuni. Semne de exasperare apar, totuși, și la Marcu: „O, neam necredincios, până când voi fi cu voi? Până când vă voi răbda?” (9, 19). Sau la Luca: „...dacă nu vă veți pocăi, toți veți pieri la fel” (13, 5). Concluzie (provizorie): răspunsul abrupt al lui Iisus la întrebarea discipolilor despre rostul vorbirii în parabole e greu de domesticit hermeneutic: Mântuitorul nu poate vocifera ca un înger exterminator, dar nu e nici un predicator „*soft*”, un distribuitor neglijent de indulgențe. Trebuie să aibă motive solide, pentru a arbora, în ciuda inimii Sale atotubitoare, gesticulația excluziunii.

c. Textele evanghelice ridică însă și alte obstacole în calea unei analize coerente a răspunsului hristic. Mai întâi, e limpede că Iisus nu le vorbește în parabole doar „celor din afară”. O sumedenie de parabole se adresează ucenicilor,

altele vrăjmașilor (arhieriei, cărturari etc.), altele mulțimii în sens larg. Altele, în sfârșit, sunt rostite dinaintea unui auditoriu amestecat, în care se regăsesc toate cele trei categorii. E adevărat că ucenicii beneficiază, îndeobște, și de tâlcuirii amănunțite din partea Învățătorului, dar nu se poate spune că, datorită calității lor speciale, ei sunt scutiți de limbaul parabolic care trebuie să-i descurajeze pe „neinițiați”. Apoi, trebuie să ne întrebăm cine sunt, în fond, „cei din afară” și cei din preajmă și cât de limpede e deosebirea de perspicacitate dintre ei. Sunt „cei din afară” *opozanții* lui Iisus, sau, alături de ei, și mulțimile opace, indiferente sau incapabile să treacă dincolo de gata-făcutul unei înțelepciuni convenționale? Din texte, rezultă că grupul „refuzaților” îi include, de-a valma, pe toți cei care nu fac parte din cercul celor „ce erau pe lângă El, împreună cu cei doisprezece” (Marcu 4, 10). Pe de altă parte, o anumită departajare există și printre „cei dinăuntru”. În capitolul 13 din Evanghelia după Marcu, aflăm că anumite taine legate de venirea finală a Fiului Omului sunt împărtășite doar lui Petru, Iacob, Ioan și Andrei, care L-au întrebat „numai ei între ei” (13, 3)¹. Pentru Schimbarea la Față, Iisus îi alege drept martori doar pe Petru, Iacob și Ioan (Matei 17, 1). Sunt ceilalți ucenici „în afară”? O ultimă problemă: s-ar zice că, spre deosebire de vrăjmași și de plebea păcătoasă, ucenicii au darul înțelegerii. Lor „li s-a dat să cunoască” mistere inaccesibile, în vreme ce restul ascultătorilor „privesc fără să vadă, și aud fără să priceapă”. În realitate, lucrurile nu stau întotdeauna așa:

1. Cf. Hermaniuk, *op. cit.*, pp. 321-322, și Hultgren, *op. cit.*, p. 455.

în mai multe locuri din Evanghelie, Iisus e silit să constate, nu fără o urmă de exasperare, că discipolii săi pot fi la fel de obtuzi ca și „cei din afară”. Apropiții par să nu înțeleagă, de pildă, Parabola semănătorului: „Nu pricepeți parabola aceasta? Atunci cum veți înțelege toate parabolele?” (Marcu 4, 13). „Așadar și voi sunteți tot atât de nepricepuți?” (Marcu 7, 18). „Inima împietrită” despre care vorbea Isaia pare să fi devenit, dintr-odată, și atributul „ezotericilor”: „...nimic nu pricepuseră din minunea pâinilor, deoarece inima lor era împietrită” (Marcu 6, 52). „Încă nu înțelegeți, nici nu pricepeți? Atât de împietrită vă este inima? Ochi aveți și nu vedeți, urechi aveți și nu auziți.” (Marcu 8, 17-18). Cu atât mai puțin sunt pregătiți apostolii să înțeleagă profetia – oricât de explicită – a învățătorului lor, cu privire la apropiata Sa moarte și Înviere: „Dar ei n-au priceput nimic din acestea; că ascuns era cuvântul acesta pentru ei și nu înțelegeau cele spuse” (Luca 18, 34). Invers, „cei din afară” pricep uneori foarte bine despre ce este vorba: după ce aud Parabola lucrătorilor nevrednici ai viei (Marcu 12, 1-9), arhierii, cărturarii și bătrânii cetații știu perfect că ea fusese rostită „împotriva lor” (Marcu 12, 12).

Exegeza dintotdeauna a avut, deci, multiple îndreptățiri să privească pasajul de la Marcu 4, 11-12 cu un sentiment de frustrare. S-au căutat, asiduu, soluții filologice, istorice și dogmatice care să facă suportabilă teologic duritatea lui Iisus față de cei care nu merită *decât* parabole... Vorbește

1. Marcu pare să spună că „parabolele consemnează incapacitatea *inimilor* (s.m. – A.P.) de a le pătrunde sensul”. (Cf. Kermode, *op. cit.*, p. 27.) Cf. și p. 45: „...nu suntem niciodată înăuntrul...”

Iisus numai pentru câțiva aleși? Este creștinușe admisibil să-i ții la distanță pe cei care nu fac parte din anturajul tău imediat? E opacitatea discipolilor tolerabilă, în vreme ce opacitatea masei e ireversibil vinovată? Și dacă unii sunt condamnați din plecare să nu priceapă și să nu fie iertați, avem de-a face cumva, în acest pasaj, cu un argument în favoarea predestinării?

În efortul de a lămurii un text atât de pretențios, filologii au ales, cum fac adesea, soluția cea mai tranșantă: textul e atât de ciudat, încât el trebuie, pur și simplu, pus la îndoială. E probabil inautentic. E o intercalare (accidentală sau voită), un adaos inoportun (al lui Marcu sau al altora de după el). Mai ales când iau în discuție lucrări vechi, grămăticii preferă, în mod spontan, să se îndoiască mai curând de istoricitatea textului decât de propria istorie. În felul acesta, problema se rezolvă rapid și definitiv. Dar aplombul strict filologic e preluat, din păcate, de mulți, foarte respectabili, universitari și teologi, de la A. Jülicher, W. Bousset, R. Otto și A. Loisy, la Montefiori, Lowrie, B. T. D. Smith ș.a.² Pentru ei, textul e implauzibil ca discurs hristic. Și e implauzibil din cauza conjuncției grecești *hina* (ca să, pentru ca), o conjuncție care introduce, așadar, o propoziție finală, rezultat al unei intenții clare. Și la Marcu, și la

1. Cf. Albert Schweitzer, *Geschichte der Leben-Jesu-Forschung: zweite, neu bearbeitete und vermehrte Auflage des Werkes „Von Reinhold zu Wrede“*, J.C.B. Mohr, Tübingen, 1933, pp. 400 și urm., *apud* Dr. Max Meinertz, *Die Gleichnisse Jesu*, Aschendorffsche Verlagsbuchhandlung, Münster (Westphalen), 1948, p. 83, n. 4.

2. Pentru detalii și bibliografie, cf. Hermanniuk, *op. cit.*, pp. 11-13.

Luca, folosirea acestei conjuncții probează scopul pe care și-l asumă Iisus când vorbește „celor din afară” în parabole: ei trebuie împiedicați să înțeleagă. Or, acest scop e cu totul străin predicăției și misiunii hristice în genere. *Ergo*, textul e suspect. Există și tentativa de a pune un semn de întrebare nu asupra textului, ci asupra traducerii lui. S-au identificat locuri, în scrierile de limbă greacă (la Epictet, la Sf. Ioan Gură de Aur și la mulți alții), în care *hina* are sens causal: nu înseamnă „ca să”, „pentru ca”, ci „pentru că”, „deoarece”. Mai mult: M. Pernod, într-un studiu din 1927 despre limba Evangheliilor, se străduiește să semnaleze în chiar textul Noului Testament (în Apocalipsă, de pildă, la 14, 13; 16, 15 sau 22, 14) utilizări cauzale ale conjuncției¹. În sprijinul unei asemenea interpretări, vine înlocuirea lui *hina* cu *boti*, în versiunea lui Matei. *Hoti* introduce, în mod cert, o explicație de tip causal: „...le vorbesc în parabole, *că* ei văd fără să vadă...” Justițiarul penalizator din Marcu și Luca (acceptat ca atare în comentariile lui Augustin și Toma d'Aquino) devine, la Matei, mai curând un orator milostiv: El atenuază, prin parabole, lumina orbitoare a adevărului Său, așa încât auditorii nepregătiți să nu se smintească sau, admitând că ar pricepe spusele Sale, să nu se comporte recalcitrant și să adauge, în felul acesta, obtuzității inițiale, păcatul blasfemiei. Pe scurt, unei evidențe care orbește, Iisus îi preferă, când e vorba de neinițiați, o semiobscuritate, o nevidență care să stimuleze așteptarea luminii și s-o pregătească.²

1. Cf. Hermaniuk, *op. cit.*, pp. 312-316.

2. S-a putut chiar spune că, deși cei din afară nu au acces direct la „taină”, parabolele se străduiesc să le ofere cel mai bun substitut posibil al ei (Cf. Frank Kermode, *op. cit.*, p. 149, n. 4).

E ipoteza cu care lucrează teologi de mare anvergură, în frunte cu Sf. Ioan Gură de Aur (sau, dintre moderni, P. Lagrange). Dacă totuși acceptăm sensul final al lui *hina*, rămâne să insistăm asupra echivalării lui *mepote* cu „dacă nu” (în loc de „ca nu cumva”), și atunci, dintr-odată, textul oferit de Marcu la 4, 11-12 devine „rezonabil”. Iată-l, în traducerea propusă de Joachim Jeremias: „Vouă vă este dat să cunoașteți tainele împărăției lui Dumnezeu, dar pentru cei din afară totul este obscur, pentru ca ei (precum este scris), uitându-se să nu vadă și auzind să nu înțeleagă, dacă nu se vor întoarce și Dumnezeu îi va ierta.”³ Așadar, vorbirea în parabole îngreunează, într-o primă etapă, înțelegerea, dar nu exclude iertarea finală a lui Dumnezeu, cu condiția ca „exotericii” să se dea pe brazdă, să-și depășească blocajul, să-și recapete perspicacitatea, *întorcându-se* la Dumnezeu. Netransparența parabolilor este o probă. Cei care o trec sunt recuperați⁴.

Pentru a înțelege răspunsul neobișnuit (la prima vedere) pe care Iisus îl dă ucenicilor Săi la întrebarea „De ce le vorbești în parabole?”, vom încerca o altă cale decât cele inventate mai sus. Mai întâi, nu ne vom îngădui să punem în discuție autenticitatea textului analizat. Nu putem rescrie Evanghelia, pentru a o aduce la nivelul „dinților de lapte”

1. Cf. Joachim Jeremias, *Parabolele lui Iisus*, traducere din limba engleză de P.S. Calinic Dumitriu, pr. prof. dr. Vasile Mihoc și dr. Ștefan Matei, Anastasia, București, 2000, p. 15.

2. Un argument în favoarea versiunii lui Jeremias e și textul din Isaia pe care îl citează Iisus. Parcurș până la ultimul verset, el lasă loc pentru speranță: după nimicirea totală a Israelului, „o sămânță sfântă se va naște iarăși din poporul acesta” (Isaia 6, 13).

ai înțelepciunii curente. Dacă luăm în serios caracterul *revolu* al textelor sacre – ceea ce e un minim gest de politețe când ne aplecăm asupra lor, căci acordă credit modului lor de constituire și respectă *intenția* difuzării lor –, atunci ne vom abține să începem dialogul cu o suspiciune de principiu. Textul trebuie luat drept ceea ce este și trebuie înțeles *asa cum este*. Marcu 4, 11–12 și versiunile paralele din Matei și Luca vor să spună exact ceea ce spun, chiar dacă asta contrazice deprinderile noastre mentale, culturale și sufletești. Iisus afirmă, deci, că vorbește în parabole, mai ales celor care nu fac parte din familia lui spirituală, pentru a amenda, de la bun început, orice tentativă de comprehensiune facilă, orice „împietire” cognitivă, orice „rezistență” inercială a minții și a sensibilității. El nu oferă, acolo unde ceea ce oferă nu e primit sau măcar așteptat. Nu dă, fără o garanție de *receptivitate*. Și asta nu pentru că face calcule negustorești, nu pentru că refuză să investească fără profit, ci pentru că știe că ceea ce are de oferit nu are nici o valoare dacă nu răspunde unor nevoi și întrebări vii. Iisus nu e „disponibil” decât când întâlnește, în oglindă, o disponibilitate simetrică. „Cruzimea” răspunsului Său e, prin urmare, ea însăși o parabolă. Ea deschide o serie de alte parabole care, laolaltă, ar putea constitui o *analitică a receptivității*. Fractura dintre „adepti” și „cei din afară” nu e decalajul dintre „inițiați” și „neinițiați”, ci deosebirea dintre ascultătorii disponibili și cei indisponibili.

A doua teză pe care o susținem (după aceea a autenticității textului) este că pasajul de care ne ocupăm e departe

de a fi solitar în economia Evangheliilor. Iisus e „crud” sau, în orice caz, dur și în alte locuri din Noul Testament. Să luăm, de pildă, bine-cunoscutul pasaj de la Matei 7, 6: „Nu dați cele sfinte câinilor, nici nu aruncați măgăritarele voastre înaintea porcilor, ca nu cumva să le calce în picioare și, întorcându-se, să vă sfășie.” În spațiul biblic, și câinii, și porcii au o conotație negativă, ofensatoare.¹ Fie că sunt asociați cu necredincioșii, cu cei de altă credință sau cu o impuritate generică, ei sunt „exteriori” valorilor consacrate.² Textul atrage atenția asupra unei inadecvări de fond între cel care oferă (și ceea ce oferă) și cel care primește. „A da” nu e, în orice condiții, o specie a generozității. Poți da ceva care e incompatibil cu natura, nevoile, limitele și habitudinile receptorului, caz în care oferta nu e doar deplasată, ci direct primejdioasă pentru ambele părți. Nu dai câinilor fân, măgarului oase și broaștei apă.³ La fel, nu dai soluții celor care cred că le au și disprețuiesc, în consecință, punerea ta. Orice învățător înțelept își va alege cu grijă învățăceii, iar excluderea celor neaveniți nu e decât în aparență un act de cruzime sau de exclusivism arbitrar. Exemple

1. Cf. Christian Münch, în Ruben Zimmermann (ed.), *Kompendium der Gleichnisse Jesu*, Gütersloher Verlagshaus, Gütersloh, p. 401.

2. Exegeții observă că termenul grecesc pentru „câine” este aici *kyon*, desemnând, în genere, câinii fără stăpân, cei „din afara” casei (cf. și Luca 16, 21). Câinelui „domestic” i se spune *kyonion* (cf. Matei 15, 26, unde Iisus, la sugestia femeii cananence, acceptă că asemenea câini se pot hrăni cu firimiturile căzute de la masa copilor casei).

3. O analiză pedantă a acestor tipuri de inadecvare, la H. von Lips, „Schweine füttert man, Hunde nicht – ein Versuch, das Rätsel von Matthäus 7,6 zu lösen”, în *Zeitschrift für die Neutestamentliche Wissenschaft*, nr. 79, 1988, pp. 165–186.

de „sfântă mânie” divină apar și în alte parabole (Parabola nunții fiului de împărat, de pildă, sau cea a lucrătorilor nevrednici ai viei, de care ne vom ocupa mai jos).¹

Există, prin urmare, o serie de texte, în literatura „creștinismului” lui Isus poate părea unui cititor convențional „necreștinesc”. Asta pentru că ne-am obișnuit cu imaginea unui creștinism flasc, bolând, risipindu-se „democratic” și sentimental într-un peisaj din ce în ce mai indiferent, când nu e direct ostil. Creștinismul – spun mai ales unii intelectuali „generoși” – e la el acasă în sufletul câte unei babe pravoavnice. Poate. Dar depinde de babă. Nu orice gospodină de vârstă a treia care se aferează bigot prin ograda bisericii e receptacul optim al credinței. Iubirea hristică e, desigur, nelimitată, necondiționată, „îndelung răbdătoare”. Toate le suferă. În afară de opacitate și silhicie. Nu se impune cu forța, nu batjocorește libertatea aproapelui, fie el din preajmă sau din afară. Iubirea hristică nu se poate dăruii pietrelor, firilor îndărătnice sau îndobitocite, răzvrătiților profesioniști și adormiților. Nu contaminează, somnambolic, pe toată lumea. E de față pentru *toți*, dar nu pentru *oricine*. Și, în orice caz, nu pentru cei care n-o percep, n-o doresc, n-o suportă. Ca orice iubire adevărată, iubirea hristică nu funcționează decât dacă e împărtășită. Restul e literatură roz, emotivitate populistă.

Cât despre „cei din afară”, ei nu pot avea o identitate precisă, discriminatorie. Nu cei de altă religie, nu cei mulți, fără contact direct cu cercul restrâns al ucenicilor, sunt nece-

sarmente „exteriori” învățături hristice. Exterioritatea e conștiința însăși a apariției noastre în lume, trauma inaugurală pe care o are de suportat nou-născutul când iese *în afara* pântecului matern: dintr-un univers închis, protector, el trece, brusc, într-unul străin. *Străinătatea* e primul atribut al exteriorității. Confruntat cu această străinătate, ai de ales între (1) un efort de adaptare care te înstrăinează, inevitabil, de adăpostul tău original, de „matricea” ta, astfel încât devii străin de tine în străinătatea absorbantă a lumii și (2) o ieșire din imperiul exteriorității, prin adoptarea unei angajări de tip monahal, în a cărei traiectorie lumea e marginalizată și, la limită, exclusă: călugărul se declară exterior exteriorității lumii. Firește – cel puțin în spațiul creștin –, călugărul realizează pe cont propriu modelul însuși al omului deplin care, prin raportarea lui la Dumnezeu, e fundamental „în afara lumii”.¹ Avem, prin urmare, exterioritatea „rea”, a absorbției de sine în pustiu munda, și exterioritatea „bună”, a distanțării de lume. Isus încearcă însă o soluție-limită: sfințirea exteriorității lumii, aducerea lumii într-un „înăuntru” care să-i salveze exterioritatea fără a o disprețui și des-trăma. Cu alte cuvinte, exterioritatea cu care se luptă Isus nu e aceea a universului creat, ci aceea a creaturii care a căzut în *starea de exterioritate* în raport cu Creatorul ei. În acest din urmă sens, exterioritatea e păcatul suprem, mai grav decât „păcatul-act” (omucidere, furt etc.) și decât „păcatul-pasiună” (orgoliu, avariție etc.), întrucât e *sursa* lor. A rămâne în

1. Cf. Louis Dumont, *Eseu asupra individualismului*, C.E.U. Press – Anastasia, București, 1997, p. 39 și, în general, cap. 1, „Geneza I. De la individul în-afara-lumii la individul în-lume”.

1. Cf. *infra*, pp. 185 și urm. De asemenea, pp. 113 și urm.

afara credinței, în afara unei orientări constante spre interior, adică spre inima înțeleasă ca sediu al instanței supreme, echivalează cu a lăsa loc de manifestare tuturor transgresiunilor.¹ Din acest punct de vedere, *toți* stăm sub riscul de a încremeni „în afară”: în afara răspunsului potrivit, a conștientizării dreptei, a împărțirii. Toți începem prin a fi în postura oaspetelui care vine la nuntă fără veșminte potrivite (Matei 22, 11-13), drept care li se cere servitorilor să-l arunce (din nou) afară (*ekbalete auton*). Suntem în afara regulii, în afara propriului nostru proiect, în afara rostului nostru original. *În afară*. Și, dacă suntem în afara răspunsului adecvat este pentru că suntem, de regulă, în afara întrebării. Am pierdut contactul cu interogația esențială, cu interioritatea întrebărilor ultime. Iar ceea ce încearcă parabola hristică nu este să ofere un comod evantai de răspunsuri, ci să invite în spațiul întrebării (care, într-o primă fază, poate fi unul al perplexității). Cu alte cuvinte, ea încearcă să explice celor din afară că nu poți avea răspunsuri la întrebări pe care nu le ai și nu le pui. Și că amplasamentul lor e vicios: a fi „în afară” e a fi *dîslocat*, a fi situat excentric, impropriu, nepotrivit. Când nu ai întrebările potrivite, nu înțelegi nici ceea ce credeași că înțelegi. Dimpotrivă, când ai întrebarea, vei sfârși prin a înțelege cu asupra de măsură ceea ce, în ajun, îți apărea ca fiind în afara oricărei posibilități de înțelegere. (Luca 8, 18: „Celui

1. Despre „păcatul exteriorității” înțeles ca învârtogare a inimii și despre relația sa, ca „păcat-stare”, cu celelalte specii ale păcatului, vezi Friedrich Schuon, *L'ésotérisme comme principe et comme voie*, Dervy-Livres, Paris, 1978, pp. 154-155.

ce are i se va da; iar de la cel ce nu are se va lua și ceea ce i se pare că are.”)

E inevitabilă, aici, o referință la *Geworfenheit*, termenul heideggerian care desemnează modul nostru de a fi în lume (*In-der-Welt-Sein*).¹ Pentru Heidegger, starea de „aruncare” e starea constitutivă a *Dasein*-ului, determinarea originară a ființei umane. Suntem puși în condiția de a fi, fără să fi fost consultați, fără să avem acces cognitiv la autorul gestului care ne-a în-ființat. Nu știm de unde am apărut, nu știm încotro ne îndreptăm. Am „căzut” în lume și asta face parte din „natura” noastră. Numai că Heidegger refuză termenilor „aruncare” și „cădere” orice conotație negativă, orice rapel teologic sau moral. Starea de aruncare este un dat ontologic care ne *definiște*, fără să ne *califice* în vreun un fel. Nu suntem „căzuți” de „sus” „jos”, din paradis în iad. Suntem doar „cuplați”, prin însuși modul existenței noastre, cu „lumea”, așadar cu ceva în care nu ne putem integra decât înstrăinându-ne de noi înșine, alunecând în inautenticitate, în impersonal. Câtă vreme nu realizăm asta, subzistăm nereflectat, „fără griji”, meru luăți prin surprindere de un sfârșit pe care nu-l anticipasem. Abia când avem revelația unei existențe inautentice, descoperim angoasa de a fi și „grija” morții. Heidegger admite, într-un comentariu la Prima Epistolă paulină către Tesaloniceni, că asumarea credinței modifică

1. Cf. Martin Heidegger, *Ființă și timp*, trad. de Gabriel Liiceanu și Cătălin Cioabă, Humanitas, București, 2003, mai ales cap. 5, par. 38, pp. 238-244. Pentru indispensabile clarificări, se va consulta, în același volum, „Excursul asupra câtorva termeni heideggerieni din *Ființă și timp*”, semnat de Gabriel Liiceanu (pp. 579-653).

radical datele problemei. Insul credincios *știe* încotro. Nu moartea, ci reînvierea, *parousia*, a doua venire a lui Iisus, constituie orizontul existenței sale. Angoasa este înlocuită, astfel, cu o stare de *veghe orientată*. Așadar, pentru creștin, „căderea” nu e resimțită ca o circumstanță neutră. Căderea protopărinților e experiența inaugurală a ieșirii în afară: din grădina în deșert, din condiția filialității în aceea a suferinței adulte, dintr-o inocență atotștiutoare într-o competență contraproductivă. Iisus însuși n-ar fi asumat deplin condiția umanității Sale, dacă n-ar fi făcut – până și El – experiența „exteriorității”. Cuvântul folosit de Marcu (1, 12) pentru a relata ispitirea Mântuitorului în pustie este tocmai „a arunca”: „Și îndată Duhul *L-a aruncat (ekballet)* în pustie.” Suntem cu toții *aruncați*, ne-am aruncat singuri sau am fost aruncați (de „Duhul”) într-o lume pe care n-o mai putem percepe decât așa cum o exterioritate percepe o altă exterioritate. Și, câtă vreme nu vom regăsi criteriile interiorității, vom fi condamnați să ne petrecem eternitatea „în întunericul cel mai dinafară”. A nu fi înălăuntrul a nimic, a nu fi înălăuntrul nimănui, a nu avea un „înălăuntru” – acesta este iadul. Din această situație, nu ne putem aștepta să înțelegem mare lucru din ce vedem și auzim. Totul, pentru noi, se face, „se petrece (*ginetai*), în parabole” (Marcu 4, 11): trăim, dar nu avem o idee clară despre sensul vieții, murim fără să știm ce e moartea, suferim și nu pricepem de ce. Totul e „parabolă”, adică „problemă”, „enigmă”, întrebare

i. Pentru această traducere, cf. Charles Masson, *Les paraboles de Marc IV: avec une introduction à l'explication des Evangiles*, Delachaux et Niestlé, Neuchâtel, Paris, 1945, pp. 26–28.

nelămurită. Parabola hristică își propune, într-o primă etapă, să mijlocească o *corecție* a dislocării generale, o *re-situare* convenabilă a celor „din afară”, o *re-dlocare a adevărului*. Ea nu încearcă decât să ne re-arunce „înălăuntru” (o sugerează etimologia cuvântului: *para-ballo*, a *arunca* laolaltă, a pune alături): ca *dispozitiv al aruncării înălăuntru*, parabola hristică nu aspiră la instalare, la definitivat. În cele din urmă, după atingerea scopului, ea va deveni superfluă: diagnosticul operației și al amenințării pe care o implică permanentizarea ei constituie, de aceea, prima operație a discursului parabolic, exprimată ca atare în Matei 13, 10. Iisus știe că are de construit un „obiect” antinomic și, într-un anumit sens, ambiguu. Pentru cei pregătiți, el trebuie să funcționeze ca o *indicație*, iar pentru cei nepregătiți – ca o *pedică*, sau ca o *interdicție*. „Cei din afară” sunt o masă foarte pestră; ea include și proști, și îndărătnici, și iresponsabili, și naturi recalcitrante sau euforice (mulți dintre cei din afară rămân în afară tocmai pentru că se cred, deja, înăuntru). A găsi un procedeu care să li se potrivească tuturor implică o mare subtilitate strategică: trebuie, pe de o parte, să lași mereu deschisă perspectiva „intrării”, dar, pe de alta, să ai precauția de a revela voalând, de a bloca ferm accesul celor opaci. E ceea ce Frank Kermode numește aspectul „oracular” al parabolilor, „dubla lor funcțiune” (afirmare și ascundere), „obscuritatea lor iradiantă”¹.

Lucrurile nu sunt sortite să rămână pentru totdeauna în acest stadiu. „Va veni ceasul când nu vă voi mai grăi în

i. Frank Kermode, *op. cit.*, p. 47.

pilde, ci deschis (*parthesia*) vă voi vesti despre Tatăl¹ (Ioan 16, 25). Cu alte cuvinte, vorbirea în parabole este o soluție *circumstanțială*, adecvată strict timpului pre-pascal și strategiei *pământeste* a lui Iisus. Adevărul întreg, ceea ce numai Fiul știe despre Tatăl (Matei 11, 27), „taina împăășiei” (și a lui Iisus ca manifestare a ei) sunt, deocamdată, „exteriorare” exteriorității oamenilor. Sunt prea „tari”, prea abrupte pentru condiția omenească obișnuită. Întrucât *toți* – inclusiv apostoli, câtă vreme stau lângă Hristos¹ – suntem „în afară”, nu avem unelele necesare pentru a digera *radicalitatea adevărului*. Ceea ce putem căpăta e „laptele duhovnicesc” (1 Petru 2, 2) al învățăturii, versiunea ei domesticită, adaptată capacităților noastre „naturale”. „Omul firesc – spune Apostolul Pavel – nu primește pe cele ale Duhului lui Dumnezeu, căci pentru el sunt nebulie și el nu le poate înțelege...” (1 Corinteni 2, 14). Se impune, așadar, *învelirea revelației* într-o invidență protectoare. Parabolele sunt această *inevidență protectoare*: clar-obscur luminos, lapte duhovnicesc. Un limbaj asemănător folosesc, ca și Iisus, apostolii, atunci când vorbesc mulțimilor neocapte: „Și eu, fraților, n-am putut să vă vorbesc ca unor oameni duhovnicesți, ci ca unora trupești, ca unor prunci întru Hristos. Cu lapte v-am hrănit, nu cu bucate, căci încă nu erați în stare; și nici chiar acum nu sunteți în stare, fiindcă sunteți trupești” (1 Corinteni 3, 2). Sau către evrei: „...ați ajuns să aveți nevoie de lapte, nu de hrană tare. Că tot cel ce se hrănește cu lapte e un nepriceput

1. „Încă multe am a vă spune, dar nu le puteți purta acum”, anunță Iisus, despărțindu-se de apostoli (Ioan 16, 12). Cf. și Kermode, *op. cit.*, p. 27: „A fi înăuntru e doar un fel mai elaborat de a fi înut în afară.”

în cuvântul dreptății, fiindcă e prunc; iar hrana tare e pentru cei desăvâșiți...” (Evrei 5, 12–14). În discursul hristic, parabola are, într-un anumit sens, o dimensiune *apofatică*. Așa cum nu se pot face afirmații – inevitabil limitative – despre Dumnezeu, nu se pot face nici expuneri explicite, perfect transparente, ale adevărului Lui. Cu alte cuvinte, vorbirea în parabole e de rigoare, indiferent de publicul receptor și dincolo de motivațiile particulare ce pot surveni în funcție de limitele felurilor categorii ale acestui public: „...fără parabole nimic nu le grăia (mulțimilor, n.m. – A.P.), ca să se plinească ceea ce s-a spus prin profetul care zice: În parabole îmi voi deschide gura, spune-voi pe cele ascunse de la-ntemeierea lumii” (Matei 13, 34–35).¹ Parabolele sunt gândite, așadar, pentru a livra o comunicare *integrală* a „celor ascunse”. Rămâne întrebarea dacă această comunicare integrală se adresează tuturor sau numai „apropiaților”. Dacă adevărul întreg revine doar „inițiaților”, atunci avem de-a face cu afirmarea cvasiexplicită a unui „esoterism” creștin, legitimat de înseși strategiile divulgative ale lui Iisus. E o teză care nu poate fi acceptată de Părinții Bisericii, asaltați cum erau de tot soiul de erezii sibiline și convinși de caracterul deschis, public, universal, al propovăduirii creștine. Un punct de cotitură în evacuarea interpretării esoterice a

1. Leopold Fonck, S.J. (*Die Parabeln des Herrn im Evangelium*, F. Rauch, Innsbruck, 1902, pp. 32–33), citează un comentariu al lui R. Cornely la Prima Epistolă a lui Pavel către Corinteni (1 Corinteni 14, 21–23), din care rezultă o posibilă analogie între „vorbirea în limbi” (*glossolalie*) și vorbirea în parabole: ambele au nevoie de „traducere” pentru a fi accesibile auditorului.

mesajului hristic este colecția de comentarii la Evanghelia după Ioan scrise, la început de secol V, de Fericitul Augustin. Din punctul lui de vedere, diferența consacrată de teologii alexandrinii între *psychikoi* și *gnostikoi*, respectiv între cei care nu se pot hrăni decât cu „lapté” și cei care pot trece la „carne”, nu e o diferență între două categorii de credincioși, ci se referă la două stadii distincte în evoluția spirituală a fiecărui individ. Mesajul e transmis tuturor, fără lacune: „...pe toate câte le-am auzit de la Tatăl meu vi le-am făcut cunoscute” (Ioan 15, 15). Dar pentru a pricepe ce ni se spune, avem toți de parcurs un drum: drumul de la credința simplă (dar vagă) la înțelegerea profundă, de la pasivitatea sugarului la cooperarea viguroasă a cunoașterii adulte. Pentru a avansa pe acest drum, beneficiem de ghidajul Duhului Sfânt, învățătorul interior (*interior magister*) care ne poartă „întru tot adevărul” (Ioan 16, 13). Orice cale spirituală e, prin urmare, o cale din afară înăuntru. Cei din afară au un acces limitat la adevărul pentru care nu sunt copți încă. În felul acesta ei sunt protejați nu prin excludere, ci prin opacitatea inherentă nivelului lor de înțelegere. În termeni gândirii rabinice, s-ar spune că asupra celor din afară se revarsă *dreptatea*, pedagogică, a lui Dumnezeu, în vreme ce asupra celor apropiați se revarsă *îmbirea* Lui. „Hristos răstignit – spune Augustin – e deopotrivă lapte pentru sugari și carne pentru cei aflați pe o treaptă mai înaltă.”¹

1. Pentru toate acestea, cf. Guy G. Stroumsa, *Hidden Wisdom. Esoteric Traditions and the Roots of Christian Mysticism* („Studies in the history of religions”; vol. 70), E.J. Brill, Leiden, New York, Köln,

Ca toată învățătura lui Hristos, învățătura despre parabole se alcătuiește din nuanțe, surprize și paradoxuri. Nimic nu se lasă „sistemizat” geometric, definit liniar, încartiruit dogmatic. Parabola e o diluare savantă, o subtilă manevră pedagogică pe măsura frăgezimii pruncilor, dar e și o intensificare a misterului, menită să-i țină la distanță pe neînțiați. Idealizarea „prunciei” ca fiind calea optimă spre Hristos trebuie, de altfel, privită *cum grano salis*.¹ Alături de pasaje celebre – recitate prompt de toată lumea – de la Matei 11, 25 („...ai ascuns acestea de cei înțelepți și pricepuți și le-ai descoperit pruncilor.” Cf. și Luca 10, 21) sau de la Marcu 10, 15 („Cel ce nu va primi împărăția lui Dumnezeu ca un copil, nu va intra în ea.” Cf. și Matei 18, 3), trebuie să acordăm (mai multă) atenție și unui text puternic cum este cel din 1 Corinteni 14, 20: „Fraților, nu fiți copii în gândire; în răutate, da, fiți prunci, dar în gândire fiți desăvârșiți.” Parabolele se adresează simultan știutoarei inocente copilărești și imaturității infantile: se livrează celei dintâi și se ascund dinaintea celei de a doua. Se descoperă ca lumină și se acoperă ca obscuritate. Lumina și întunericul nu sunt nici ele concepte monotone. Iisus este „Lumina lumii” (Ioan 8, 12. Cf. și 12, 46), dar El asumă comunicarea voalată, lăsând

1996, cap. 8, „Milk and Meat: Augustine and the End of Ancient Esotericism” (pp. 132–146).

1. O documentație instructivă pe această temă se poate găsi în Andreas Lindemann, „Die Kinder und die Gottesheerschaft. Markus 10, 13–16 und die Stellung der Kinder in der spätantiken Gesellschaft und im Urchristentum”, în *Wort und Dienst*, Jahrbuch der Kirchlichen Hochschule Bethel, serie nouă, vol. 17, Bielefeld, 1983, pp. 77–104. Cf. și *infra*, pp. 99 și urm.

apostolilor misiunea vorbirii limpezi, prin Duhul Sfânt, după moartea și învierea Sa: „Ceea ce vă spun Eu la întuneric, spuneți voi la lumină” (Matei 10, 27. *Cf.* și Luca 12, 3 sau Efeseni 3, 9). Lumina și întunericul se întrepătrund, de altfel, în peisajul original (Ioan 1, 5), iar lumina în sine nu e neapărat fentă de ambiguitate: ea poate fi spectrală, înșelătoare, vanitoasă: pe scurt, lumină căzută, „luci-ferică”. (*Cf.* Luca 10, 18.)

Vorbirea în parabole e inevitabilă, dar, cum spuneam, e circumstanțială. În perspectivă eshatologică, ea este sortită dizolvării, pentru că nu e în natura adevărului dumnezeiesc să fie pecețuit în eternitate. Pecetea e doar semnul unui prezent indecis și provizoriu. „...nimic nu este acoperit care să nu iasă la iveală și nimic ascuns care să nu ajungă cunoscut” (Matei 10, 26. *Cf.* și Marcu 4, 22, Luca 8, 17; 12, 2). Mai mult, Iisus însuși oferă o arvună a „de-secretizării” finale (echivalând cu abolirea vorbirii parabolice), când, aflat pe hotarul dintre viața pământescă și cea veșnică, le dezvăluie discipolilor ceva din taina Învierii Sale: „...las lumea și mă duc la Tatăl” (Ioan 16, 28). Discipolii confirmă, uimiți, schimbarea de limbaj: „Iată că acum grăiești lămurit și nu spui nici o pildă” (Ioan 16, 29). Iisus profetizează, astfel, momentul apoteotic în care nimeni nu va mai rămâne „în afară”, cu excepția acelor care vor refuza definitiv „ospitalul” Împărăției. Dar, până la acel moment, parabolele vor rămâne procedeu didactic cel mai adecvat pentru un auditoriu în care se regăsesc de-a valma înțelepți și smintiți, cei puri și cei impuri, bunii și răii, grâul și neghina. Fiecare își va lua partea sa, căci parabolele sunt *semmal* revelator

pentru unii și *camuflaj* prudent pentru ceilalți. Ele ascund dezvelind și dezvăluie acoperind, în funcție de amplasamentul spiritual al receptorului.¹ Altfel spus, parabolele cheamă și totodată țin la distanță. Ca în *Noli me tangere*, pictura de la Prado a lui Correggio, în care Iisus oprește, cu mâna dreaptă, elanul Mariei Magdalena, dar o convoacă, prin gestul mâinii stângi, spre un traseu anagogic. Leopold Fonck ilustrează această providențială ambiguitate printr-o legendă: se spune că, în anumite locuri din zidurile unor catedrale, sunt ascunse mari comori bisericești. Locurile cu pricina sunt indicate printr-un decor mural caracteristic. Ștuttorii recunosc valoarea indicativă a decorului, în vreme ce, pentru neștiutori, același decor e opac. Parabolele seamănă cu un asemenea decor, cu o imagerie anume gândită pentru a conspira și deconspira în același timp o comoară ascunsă.²

1. *Cf.* Toma d'Aquino, *Commentarius in Mathaeum* (Comentariu la Evanghelia după Matei), privitor la cele două motive ale vorbirii în parabole: „*Una est quia per huiusmodi parabolis absconduntur sacra ab infidelibus, ne blasphement* [...] *Secunda ratio est quia per huiusmodi parabolis homines rudes melius docentur*.” (Primul este că, prin aceste parabole, lucrurile sfinte sunt ascunse de cei necredincioși, ca să nu blasfemieze. [...] Al doilea este că, prin aceste parabole, oamenii neștiutori pot fi mai bine învățați.)

2. Leopold Fonck, *op. cit.*, pp. 34-35. S-au putut invoca, nu fără îndreptățire, și rațiuni „tactice”, justificabile istoric, ale „secretului” parabolic. Iisus avea de spus, mai tot timpul, adevăruri inacceptabile pentru *establishment*. Vinovăția căpeteniilor israelite (incapabile să fie adevărați păstori), aroganța zeloților, impostura și suficiența arhierilor, păcatele fariseilor și saducheeilor, damnarea eternă promisă celor lipsiți de umilitate și căință sunt teme curente ale discursului hristic. O minimă prudență impunea un ambalaj protector pentru

În universul parabolilor, nimeni nu e exclus în mod arbitrar și nedrept, dar nimeni nu e inclus în mod necondiționat. În cele ce urmează, vom încerca să definim, recurgând la însuși corpurile parabolilor, *condițiile incluziunii*, criteriile după care se poate decide gradul de accesibilitate al adevărului duhovnicesc. Parabolele facilitează recepția, dar o pot și bloca. Care e metabolismul acestei ample mișcări contradictorii? Ce trebuie să faci și cum trebuie să fii, pentru a nu rămâne printre cei „din afară”? Și care sunt piedicile cu care te vei confrunta?

asemenea adevăruri riscante, care pe Sf. Ioan Botezătorul îl costaseră viața. Nici Iisus, nici ucenicii Săi nu trebuiau expuși unor primejdii imediate, înainte de a-și împlini destinul. Cf. Frank Stern, *A Rabbi Looks at Jesus' Parables*, Rowman and Littlefield, Lanham, 2006, pp. 257-272. Din păcate, o astfel de interpretare, legitimă până la un punct, a căpătat, uneori, accente politice de o radicalitate ridicolă. E cazul lui William Herzog, care, în cartea sa *Parables as Subversive Speech: Jesus as Pedagogue of the Oppressed*, Westminster John Knox Press, Louisville, 1994, vede parabolele drept moduri de codificare a sistemelor de opresiune care țineau poporul sărac în sclavie. Deci nu teologie, nu etică, ci analiză socială și subversiune revoluționară.

2

Inevidentă luminoasă

Simultanitatea paradoxală dintre *ascundere* și *dezvăluire* e una din temele-cheie ale Scripturii. Dumnezeu stă „în ascuns” (Matei 6, 4; 6, 6; 6, 18), vede ascunsul fiecăruia (Romani 2, 16), ascunde de înțelepți tainele Sale, pentru a le descoperi pruncilor (Matei 11, 25), și le dă celor vrednici „*mana cea ascunsă*” (Apocalipsa 2, 17). Pe de altă parte, Dumnezeu e „Cel Ce va aduce la lumină pe cele ascunse ale întinericului” (1 Corinteni 4, 5) și Cel Ce proclamă, prin Fiul Său, că „nimic nu este acoperit care să nu iasă la iveală și nimic ascuns care să nu ajungă cunoscut” (Matei 10, 26; Marcu 4, 22; Luca 8, 17 și 12, 2). „Ascunsul” e, și pentru oameni, spațiul unui subtil joc dialectic. Există ascunsul invuabil (dar transparent pentru „ochiul” divin), dar există și ascunsul prețios, „*fîntna cea tainică a inimii*”, care este adevărata podoabă a fiecăruia (1 Petru 3, 4). Suntem îndemnați, uneori, să ne abținem a faptui ostentativ, la vedere, de dragul slavei omenesci (Matei 6, 1-6), dar încurajați, alteori, să arătăm lumii faptele noastre bune, care să devină, astfel, model pentru ceilalți și prilej de slavă adusă Creatorului (Matei 5, 16; 1 Petru 2, 12). Așadar, faptei îi stă bine când discreția, ascunderea, când vizibilitatea exemplară.

15

PR. ASIST. DR. NICUȘOR BELDIMAN

**Predica în Biserica Ortodoxă Română
din Muntenia în secolul al XX-lea
ANALIZĂ ȘI EVALUARE**

Carte tipărită cu binecuvântarea
Preașfințitului Părinte
† AMBROZIE

Imagine coperta I: Iisus Hristos Pantocrator.
Mănăstirea Stavronikita din Muntele Athos (Grecia).

© Editura Episcopiei Giurgiuului, 2013
ISBN 978-606-92820-7-6

Descrierea CIP este disponibilă
la Biblioteca Națională a României

EDITURA EPISCOPIEI GIURGIULUI
2013

Hristos nu este un gând și o lucrare de o zi sau de o săptămână, ci de o lungă durată, pe tot parcursul anului bisericesc. Pastele fiind o sărbătoare cu dată schimbătoare, începutul și sfârșitul Tridoului se schimbă după vremea Paștilor, căzând în general din luna februarie și până în luna mai, și anume în cele zece săptămâni ce cad înainte de Învierea Domnului, mai de timpuriu sau mai târziu. Toate celelalte sărbători și rânduieli bisericești legate de acestea durează mai puțin, numai singură Învierea Mântuitorului, strâns legată de patimile și de răstignirea Lui, cere un timp mai îndelungat și o pregătire mai deosebită, potrivit cu marea post și cu marea însemnătate a morții și Învierii Domnului Hristos în viața Bisericii creștine și, mai ales, a fiecărui creștin. Timp de zece săptămâni, atenția noastră este îndreptată spre marea și sfântul post al morții Mântuitorului. Timp de zece săptămâni ni se aduce aminte de jertfa Lui pe cruce, de cauza și de urmările ei. Timp de zece săptămâni gândim la suferințele ce am adus Mântuitorului mai toți oamenii, cu păcatele noastre. Timp de zece săptămâni ne apropiem ceas cu ceas, zi cu zi, săptămână cu săptămână, de ziua cea mare a morții Domnului, urmată la scurt timp de ziua cea mare a Învierii Sale⁹⁷².

Meditațiile sale teologice nu se încadrează într-un tipar anume. Una mai interesantă și mai captivantă decât alta, ele constituie, de fapt, niște cântări de laudă aduse preoției și slujitorilor ei, reprezentând clipe de mare bucurie pentru toți ascultătorii lor. Pe lângă grija deosebită pentru forma și limbajul cuvântărilor, predicatorul Teodor M. Popescu se remarcă prin alegerea unor teme morale dintre cele mai diverse și actuale, documentându-se și informându-se temeinic înainte de rostirea unei predici. Minuțiozitatea sa este vizibilă și în domeniul alegerii cuvintelor, întrucât autorul optează pentru cele mai potrivite căi de exprimare, făcând uz de o largă varietate de termeni dogmatici, biblici, liturgici și istorici, și vădind cunoștințele sale vaste în toate aceste domenii.

IV.5. Pr. prof. dr. Constantin Galeriu (1918-2003)⁹⁷³

Preot de vocație și propovăduitor jertfelnic. Vocația omiletică sau învățăto-rească a părintelui Constantin Galeriu poate fi analizată doar în contextul celorlalte două slujiri ale preoției: cea sfințitoare și cea pastorală. Părintele nu învăța doar de la Amvon, ci prin tot ceea ce făcea ca preot și ca om, căci înseși viața sa era pildă și învăță-tură pentru toți cei ce au avut prilejul binecuvântat să-l cunoască și să-i fie în preajmă. El

⁹⁷² Prof. Teodor M. Popescu, *Perioada Tridoului*, în vol. *Meditații teologice...*, vol. II, p. 67.

⁹⁷³ S-a născut la 23 noiembrie 1918 în comuna Răcătău (astăzi comuna Horgești), județul Bacău. După cursurile școlii elementare în localitatea natală (1925-1930), s-a înscris în anul 1930 la Seminarul Teologic „Sf. Gheorghe” din Roman, pe care l-a terminat în 1938, iar între anii 1938-1942 a urmat cursurile Facultății de Teologie a Universității din București, obținând titlul de licențiat cu teza: *Îndumnezeirea omului*. Între anii 1942-1943 a satisfăcut serviciul militar. A fost hirotonit diacon și preot, în 15-16 mai 1943, pe seama parohiei Podul Văleni, comuna Poienari-Burchi, jud. Prahova, unde a slujit până la 15 iulie 1947, când a fost tranșerat la parohia „Sf. Vasile” din Ploiești, slujind aici până la 1 octombrie 1973. Deținut politic la

a înțeles în mod exemplar că numai concordanța dintre cuvânt și faptă este conformă cu Evanghelia Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Având în atenție, fără încetare, Modelul Desăvârșit, părintele Galeriu s-a bucurat de aprecieri deosebite din partea ascultătorilor, care veneau să-l asculte din toate colțurile Bucureștilor, iar unii chiar din provincie.

Amintim faptul că Părintele a scris o teză de doctorat despre jertfă, a jertfei care duce la Înviere, adică jertfa Mântuitorului Iisus Hristos. Dar această jertfă care duce la Înviere, a Mântuitorului Iisus Hristos, este izvor de lumină, de sensuri pentru viața creștină, pentru viața Bisericii în general. Am putea spune, așa cum remarcă Preameritul Părinte Patriarh Daniel, că „misiunea Părintelui Profesor Galeriu a fost una jertfelnică. Este un om care a făcut totul cu multă dăruire de sine și, în același timp, cu multă dragoste față de Biserica și față de poporul român. El a fost solicitat foarte adesea de către tineri, de către intelectuali, de către *Frăția Ortodoxă*, de către ASCOR, de către centre de cultură teologică și de cultură laică. A răspuns unei chemări, dar, în același timp, a avut și bucuria aceasta de a se dăruir. Iar bucuria aceasta de a se dăruir pentru a înăiri credința alora este o bucurie care a fost cultivată. Preot mai întâi la Ploiești, apoi preot la biserica Sfântul Silvestru în București și, paralel cu aceasta, profesor la Institutul Teologic de Grad Universitar din București, care apoi a devenit după Revoluție Facultatea de Teologie Ortodoxă. Deci, este vorba aici de o dăruire jertfelnică și sunt puțini oameni care au ajuns la găsirea sensului vieții ca dăruire de sine pentru alții. Aici nu putem vorbi de simplă misiune făcută ca o trimitere, ca un ordin. Este o misiune făcută din pasiune, o misiune jertfelnică”⁹⁷⁴.

Canalul Dunăre-Mareea Neagră în august 1952-octombrie 1953. Urmează cursurile de doctorat la Institutul Teologic Universitar din București (1957-1960), obținând la 13 decembrie 1973, titlul de doctor în Teologie cu teza: *Jertfa și Răscumprare*. La 1 octombrie 1973 a fost numit asistent spiritual la Institutul Teologic Universitar din București, funcționând în acest post până la 1 octombrie 1974, când i s-a încredințat spre suplinire, ca lector, Catedra de Teologie Fundamentală și Istoria Religiei, slujind această Catedră până în 1977 când, prin concurs, a fost numit profesor titular la Catedra de Omiletică și Catehetică cu noțiuni de Pedagogie (1 ianuarie 1978-1989), apoi profesor consultant și îndrumător de doctorat la disciplina pe care a predat-o. Paralel a fost preot slujitor la biserica „Sf. Silvestru” din București (din 1975), iconom stavrofor, vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor (1990). **Lucrări principale publicate:** *Jertfa și Răscumprare*, teză de doctorat, în „G.B.”, anul XXXII (1973), nr. 1-2, p. 45-203 și extras, 167 p., ediția a II-a în 1993); *Învierea dumnezeiască și Judecata din urmă*, în „O.”, anul XI (1959), nr. 2, p. 179-195; *Mitropolitul Filaret al Moscovei (Drozdov) ca teolog*, în „S.T.”, anul XII (1960), nr. 7-8, p. 484-500; *Sensul creștin al pocăinței*, în „S.T.”, anul XIX (1967), nr. 9-10, p. 674-691; *Slujirea preoțească după Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție*, în „S.T.”, anul XXIX (1977), nr. 1-2, p. 5-14; *Preoția ca slujire a Cuvântului*, în „O.”, anul XXXI (1979), nr. 2, p. 294-312; *Taina Mărturisirii*, în „O.”, anul XXXI (1979), nr. 3, p. 485-498; *Maica Domnului Povățuitoare*, în „O.”, anul XXXII (1980), nr. 3, p. 355-365; *Mărturisirea dreptei credințe prin Sfânta Liturghie*, în „O.”, anul XXXIII (1981), nr. 1, p. 23-40; *Măntuitorul Iisus Hristos – învățătorul nostru suprem*, în „O.”, anul XXXV (1983), nr. 1, p. 34-61; *Chipul Măntuitorului Iisus Hristos în gândirea lui Eminescu*, în „S.T.”, anul XLIII (1991), nr. 1, p. 45-54. A mai publicat evocări aniversare și festive, recenzii și alte studii. Mai multe detalii vezi la Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *Dicționarul Teologilor Români...*, p. 188-189.

⁹⁷⁴ fIPS Mitrop. dr. Daniel, *Dăruire și dăruire. Raze și chipuri de lumină din istoria și spiritualitatea românilor*, Editura Trinitas, Iași, 2005, p. 183.

Bucuria adevărată este bucuria rodirii, bucuria care vine din rodire, din semănarea cuvântului și, apoi, din constatarea că el rodește, că el devine cuvânt viu în viața omului. Părintele avea bucuria aceasta pe față și în toată ființa lui, când slujea și când predica, reușind să transmită și celorlalți această bucurie. În general s-a spus că predicile sale, deși erau foarte lungi, nu erau obositoare pentru că ele nu erau numai rezultatul unei pregătiri, ci și a unei legături duhovnicești cu Sfinții Apostoli, cu Sfinții Părinți pe care îi cita, împletind experiența generațiilor trecute cu experiența personală. Deci, într-un cuvânt, bucuria Părintelui Galeriu este bucuria comuniunii, pentru că adevărata bucurie este numai în comuniune.

Evocând personalitatea părintelui Galeriu, pr. prof. dr. Nicolae Necula mărturisă: „Cu chipul său cu adevărat preoteșc, purtând permanent haina preotească, nevăzându-l niciodată și neimaginându-mi-l cum ar fi apărut în costum civil, cu figura sa tolstoiană, cu barba mare, îngrijită și inconfundabilă, cu privirea ageră și răscolitoare, dar totdeauna caldă și iubitoare, cu părul și ținuta vestimentară îngrijite, cu vocea lui bărbătească, baritonal timbrată, asemănătoare glasului de tunet al profesorilor, cu bogăția stilistică a limbii sale literare, care amintea de frumusețea vorbirii Sfântului Ioan Gură de Aur, cu talentul său oratoric, rar întâlnit, cu temeinica sa pregătire, ancorată în cele două izvoare inepuizabile de inspirație, Sfânta Scriptură și Sfinții Părinți, Părintele Galeriu a vorbit mereu atât de frumos, cum puțin ca el au făcut-o, atrăgând în jurul său studenții și credincioșii și sporindu-și zilnic auditorii. Vorbea atât de ușor și de firesc, ca și când cuvântul său ar fi curs asemenea unei ape de la izvor. Nu căuta niciodată expresiile încălțite și bombastice ca să epateze, ci totul venea de la sine. Așa se explică faptul că mereu a vorbit cu convingere și convingător și s-a entuziasmat până la transfigurare, ori de câte ori a vorbit despre Dumnezeu. Cuvântul său n-a fost niciodată superficial și anost, ci înflăcărat și dinamizator”⁹⁷⁵.

Conținutul predicilor Părintelui, întemeiat pe Sfânta Scriptură, Sfinții Părinți, pe cugetările marilor gânditori ai lumii, dar nu mai puțin pe propriile-i trăiri și experiențe duhovnicești, este prezentat într-un limbaj ales, liturgic, armonizat unui stil adecvat personal, la care se adaugă o gestică discretă și o expresie a feței care însoțesc fericit adevărurile expuse, subliniindu-le. Ca și la Sfântul Ioan Gură de Aur, predicile sale „cuprind în alveole întreaga antropologie creștină de o mare originalitate, exprimată prin forța unor sintagme și viziuni care vor face obiectul mai multor doctorate de acum înainte..., toate sunt înregistrate, dar trecerea de la oralitate la textul scris reprezintă un act extrem de dificil, care presupune o desăvârșită intimitate cu modul de a cugeta teologic al Părintelui Galeriu. Cele douăzeci și două de modele omiletice tipărite la Anastasia au fost însă diortosite de Părintele, personal, fiind redactate sub presiunea insuportabilă a închiderii ziarului care le găzduia în fiecare sâmbătă”⁹⁷⁶.

⁹⁷⁵ Pr. prof. dr. Nicolae Necula, *Părintele profesor universitar dr. Constantin Galeriu a trecut la cele veșnice*, în „Vestitorul Ortodoxiei”, Anul XV (2003), nr. 318-319, p. 2.

⁹⁷⁶ Sorin Dumitrescu, *Părintele a propovăduit cuvântul credinței cultivate de simțirea înțelegătoare, când mintea ajunge să inunde simțirea*, în „Vestitorul Ortodoxiei”, Anul XV (2003), nr. 318-319, p. 5.

Cu toate că era un cunosător deplin al regulilor omiletice, deodată cu stăpânirea normelor cu privire la stil, limbaj și gestică, părintele se situa în afara normelor obișnuite. Ascultându-l cu atenție „constatai paradoxul că legile omiletice sunt făcute parcă înadins a fi ocolite... Căci Părintele, fără a se abate de la principiile de bază ale retoricii, și-a alcătuit și experimentat propriile-i legi. Acest aspect este, de fapt, una din notele de bază ale originalității sale omiletice”⁹⁷⁷.

Ca om de carte și profesor de teologie, Părintele Galeriu a desfășurat și o bogată activitate științifică de cercetare, publicând studii, articole, cărți, note, recenzii, însemnări și predici. Chiar și după încercarea pe care Dumnezeu i-a dat-o, în urma accidentului cerebral, a continuat să gândească și să scrie. Așa au apărut, deși le avea de mult pregătite pentru tipar, fiind foarte exigent cu forma finală, *Explicarea la Rugăciunea domnească*⁹⁷⁸; *Tâlcuiri la mari praznice de peste an. 22 de modele omiletice*⁹⁷⁹; *Cartea celor Nouă Fericiri*⁹⁸⁰.

Volumul *Tâlcuiri la mari praznice de peste an. 22 de modele omiletice* adună în paginile sale un mănunchi de cuvântări (15 panegirice și 7 predici tematice), ce prezintă învățăturile creștine într-o formă impecabilă, trezind ascultătorului sentimente asemenea celor pe care le trăiești ascultând un muzician experimentat, care interpretează în mod desăvârșit o piesă celebră.

Citind și recitind minunatele sale cuvântări bisericești, ne dăm seama cât este de dificil să descriem caracteristicile definitorii ale scrierilor sale omiletice. Distingem totuși câteva coordonate specifice predicilor sale: preocuparea prioritară față de subiecte cu raportare la actualitate, abordarea subiectelor care să corespundă problemelor de acum ale credincioșilor; deși nu se depărtează de învățăturile Sfinților Părinți, părintele este un creator original, el nu este un imitator de expresii frumoase, create de alții, ci este el însuși un creator al multora dintre expresiile pe care le întrebunțează.

Menționăm că, deși a utilizat toate genurile omiletice, predicile părintelui Galeriu, se încadrează în general, în categoria predicilor tematice dogmatice și morale, fiind preocupat de subiecte care să corespundă problemelor actuale ale credincioșilor. *Nevinovăția va salva lumea, Candela mică a marii lumini, Despre fericiri, Talita Kumi sau despre vistieria din pământul milei* sunt doar câteva dintre titlurile predicilor cuprinse în acest volum.

Tâlcuirile Cincizecimii, Învierii și ale Nașterii Domnului își propun să declanșeze în inimile cititorilor dorința de a se întoarce spre Împărăția lui Dumnezeu: „Suirea, Înălțarea la cer înseamnă umplerea tot mai deplină a firii Lui omenești cu înfinutul dumnezeirii în Duhul Sfânt, până la dreapta Tatălui; or nu era depărtare, ci, dimpotrivă, o tot mai adâncă apropiere și unire cu noi – o coincidență între tronul dumnezeiesc și intimitatea noastră, datorită și faptului că Însuși Trupul omenesc al

⁹⁷⁷ Pr. prof. dr. Vasile Gordon, *Părintele profesor dr. Constantin Galeriu, preot și predicator de excepție*, în vol. *Biserica și Școala...*, p. 296.

⁹⁷⁸ București, Editura Harisma, 2002.

⁹⁷⁹ Editura Anastasia, București, 2001, 325 p.

⁹⁸⁰ București, Editura Harisma, 2004.

Domnului șade pe «tronul dumnezeiesc». După această plinire a înălțării firii umane în Hristos până la dreptea Tatălui urmează lucrarea, răspândirea, extinderea mântuirii și suirii noastre în harul și Adevărul Lui. Duhul sfânt de la care S-a intrupat Fiul pogoră – trimis de la Tatăl – pentru că Fiul «să ia chip» luminos și în fii oamenilor. Faptul se petrece la cincizeci de zile după Înviere⁹⁸¹, „Statutul persoanei umane, chemarea noastră, stă nu doar în ceea ce sunt, văd sau aud acum, ci și în ceea ce sunt chemat să devin asemenea Protochipului Hristos. «Cele ce ochiul n-a văzut și urechea n-a auzit și la inima omului nu s-au suit, pe acestea le-a gătit Dumnezeu celor ce-L iubesc pe El» (1 Corinteni 2, 9). Și bine se zice că «omul este și devine». Vocația noastră de ființă înzestrată cu spirit și în dialog cu Înfinitul este mentită să se realizeze în Dumnezeu, în Înfinit. Iar virtutea care susține acest dialog etern ziditor este credința. Pe drept o numește Apostolul: «Încredințarea celor nădăduite, dovedirea lucrurilor celor nevăzute» (Evrei 2, 1), dovedire, certitudine întemeiată în întruparea Fiului lui Dumnezeu⁹⁸², „Acum, la acest Astăzi al Nașterii Domnului, Pruncul din ieslea Bethleemului – Dumnezeu cel mai înainte de veci – ni se arată nouă, o dată mai mult, ca Semn, și oricui: păstorilor, purtătorilor de grijă din felurile așezăminte, oamenilor politici, căpeteniilor de popoare, tuturor, învățând și adevărind: «Prin curăția inimii», nevinovăția va salva lumea!»⁹⁸³.

Constatăm asemănarea predicilor părintelui cu niște „reportaje teologice”, tălcuirile fiind concise, alcătuite din mers, chiar în biserică, împreună cu credincioșii, sub ochii și în auzul acestora. Caracterizate printr-un bogat conținut dogmatic, predicile sale se remarcă prin originalitate, reprezentând roade ale gândirii asociative, diferite de gândirea conceptuală întâlnită la cei mai mulți dintre predicatori. În *Postfața* volumului pe care îl avem în atenție, Sorin Dumitrescu descrie cu acuratețe stilul părintelui Galeriu: „Gândirea asociativă nu vehiculează idei, iar nouitatea expresiei este incompatibilă cu ceea ce numim astăzi «originalitate». Se poate vorbi, însă, de inventivitate asociativă, de talent asociativ, de îndrăzneală asociativă, fără ca prin aceasta să fie, în niciun caz, vizată noțiunea de «originalitate»... Putem afirma că modelul omiletic galerian este bipartit, prima parte având în mod constant, atașat ca «uvertură», textul original al pericopei evanghelice, în jurul căreia pivotează atât praznicul, cât și tălcuirea care îl decriptează⁹⁸⁴. Pentru ilustrarea stilului omiletic al părintelui Galeriu este mai potrivit să lăsăm predica însăși să vorbească. Iată cum își începe părintele predica rostită cu ocazia *Tăierii capului Sfântului Ioan Botezătorul*, intitulată *Ioan, îngerul pustiei*: „Sfântul Ioan, înaintemergătorul și Botezătorul Domnului, își încheie călătoria acestei vieți în temniță și martiriu. Este ultimul dintre profeți, cel mai mare, vestindu-L pe Iisus Hristos Mântuitorul, nu de departe, ci botezându-L în apele Iordanului, atingând cu mâna creștetul Stăpânului. Și, la acest act

⁹⁸¹ Pr. prof. dr. Constantin Galeriu, *Pogorârea Duhului fără hotar*, în vol. *Tălcuiri la mari praznice de peste an. 22 de modele omiletice*, Editura Anastasia, București, 2001, p. 103.

⁹⁸² *Ibidem*, O Zi Una, *Împărăteasă și Doamnă*, p. 276.

⁹⁸³ *Ibidem*, *Nevinovăția va salva lumea*, p. 26.

⁹⁸⁴ Sorin Dumitrescu, *Postfață la Pr. prof. dr. Constantin Galeriu, Tălcuiri la mari praznice de peste an...*, p. 317-318.

divin, Profetului îi este dat să vadă cerul deschizându-se, duhul Sfânt coborând peste Iisus, și să audă glasul Tatălui: «Acesta este Fiul Meu Cel iubit, întru care am binevoit» (Matei 3, 17). Iar el, față în față cu Domnul său, dă celor de atunci și celor de azi această mărturie: «Iată Mielul lui Dumnezeu, Cel ce ridică păcatul lumii» (Ioan 1, 29). Vrednic s-a făcut cu adevărat a se chema «prietenul Mielului». Ca profet, ca prieten al Mielului, al Mirelui, Ioan suferă și el pentru păcatele lumii⁹⁸⁵.

În *tratare*, după o istorisire a contextului istoric și social al venirii pe pământ a Mântuitorului, părintele continuă: „De aici încolo, drumurile (cel al Mântuitorului și cel al lui Ioan Botezătorul) se despart. În timpul procesului Mântuitorului, Pilat trimite pe Iisus și la Irod, care se afla atunci în Ierusalim. L-a întrebat regele «multe lucruri și nădădulia să vadă în El vreo minune. Iisus însă nu i-a răspuns nimic» (Luca 23, 8-9). Tăcerea lui Dumnezeu în fața păcatului e o sentință... Și drumul lui Ioan este n-a rămas însă în pământ. Moaștele lui sfinte au peregrinat de-a lungul veacurilor, în Răsărit ca și în Apus, împărțite și așezate sub altarele multor biserici, înăsmănând sfințenie pretutindeni⁹⁸⁶.

În încheierea acestei cuvântări, părintele glăsuiește astfel: „Dar persoana lui? Biserica îl cinstește în slujbe sacre și icoane. E venerat, fie botezând pe Domnul, fie cu aripi de înger, oferindu-și capul pe tipse; și, mai ales, împreună cu Preacurata Maică de o parte și de alta a Mirelui Hristos, în icoana numită *Deisis*, deasupra capetei melei oricărui Sfânt Locaș. În Acatist invocăm: Bucură-te, slujitorule cel prealuminat al lui Hristos; Bucură-te, luminătorule al măririlor mucenici; Bucură-te, pecetea celor două Testamente; Bucură-te, Sfinte Ioane, precinsite înaintemergătorule! Amin⁹⁸⁷.

Datorită vocației de preot și calității de părinte autentic, predicile sale trezesc receptivitate maximă din partea publicului cărui s-a dedicat trup și suflet, părintele predicând nu numai la Amyon, ci prin tot ceea ce a făcut. Eruđiția impresionantă, felul apropiat, duhovnicesc al părintelui, i-a determinat pe enoriașii săi – fie intelectuali, fie oameni de rând – să-i asculte cuvântările duminică de duminică, iar pe studenții cărora le-a fost dascăl desăvârșit și ostentitor exemplar să îl aleagă drept model de urmat în viață.

Cu adevărat remarcabile prin stilul original și inventivitatea pe care o emană cu fiecare frază rostită, predicile părintelui Galeriu cuprinse în acest volum se bucură de aprecieri deosebite din partea publicului ascultător. Așezând deasupra oricăror izvoare Sfânta Scriptură, al cărei cunoscător desăvârșit este, părintele realizează o operă omiletică de excepție, în care nicio predică nu seamănă cu cealaltă, fiecare asociere de cuvinte este inedită, fiecare alăturare de idei este nemaiînlănită și cu grăiește astfel: „Ea este și pentru noi toți deopotrivă pururea vie și rugătoare înaintea Prea Sfinte Treimi în veacul de acum, precum și o arvună și nădejde a transfigurării

⁹⁸⁵ Pr. prof. dr. Constantin Galeriu, *Ioan, îngerul pustiei*, în vol. *Tălcuiri la mari praznice de peste an...*, p. 164.

⁹⁸⁶ *Ibidem*, p. 166-167.

⁹⁸⁷ *Ibidem*, p. 168.

trupului nostru, mărturie și bucurie a Învierii, a înnoirii lumii. De aceea o preacinștim invocând «Bucură-te ceea ce ești plină de har, care întru adormirea ta nu ne lași pe noi!»⁹⁸⁸. Calitățile de bun orator sunt completate de meticulozitatea pe care o arată părințele pentru alcătuirea cuvântărilor și pentru acuratețea lingvistică a acestora.

Facem o mențiune aparte, că foarte multe cuvântări semnate de părințele Constantin Galeriu, se regăsesc și în **periodicele bisericesti**, în mod special în revista „Glasul Bisericii”. Astfel, din cele 23 de predici tipărite numai una se află în revista „Mitropolia Olteniei”. În ordine cronologică predicile supuse atenției sunt: *Gânduri pentru anul Nou*⁹⁸⁹, *Meditație de Anul Nou*⁹⁹⁰, *La Duminica a XXXIII-a după Rusali*⁹⁹¹, *La Duminica a XXV-a după Rusali*⁹⁹², *La Duminica a XVII-a după Rusali*⁹⁹³, *La Duminica a XXV-a după Rusali*⁹⁹⁴, *La Duminica a XIX-a după Rusali*⁹⁹⁵, *La a doua zi de Crăciun*⁹⁹⁶, *La a treia zi de Paști*⁹⁹⁷, *La Duminica a II-a după Paști*⁹⁹⁸, *La Duminica a XX-a după Rusali*⁹⁹⁹, *La Duminica a XXVIII-a după Rusali*¹⁰⁰⁰, *La Duminica a XXXI-a după Rusali*¹⁰⁰¹, *La Duminica dinaintea Înălțării Sfintei Cruci*¹⁰⁰², *La Duminica a III-a din Postul Mare*¹⁰⁰³, *La Sfânta Treime*¹⁰⁰⁴, *La 1 ianuarie 1980*¹⁰⁰⁵, *La a doua zi de Paști*¹⁰⁰⁶, *La Duminica a XXXIV-a după Rusali*¹⁰⁰⁷, *La Duminica a XVI-a după Rusali*¹⁰⁰⁸, *La Duminica vameșului și a fariseului*¹⁰⁰⁹, *Dumnezeu S-a arătat în trup*¹⁰¹⁰, și *La Duminica Pogorării Duhului Sfânt*¹⁰¹¹. În ceea ce privește genul omiletic abordat, dintre aceste predici 3 sunt pareneze, 9 omilii exegetice verset cu verset și 11 predici tematice.

⁹⁸⁸ *Ibidem*, Se înalță scrierile sfințeniei, p. 160.

⁹⁸⁹ În „G.B.”, anul XXIII (1964), nr. 1-2, p. 16-19.

⁹⁹⁰ În „G.B.”, anul XXXI (1972), nr. 1-2, p. 30-32.

⁹⁹¹ În „G.B.”, anul XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 15-17.

⁹⁹² În „G.B.”, anul XXXIII (1974), nr. 11-12, p. 1031-1034.

⁹⁹³ În „G.B.”, anul XXXIV (1975), nr. 1-2, p. 32-35.

⁹⁹⁴ În „G.B.”, anul XXXIV (1975), nr. 3-4, p. 228-232.

⁹⁹⁵ În „G.B.”, anul XXXIV (1975), nr. 9-10, p. 893-897.

⁹⁹⁶ În „G.B.”, anul XXXIV (1975), nr. 11-12, p. 1212-1215.

⁹⁹⁷ În „G.B.”, anul XXXV (1976), nr. 3-4, p. 302-306.

⁹⁹⁸ În „G.B.”, anul XXXVI (1977), nr. 5-6, p. 483-488.

⁹⁹⁹ În „G.B.”, anul XXXV (1976), nr. 9-12, p. 847-852.

¹⁰⁰⁰ În „G.B.”, anul XXXVI (1977), nr. 10-12, p. 830-834.

¹⁰⁰¹ În „G.B.”, anul XXXI (1978), nr. 1-2, p. 19-24.

¹⁰⁰² În „G.B.”, anul XXXI (1978), nr. 9-10, p. 988-992.

¹⁰⁰³ În „G.B.”, anul XXXVIII (1979), nr. 3-4, p. 215-220.

¹⁰⁰⁴ În „G.B.”, anul XXXIX (1980), nr. 3-5, p. 318-321.

¹⁰⁰⁵ În „G.B.”, anul XXXIX (1980), nr. 1-2, p. 14-18.

¹⁰⁰⁶ În „G.B.”, anul XXXIX (1980), nr. 3-5, p. 306-309.

¹⁰⁰⁷ În „M.O.”, anul XXXVII (1985), nr. 1-2, p. 55-60.

¹⁰⁰⁸ În „G.B.”, anul XLV (1986), nr. 5, p. 18-24.

¹⁰⁰⁹ În „G.B.”, anul XLVI (1987), nr. 1, p. 33-37.

¹⁰¹⁰ În „G.B.”, anul XLVI (1987), nr. 1, p. 23-25.

¹⁰¹¹ În „G.B.”, anul XLVII (1988), nr. 9-10, p. 465-469.

În cadrul omiliilor amintite, părințele Galeriu tratează o gamă variată de teme și subiecte desprinse cu precădere din cuprinsul pericopelor evanghelice rânduie, fie alegând cu bună știință teme ce vor fi tratate în lumina pericopei citite în cadrul cultului. Dintre variatele teme expuse în cadrul acestor cuvântări le notăm pe următoarele: despre *comportamentul creștin*, despre *iubire*, despre *Întruparea Domnului*, *pocăință*, *smerenie și rugăciune*, despre *numele lui Iisus*, despre *timp*, *Sfânta Cruce*, precum și despre *fecioria Maicii Domnului*, *credință*, *ispite*.

Izvoarele utilizate. Sursele pe care părințele Constantin Galeriu le are la bază, în cadrul predicilor sfinției sale, reprezintă două izvoare principale. Dacă prima sursă este comună aproape tuturor predicatorilor (Sfânta Scriptură), scrierile și citatele generoase și consistente din Sfinții Părinți aproape că nu lipsesc din nicio predică a părintelui. De cele mai multe ori aceste surse au caracter completiv-explicativ, așa cum se observă din exemplul următor: „noi zicem adesea: Doamne dă-mi mintea de pe urmă, adică tânăru fiind, să văd ca un bătrân, să văd sfârșitul de la și prin început. Să fiu cum spune Apostolul, prunc cu răutatea și desăvârșit cu mintea (1 Corinteni 14, 20), sau cum au talmăcit părinții: să am mereu inimă de copil neprihănit și minte de bărbat desăvârșit”¹⁰¹². În unele predici ideile patristice sunt parafrazate: „Sfântul Macarie cel Mare spunea despre sărmanii păcătoși osândiți la iad, potrivit unei descoperiri, că stau cu spatele lipite unul de altul, nu-și văd fața unii altora. Doar când se roagă Biserica pentru acești osândiți, își văd fața ca dintr-o parte...”¹⁰¹³. Alteori citatele sunt preluate textual: „dumnezeiescul Maxim Mărturisitorul afirmă: Dumnezeu vrea să lucreze în fiecare și în toți taina întrupării Sale”¹⁰¹⁴. La fel, se poate observa și din predica în care, printre altele, se explică înțelesul smereniei în lumină patristică: „prin ea, prin smerenie, cum adânc tâlcuiește Sfântul Grigorie Palama, nimicește covârșitor de minunat cauza căderii celei dintâi – trufia. Căci, zice teologul harului, începătorul răului voind să nu fie mai mic și mai prejos decât nici unul dintre îngeri, și voind să se facă asemenea Ziditorului însuși, prin supremație, cel dintâi a produs căderea păcătoasă nesfârșit de mare și nimeni altul nu a început primul să o săvârșască”¹⁰¹⁵. Utilizarea argumentării patristice pentru a semnala semnificația unor texte liturgice se poate intui din exemplul următor, utilizat de predicator: „zice același dumnezeiesc părinte Maxim Mărturisitorul: «Hristos reaprinde Trupul Său ca pe un sfeșnic de lumină dumnezeiască», iar noi în Noaptea Învierii la chemarea preotului, aprindem lumină din lumina Lui și cântăm «acum toate s-au umplut de lumină și cerul și pământul și cele de dedesubt»”¹⁰¹⁶. Sporadic se utilizează și unele citate din literatură. Vorbind despre bogăția darurilor lui Dumnezeu, revelată prin pilda talașilor, se strecoară în cadrul predicii un vers al marelui poet național, Mihai Eminescu: „atăta

¹⁰¹² Pr. prof. dr. Constantin Galeriu, *La Duminica fiului risipitor*, în „G.B.”, anul XXXIV (1975), nr. 3-4, p. 229.

¹⁰¹³ Idem, *La Duminica a XIX-a după Rusali*, în „G.B.”, anul XXXIV (1975), nr. 9-10, p. 895.

¹⁰¹⁴ Idem, *La a doua zi de Crăciun*, în „G.B.”, anul XXXIV (1975), nr. 11-12, p. 1215.

¹⁰¹⁵ Idem, *Dumnezeu S-a arătat în trup*, „G.B.”, anul XLVI (1987), nr. 1, p. 24.

¹⁰¹⁶ Idem, *La a treia zi de Paști*, în „G.B.”, anul XXXVI (1976), nr. 3-4, p. 306.

foc, atâtea aur, și atâtea lucruri sfinte/ peste-numericul vieții/ al revărsat, Părinte¹⁰¹⁷. Referindu-se la ceea ce înseamnă a fi pășit de Dumnezeu, autorul recurge la un citat din literatura străină (Elie Wiesel): „a fi pășit de Dumnezeu e mai grav decât a fi pedepsit de El”¹⁰¹⁸. Printre autorii patristici regăsiți în predicile studiate, un loc de seamă îl ocupă Sfântul Maxim Mărturisitorul, acesta fiind utilizat cu predicție în omiliile supuse atenției.

Planul orientativ al predicilor. Dintre predicile părintelui Galeriu, publicate în periodicele amintite mai sus, doar patru au *motto*¹⁰¹⁹. *Formula de adresare* lipsește în varianta tipărită a acestor predici. Unele cuvântări se deschid oferindu-se unele lămuriri de ordin etimologic. De exemplu, în *Predica la a doua zi de Crăciun*: „ne aflăm sub lumina strălucitoare a Nașterii Domnului. Poporul nostru cel drept-credincios a numit acest praznic «Crăciun». Cuvântul Crăciun provine din limba latină, creatio-creație...”¹⁰²⁰. În alte predici începutul este pregătit temeinic, după cum se poate observa: „întâlnirea cu cineva deosebit, neobișnuit, tainic, e prin ea însăși o bucurie, o sărbătoare, un eveniment. Dar ce înseamnă întâlnirea cu Iisus cel înviaț? Sfânta Evanghelie ne vorbește astăzi tocmai despre o asemenea întâlnire a ucenicilor cu Iisus...”¹⁰²¹. La fel se poate observa și din exemplul următor: „O zi de sâmbătă, și Domnul este poftit la cină în casa unuia dintre fruntașii fariseilor. Se aflau mai mulți invitați. Iisus vindecă mai întâi un bolnav și apoi învață...”¹⁰²². Alteori, începutul este brusc: „așa începe astăzi Sfânta Evanghelie: un om avea doi fiu... Tată și fiu. Când adăugăm și «mamă» iată totul. Domnul nu rostește numele mamei pentru a lăsa a se înțelege că aici e vorba de Tatăl cereș și de fii Săi...”¹⁰²³. Un alt exemplu în care începutul lansează tema în mod direct este următorul: „mărturisim într-un glas cu Apostolul: cu-adevărat mare este taina dreptei credințe, Dumnezeu S-a arătat în Trup. Fapt cu desăvârșire unic, asemănător creației și chiar mai mare decât creația: Fiul lui Dumnezeu S-a făcut și om, S-a arătat în trup ca al nostru...”¹⁰²⁴. Pe alocuri, începutul este lung: „Vestind faptele minunate ale lui Dumnezeu, luminat, și în această a doua zi de Paști, descoperă și învață Sfânta Evanghelie: pe Dumnezeu nimeni nu l-a văzut vreodată... și noi la un asemenea fericit cuvânt în duh cu Apostolul, cugețăm și zicem: o, adâncul înțelepciunii, al iubirii și al purtării de grijă...”¹⁰²⁵.

¹⁰¹⁷ Idem, *La Duminica a XVI-a după Rusali*, în „G.B.”, anul XLV (1986), nr. 5, p. 20.

¹⁰¹⁸ Idem, *Dumnezeu S-a arătat în trup*, „G.B.”, anul XLVI (1987), nr. 1, p. 25.

¹⁰¹⁹ Idem, *La a doua zi de Crăciun*, în „G.B.”, anul XXXIV (1975), nr. 11-12, p. 1212; *La Duminica a XX-a după Rusali*, în „G.B.”, anul XXXV (1976), nr. 9-12, p. 847; *La Duminica a III-a din Postul Mare*, în „G.B.”, anul XXXVIII (1979), nr. 3-4, p. 215; *La Sfânta Treime*, în „G.B.”, anul XXXIX (1980), nr. 3-5, p. 318.

¹⁰²⁰ Idem, *La a doua zi de Crăciun...*, p. 1212.

¹⁰²¹ Idem, *La Duminica a II-a după Paști*, în „G.B.”, anul XXXVI (1977), nr. 5-6, p. 483.

¹⁰²² Idem, *Predica la Duminica a XXVIII-a după Rusali*, în „G.B.”, anul XXXVI (1977), nr. 10-12, p. 830.

¹⁰²³ Idem, *La Duminica Fiului Risipitor...*, p. 228.

¹⁰²⁴ Idem, *Dumnezeu S-a arătat în trup...*, p. 23.

¹⁰²⁵ Idem, *La Sfânta Treime...*, p. 318.

În *tratarea* subiectelor și temelor alese, părintele Galeriu utilizează explicația, argumentarea, interogația retorică, povestirea, drept principale metode omiletice. Vorbind despre înviere, iată cum explică acest cuvânt: „Învierea Domnului se mai numește, cu un alt cuvânt *Paște*, iar cuvântul *Paști* înseamnă *trecere*... cuvântul *Paști* poartă calea întregului suus și al trecerii fapturii de la neînfință la înfință și înălțarea neînctată a acesteia, culminând cu faptul și evenimentul minunat al învierii”¹⁰²⁶. Iată cum sunt valorificate explicația și interogația retorică în predică exegetică la Duminica Fiului Risipitor: „Fiul cel mai tânăr, din Sfânta Evanghelie, spune însă tatălui său, tată dă-mi partea ce mi se cuvine din avere. Un alt mod de a vedea și răspunde; cere partea lui care i se cuvine, cu alte cuvinte, darul lui și partea lui. Și ce să facă cu zestreă luată? Acum începe un destin, un drum, ne privește pe toți. Fiecare a pornit sau va porni pe acest drum cu *partea lui* în viață”¹⁰²⁷. Pentru a sublinia venirea în sine a fiului risipitor se recurge la următoarea digresiune: „Un preot venea într-o seară târziu de la un bolnav; avea drumul pe lângă un cimitir. Și aude o voce omenească; se apropie, prinsă de brațele unei cruci, o umbră era acolo ghemuită și plângea, spunea: tată, tată, pentru ce nu te-am ascultat... se înțelege era o tânără care-și plângea, la mormântul tatălui care odihnea acolo, rodul neascultării... era și aici totuși o trezire. Ce am pierdut prin păcat putem recăștiga prin căință... suferință...”¹⁰²⁸. Referindu-se la credință, aceasta este văzută drept: „puntea și calea de unire între mine și semenul meu... credința în Dumnezeu pentru noi trebuie să însemne deodată și credință, încrederea în om: încredere între mine și soția mea, între mine și cea cu care îmi câștig împreună pâinea...”¹⁰²⁹. Diferența dintre înviere și revenirea la viață este subliniată astfel: „Lazăr înviază cu vechile legături; și el va relua, pentru cât va mai trăi, itinerariul vechii condiții, tot muritoare. De aceea trebuie făcută distincție adâncă: învierea lui Lazăr înseamnă o revenire la viață, o reînnoierare la viață, în timp ce învierea Domnului nu e reînnoierare, ci trecere dincolo de moarte. E Paște...”¹⁰³⁰. Rugăciunea, în viziunea omiletică a părintelui Galeriu, reprezintă „un suus nu după loc, ci după fire, cu duhul. Este o suire a minții și a inimii, a întregii fapturi către Dumnezeu, către Cel ce pururi și înfinit ne depășește, ne înalță și ne înnoiește cu harul Său”¹⁰³¹. Lepădarea de sine este privită drept „nu jertfire de sine egoistă pentru alții, ci jertfirea altora pentru sine... lepădarea de sine înseamnă o izbăvire de adorarea de sine, de egocentrism, această boală a existenței noastre, care e izvor și rezim a tot păcatul...”¹⁰³².

Unele predici se *sfârșesc* prin îndemnul la meditație: „creștine, ce dar vrei să primești aici în Biserică, ce cale alegi să urmezi în rugăciunea și în viața ta?”¹⁰³³. Alte predici au sfârșitul scurt. De exemplu, când vorbește despre Sfânta Liturghie,

¹⁰²⁶ Idem, *La a doua zi de Paști*, în „G.B.”, anul XXXIX (1980), nr. 3-5, p. 308.

¹⁰²⁷ Idem, *La Duminica Fiului Risipitor...*, p. 228.

¹⁰²⁸ *Ibidem*, p. 230.

¹⁰²⁹ Idem, *La Duminica a XVII-a după Rusali*, în „G.B.”, anul XXXIV (1975), nr. 1-2, p. 33.

¹⁰³⁰ Idem, *La a treia zi de Paști*, în „G.B.”, anul XXXV (1976), nr. 3-4, p. 303.

¹⁰³¹ Idem, *La Duminica vameșului și a fariseului*, în „G.B.”, anul XLVI (1987), nr. 1, p. 33.

¹⁰³² Idem, *La Duminica a III-a din Postul Mare...*, p. 216.

¹⁰³³ Idem, *La Duminica vameșului și a fariseului...*, p. 37.

ca prefigurare a Împărăției lui Dumnezeu, părintele Galeriu conchide: „În Biserică, Sfânta Liturghie la care participăm mereu e o pregustare, o imagine în mic, o pregătire în credință, nădejde și iubire a acestei Împărății. Să umbăm în lumina ei! Amin”¹⁰³⁴. La fel se poate observa și în exemplul următor: „Domnul întreabă: Mă iubești tu pe Mine? Ucenicul răspunde: Da, Doamne!” atunci Domnul îi zice: Paște oile Mele... deci numai iubind, poți păstori, povățui și salva pe alții. Amin!”¹⁰³⁵. Alteori, sfârșitul predicilor presupune rostirea unor rugăciuni: „să ne unim acum cugetele într-o veche rugăciune a Bisericii aflată la sfinții Părinți... de ziua Nașterii Domnului, preotul în mijlocul credincioșilor se ruga și rostea: Doamne liseuse Hristoase, Cel ce te-ai născut din Fecioară, pentru a noastră mântuire, fă ca poporul Tău cel sfânt, care se află de față, să primească și el darul de a fi fecioară și mamă...”¹⁰³⁶. În alte predici, finalul este înclinat prin utilizarea unor versete ce îndemnă la rugăciune: „în această osteneală comună, ne rugăm împreună cu psalmistul: Doamne Dumnezeule puterilor, caută din cer și vezi și cercetează via aceasta – Patria și Biserica noastră – pe care a sădit-o dreapta Ta. Amin!”¹⁰³⁷.

Cu o bogată și impresionantă activitate omiletică, părintele Constantin Galeriu a lăsat Bisericii pe care o slujea cu deosebit har, o prețioasă moștenire. Citind aceste predici, în ceea ce privește **stilul și trăsăturile caracteristice**, evidențiem ca prim aspect utilizarea consistentă a surselor patristice, aproape nelipsite în predicile sale. O altă notă caracteristică a stilului său omiletic, este cea a tratării originale în legătură cu modul în care credincioșii pot trece peste anumite neputințe, cu care se confruntă: „când îți privești trupul câteodată istovit sau măcinat de vreo boală, neputincios, și te cuprinde sila, dezgustul, deznădejdea cu gândurile ei negre, deodată în sufletul tău creștin un cuget curat străbate întunericul și îți spune: într-un asemenea trup ca al tău s-a îmbrăcat Dumnezeu Însuși...”¹⁰³⁸. Despre iubirea apropielii se oferă următorul rați-onament rostit într-o notă personală, originală: „Dacă eu purtându-l numele, Îl iubesc pe Hristos, atunci nu voi iubi și eu pe acei pe care îi iubește Hristos, adică pe toți?”¹⁰³⁹. La fel, înțelesul numelui de creștin este redat într-o manieră originală, specifică stilului părintelui Galeriu: „numele înseamnă și poartă cu sine însuși, puterea și darul cu care suntem chemați să slujim lui Dumnezeu și semenilor noștri”¹⁰⁴⁰. Un ultim, dar nu cel din urmă aspect caracteristic predicilor analizate, îl reprezintă modul în care sunt introduse în corpul predicii digresiunile: „ce e în fond păcatul, patima, dacă nu lipsa de sens creator și innoitor? astfel spus inversiunea sensului creator după Chipul Creatorului, în căutarea ca scop a plăcerilor – faptele neroditoare ale întunericului. Stagnare, încrămenire în opera creației. Se spune undeva că un păcătos se trezește în

¹⁰³⁴ Idem, *La Duminica a XXVIII-a după Rusalii...*, p. 834.

¹⁰³⁵ Idem, *La Duminica a XIX-a după Rusalii...*, p. 897.

¹⁰³⁶ Idem, *La a doua zi de Crăciun...*, p. 1215.

¹⁰³⁷ Idem, *La 1 ianuarie 1980*, în „G.B.”, anul XXXIX (1980), nr. 1-2, p. 18.

¹⁰³⁸ Idem, *Dumnezeu S-a arătat în trup...*, p. 24.

¹⁰³⁹ Idem, *La Duminica a XIX-a după Rusalii...*, p. 896.

¹⁰⁴⁰ Idem, *La 1 ianuarie 1980...*, p. 14.

iad și întreabă: ce oră e? satan îi răspunde: Eternitatea”¹⁰⁴¹. Profunzimea gândirii, meticulozitatea tratării temelor și bogăția textelor scripturistice și a celor patristice, prezen-tate într-o notă personală, inconfundabilă, fac din predicile părintelui Constantin Galeriu un izvor bogat de idei pline de înțeles, menite să dezlege tainele credinței și să provoace în sufletele credincioșilor trăirea și exteriorizarea sentimentului religios.

IV.6. Patriarhul Teoctist Arăpașu (1915-2007)¹⁰⁴²

Un **propovăduitor harnic și înțelept**. Cel de-al cincilea patriarh al Bisericii Ortodoxe Române este autorul unei importante și substanțiale opere scrise, alcătuită de-a lungul a peste cinci decenii. Aceasta este dovada că învățătura pe care Mântuitorul Hristos a încredințat-o Sfinților Apostoli – și prin aceștia urmașilor lor – n-a fost pusă sub obroc, ci, prin străduința Părintelui Patriarh Teoctist, a devenit far călăuzitor pe calea grea a desăvârșirii morale, pentru toți cei care i-au fost încredințați spre păstorie, într-o perioadă atât de întinsă, în care pașii i-au fost îndrumați către toate zările și provinciile românești.

¹⁰⁴¹ Idem, *Meditație de Anul Nou*, în „G.B.”, anul XXXI (1972), nr. 1-2, p. 31.

¹⁰⁴² Născut la 7 februarie 1915 în Tocileni, jud. Botoșani. Frate în mănăstirile Vorona (1928) și Neamț (1931), elev la Seminarul monahal din Mănăstirea Cernica (1932-1940), tuns în monahism la Bistrița (jud. Neamț), sub numele Teoctist (1935) și hirotonit ierodiacon pe seama acesteia (4 ianuarie 1937). În 1940 s-a înscris la Facultatea de Teologie din București, obținând licența în 1945. La 1 martie 1945 este transferat la Centrul eparhial Iași, fiind hirotonit ieromonah (25 martie 1945) și hirotesit arhimandrit în 1946. Studii la Facultatea de Litere și Filosofie din Iași (1945-1947), preot slujitor (1945), apoi mare eclesiarh la catedrala mitropolitană din Iași și exarh al mănăstirilor din Arhiepiscopia Iașilor (1946-1948), vicar al aceleiași Arhiepiscopii (1948-1950). În martie 1950 ales și hirotonit Episcop-vicar patriarhal, cu titlul „Botoșăneanul”. În această calitate a fost secretar al Sfântului Sinod, rector al Institutului Teologic Universitar din București (1950-1954) și a condus diferite sectoare din cadrul Administrației Patriarhale. La 28 iulie 1962 ales, iar la 16 septembrie înscăunat Episcop la Arad, păstorind acolo 10 ani. La 28 ianuarie 1973 a fost ales Arhiepiscop al Craiovei și Mitropolit al Olteniei. La 25 septembrie 1977 a fost înscăunat ca Arhiepiscop al Iașilor și Mitropolit al Moldovei și Sucevei (din iulie 1980 până în ianuarie 1982 fiind locțiitor de mitropolit al Ardealului). La 9 noiembrie 1986 este ales Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Ungrovlahiei și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, păstorind până la moarte (30 iulie 2007). Pe lângă volumele ce cuprind pastoralele și predicile sale, amintim următoarele lucrări: *Mitropolitul Iacob Putneanul, făclier al Ortodoxiei românești, al năzuințelor de unitate națională și de afirmare a culturii române*, Mănăstirea Neamț, 1978, 45 p. (și o ediție lărgită, sub titlul *Mitropolitul Iacob Putneanul, 1719-1778. În slujba Ortodoxiei românești, a năzuințelor de unitate națională și de afirmare a culturii române*, Neamț, 1978, 128 p.); *Mitropolitul Dosoftei, ctitor al limbajului românesc*, studiu integrat în lucrarea *Dumnezeiasca Liturghie*, Iași, 1980, p. V-XLIV (lucrare editată în inițiativa sa); *Sfântul Vasile cel Mare în evlavia credincioșilor ortodocși români*, în Ortodoxia românească, EIBMBOR, București, 1992, p. 7-19. A tipărit ediția jubiliară din 1988 a *Bibliei de la București* (1688) și s-a îngrijit de tipărirea *Bibliei*, ediție jubiliară a Sfântului Sinod (2002), redactată și adnotată de Mitropolitul Bartolomeu Anania. A scris prefața multor cărți și monografii ale unor mănăstiri și biserici din cadrul Patriarhiei Române.

Ornithologia, anel 15

COLECȚIA TÂLCUIRI LA SFÂNTA SCRIPTURĂ

Traducerea s-a făcut după textul grecesc,
publicat în PG 48, col. 963-1054.

© Editura Sophia, pentru prezenta ediție

Mulumim doamnei Victoria D. Fecioru pentru
permisiunea de a publica această carte.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
IOAN GURĂ DE AUR, st.

Despre preoție/ Sfântul Ioan Gură de Aur, Sf. Grigorie din
Nazianz, Sf. Efreem Sirul; trad., introd. și note de Pr. Dumitru Fecioru.

- București: Editura Sophia; Biserica Ortodoxă, 2004

ISBN 973-8207-98-3

ISBN 973-7957-14-8

I. Grigorie de Nazianz, st.

II. Ephrem Syrus, sanctus

III. Fecioru, Dumitru (trad.; pref.)

262.14

2

SFÂNTUL IOAN GURĂ DE AUR
SFÂNTUL GRIGORIE DIN NAZIANZ
SFÂNTUL EFREM SIRUL

Despre preoție

Traducere, introducere și note de
Pr. Dumitru Fecioru

Tipărită cu binecuvântarea
Prea Sfințitului Părinte GALACTION,
Episcopul Alexandriei și Teleormanului

Sophia
editura

Editura Biserica Ortodoxă

București, 2004

Preotul trebuie să fie destoinic în predicarea cuvântului lui Dumnezeu

Nu știi oare că trupul lui Hristos este atacat de mai multe boli și de mai multe suferințe decât trupul nostru, că se îmbolnăvește mai ușor și se însănătoșește mai cu anevoie? Pentru cei ce vindecă trupurile oamenilor, pentru doctori, s-au născocit fel de fel de medicamente, fel de fel de instrumente medicale și de mâncări potrivite pentru bolnavi; a fost de ajuns de multe ori numai schimbarea aerului pentru vindecarea unui bolnav; alteleori, un somn binefăcător, venit la timp peste bolnav, scapă pe doctori de orice osteneală. Dar pentru cei care vindecă trupul lui Hristos, pentru preoți, nu s-a născocit nimic asemănător. În afară de pilda prin faptă, preoții n-au decât un singur mijloc, o singură cale de vindecare: învățătura cu cuvântul, predica. Aceasta e instrumentul, aceasta e hrana, aceasta e cel mai bun aer; aceasta ține loc de medicament, aceasta ține loc de cauterizare, ține loc de bisturiu. Dacă preotul trebuie să ardă sau să taie, trebuie neapărat să se folosească de predică. Dacă predica nu-i în stare să facă asta, zadarnice sunt toate celelalte. Prin predică ridicăm sufletul deznădăduit; prin predică smerim sufletul îngâmfat; prin predică tăiem ce-i de prisos; prin predică împlinim cele de lipsă; prin predică lucrăm pe toate celelalte căne ne ajută la însănătoșirea sufletului.

Viața îmbunătățită a unuia poate să-l îndemne pe un altul la o viață îmbunătățită asemănătoare; dar când sufletul se îmbolnăvește de învățăturile cele rele, atunci e

mare trebuință de predică, nu numai pentru întărirea credincioșilor, dar și pentru lupta cu dușmanii din afară. Dacă ai avea sabia duhului (Efes. 6, 17) și pavăza credinței (Efes. 6, 16), încât să poți face minuni și prin minuni să închizi gurile celor nerușinați, ei bine, atunci n-ai avea nevoie de ajutorul predicii. Dar, mai bine spus, nici atunci nu e fără de folos predica, ci e chiar de neapărată trebuință. Și fericitul Pavel a întrebuintat-o, deși uimea pretutindeni pe toți prin minunile sale. Și altul, din aceeași ceată cu el, ne îndeamnă să ne îngrijim de această putere spunând: „*Fii gata de răspuns oricui vă cere vouă cuvânt despre nădejdea voastră*” (1 Petru 3, 15). Iar atunci, în Ierusalim, toți apostolii, în deplină înțelegere, n-au încredințat lui Ștefan și celorlalți diaconi purtarea de grijă a văduvelor pentru altă pricină decât pentru aceea ca ei să se îndeletnicească cu slujba cuvântului (Fapte 6, 1-4). Dacă am avea puterea să facem minuni, nici n-am mai avea nevoie de predică; dar pentru că n-a mai rămas în noi nici urmă din puterea facerii de minuni și pentru că din toate părțile ne atacă mulți și nenumărați dușmani, este neapărată nevoie să ne întărim cu puterea cuvântului, cu puterea de a predica, pentru ca să nu fim loviți de săgețile dușmanilor, ci să-i lovim noi pe ei.

De aceea trebuie să ne dăm toată silința să facem să locuiască din belsug în noi cuvântul lui Hristos (Col. 3, 16).

Nu trebuie să ne pregătim numai pentru un fel de luptă. Nu! Războiul ce-l avem de purtat este felurit, alcătuit din feluriti dușmani. Și nu toți dușmanii noștri întrebuintează aceleași arme și nici nu se gândesc să ne atace într-un singur chip.

Preotul trebuie să fie pregătit pentru a lupta cu toți: și cu elenii și cu iudeii și cu ereticii

Cel care are de luptat cu toți acești dușmani, trebuie să cunoască felul de luptă al fiecăruia. Același om trebuie să fie și arcaș, și aruncător cu praștia, și căpetenie, și ostaș, și general, și pedestraș, și cavalerist; să știe să lupte și pe mare și pe metereze. În bălăile obștești, fiecare ostaș luptă cu arma pe care o are și cu ea atacă și se apără de dușmani; în lupta pe care o are de dus preotul, nu-i așa. Dacă cel care vrea să învingă nu cunoaște toate felurile de luptă, diavolul știe să răpească oile, că bagă înăuntrul Bisericii pe tâlharii săi prin acea parte pe care preotul n-a păzit-o bine. Dar asta nu se întâmplă când diavolul simte că păstorul știe toate științele și cunoaște bine toate vicleniile lui.

De aceea preotul trebuie să se întărească din toate părțile. O cetate, atâta vreme cât este înconjurată de ziduri puternice, își râde de asediatori, că e întărită bine; dar dacă se face în zid o spătură, numai de mărimea unei porțițe, nu mai este de nici un folos celălalt zid înconjurător, deși stă în picioare. Tot așa și cu cetatea lui Dumnezeu. Când înțelepciunea, știința și priceperea păstorului sufletesc o înconjoară din toate părțile, ca niște ziduri puternice, toate meșteșugurile dușmanilor se termină cu rușinea și batjocura lor, iar locuitorii dinăuntrul cetății rămân nevătămați; dar dacă un dușman poate să dărâme o parte din zidul cetății, el, chiar dacă

nu o cucerește toată, totuși prin acea parte vătămă, ca să spun așa, tot restul.

Ce folos are preotul dacă se luptă bine cu păgânii, dar iudeii îi jefuiesc turma? Ce folos are preotul dacă îi biruie și pe păgâni și pe iudei, dar manihei² îi răpesc oile? Ce folos are preotul dacă, după ce îi doboară la pământ pe manihei, îi sfășie oile dușmanii dinăuntru, care strecoară în suflele credincioșilor credința că oamenii sunt supuși destinului?

Dar pentru ce să înșir toate rătăcirile diavolului? Dacă păstorul nu știe să combată bine toate aceste rătăciri diavolești, lupul poate mânca, cu o singură rătăcire, cele mai multe oi.

În războaie, victoria sau înfrângerea se așteaptă de la soldații care stau și luptă pe câmpul de bătaie; în luptele duse de preot, lucrurile stau cu totul dimpotrivă. Adeseori în lupta dusă împotriva dușmanilor credinței,

² Maniheii, adepții lui Mani. Mani a fost un întemeietor de religie, și nu un eretic creștin, cum este socotit uneori. El considera toate celelalte religii premergătoare religiei sale și strict naționale. Pentru aceasta, ten-dința religiei sale este universalistă. Și într-adevăr s-a întins în Apus până în Africa de Nord, iar în Răsărit până în China și s-a continuat în ereziile neomaniheice de mai târziu, ale pavlicienilor și bogomililor în Răsărit și a catarilor în Apus. Mani s-a născut pe la 215-216 în Mesopotamia. La vârsta de 24 de ani își începu predica. Călătorește mai întâi în India, unde în-temeiază o comunitate, iar în 241 se întoarce în patria sa și, favorizat de regele Sapor I, își continuă predica mai bine de 30 de ani, până când urgia magilor și mânia noului rege, Bahram I, îl duseră la moarte (276). Ideea care stă la baza maneiismului este dualismul. Există două principii opu-se, concepute sub forma a două împărății: împărăția luminii – a binelui –, în fruntea căreia stă Dumnezeu, și împărăția întunericului – a răului –, în fruntea căreia stă Satan; fiecare împărăție are câte o serie de eoni. Pe baza acestui dualism este construită întreaga cosmologie, antropologie, soterio-logie și eshatologie maniheică, în care elementul mitic joacă un rol pre-cumpănitor.

victoria este de multe ori de partea acelor care n-au luat parte de la început la luptă, nici nu s-au ostenit, ci au stat liniștiți. Cel care nu-i destul de dibaci în aceste lupte se poate răni cu propria lui sabie și ajunge de răsul prietenilor și dușmanilor.

Voi încerca să lămuresc cele spuse, cu ajutorul unor exemple.

De pildă, ereticii care au îmbrățișat învățătura neunească a lui Valentin³ și Marcion⁴, ca și toți cei care au aceeași boală ca și ei, scot din catalogul dumnezeieștilor Scripturi legea dată de Dumnezeu lui Moise; iudeii, dimpotrivă, o cinstesc atât de mult, încât, împotriva hotărârii lui Dumnezeu, se încăpățânează să mai păzească toate prescripțiile legii, deși chiar timpul îi împiedică⁵.

Biserica lui Dumnezeu însă evită și o exagerare și alta, mergând pe calea de mijloc. Nu obligă pe nimeni

³ Valentin, eretic gnostic din secolul al doilea, s-a născut probabil în Alexandria. A răspândit învățătura sa în Egipt și în Asia, iar între anii 136 și 165, la Roma. Descoperit aici ca eretic, a fost izgonit din Biserica și a fugit în Cipru.

⁴ Marcion, cel mai periculos eretic din secolul al doilea, s-a născut în Sinope din Pont pe la 85 și a murit pe la 160. Sfântul Policarp al Smirnei l-a numit „întâiul născut al lui Satan”. A. V. Harnack, într-o monografie asupra lui Marcion (*Marcion, Das Evangelium vom fremden Gott*, Leipzig, ed. I, 1921), a încercat să reabiliteze și omul, și opera. A făcut din el un al doilea Pavel, un autentic interpret al Evangheliei; a văzut în el un Luther al Bisericii primare. Lucrarea lui Harnack s-a bucurat de mare succes. În trei ani au apărut două ediții. E contestabil dacă Harnack, cu tot talentul și știința lui, a reușit să facă din Marcion un autentic creștin; dar e incontestabil că lucrarea lui a avut o influență nefastă asupra spiritului poporului german.

⁵ Ideea aceasta o va dezvolta Sfântul Ioan Gură de Aur mai târziu, în *Cele opt cuvântări către iudei* (MG, 48, 813-942), în care demonstrează, pe temeiul Scripturilor Vechiului Testament și al istoriei, că, o dată cu distrugerea templului din Ierusalim, cultul iudaic a încetat.

să se supună jugului legii, dar nici nu îngăduie să fie hulită și aruncată; puterea ei a încetat, dar Biserica o laudă, pentru că a fost de folos într-o vreme.

De aceea, cel care are de luptat cu ereticii amintiți mai sus și cu iudeii, trebuie să cunoască această poziție a Bisericii față de legea lui Moise. Că dacă, voină să învețe pe iudei că nu mai e nevoie de păzirea prescripțiilor legii vechi, ar începe să o critice fără cruțare, atunci ar da nu mică pricină ereticilor, care vor să o defaimă; și, dimpotrivă, dacă în strădania sa de a închide gura ereticilor, care defaimă legea lui Moise, ar începe să o laude fără măsură, să o admire, spunând că e de neapărată trebuință și acum, atunci ar deschide gura iudeilor.

O altă pildă. Ereticii înnebuniți de nebulina lui Sabelie⁶, și ereticii turbați care urmează rătăcirea lui Arie⁷, și

⁶ Sabelie a fost un eretic antitrinitar modalist. Original probabil din Cirenaica, a început să predice erezia sa la Roma, pe timpul papilor Zefirin (199-217) și Calist (217-222). Excomunicat din Biserica, s-a dus în Egipt, unde a continuat răspândirea ereziei sale. Sabelie neagă dogma Sfintei Treimi. După Sabelie, Sfânta Treime nu are o existență reală, ci una modală. Unicul Dumnezeu are trei moduri de apariție și trei moduri de lucrări în cursul istoriei: ca Tată, este creator, ca Fiu, este mântuitor, iar ca Duh Sfânt, sfințitor.

⁷ Arie s-a născut în Libia pe la mijlocul secolului al doilea și a fost ucenic al preotului Lucian din Antiohia și al ereticului Pavel din Samosata. Stabilit în Alexandria, s-a amestecat ca laic în schisma meletiană, în-tors în sânul Bisericii, este hirotonit diacon de episcopul Petru al Alexandriei (+311). Datorită talentului său oratoric și culturii sale filosofice, reușește să fie numit de episcopul Ahila (311-312) preot la cea mai de vază biserică din Alexandria. Pe la 315, sub episcopul Alexandru (312-328), Arie a început să răspândească prin predici și scrieri învățăturile lui eretice. A fost condamnat în 318 de un sinod local din Alexandria, iar în 325 de Întâiul Sinod ecumenic. Arie însă, prin legăturile pe care le avea la curtea imperială, reușește să determine pe împăratul Constantin cel Mare (+337) să-l exileze pe episcopul Alexandriei, Sfântul Atanasie

unii și alții, din pricina lipsei lor de măsură, s-au deparțat de credința cea sănătoasă. Și unii și alții se numesc creștini; dar dacă ai cerceta învățăturile lor, ai vedea că sabelienii nu sunt cu nimic mai buni decât iudeii – se deosebesc de ei numai cu numele –, iar arienii au o erezie asemănătoare cu erezia lui Pavel din Samosata⁸, amândoi depărtați de adevăr.

Mare este primejdia în lupta cu acești eretici ! Îngustă și anevoioasă este calea și mărginită, de o parte și de alta, de prăpăstii adânci. Frica nu e mică. Te temi ca nu cumva, lovind pe unul, să fii rănit de celălalt. Dacă spui că este o singură Dumnezeu, Sabelie spune îndată că tot așa mărturisește și el; dacă o desparti, spunând că altul este Tatăl și altul este Fiul și altul este Duhul cel Sfânt, se înfățișează Arie, care de la deosebirea dintre persoanele Dumnezeuirii te duce la deosebirea de ființă.

De aceea, în lupta pe care o ai de dus cu acești eretici trebuie să știi să te ferești și de nelegiuirea amestec

cel Mare (328-373), și să hotărăscă primirea lui Arie în Biserica. Dar în ajunul duminicii în care urma să aibă loc primirea oficială, degetul lui Dumnezeu l-a lovit pe Arie și a murit în Constantinopol. După învățătura lui Arie, Cuvântul nu este veșnic, că a fost un timp când nu era; a fost făcut din ne-ființă, deci existența Sa are un început. Este Fiul al lui Dumnezeu numai prin har, așa cum au fost și dreptii; nu este Dumnezeu adevărat, ci străin de Dumnezeu și întru totul neasemănător Tatălui. Este o creatură care, crescând în har și merite, a ajuns vrednic de a fi slăvit. A fost creat pentru două scopuri: să creeze lumea și să mântuie pe oameni. Pentru a mântui pe oameni, Cuvântul s-a întrupat, dar a luat un trup fără suflet, căci Cuvântul a luat locul sufletului.

⁸ Pavel din Samosata a fost episcopul Antiochiei între 260-268, dar în același timp și vicerege al reginei Zenobia a Palmirei, care avea stăpânire și peste Siria. Pavel era un om ahtiat după onoruri, fast, bani și plăceri. Asta nu l-a împiedicat să se ocupe și cu teologia și să ajungă reprezentantul cel mai de seamă al ereticilor antitrinitari dinamici. S-au ținut trei sinoade în Antiohia împotriva lui, între 264 și 268.

făcut de Sabelie între persoanele Dumnezeuirii, dar să fugi și de nebuneasca deosebire făcută de Arie în ființa Dumnezeuirii; să mărturisești că una este Dumnezeirea Tatălui și a Fiului și a Sfântului Duh, dar să adaugi totodată că această unică Dumnezeuire are trei ipostase. Așa vom putea respinge atacurile celor două erezii.

Aș putea să-ți vorbesc și de alte multe lupte, în care, dacă nu vei lupta cu curaj și bine pregătit, vei pleca de pe câmpul de bătaie cu mii și mii de răni.

CAPITOLUL 5

Preotul trebuie să cunoască bine dialectica

Ce să spun de flecărelile credincioșilor noștri ? Nu sunt mai mici decât atacurile ereticilor și ale păgânilor, ci dau chiar mai multă bătaie de cap învățătorului Bisericii. Unii credincioși iscodesc, din simplă curiozitate și fără rost, acelea care nu le sunt de vreun câștig de le-ar afla și nici nu-i cu putință să le afle. Alții, iarăși, cer lămuriri despre judecățile lui Dumnezeu și se silesc să măsoare adâncul cel mare al lui Dumnezeu. Scriptura doar spune: „*Judecățile Tale sunt adânc mare*” (Ps. 35, 6). Vei găsi însă puțini credincioși care să se intereseze de dreapta credință și de o bună viețuire; cei mai mulți iscodesc și caută acelea care nu pot fi găsite; și mânie pe Dumnezeu de le caută. Dacă ne silim să aflăm pe acelea pe care Dumnezeu n-a vrut să le aflăm, nici nu le vom afla – căci cum e cu putință, dacă Dumnezeu nu vrea ? –, și singura urmare a acestor iscodiri este că ne

primejdum. Dar cu toate că așa stau lucrurile, totuși preotul riscă să-și capete faima de mândru sau de prost, dacă, întemeiat pe autoritatea slujbei sale, închide gura celor care caută răspuns la aceste întrebări fără de răspuns. De aceea întâistătorul Bisericii trebuie să se folosească și aici de multă pricepere, ca să îndepărteze și pe credincioși de la astfel de întrebări nesăbuite, dar să scape și de faima de prost și îngâmfat.

Pentru a face față tuturor acestor greutăți, nu i s-a dat preotului alt ajutor decât ajutorul cuvântului. Dacă este lipsit de puterea cuvântului, atunci sufletele credincioșilor săi – vorbesc de credincioșii mai slabi în credință și mai iscoditori – nu vor avea o soartă mai bună decât corăbille veșnic amenințate de furtună. De aceea preotul trebuie să facă totul ca să dobândească această putere, puterea de a predica.

CAPITOLUL 6

Fericitul Pavel era neîntrecut
în dialectică

Vasile: Pentru ce atunci Pavel, m-a întrebat Vasile, nu s-a străduit să dobândească această putere și nici nu-și ascunde nedestoinicia sa în arta vorbirii, ba, dimpotrivă, mărturisește deschis că este neiscusit în cuvânt (2 Cor. 11, 6). Și asta o mărturisește în Epistola către Corinteni, admirați pentru talentul lor oratoric și mândri de el.

Ioan: Această părere, i-am răspuns eu, această părere i-a pierdut pe mulți și i-a făcut să nu se mai îngri-

jească de învățătura cea adevărată. Că ei, neputând pătrunde adâncimea gândurilor apostolice, nici pricepe înțelesul cuvintelor lui Pavel, își petrec toată viața dormind și câscând și prețuiesc o altă neștiință, nu pe aceea în care Pavel a spus că este neînvățat, o altă neștiință, de care s-a depărtat atât cât nu s-a depărtat nici unul din oameni de sub cerul acesta.

Dar despre asta am să vorbesc la timpul potrivit. Deocamdată spun numai atât: Să admitem, așa cum vorunii, că Pavel era neiscusit în arta oratorică. Ce-i încâlzește asta pe oamenii din vremea noastră? Pavel avea o putere cu mult mai mare decât puterea cuvântului, în stare să săvârșească lucruri mai mari. Era înfricoșător dracilor numai ce se arăta, fără să scoată vreun cuvânt. De s-ar aduna la un loc toți cei din vremea noastră, cu mii și mii de rugăciuni și lacrimi, n-ar putea să facă atâtă cât au făcut atunci șorturile lui Pavel (Fapte 19, 12). Când Pavel se ruga, învia morții (Fapte 20, 7-12); și a făcut și alte minuni la fel de mari, încât păgânii l-au socotit Dumnezeu (Fapte 14, 8-18); iar înainte de a se muta din viața aceasta, a fost învrednicit să fie răpit până la al treilea cer și să audă cuvinte neîngăduite omului să le audă (2 Cor. 12, 2-4). Cum nu se cutremură oamenii din vremea noastră, când încearcă să se compare cu un astfel de bărbat? Că nu vreau să le spun un cuvânt neplăcut și greu; și nu spun aceste cuvinte cu gândul de a-i batjocori, ci-mi arăt numai mirarea și nedumerirea.

Dacă însă am lăsa la o parte minunile lui și am veni la viața fericitului Pavel și i-am cerceta viețuirea lui îngerască, l-am vedea și aici, mai mult decât prin mi-

nuni, biruitor pe atletul lui Hristos. Ce poți spune de râvna lui, de bunătatea lui, de deseale primejdii prin care trecea, de grijile lui, care veneau în valuri, de necontenitele lui supărări pentru Biserici, de mila lui față de cei neputincioși, de multele lui necacuri, de nemaiauzitele lui prigoniri, de morțile care îl amenințau în fiecare zi (2 Cor. 11, 23-28)? Care este locul din întreaga lume, care este uscatul, care este marea, care să nu fi cunoscut luptele dreptului acestuia? Pe Pavel și pustiul l-a cunoscut și l-a primit adeseori, când era în primejdii (Gal. 1, 17). A îndurat tot felul de vrăjmășii, dar a și avut tot felul de biruințe! N-a încetat niciodată lupta, dar niciodată nu i-a lipsit cununa!

Dar, nu știu cum s-a făcut, că m-am pornit să ocărăsc pe marele Pavel. Într-adevăr, faptele lui depășesc orice cuvânt, iar pe al meu tot atât de mult cât mă depășesc și pe mine maestrul în cuvânt. Dar cu toate că sunt atât de nedibaci, totuși nu mă voi opri – și fericitul Pavel va judeca cuvintele mele nu după felul cum le rostesc, ci după intenția cu care le rostesc –, nu mă voi opri de a vorbi de însușirea aceea mare a lui, care le întrec pe celelalte însușiri amintite mai sus tot atât pe cât întreacă el pe ceilalți oameni. Care este această însușire? După atât de mari fapte, după atât de multe și nemurmate cununi, se ruga să ajungă în iad și să fie dat muncii veșnice, pentru ca să se mântuiască și să vină la Hristos iudeii (Rom. 9, 3), care de atâtea ori l-au lovit cu pietre (Fapte 14, 19; 2 Cor. 11, 25) și l-ar fi omorât dacă le-ar fi stat în putere. Cine a dorit așa de mult pe Hristos ca Pavel? Dacă poate fi numit acesta dor, și nu ceva mai mult decât dor! Și ne mai comparăm noi cu

Pavel după atâta har pe care l-a primit de sus, după atâta virtute pe care a arătat-o! Ce îndrăzneală poate fi mai mare ca aceasta?

Rămâne acum să arăt că Pavel nici nu era așa neiscuit cum îl socotesc unii. Aceștia numesc „neiscuit” nu numai pe omul care nu-i deprins cu subtilitățile oratoriei păgâne, ci și pe cel care nu știe să lupte pentru dogmele adevărului. Și gândesc bine. Numai că Pavel n-a spus că-i neiscuit într-amândouă, ci numai în una din ele. Și, ca să întărească asta, a făcut o distincție precisă, spunând că este „neiscuit în cuvânt, dar nu în știință” (2 Cor. 11, 6).

Dacă aş cere de la preot să aibă dulceața cuvântărilor lui Isocrate⁹, majestatea lui Demostene¹⁰, gravitatea lui Tucidide¹¹, înăimeea lui Platon¹², da, atunci ar trebui să

⁹ Isocrate, orator atenian, a trăit între 436 și 338 î.Hr. A fost elevul sofiștilor Prodic, Gorgia și Socrate. A deschis o școală de elocință, celebră în toată Grecia. Ne-au rămas de la el 21 de discursuri, dintre care celebrele „Panegiricul Atenei”. Discursurile lui se disting prin armonia frazei și ritmul oratoric.

¹⁰ Demostene a fost cel mai strălucit orator grec; a trăit între anii 384 și 322 î.Hr. Demostene demonstrează, prin viața și opera sa, că nu te naști orator, ci ajungi prin muncă și stăruință. Era gângav din naștere. Pentru a-și corecta defectul vocal, declama bucăți întregi cu gura plină de pietricele. Avea vocea slabă. Pentru a-și întări glasul, se ducea pe malul mării și se lua la întrecere cu vuietul valurilor. Pentru ca să nu iasă între oameni și să fie silit să stea acasă, ca să studieze, își rădea jumătate de cap. Și așa, închis în casă luni întregi, medita, exersa compunând discursuri pentru orice ocazie, citea, scria. Se spune că în aceste retrageri ale sale a copiat de opt ori pe Tucidide. Ne-au rămas de la el vreo 60 de discursuri, dintre care celebre sunt discursurile împotriva lui Filip al Macedoniei, numite „Filipicele”, și discursul „Pentru cunună”. Stilul său este un model de puritate și concizie. Elocința sa este convingătoare; în ea se simte putere și viață.

¹¹ Tucidide, cel mai mare istoric grec, a trăit între 460 și 395 î.Hr. În lucrarea sa „Istoria războiului peloponezic”, Tucidide se vedește nu

mi se pună înainte această mărturie a lui Pavel. Dar așa nu cer de la preot nici una din aceste însușiri. Nu cer nici podoaba căutată a cuvântărilor oratorilor păgâni și nici nu mă interesează cum îi sunt fraza și stilul. Să fie preotul sărac în cuvinte ! Să-și aranjeze simplu și fără meșteșugire cuvintele în frază ! Numai să nu fie neiscușit în știință, să nu fie neiscușit în precizia dogmelor; nici să răpească fericitului Pavel cea mai mare din bu-nătățile lui, capul laudelor lui, știința, ca să-și acopere propria-i trândăvie !

CAPITOLUL 7

Fericitul Pavel a fost strălucit nu numai prin minuni, ci și prin elocință

Spune-mi cu ce putere a tulburat Pavel pe iudeii din Damasc (Fapte 9, 22), când încă nici nu începuse să facă minuni ? Cu ce putere a învins pe eleniști ? (Fapte 9, 29). Pentru ce a fost trimis în Tars ? (Fapte 9, 30).

numai un mare istoric, dublat de un filosof, care caută să descopere în evenimentele istorice legile și cauzele lor, dar și un mare artist, cu un stil strălucitor prin conciziunea și gravitatea sa.

¹² Platon, celebrul filosof grec, a trăit între 429 și 347 î.Hr. A fost elevul lui Socrate și dascălul lui Aristotel. Opera sa filosofică este alcătuită din dialoguri, în care Socrate este personajul principal. Ne-au rămas de la el 42 de dialoguri, din care 15 sunt apocrife. Filosofia sa este idealistă și are ca metodă dialectică, adică prin eliminarea deosebirilor dintre existențe și prin descoperirea asemănărilor, se ajunge la idei, ti-puri pure ale fiecărui grup de existențe. Aceste idei au o ierarhie; în frun-tea lor stă ideea supremă, ideea de bine, identificată cu Dumnezeu. Ideea de bine, principiul întregii existențe, este pentru lumea ideilor ceea ce este soarele pentru lumea fenomenelor.

Nu pentru că îi biruia desăvârșit prin cuvânt și-i încol-țea atât de mult, încât i-a atârnat spre ucidere, nesuferind înfrângerea ? Nu începuse încă să facă minuni, nici nu putea spune cineva că mulțimea îl socotea om minunat pentru slava minunilor săvârșite și că cei ce luptau cu el erau geloși de faima lui Pavel ! Deocamdată, îi biruia numai prin cuvânt.

Cu ce armă lupta și discuta Pavel cu credincioșii din Antiohia, care încercau să trăiască la fel cu iudeii ? (Gal. 2, 11-14). Iar vestitul Areopagit, cel din orașul cel mai păgân, nu l-a urmat pe Pavel împreună cu soția lui, numai în urma unei singure cuvântări ținute în public ? (Fapte 17, 34). Pentru ce a căzut Eutih de pe fereastră ? (Fapte 20, 7-12). Nu pentru că Pavel se îndeletnicea cu cuvântul învățării lui până noaptea târziu ? Ce-a făcut în Tesalonic și în Corint ? Ce a făcut, oare, în Efes și în Roma ? Nu-și petrecea, oare, toate zilele și toate nopțile de-a rândul cu talmăcirea Scripturilor ? Ce poți spune de discuțiile (Fapte 17, 18-20) lui cu epicurienii¹³ și cu stocii¹⁴ ? De aș vrea să înșir totul, s-ar lungi mult cuvântul.

Când vedem, dar, că Pavel se folosește mult de cu-vânt și înainte de a face minuni și în timp ce făcea mi-

¹³ Epicurienii sunt discipolii filosofului grec Epicur, care a trăit între anii 341 și 270 î.Hr. Sistemul său filosofic, senzualist, naturalist, materia-list, atomist și utilitarist, este opus platonismului și aristotelismului. După Epicur, supremul bine este plăcerea, dar nu plăcerea senzuală, de mo-ment, ci plăcerea de durată pe care o dobândește omul prin cumpătare, prin evitarea plăcerilor costisitoare și a pasiunilor vătmătoare.

¹⁴ Stocii sunt discipolii filosofului Zenon, care a trăit în sec. IV î.Hr. Întreaga filosofie stoică este străbătută de o idee: ideea de forță. Forța gu-venează totul, este sufletul lumii, este Dumnezeu; pătrunde materia, um-ple spațiul, crează mișcarea și armonia în univers. Supremul bine moral – virtutea – se dobândește tot prin forță, prin efortul personal al omului.

nuni, cum va mai îndrăzni cineva să spună că a fost un neîncusit, când toți îl admirau pentru discuțiile sale și mai ales pentru cuvântările sale ținute înaintea poporului? Pentru ce licaonii (Fapte, 14, 12) au socotit că este zeul Hermes? Licaonii i-au luat pe Pavel și Barnaba drept zei, din pricina minunilor (Fapte 14, 8-18), iar pe Pavel l-au luat drept zeul Hermes¹⁵; nu din pricina minunilor, ci a cuvântului (Fapte 14, 12). Prin ce a înțeles fericitul acesta și pe ceilalți apostoli? Pentru ce numele său este de-a lungul și de-a latul lumii și în toate gurile? Pentru ce este Pavel admirat nu numai de noi, creștinii, dar și de iudei și mai ales de elini? Nu oare pentru tăria cuvintelor epistolelor sale, care au fost de folos nu numai credincioșilor de pe vremea lui, ci și celor de după el și până azi și vor fi de folos și celor ce vor fi, până la a doua venire a lui Hristos, și nu vor înceta de a face asta cât va fi om pe pământ? Ca un zid făcut din oțel, epistolele lui Pavel întăresc Biserica din întreaga lume. Ca un luptător prea viteaz stă și acum Pavel în mijlocul nostru, „robînd orice gând spre ascultarea lui Hristos și surpînd gândurile și toată înălțarea ce se ridică împotriva cunoașterii lui Dumnezeu” (2 Cor. 10, 5). Pe toate acestea le face prin minunatele lui epistole lăsate nouă, pline de dumnezeiască înțelepciune. Nu ne sunt de folos epistolele lui numai pentru combaterea învățăturilor celor greșite și pentru întărirea celor drepte, ci ne ajută, nu puțin, la o bună viață. De acestea, încă și acum, folosindu-se întăritorii Bisericii, îndreptează și întocmesc Biserica, fecioara cea curată, pe care a logodit-o cu Hristos (2

¹⁵ Hermes era zeul elocinței la vechii greci.

Cor. 11, 2), și o duc spre frumusețea cea duhovnicească. Cu acestea izgonesc bolile ce vin asupra ei și-i păstrează sănătatea dobîndită.

Niște doctorii ca acestea, care au atîta putere, ne-a lăsat omul cel neîncusit în cuvânt! Iar puterea lor o cunosced bine cei ce le citeșc des.

Se vede, dar, din cele spuse ce mare preț a pus Pavel pe puterea cuvîntului.

CAPITOLUL 8

Fericitul Pavel vrea ca și noi să fim predicatori destoinici

Ascultă ce spune și ucenicului său Timotei, în epistola adresată lui: „*Ia aminte la citit, la îndemnat și la învățatură*” (1 Tim. 4, 13). Apoi adaugă și rodul acestora, zicînd: „*Că făcînd acestea, te vei mîntui și pe tine și pe cei ce te ascultă*” (1 Tim. 4, 13); și iarăși: „*Slujitorul lui Dumnezeu nu trebuie să se sfădească, ci să fie blînd cu toți, învățător, îngăduitor*” (2 Tim. 2, 24); iar mai jos spune: „*Tu însă rămîi în cele ce ai învățat și în cele ce ți-au fost încredințate, știind de la cine ai învățat și că din pruncie cunoști sfințele Scripturi, care pot să te înțeleptească spre mîntuire*” (2 Tim. 3, 14-15); și iarăși: „*Toată Scriptura este însoflată de Dumnezeu și de folos spre învățatură, spre mustrare, spre îndreptare, spre înțeleptirea cea întru dreptate, pentru ca omul lui Dumnezeu să fie desăvîșit*” (2 Tim. 3, 16-17). Ascultă ce mai adaugă și lui Tit, când îi vorbește despre însușirile episcopilor: „*Trebuie să se țină episcopul de cuvîntul cel*

credincios al învățăturii, ca să fie puternic să combată și pe cei potrivnici" (Tit 1, 9).

Cum va putea deci preotul, dacă este neiscusit, cum îl vor unii, să combată și să închidă gura celor potrivnici? Ce nevoie mai are să se îndelenicească cu cititul și cu Scripturile, dacă trebuie să fie un neînvățat? Dar acestea sunt scuze, pretexte și măști ale lenii și trândăviei. Mi se poate spune însă că Pavel a dat aceste porunci preoților. Dar despre preoți vorbim acum! Dar că Pavel a dat aceeași poruncă și credincioșilor, ascultă ce îi îndeamnă în altă epistolă: „*Cuvântul lui Hristos, spune Pavel, să locuiască în voi din belșug, în toată înțelepciunea*" (Col. 3, 16); iarăși: „*Cuvântul vostru să fie todeauna plăcut, dres cu sare, ca să știți cum trebuie să răspundeți fiecăruia*" (Col. 4, 6). Le-a spus tuturor credincioșilor să fie pregătiți pentru apărarea credinței. Tesalonicenilor le scrie: „*Zidiți-vă unul pe altul, precum și faceți*" (1 Tes. 5, 11); iar când vorbește despre preoți, spune: „*Preoții care cârmuiesc bine să se îndelnicească de îndoiă cinste, mai ales cei ce se ostenească cu cuvântul și cu învățătura*" (1 Tim. 5, 17).

Atunci ești un învățător desăvârșit, când și prin cele ce faci și prin cele ce înveți duci pe ucenicii tăi, pe creștinii, la viața fericită, pe care a poruncit-o Hristos. Pentru a învăța nu-i de ajuns numai să faci. Nu-i al meu cuvântul acesta, ci al Mântuitorului. El a spus: „*Cel ce va face și va învăța, acela mare se va chema*" (Matei 5, 19). Dacă prin „a învăța" Hristos ar fi înțeles „a face", n-ar mai fi trebuit să spună: „și va învăța", ci ar fi fost de ajuns să spună atât: „cel ce va face". Dar așa, din pricină că a vorbit separat de amândouă, a arătat că una este a face, și altceva este a învăța cu cuvântul și că e

nevoie de amândouă pentru o desăvârșită zidire sufletească. Oare n-auzi ce spune preoților din Efes vasul cel ales (Fapte 9, 15) al lui Hristos? „*Pentru aceea privegheați, spune el, aducându-vă aminte că trei ani, noaptea și ziua, n-am încetat să vă învăț cu lacrimi pe fiecare din voi*" (Fapte 20, 31). Ce nevoie mai era de lacrimi sau de învățarea cuvântului, dacă viața sa apostolică lumina așa?

CAPITOLUL 9

Când preotul nu-i predicator destoinic, credincioșii sunt siliți să sufere multă pagubă sufletească

Negreșit, o viață îmbunătățită poate să ne ajute mult la săvârșirea poruncilor lui Dumnezeu, dar n-aș putea susține că ea săvârșește totul. Ce tărie va putea să-i dea cuiva viața sa îmbunătățită, când începe lupta pentru credință și când toți luptă cu argumente din aceleași Scripturi? La ce-i va folosi mulțimea de sudori, când după acele ostenele cade, din pricina grozavei lui neștiințe, în erezie și se desparte de trupul Bisericii? Cunosce mulți oameni care au pățit așa. Care-i câștigul strădaniei lui? Nici unul! Și, la fel, nu-i de nici un folos o credință sănătoasă alături de o viață stricată. Din pricina asta, mai mult decât toți, trebuie să fie iscusit în astfel de lupte cel care a primit sarcina de a învăța pe ceilalți. Chiar dacă el rămâne nezdrunțat și nu-i vătănat cu nimic de cei potrivnici, totuși, credincioșii care nu sunt destul de întăriți în credință, dacă ar vedea

CARTEA A CINCEA

CAPITOLUL I

Cuvântările rostite înaintea credincioșilor
trebuie pregătite
cu multă osteneală și grijă

Am arătat îndeajuns cât de iscusit și de învățat trebuie să fie dascălul în luptele pe care le are de dus pentru adevăr. Pe lângă cele spuse până acum, mai am de vorbit despre un alt lucru, pricina a mii și mii de prieteni. Dar, mai bine spus, n-aș putea numi acest lucru pricină, ci pe cei care nu știu să se folosească bine de el, că în sine lucrul acesta este pricinuit de mântuire și de multe bunătăți, când este întrebuințat de bărbați sânguincioși și buni. Dar care este acest lucru ? Este osteneala cea multă pe care trebuie să ne-o dăm pentru alcătuirea predicilor pe care avem să le rostim înaintea poporului.

Mai întâi, cea mai mare parte dintre credincioși nu vor să socotească pe predicatori ca învățători ai lor, ci să se socotească pe ucenici și-l iau pe acela de spectatori de la întrecerile atletice. Și după cum acolo mulțimea de spectatori se împarte, unii țin cu un atlet, alții cu altul, tot așa și în biserică, credincioșii se împart și ei: unii laudă pe un predicator, alții pe altul; și ascultă predicile lor cu dragoste sau cu ură.

Dar nu-i numai asta greutatea, ci și alta, nu mai mică decât asta. Dacă se întâmplă ca un predicator să țeasă în predicile lui ideile și cuvintele altor predicatori, atunci

că povătuitorul lor este înfrânt și că nu mai poate răspunde celor potrivnici, nu pînă înfrângerea lui pe seama neștiinței lui, ci pe seama șubrezeniei învățăturii. Și astfel, din pricina neștiinței unui singur om, este aruncat poporul cel mult în cea mai adîncă prăpastie a pierzării. Chiar dacă credincioșii nu trec cu totul de partea potrivnicilor, totuși sunt siliți să pună la îndoială învățăturile în care credeau până atunci; nu mai pot crede cu aceeași tărie în învățăturile de care mai înainte se apropiuau cu credință nezdruccinată. Înfrângerea dascălului strecoară atîta tulburare în sufletele credincioșilor, încât răul sfârșește prin a-i îneca.

Cât prăpăd și cât foc se adună pe ticălosul cap al celui dascăl pentru fiecare suflet pierdut, nu-i nevoie să o afli de la mine, că tu însuși știi destul de bine acestea.

Este oare mândrie, este oare umblet după slavă deșartă, că n-am voit să ajung pricina pieirii atîtor suflete și că n-am vrut nici să atrag asupra mea o pedeapsă mai mare decât aceea care mă așteaptă acum dincolo ? Cine ar putea-o spune ? Nimeni ! Afară numai dacă cineva ar vrea cu tot dinadinsul să mă țină de rău pe degeaba și să filosofeze pe seama nenorocirilor altora.

este ocărat mai rău decât borfașii. Adeseori, pe simplă bănuială, fără să fi luat ceva de la cineva, este osândit ca și cum ar fi fost prins asupra faptului. Dar pentru ce vorbesc de ideile și cuvintele luate de la alți predicatori? Nu-i este îngăduit să se slujească des nici de proptile lui cuvinte, pentru că mulțimea obișnuiește să asculte predicile nu pentru a se folosi, ci pentru a-și desfăta auzul. Stă la predică așa cum stau criticii la spectacolele de teatru sau la concerte. Și arta oratorică, pe care am osândit-o adineauri¹ este atât de dorită de predicatori, cât n-o doresc nici sofști², când sunt siliți să se ia la întrecere în cuvânt unii cu alții.

Viteaz suflet trebuie să aibă în această privință predicatorul – care să depășească cu mult puținăteea mea –, ca să înfrâneze această plăcere nesocotită și nefolositoare a credincioșilor și să poată îndrepta atenția ascultătorilor spre ceea ce le este de folos, încât poporul să-i urmeze și să i se supună, iar nu să fie condus el de dorințele ascultătorilor săi.

¹ Cartea a patra.

² Sofști au fost filosofi-retori din secolul al cincilea înainte de Hristos și până în secolul al patrulea după Hristos. Ei umblau din oraș în oraș și vindeau pe bani știința lor tinerilor doritori de înțelepciune. Cei mai celebri sofști și dascăli ai sofștilor au fost sofști din secolul al cincilea dinainte de Hristos: Protagoras, care făcea din om măsura tuturor lucrurilor, și Gorgias, care învăța că nu putem cunoaște niciodată adevărul lucrurilor, ci numai aparența lor.

Preotul rânduiește să vorbească înaintea credincioșilor trebuie să disprețuiască laudele și să fie puternic în cuvânt

Acest lucru nu se poate dobândi decât prin două lucruri: prin disprețul laudelor și prin puterea în cuvânt. Dacă lipsește una din ele, cea rămasă este nefolositoare, din pricina despărțirii de cealaltă. Dacă un predicator disprețuiește laudele, dar nu face ca predica sa să fie plăcută și dreașă cu sare (Col. 4, 6), credincioșii îi înțorc spatele și nu are nici un folos de pe urma acestei măreții sufletești; iar dacă vorbește plăcut și cu gust, dar este subjugat de slava dată de aplauze³, ajunge tot acolo: vorbește și spre paguba lui sufletească și spre paguba sufletească a ascultătorilor săi, pentru că, de dragul laudelor și al aplauzelor, își dă silința să vorbească mai mult spre plăcerea ascultătorilor decât spre folosul lor. Și după cum predicatorul care nu umblă după laude și aplauze, dar nu știe nici să vorbească, nu se pleacă într-adevăr plăcerilor credincioșilor, dar nici nu le poate fi de mare folos, tocmai pentru că nu știe să vorbească, tot așa și predicatorul care este atras de dorul aplauzelor și al laudelor și știe să vorbească, poate face

³ În secolul al patrulea, credincioșii subliniau cu aplauze cuvântările predicatorilor. O urnă a vechilor aplauze sunt astăzi cuvintele „Să trăiești!” sau „Să ne trăiești, părinte!”, de la sfârșitul predicii. Despre aplauzele în biserică din timpul predicii a scris John. Zellinger, *Der Beifall in der altchristl. Predigt*, în: *Festgabe Alois Knöpfler zur Vollendung des siebzigsten Lebensjahr...* hersg. von M. Gietl und G. Pfeilschifter, Freiburg i. Br., 1917, 403-415.

într-adevăr pe credincioși mai buni, dar el, în loc să-și aleagă subiecte de zidire sufletească, alege mai mult subiecte care pot încânta pe credincioși, pentru că prin acestea culege aplauze furtunoase.

CAPITOLUL 3

Dacă nu are aceste două însușiri, nu va fi de folos credincioșilor

În amândouă aceste privințe, dar, trebuie să fie tare conducătorul cel bun al turmei lui Hristos, pentru ca nu cumva prin lipsa unei însușiri să facă netrebnică pe cealaltă.

Dacă un predicator, suit pe amvon, rostește cuvinte care pot zgudui și trezi sufletele celor care duc o viață stricată, dar dacă în timpul predicii se poticnește, se întrepușe și, din pricina sărăciei cuvintelor sale, este silit să roșească, ei bine, un astfel de predicator pierde îndată tot câștigul spuselor sale. Ascultătorii săi, ale căror păcate au fost biciuite, suferă de pe urma cuvintelor lui; și pentru că nu pot să se răzbune altfel, îl batjocoresc, spunându-i că-i un neînvățat și un prost, crezând că așa își acoperă ocară. De aceea predicatorul, ca un vizitiu prea bun, trebuie să țină bine în mâinile sale aceste două însușiri, ca să le poată întrebuința pe amândouă, după nevoie. Când nu i se poate găsi nici un cusur, atunci poate muștra și mângâia pe toți credincioșii săi cu câtă autoritate voiește; înainte de asta însă, nu-i este ușor s-o facă. Dar măreția sufletească a conducătorului turmei nu trebuie să se arate numai în disprețuirea lau-

delor și a aplauzelor, ci trebuie să se întindă și mai departe, pentru ca să nu-i fie nedesăvârșit câștigul.

CAPITOLUL 4

Predicatorul trebuie să disprețuiască mai ales invidia

Ce altceva mai trebuie să disprețuiască înțâistătorul Bisericii ? Criticile și invidia. Nu trebuie să se teamă, nici să tremure peste măsură de criticile neîntemeiate – și este inevitabil ca înțâistătorul Bisericii să suferă și critici neîntemeiate –, dar nici nu este bine să le treacă cu vederea; dimpotrivă, trebuie să încerce să le stingă îndată, dacă sunt neîntemeiate și pornesc de la oameni nepricepuți. Că nimic nu sporește atât fama rea sau bună a cuiva ca mulțimea nepricepută; mulțimea, de obicei, nu verifică nici ce aude, nici ce grăiește; rețetă fără socoteală tot ce-i vine la ureche, fără să caute adevărul. De aceea înțâistătorul Bisericii nu trebuie să nesocotească spusele nedrepte ale mulțimii, ci să surpe aceste critici neîntemeiate îndată ce se ivesc; să-i convingă de greșală pe cei ce-l critică, de-ar fi cei mai nepricepuți oameni; să nu lase nimic din cele ce pot înlătura o părere nedreaptă; iar dacă vede că, în ciuda tuturor eforturilor, criticii lui rămân neînduplecați, atunci să disprețuiască părerea lor nedreaptă. Că dacă se lasă doborât de aceste păreri nedrepte, atunci nu va putea vorbi niciodată cu curaj și bine, că tristețea și necontenitele griji sunt în stare să-i doboare sufletul și să-l facă să ajungă cel mai slab predicator.

Predicatorul talentat trebuie să se pregătească mai mult decât un predicator slab

Așa trebuie să se poarte preotul cu credincioșii săi, cum se poartă un părinte cu copiii lui mici de tot. După cum părinții nu se supără pe copilașii lor când aceștia îi ocălesc, îi lovesc sau când plâng, dar nici nu se îngâm-fă când râd sau vorbesc cu drăgălășenie, tot astfel nici preotul nu trebuie să se îngâmfe când credincioșii îi laudă predicile, dar nici să cadă abătut de durere când e criticat fără teme.

Dar asta e greu, scumpe prietene, și poate, după so-cotința mea, chiar cu neputință. Nu cunosc om care să fi reușit să nu se bucure când e lăudat; iar dacă se bucu-ră, urmează că și dorește să dobândească laude; iar dacă dorește să le dobândească, atunci neapărat trebuie să se întristeze, să se supere, să se amărăscă și să sufere când nu le dobândește. După cum cei care se bucură când se îmbogățesc, se simt nenorociți când sărăcesc, iar oame-nii obișnuiți cu luxul și cu desfătățile nu pot îndura o viață simplă, tot așa și predicatorilor care doresc să fie lăudați, li se lăncezește sufletul ca de foame, nu numai când sunt criticați pe nedrept, dar și când nu sunt lău-dați des, mai cu seamă când au fost hrăniți cu laude sau când aud că alții sunt lăudați. Câte neazuri și câte du-reri sufletești crezi, oare, că nu are un preot, care predi-că și învață cu dorința de a fi neapărat lăudat? Nici ma-rea nu-i lipsită vreodată de valuri, dar nici sufletul lui de griji și de tristețe!

Preotul nu-i scutit de muncă sânguincioasă și continuă nici când are un deosebit talent oratoric – și sunt puțini de aceștia! –, pentru că nu te naști cu talent oratoric, ci îl dobândești prin studiu. De-ai ajunge în vârful lui, chiar atunci te părăsește, dacă nu-ți cultivi talentul oratoric prin necontenit studiu și prin neîntrerupt exercițiu. Prin urmare, predicatorii mari trebuie să muncească mai mult decât predicatorii slabi. Dacă nu muncesc, pagubă îi aș-teaptă și pe unii și pe alții; dar nu aceeași pagubă; ci pa-guba suferință de predicatorii mari este tot atât de mare pe cât de mare este și deosebirea dintre talentul oratoric al unora și al altora. Pe predicatorii slabi nimeni nu-i ține de rău dacă vorbesc prost; pe predicatorii mari însă toți îi critică dacă nu se întrec necontenit pe ei înșiși. Mai mult încă, predicatorii slabi sunt lăudați mult chiar pentru pre-dicile bunele; predicatorii mari, dimpotrivă, nu numai că nu sunt lăudați, ba și mult criticați, dacă predicile lor nu sunt excepționale și surprinzătoare. Că ascultătorii ju-decă predica, nu după cuvintele predicii, ci după faima predicatorului.

Prin urmare, când un predicator mare întrece pe toți ceilalți predicatori în cuvânt, atunci mai cu seamă tre-buie să muncească pentru pregătirea predicilor mai mult decât toți. Lui nu-i este îngăduit să țină o predică proastă, lucru care poate să i se întâmple în chip obiș-

nuit oricărui om; dimpotrivă, dacă predica sa nu-i la înălțimea renumelui său, pleacă din fața ascultătorilor încercat de nenumăratele batjocuri și critici. Nimeni nu se gândește că poate i-a fost întunecată limpezimea minții de tristețe, de neliniște, de grijă, iar adeseori chiar de mânie, și că din pricina aceasta gândurile sale n-au mai putut fi rostite așa cum i s-au născut în minte. Nimeni nu se gândește că, în definitiv, este și el om și nu poate fi totdeauna la fel, nici nu poate fi excepțional în orice predică, că este firesc să greșească uneori și să facă predici mai prejos de talentul său oratoric. Dar, după cum am spus, ascultătorii lui nu vor să se gândească la asta, ci îl critică, judecându-l ca și cum ar fi îngher. De altfel, omul trece de obicei cu vederea faptele bune ale apropiatului său chiar când sunt multe și mari; dar dacă face vreo greșală, oricât de mică ar fi și oricât de veche, o vede îndată, o critică cu ușurință și și-o aduce aminte totdeauna. Iar o greșală de aceasta, mică și neînsemnată, a micșorat de multe ori slava marilor predicatori.

CAPITOLUL 6

**Predicatorul nu trebuie
să disprețuiască întru totul
părerile nesocotite ale mulțimii,
dar nici să le pună întru totul la inimă**

Vezi, dar, dragă și scumpe prietene, că mai cu seamă predicatorul cu talent oratoric trebuie să muncească mai

mult pentru pregătirea predicilor lui. Dar în afară de muncă mai are nevoie și de atâta răbdare de câtă n-au nevoie toți cei despre care ți-am vorbit mai înainte. Mulți îl atacă pe nedrept și fără pricină; și pentru că nu-i pot găsi alt cusur decât acela că e vorbit de bine de toți, îl urăsc. Și trebuie să sufere cu curaj invidia lor amară. Acești invidioși, pentru că nu-și pot ascunde blestemata lor ură, strânsă în zadar în sufletul lor, îl ocărăsc, îl critică, îl clevetesc în ascuns, și-și arată răutatea lor pe față. Iar dacă predicatorul începe să se întristeze și să se supere pentru orice clevetire, sfârșește prin a fi doborât de durere. Invidioșii nu-l atacă numai personal, ci încearcă să facă asta și prin alții. De multe ori, ca să-i întunece faima, aleg pe câte un predicator slab, îl încarcă cu laude și-l admiră mai mult decât trebuie. Unii fac asta din prostie, alții și din prostie și din invidie, numai ca să strice bunul nume al predicatorului; dar nici într-un caz ca să arate bun pe un predicator slab.

Un predicator mare însă n-are de luptat numai cu invidioșii, ci adeseori și cu nepriceperea tuturor credincioșilor săi. Nu-i cu puțină ca toți credincioșii care vin la biserică să fie oameni învățați; cea mai mare parte a credincioșilor din biserică e alcătuită din oameni simpli și neînvățați; unii dintre ei sunt mai pricepuți, dar și aceștia pot judeca o predică tot atât de puțin cât o pot judeca și toți ceilalți, așa că abia de se găsesc unul sau doi credincioși care să fie în stare să judece cum trebuie o predică. Din pricina asta un mare predicator se vede silit să culeagă mai puțin aplauze, ba sunt și cazuri când se dă jos de pe amvon fără să fie lăudat.

Predicatorul trebuie să fie pregătit să întâmpine cu curaj toate aceste greutăți; pe cei care din pricina neștiinței nu-i pot judeca cum trebuie predicile, să-i ierte; pe cei care din pricina invidiei îi critică predicile, să-i plângă ca pe niște ticăloși și că pe niște oameni vrednici de milă; iar pe el, nici neștiința unora, nici invidia altora, să nu-l facă să creadă că a pierdut ceva din talentul său oratoric. Un pictor celebru, care întrece pe toți ceilalți pictori prin arta sa, nu trebuie să se descurajeze când vede că un tablou al său, pictat cu mult talent, este baijocorit de niște oameni care nu se pricep la pictură și nu trebuie să socotească proastă pictura lui, din pricină că o critică niște necunoscători; după cum, iarăși, nu trebuie să socotească minunată și fermecătoare o pictură cu adevărat proastă, din pricină că o admiră niște nepricepuți în artă.

CAPITOLUL 7

Predicatorul trebuie să-și alcătuiască predicile în așa fel încât ele să placă numai lui Dumnezeu

Un scriitor mare trebuie să fie el însuși criticul operelor sale; el însuși, cu ajutorul minții care le-a creat, să judece de sunt bune sau rele; să nu țină niciodată seama de părerea greșită și incompetentă a altora.

Tot așa și cel ce a primit sarcina să lupte pentru învățătura creștină să nu ia aminte la laudele credincioșilor săi, dar nici să cadă abătut când nu este lăudat, ci

să-și alcătuiască în așa fel predicile lui, ca ele să placă lui Dumnezeu. Dumnezeu să-i fie lui singurul îndreptar și singura călăuză pentru alcătuirea desăvârșită a predicilor lui, nu aplauzele, nici laudele. Dacă e lăudat și de ascultători, să nu respingă laudele lor; dacă nu-l laudă, să nu le-o ceară, nici să se mâhnească. Îi este lui destulă mângâiere pentru ostenele lui, mai mare decât toate, gândul că și-a alcătuit și și-a întocmit predicile spre plăcerea lui Dumnezeu.

CAPITOLUL 8

Predicatorul care nu disprețuiește laudele va avea de suferit o mulțime de neplăceri

Predicatorul care ajunge rob de dorința de a fi lăudat fără socoteală, nu mai are nici un folos nici de pe urma încordatei lui munci pentru alcătuirea predicii, nici de pe urma talentului său oratoric; că un suflet care nu poate suferi criticile nesocotite ale mulțimii, se descurajează și pierde dragostea de a predica. De aceea predicatorul trebuie să fie învățat să disprețuiască, mai mult decât orice, laudele. Pentru a-ți păstra talentul oratoric nu-i de ajuns numai să știi să vorbești, mai trebuie să ai și puterea să disprețuiești laudele.

Dacă ai cerceta bine și pe un predicator slab, ai vedea că are și el tot atâta nevoie să disprețuiască laudele ca și un predicator mare. Este silit să facă multe greșeli, dacă urmărește slavă de la ascultători. Și pentru că nu poate să se ridice la înălțimea marilor predicatori, nu se

sfieste să-i clevețească, să-i pizmuiască, să-i critice pe nedrept și să facă și alte multe păcate la fel cu acestea; va îndrăzni orice, de-ar trebui să-și piardă chiar sufletul, numai și numai să pogoare numele și slava lor la nivelul propriei sale josnicii. În afară de asta, nu va mai transpira muncind la alcătuirea predicilor lui; un fel de toropeală îi va cuprinde sufletul. Neputând trăi fără laude, se descurajează și-l cuprinde somn adânc, când vede că adună puține laude de pe urma îndelungatei sale munci. Că și un plugar, care muncește un pământ slab și este silit să are un pământ pietros, se lasă repede de treabă dacă nu îi este dragă munca sau dacă nu-l silește teama că are să moară de foame. Dacă marii predicatori au nevoie de atât de mult exercițiu și de atâta muncă pentru ca să-și păstreze cunoștințele dobândite, spune-mi, te rog, câtă greutate, cât zburciun și câtă tulburare nu va avea, ca să strângă cu mult chin puține gânduri pentru predica sa, predicatorul care n-a adunat mai dinainte nici o cunoștință, ci este silit să-și adune materialul atunci când trebuie să vorbească? Iar dacă vreunul din cei mai mici decât el, unul cu o slujbă mai mică, predică mai strălucit decât el, ei bine, atunci trebuie să aibă un suflet dumnezeiesc, ca să nu fie cuprins de invidie și doborât de tristețe. Trebuie să aibă un suflet de diamant, nu un suflet obișnuit ca al nostru, ca să suporte cu bărbăție să fie întrecut, el, cu o slujbă mai mare, de un altul mai mic decât el. Dacă cel care predica că frumos este blând și foarte smerit, atunci durerea mai e de suportat; dar dacă e obraznic, îngâmfat și iubitor de slavă, atunci moartea lui e dorită în fiecare zi, că

îi face viața amară, îl disprețuiește în văzul lumii, îl batjocorește pe ascuns, îi răpește mult din autoritate și vrea să fie el totul. Cel mai mare ajutor în toate acestea îi dă acelaia talentul său oratoric, interesul arătat de mulțime predicilor lui și dragostea tuturor credincioșilor.

Nu vezi, oare, cu câtă dragoste ascultă acum creștinii predicile? Nu vezi, oare, că oratorii sunt mai prețuiți decât toți, nu numai de păgâni, dar și de creștini? Cum poate, dar, suferi un predicator atâta rușine, ca la predica lui ascultătorii să nu aplaude, să se plictisească, să aștepte sfârșitul cuvântării ca pe o odihnă după o muncă grea, iar la predica altuia ascultătorii să-l asculte cu răbdare, deși vorbește mult, ba chiar să-și arate nemulțumirea când are de gând să termine și să se mânie când vrea să tacă?

Aceste lucruri, deși ți se par acum lucruri neînsemnate și ușor de disprețuit, pentru că nu le-ai trăit, totuși ele sunt îndestulătoare să stingă râvna de a predica și să slăbească puterea sufletului, dacă predicatorul nu se desprinde de toate aceste slăbiciuni omenesti și nu caută să ajungă asemenea puterilor celor netrupești, care nu sunt stăpânite nici de invidie, nici de dragostea de slavă și nici de vreo altă patimă asemănătoare. Iar dacă este un astfel de om, care să poată călca în picioare slava de la oameni, această fiară greu de biruit, de doborât și de îmblânzit, care să-i poată tăia multe ei capete, dar, mai bine spus, nici să n-o lase să-i crească capetele, ei bine, atunci va putea să alunge cu ușurință aceste multe atacuri și să se bucure de liniștea portului; dar

dacă nu-i scăpat de dragostea de slavă, atunci va aduce peste sufletul lui fel de fel de lupte, necontenite tulburări, necurmăte supărări și roiul celorlalte patimi. Pentru ce să-ți mai înșir și celelalte greutăți, pe care nici nu le poți spune, nici nu le poți cunoaște, dacă nu le-ai trăit ?

CARTEA A ȘASEA

CAPITOLUL I

Preoții vor da seamă și de păcatele credincioșilor lor

Greutățile de aici de pe pământ, pe care le-ai auzit, așa sunt. Dar pe acelea de dincolo, cum le vom suferi, când vom fi siliți să dăm socoteală de fiecare credincios încredințat nouă ? Paguba nu se mărginește la rușine, ci ne așteaptă chin veșnic.

Nu voi trece sub tăcere nici acum cuvintele apostolului Pavel, deși le-am spus mai înainte¹: „*Ascultați de mai-marii voștri și supuneți-vă lor, că ei priveghează pentru sufletele voastre, ca unii ce vor da seama de ele*” (Evr. 13, 17). Teama de această amenințare îmi zguduie necontenit sufletul. Dacă celui care smintește numai pe un singur om, și încă pe cel mai mic, îi este de folos să i se atârne o piatră de moară de gât și să fie aruncat în mare (Matei 18, 6) și dacă toți cei care lovesc cugetul fraților lor păcătuiesc față de Hristos (1 Cor. 8, 12), ce vor păți oare preoții, ce pedapsă vor primi când pierd nu numai unul sau doi sau trei, ci un număr atât de mare de credincioși ? Nu pot da vina pe nepricepere, nu-și pot găsi scăparea în neștiință, nici nu pot pune înaintea silnicia sau forța. Credincioșii ar putea întrebuința, dacă ar fi cu putință, această scuză pentru păcatele lor mai ușor decât întâistătorii Bisericii pen-

¹ Cartea a treia.

3

M. A. 1-3/1978.

Cuvîntul Sf. Părinți

SEINTUL IOAN GURĂ DE AUR

PRIMEJDIOS LUCRU ȘI PENTRU PREDICATOR ȘI PENTRU ASCULTĂTORI ESTE CA PREDICATORUL SĂ PREDICE PE PLACUL ASCULTĂTORILOR. FOLOSITOR LUCRU ȘI SEMN DE FOARTE MARE DREPTATE ESTE SĂ-ȚI OSINDEȘTI PROPRILE PĂCATE!

1. Socot că v-am muștrat desul în predica de mai înainte și că v-am făcut adîncă rană; Trebuie, dar, neapărat să v-o tămăduiesc azi și să vă dau leacuri mai ușoare. Cel mai bun mijloc de vindecare nu-i numai tăierea părții bolnave, ci și oblojirea rănilor; iar cea mai minunată lege de predicare nu-i numai muștrarea, ci și sfatul și mîngîierea. Așa a poruncit și Pavel: „*Mustră, carită, mîngîie*” (II Tim. 4, 2). Dacă-i mîngîi mereu pe ascultători îi faci trîndavi; dacă îi cerți numai, îi faci îndărămici, ca, neputînd îndura povara unor continui muștrări, te părăsesc îndată. De aceea trebuie ca felul predicării să fie variat. Pentru că în predica de mai înainte cuvîntul meu a pișcat mai puternic cugețul fiecăruia, trebuie ca astăzi să-mi fie cuvîntul mai blînd, trebuie neapărat ca dulceața predicii mele să picure, ca undelemnul, peste rănille pricinuite de muștrări. Dar, înainte de asta, să vă amin-tesc muștrările ce vi le-am făcut.

V-am citit atunci legea lui Pavel, dată tuturor credincioșilor, despre împărțirea cu Sfintele Taine. Legea era aceasta — că nimic nu mă împiedică să v-o citesc și acum —: „*Să se cerceteze fiecare pe sine și așa să mînce din pîine și să bea din pahar*” (I Cor. 11, 28). Cre-ducioșii știu ce spun, știu care e pîinea și care e paharul. „*Cel ce mînce și bea cu necredință*” spune Pavel, *va fi vinovat de Trupul și Sîngele Domnului*” (I Cor. 11, 27—29). Legea aceasta v-am citit-o, și v-am tălmăcit și înțelesul acestor cuvinte. V-am spus ce înseamnă cu-vintele: „*Va fi vinovat de Trupul și Sîngele Domnului*”, vor primi adică aceeași pedeapsă ca și răstignitorii lui Hristos. După cum ucigașii aceia, vă spuneam eu, au fost vinovați de Sîngele lui Hristos, tot așa și aceștia, care se împărtășesc cu necredință cu Sfintele Taine. Că asta înseamnă: „*Va fi vinovat de Trupul și Sîngele Domnului*”. S-a

CUVINTUL SF. PARINȚI

59

654 părut, însă, multora că spusele mele sînt o exagerare, iar amenințarea de nesuportat. V-am dat atunci și o explicație a celor spuse, servin-du-mă de un exemplu foarte potrivit. Spuneam atunci, că dacă cineva sfișie porfira cea împărătească, / dacă o murdărește cu noroi, ocărăște pe împăratul care o îmbracă; tot așa și aici; și cei care au ucis Tru-pul Stăpînului, ca și cei care-l primesc cu cugeț necurat, batjocoresc la fel haîna cea împărătească. Iudeii i-au sfișiat Trupul pe cruce, dar îl murdăresc și cei care îl primesc cu suflet necurat; deci ocara e aceeași, deși nelegiuirea e deosebită. Cuvintele acestea i-au atîns pe mulți, i-au tulburat pe mulți; au pișcat conștiința celor ce m-au ascultat; dar, mai bine spus, nu numai a ascultătorilor mei, ci și a mea, a celui ce vă predic. Că, predica, pe care v-o dau, este și pentru voi și pentru mine, pentru că și ranele ne sînt comune; de aceea și lacrimile pe care le dau sînt și pentru voi și pentru mine. Este lucrul iubirii de oameni a lui Dumnezeu ca și predicatorul și ascultătorii să stea sub aceeași legi, să participe la aceeași fire, ca fiecare să fie vinovat dacă o cală.

— Pentru ce?

— Pentru ca predicatorul să muștre cu măsură, ca să fie iertător cu păcătoșii; pentru ea, amintindu-și de propria lui slăbiciune, să nu dea aspru canon. De asta n-a pogorît Dumnezeu din cer îngeri spre a-i face predicatori oamenilor, ca îngerii să nu ne dea niște canoane cu neputință de îndeplinit, din pricină că ei depășesc firea omenescă și nu ne cunosc slăbiciunea, ci a pus învățători oameni muritori, pe preoți, oameni cu slăbiciuni, pentru ca fiind supuși aceluorasi legi, și predica-torul și ascultătorii, predicatorul să aibă frîu limbii și să nu-și îngăduie să învinuiască depășind măsura. Că acesta este adevărul ne-o spune însuși Pavel, care ne-a dat legea aceea, grînd așa: „*Orice arbitru, fiind luat dintre oameni, este pus pentru oameni, putînd să fie îngădui-tor cu cei neștinători și rătăciți*” (Evrei 5, 1—2).

— Pentru ce?

— „*Pentru că și el este cuprins de slăbiciune*” (Evrei 5, 2).

Vezi că slăbiciunea este temei de milă, că înrudirea de fire nu-l lasă pe cel ce muștră să depășească măsura, oricît de mult ar vrea?

Dar pentru ce grăiesc așa?

655 Pentru ca să nu spuneti: „Tu, pentru că n-ai păcate și pentru că nu simți durerea muștrării, înfrîngi adînc cuîntul în noi cu mulță pu-tere!”. Dar eu cel dinții simt durerea, pentru că și eu sînt vinovat de păcat! Că spune Scriptura: „*Toți sîntem sub pedeapsă*” (Sirah 8, 6); și: „*Nimeni nu se poate lauda că are inima curată*” (Provebe 20, 9). Deci n-am filozofat despre păcate străine de neomienie, ci v-am muștrat din pricina marelui putări de griji pentru voi. Cînd e vorba de vinde-cară trupurilor, doctorul, care înfrînge cuîntul, nu simte durerea tăe-turii; dar cel tăiat, el singur este doborît de dureri; cu vindecarea sufe-telor, însă, nu-i așa; ci, dacă nu greșesc judecînd pe alții după mine, predicatorul simte el, în primul loc, durerea, cînd muștră pe alții. Eu nu sufar atît cînd sînt muștrat de alții, cît sufar cînd muștru pe alții pentru păcatele de care sînt vinovat și eu. Conștiința îl muștră îndată pe predicator, cînd, acesta, cu toate că are înăscîrnarea de a învîța pe

tate. Ucigașul ucide numai trupul, pe când cel care predică spre a face plăcere ucide sufletul, că îi împinge la păcat pe ascultătorii săi. Ucigașul îl dă pe cel ucis morții acestea de aici; predicatorul, însă, care predică spre a plăcea, ucide sufletul și-l dă unei osînde și pedepse fără de moarte.

Dar oare numai Pavel a spus asta? Nicidecum! Ci înainte de Pavel, Dumnezeu, prin profetul Iezechiel, a arătat același lucru, zicînd: „*Pîndar te-am dat pe tine casei lui Israel*” (Iezechiel 3, 17).

— Dar ce înseamnă *pîndar*?

— Pîndar se numește acela care stă pe un loc înalt, pe un creștet de deal, în vreme ce oștirea stă jos, și de acolo de sus pîndește pe dușmanii care se apropie; vestește celor ce stau jos atacul dușmanilor, îi deșteaptă să intre în luptă, pentru ca nu cumva dușmanul să năvălească asupra lor pe nepregătite și să-i supună cu multa ușurință. Noi, care mergem pe jos, nu vedem multe din primejdiiile ce vin asupra noastră; de aceea harul lui Dumnezeu a rînduit ca sfinții profeți să stea pe locul înalt al profetiei, ca să ne vestească mai dinainte urgia lui Dumnezeu, care are să vină asupra noastră, pentru ca, deșteptîndu-ne prin pocăință și îndreptîndu-ne sufletul, să îndepărtăm de la noi, cu mult mai înainte, pedeapsa trimisă de Dumnezeu. De asta spune Dumnezeu: „*Pîndar te-am dat pe tine casei lui Israel*, ca să vestești mai dinainte nenorocirea ce are să vină peste Israel, așa precum pîndarul dă de veste apropierea dușmanilor”. Și nu este mică pedeapsa dată celui ce nu spune mai dinainte urgia lui Dumnezeu.

— Care-i pedeapsa?

— „*Din mîna ta, spune Domnul, voi cere sufletele celor ce vor pieri*” (Iezechiel, 3, 18). Care este, dar, omul acela atît de crud, atît de neomenos și atît de nemilos, care să învinuiască pe un predicator că vorbește mereu de urgia lui Dumnezeu, cînd predicatorul, de-ar tăcea, și-ar arage asupra lui o pedeapsă atît de mare?

Ne-a arătat deci din destul și profetul și apostolul că nu este spre folosul predicatorilor să tacă niște lucruri ca acestea; dar că nu e nici spre folosul vostru al ascultătorilor, o veți vedea din cele ce-am să spun. Dacă tăcînd aș acoperi cu tăcerea mea păcatele, atunci fiecare s-ar supăra și s-ar revolta pe bună dreptate că nu le tac. Dar pentru că, cu toată tăcerea mea, / păcatele tot vor ieși vrînd-nevrînd la iveală înaintea scaunului de judecată, atunci ce folos mai are tăcerea mea? Nici un folos, dar paguba foarte mare; că dacă vă spun păcatele, vă duc la pocăință și la zdrobire de inimă; dar dacă le tac, nu ne mai aducem aminte de ele aici și nici nu ne mai pocăim; dar dîncolo le vom vedea înaintea ochilor goale și descoperite (Evrei 4, 13); și atunci vom plînge zadarnic și fără de folos.

3. Așadar pentru că este neapărată nevoie să ne pocăim, de păcatele noastre, fie dîncolo fie aici, este mai bine să ne pocăim aici și nu dîncolo.

— De unde se vede asta?

— Din cuvintele profetilor și din cuvintele Evangheliei. Profetul spune: „*În iad cine se va mîrturisi Tîe?*” (Ps. 6, 5). Nu vrea să spună că nu ne vom mîrturisi în iad, ci că vom face asta în zadar.

alții, cade în aceleași păcate ca și cei pe care îi învață, cînd are nevoie de aceleași înstrăiri; acest lucru face durerea predicatorului mai mare decît a ascultătorilor.

2. Nu fără pricină mă plîng de acestea acum; ci pentru că mulți ascultători, neputînd îndura povara spuselor mele, după terminarea slujbei, au venit la mine și mi s-au plîns revoltați: „Ne-ai îndepărtat, spuneai ei, de Sfînta Mană! Ne alungi de la Sfînta împărăție!” De aceea am fost silit să vă spun acestea, ca să vedeți că nu vă îndepărtez de Sfînta Masă, ci mai mult vă apropii; nu vă alung, nici nu vă opresc cu muștrările mele, ci mai mult vă atrag. Frica de pedeapsă, de care vă vorbeam, este ca focul pe ceară; cîzînd pe conștiința noastră a păcătoșilor topește și pierde păcatele; stăruind în conștiința noastră, ne face sufletul curat și strălucitor și ne dă mai multă îndrăznire; iar îndrăznirea aceasta ne face să avem mai multă rîvnă de a ne împărtăși des cu negrăite și înfricoșătoare taine. Și după cum doctorul, care dă doctorii amare bolnavilor care și-au pierdut pofta de mîncare, alină cu ele din stomac sucurile rele și deșteaptă pofta de mîncare, iar prin asta îi face pe bolnavi să se apropie cu mult drag de mîncăturile obișnuite, tot așa și predicatorul, care rostește cuvinte amare, curățește cu ele sufletul de gînduri rele, îl scapă de povara grea a păcatelor, îi liniștește conștiința și îl face să guste cu multă plăcere Trupul Stăpînului. Nu trebuie, dar, să vă necăjiți de cele ce-am spus, ci să le primiți și să le lăudați.

Iar dacă unii sînt mai slabi și nu primesc această apărare a mea, le voi spune: Eu nu vă tîlmădesc legile mele, ci vă citesc cuvinte pogorîte din cer. Și trebuie neapărat ca cel căruia i s-a încredințat slujba cuvîntului, sau să spună credincioșilor cu îndrăznire toate cele scrise în lege, urmărind totdeauna folosul și nu plăcerea ascultătorilor, sau de teamă că se supără ascultătorii săi, să piardă și mîntuirea sa și mîntuirea credincioșilor prin acest har ne la locul lui. Este foarte primejdios și pentru predicator și pentru ascultători să se ascundă vreuna din legile dumnezeiești. / Și sînt socotiți ucigași predicatorii cînd nu tîlmădesc fără teamă toate poruncile lui Dumnezeu. Vă voi aduce martor pe Pavel. Eu, în toate împrejurările, alerg mereu la acest suflet sfînt, pentru că cuvintele lui Pavel sînt legi dumnezeiești, legi pline de folos. Că nu Pavel este cel care vorbește, ci Hristos; El mișcă sufletul lui Pavel; prin gura lui Pavel grăiește Hristos.

— Ce-a spus, dar, Pavel?

— Pavel a chemat la el pe credincioșii care locuiau în Efes și le-a grăit cea din urmă cuvîntare a sa. Pentru că avea să se despartă de ei, a dat învățături întîistătorilor Bisericii și le-a spus că sînt vinovați de osîndă și de pedeapsă tot atît de mare cei care nu predică spre folosul credincioșilor ca și cei careucid pe ucenicii lor. Și le-a grăit așa: „*Curat sînt de singele tuturor*” (F. Ap. 20, 26).

— Pentru ce?

— „*Pentru că nu m-am sfiit să vă vestesc toată voia lui Dumnezeu*” (F. Ap. 20, 27). Dacă s-ar fi sfiit să o vestească, n-ar fi fost curat de singele lor, ci ar fi fost osîndit ca ucigaș. Și pe bună drep-

Hristos, din pilda sǎracului Lazǎr, ne învață același lucru. Lazǎr, spune Domnul, era un sǎrac plin tot de bube, cu o boală de nevindicat; celǎlalt, bogatul, nu-i dădea sǎracului nici din fǎrîmurile de la masa lui (Luca 16, 20—21). Dar pentru ce trebuie să vă spun toată pilda? Știți toată istoria! Cunoașteți cruzimea bogatului, că nu dădea sǎracului din masa sa! Cunoașteți și sǎrǎcia lui Lazǎr și foamea lui, cu care se lupta necontenit. Acestea au fost aici pe pămînt; dar după ce a murit fiecare, iată-l pe sǎracul acela în sîmurile lui Avraam.

— Și ce a spus bogatul?

— *„Părinte Avraame, trimite pe Lazǎr să picure cu vîrfîl degetului lui pe limba mea, ca să-mi contenească durerea”* (Luca 16, 24). Ai văzut răsplata? N-a dat același din fǎrîmături, n-are nici el parte de o picătură de apă. *„Cum ce măsură mǎsurăți, vi se va mǎsură”* (Marcu 4, 24), spune Domnul.

— Ce i-a răspuns Avraam?

— *„Fiule, ai luat cele bune ale tale, iar Lazǎr cele rele; și acum acesta se mîngîie aici, iar tu te chiniești”* (Luca 16, 25).

Dar ceea ce căutam era să arăt că păcătoșii în iad se căiesc de păcate lor, se schimbă și ajung mai buni din pricina iadului, dar nu câștigă nimic pentru ușurarea vǎpăii.

„Tată, spune bogatul, trimite pe Lazǎr în casa mea, ca să dea mărturie rudelor mele și să nu vină în locul acestuia” (Luca 16, 27—28). Nereușind să dobîndească pentru el o binefacere, să îngrijește acum de mîntuirea altora. Ai văzut cît de crud era mai înainte și cît de iubitor de oameni a ajuns mai tîrziu? Cînd era în viață, nu-l vedea pe Lazǎr, pe care-l avea înaintea ochilor; acum se îngrijește de rudele sale, care nu sînt de față! Atunci, cînd era bogat, nu-l pleca spre milă vederea sǎracului; dar acum, cînd suferă și e în niște nevoi de neînlatur, se îngrijește de rude și cere să fie trimis Lazǎr ca să le vestească suferințele lui. Ai văzut cît de iubitor de oameni, cît de bun și milos a ajuns? Dar ce folosi? L-a folosit la ceva pocăință? A avut vreun câștig de pe urma sdrobirii de inimă? Nici unul! Pocăința nu era la timp potrivită. Se închisese teatrul, se închisese stadionul. Nu mai era timp de lupte. De aceea vă rog, mă cuceresc vouă și v-o cer, aici pe pămînt trebuie să plîngem și să ne jelim păcatele. Aici să ne întristeze cuvintele predicii, ca să nu ne înfricosese dincolo faptele; aici să ne mustră predică, pentru ca să nu ne roadă dincolo viermele cel veninos, aici să ne ardă mustrarea, ca să nu ne ardă dincolo gheena focului. Cei care plîng aici, dincolo se vor mîngîia; cei care se desfățeau aici, care rîd, care nu-și simt aici păcatele lor, dincolo / neapărat vor plînge, se vor văita, vor scriși din dinți. Nu-i cuvîntul meu, ci al Celui Care ne va judeca atunci: *„Fericiți cei ce plîng, că aceia se vor mîngîia”* (Matei 5, 4) și: *„Vai vouă, care rîdeți, că veți plînge”* (Luca 6, 25). Așadar este cu mult mai bine să schimbăm o sdrobire de inimă și un plîns trecător cu bunătați fără de moarte și cu o plăcere care n-are sfîrșit, decît să rîdem aici, în această viață scurtă și trecătoare și să fim chinuți dincolo veșnic.

Vrei să-mi spui că ți-ți rușine și roșești să-ți spui păcatele? Chiar de-ar trebui să le spui și să le vădești în auzul oamenilor, nici atunci

n-ar trebui să te rușinezi. Rușine e să păcătuiești, nu să-ți mărturisești păcatele. Dar nici nu e nevoie să le mărturisești de față cu martori. Înaintea gîndurilor conștiinței tale să se facă cercetarea păcatelor tale! Tribunalul acesta să n-aibă martori! Să te vadă numai Dumnezeu că te mărturisești, Dumnezeu Cel care nu te ocărăște pentru păcate, ci-ți iartă păcatele mărturisite. Dar, și așa, pregeți și sovăii? Știu și eu, că mîntea ta nu suferă aducerea aminte de păcatele tale! Că, numai ce ne aducem aminte de păcatele noastre, mîntea sare ca un mînz nedomestic și greu de înfrînat. Dar ține-o, înfrînează-o, mîngîie-o cu mîna, îmblînzește-o; fă-o să înțeleagă, că, dacă nu se va mărturisi aici, se va mărturisi dincolo, unde osînda e mai grea, unde rușinea e mai mare. Aici tribunalul e fără martori; te judeci tu, care ai păcătuit; dincolo vor fi date toate păcatele noastre la lumină în fața ochilor înuregi lumii, dacă nu ni le ștergem mai dinainte aici. Ți-ți rușine să-ți mărturisești păcatele? Rușine să-ți fie atunci cînd faci păcatul! Dar noi, cînd îl facem, sîntem îndrăzneți și-l săvîșim fără rușine; cînd, însă, trebuie să ni-l mărturisim, atunci ne rușinăm și sovăim, deși ar trebui s-o facem cu grabă. Nu e o faptă de rușine să ne osîndim păcatele, ci de dreptate și de virtute; dacă n-ar fi o faptă de dreptate și de virtute, n-ar fi pus Dumnezeu răsplata pentru ea. Că mărturisirea păcatelor are răsplată, ascultă ce spune Dumnezeu: *„Spune tu mai întîi fǎrădelegile tale, ca să te îndreptezi”*. Cine se va rușina de o faptă, care te face drept? Cui îi va fi rușine să-și mărturisească păcatele, ca să nu i se ierte păcatele? Oare de asta ne poruncește Dumnezeu să ne mărturisim, ca să ne osîndească? Nu! Nu ca să ne pedepsească, ci ca să ne ierte!

659

4. La tribunalele acestea din lume, după ce te mărturisești, te pedepsește. De aceea și palmistul s-a gîndit la asta; și pentru ca nu cumva cineva de teama de pedepsă ce urmează mărturisirii să tăgăduiască păcatele, a spus: *„Mărturisești-vă Domnului că este buni, că în veci este mila Lui!”* (Ps. 105, 22). Nu știe oare Dumnezeu păcatele tale, chiar dacă nu le mărturisești? Poți care să le ascunzi de El? Nu! Chiar de nu le spui, El le știe! Dar dacă le spui, El le uită. *„Iată Eu sînt Dumnezeu Cel ce șterg nelegiuirile tale și nu-Mi aduc aminte de ele!”* (Is. 43, 25). Ai văzut? A spus: *„Nu-mi aduc aminte de ele!”*. Aceasta-i dovada iubirii Lui de oameni! / Tu, însă, adu-ți aminte de ele, ca să ai pricină de înțelepțire. Pavel își aducea mereu aminte de păcatele acelea de care Dumnezeu nu-și mai aducea aminte, gîndind așa: *„Nu sînt vrednic să mă numesc apostol, pentru că am prigonitor Biserica”* (I Cor. 15, 9); și: *„Hristos a venit în lume ca să mîntuiească pe păcătoși, dintre care cel dintîi sînt eu”* (I Tim. 1, 15). N-a spus: *„Am fost”*; ci: *„Sînt”*. Păcatele i-au fost ieritate de Dumnezeu, dar din mîntea lui Pavel nu i se ștergea amintirea păcatelor ce-i fuseseră ieritate. Păcatele, pe care Stăpînul le ștergea, pe acelea Pavel le scria în gura mare. Ați auzit pe Dumnezeu zicînd: *„Nu-mi aduc aminte de ele”*; tu, însă, adu-ți aminte! Dumnezeu l-a numit pe Pavel vasul alegerii (F. Ap. 9, 15) și el-se numește cel dintîi dintre păcătoși. Dacă Pavel nu uită păcatele ieritate de Dumnezeu, gîndește-te ce bine ținea mîntea el binefacerii lui Dumnezeu!

Dar pentru ce spun eu că pomenirea păcatelor nu aduce peste noi rușine? Că nu ne face atât de străluciți pomenirea faptelor noastre bune, cât de străluciți ne face pomenirea păcatelor. Dar, mai bine spus, pomenirea faptelor bune nu numai că nu ne face străluciți, dar ne mai umple și de rușine și de osândă, pe când pomenirea păcatelor ne umple de îndrăzneie și de dreptate multă.

— Cine spune asta?

— Fariseul și vameșul (Luca 18, 10—14). Unul și-a spus păcatele și s-a pogorât de la templu îndreptat; celălalt și-a spus faptele bune și s-a pogorât mai păcătos decât vameșul. Vezi că păguba ți-aduce pomenirea faptelor bune și cât folos ai să nu-ți uiți păcatele? Și pe bună dreptate. Cel care-și aduce aminte mereu de faptele sale bune ajunge îngâmfat, disprețuiește pe ceilalți oameni, cum a pățit fariseul. N-ar fi ajuns fariseul la atâtă mândrie, de n-ar fi spus: „Nu sînt ca ceilalți oameni”, de n-ar fi pomenit de postul lui și de zeciuială (Luca 18, 11—12). Pomenirea păcatelor coboară mîntea, smerește, iar smerenia atrage bunăvoința lui Dumnezeu. Ascultă cum ne poruncește Hristos să dăm uitării faptele noastre bune! „Cînd veți face toate acestea, să ziceți: „Slugi netrebnice sîntem!” (Luca 17, 10). „Spune tu, îți zice Dumnezeu: Sînt slugă netrebnică și Eu nu te fac netrebnică; dacă tu îți mărturisești nimicnicia ta, Eu te fac strălucit și te încununezi!”

Vezi prin cîte mărturii ni s-a arătat că pomenirea păcatelor ne aduce cîștig, iar pomenirea faptelor bune pagubă, și iarăși că uitarea păcatelor ne aduce osîndă, iar uitarea faptelor bune folos?

Vrei să afli și din altă parte că aducerea aminte de păcate este o faptă bună foarte mare? Auziți-l pe Iov! Precum se împodobeau cu alte fapte, tot așa se împodobeau și cu mărturisirea păcatelor, grînd: „De am păcătuit, chiar fără să vreau, nu m-am rușinat de mulțimea poporului meu, de a vesti păcatele mele” (Iov 31, 33—34). Cu alte cuvinte spune așa: „Nu m-am rușinat de mulțimea celor dimpreună cu mine robi de a le spune păcatele mele. Ce folos am ca oamenii nu-mi știu păcatele, cînd Judecătorul le cunoaște pe toate? Ce pagubă am ca știu oamenii păcatele mele, cînd Dumnezeu vrea să mă scape de pedeapsă? De m-ar osîndi toți, dar dacă Judecătorul nu mă osîndește, nu-mi pasă de osînda lor. De m-ar lăuda toți și toți s-ar minuna de mine, dar dacă Dumnezeu mă osîndește, n-am nici un folos de pe urma judecății lor”.

Tordeauna trebuie să primim la Dumnezeu și să facem / cu păcatele ceea ce facem cu banii pe care-i cheltuim.

— Ce facem cu banii?

— Îndată ce ne sculăm din pat, înainte de a ne duce în oraș sau a ne apuca de treburile noastre, din casă și din afară, chemăm sluga noastră și-i cerem socoteală de banii cheltuiți, ca să știm ce bani s-au cheltuit cu folos și ce bani s-au cheltuit fără folos și ce ne-a mai rămas. Dacă vedem că au mai rămas puțini bani, ne gîndim în ce chip am mai cîștiga alții, ca să nu pierim de foame, fără să ne dăm seama. Așa să facem și cu faptele noastre. Să chemăm conștiința noastră și să-i cerem socoteală de cuvintele, de faptele și de gîndurile noastre; să cercetăm ce s-a săvîrșit spre folosul nostru și ce s-a săvîrșit spre paguba noastră.

Să vedem ce cuvînt s-a cheltuit rău, în ocări, în cuvinte de rușine, în insulte; să vedem ce gînd a pornit ochiul spre desfrînare, ce gînd a trecut la faptă spre paguba noastră, fie cu minile, fie cu limba, fie cu privirile chiar; și să ne străduim să ne depărtăm de cheltuielile acestea nepotrivite; în locul celor cheltuite odată rău să punem alte cîștiguri; în locul cuvintelor rostite fără rost să punem rugăcuni; în locul privirilor desfrînate, milostenii și posturi. Dacă ne vom cheltui fără rost cuvintele, faptele și gîndurile, fără să mai cîștigăm ceva și fără să mai punem deoparte vreun lucru bun, vom ajunge cu totul săraci și vom atrage asupra noastră pe nesimțite osînda focului veșnic. Deci, după cum obișnuim să facem dimineața socoteala banilor noștri tot așa să facem socoteala faptelor noastre; seara, după cină, cînd stăm în pat, cînd nu ne supără nimeni, cînd nu ne turbura nimeni, să ne cerem socoteală nouă înșine de tot ce-am făcut și-am vorbit în timpul zilei. De vedem că am făcut păcat să ne pedepsim cugetul, să ne muștrăm sufletul, să ne sfîșiem atât de tare mîntea, încît, amintindu-ne de muștrarea ce ne-am făcut-o seara, să nu mai îndrăznim să pornim spre aceeași prăpastie a păcatului.

5. Că timpul acesta este cel mai potrivit pentru o astfel de socoteală, ascultă ce spune profetul: „De cele ce ați zis în inimile voastre, călîi-vă în așternuturile voastre” (Ps. 4, 4). Multe săvîrșim în timpul unei zile, așa cum nu le vrem: prietenii ne supără, slugile ne sălbătesc, soția ne amărăște, copilul ne pricinuieste dureri și o mulțime de treburi, din casă și din afară de casă, ne asaltează de jur împrejur, că nu ne mai putem da seama atunci cum cădem în păcat. Dar seara, cînd scăpăm de toate aceste supărări, cînd sîntem cu noi înșine și ne bucurăm de multă liniște, în pat, să adunăm tribunalul, ca să-l facem pe Dumnezeu îndurător cu o astfel de judecată. Dacă păcătăm în fiecare zi și ne rănim în fiecare zi sufletul, ajungem de nu mai simțim păcatul: după cum cei care primesc mereu lovituri nu le mai simt și-și atrag asupra lor friguri cumplite și moartea, tot așa și noi, din pricina conștiinței / nesimțiri a păcatului, atragem asupra noastră o osîndă de care nu mai putem scăpa. Știu că sînt supărătoare spusele mele, dar sînt de mult folos. Avem un Stăpîn blînd: vrea numai să-I dăm noi prilej, și-și arată îndată toată iubirea Sa de oameni. Dumnezeu nici nu ne-ar pedepsi pentru păcatele noastre, dacă, rămînînd nepedepsiți, n-am ajunge mai răi; dar Dumnezeu știe bine că pe noi ne vatămă mai mult nepe-

depsirea păcatelor decât însuși păcatul; de aceea ne pedepsește, nu pentru a ne pedepsi pentru păcatele trecute, ci pentru a ne îndrepta pe viitor. Și ca să afli că acesta-i adevărul, ascultă ce-i spune Dumnezeu lui Moisi: „Lasă-Mă și mîinîndu-Mă să-i sdrobesc” (Ieșire 32, 10). Dumnezeu îi spune: „Lasă-Mă”; nu că Moisi îl ținea — că Moisi nu-l găise nimic, ci stătea tăcut înaintea lui Dumnezeu — ci vrînd să-i dea lui Moisi prilej să-L roage pentru ei. Iudeii făcuseră păcate vrednice de pedeapsă și o pedeapsă neîndurătoare; Dumnezeu, însă, nu voia să-i pedepsească, ci să-i miluiască; dar asta i-ar fi făcut mai trîndavi; de aceea Dumnezeu a meșteșugit și una și alta; deci ca să nu aducă nici pedeapsa asupra lor, dar nici iudeii să nu ajungă mai trîndavi pentru că n-au fost pedepsiți, Dumnezeu îi face pe iudei să afle că au scă-

pat de urgență lui Dumnezeu, nu datorită meritelor lor, ci apărării lui Moisi. Așa facem și noi de multe ori când nici nu voim să pedepsim pe niște slugi, care au făcut fapte vrednice de pedepsă, dar nici nu voim să le piară din sufler frica de pedepsă; rugăm pe niște prieteni să-i smulgă din mâinile noastre, pentru ca să rămână și vie în suflerul lor frica de noi, dar să scape și de lovirile noastre. Așa a făcut și Dumnezeu. Că acesta-i adevărul, o arată chiar cuvintele: „*Lasă-Mă și minindu-Mă*”. Noi atunci ne miniem, când nu știam lăsați să pedepsim pe cineva. Dumnezeu, însă, spune: „*Lasă-Mă și Mă voi minia*”, că acest cuvânt „*minie*” nu arată la Dumnezeu patima, ci pedepsa pe care ne-o dă. Iar când auzi pe Moisi spunând: „*Dacă le ții lor păcatul, iartă-l*”, minunează-te de Stăpîn înainte de a te minuna de rob; că Stăpînul i-a dat lui Moisi prilejul să-și arate dragostea. Să de oameni. Dumnezeu n-a făcut asta numai cu Moisi, ci și cu Ieremia / și cu Ieremchi, le-a grăit la fel: „*Alergați în căile Ierusalimului și vedeți de este cineva care face judecată și dreptate și voi fi blind cu ei*” (Ieremia 5, 1). Ai văzut iubire de oameni? Mulți, chiar dintre cei păcătoși, trag foloase de pe urma virtuții unui singur om; dar un singur om, care face fapte bune în mijlocul unui mare popor, nu este doborât de păcatele celor mulți; și iarăși, un singur om, care trăiește drept, va putea smulge un popor întreg din mâinile miniei lui Dumnezeu, dar un întreg oraș stricat nu va putea pierde și nu va putea aduce oșindă și pedepsă peste un om cu viața virtuoaasă. Asta se vede din viața lui Noe; toți au pierit și numai el a scăpat; se vede și din viața lui Moisi; el singur a avut puterea să îndepărteze, cu rugăciunile lui, minia lui Dumnezeu de deasupra unui întreg popor. Eu, însă, am să-ți dau o altă pildă și mai mare de iubire de oameni a lui Dumnezeu. Când Dumnezeu nu găsește pînă la cel vii oameni cu îndănzire, care să se poată ruga pentru cei păcătoși aleargă la cei morți și spune că le iartă păcatele de dragul acelor, după cum i-a spus lui Ezechia: „*Voi apăra cetatea aceasta pentru Mine și pentru David robul Meu*” (IV Împărăți 20, 6), care murise de mult.

Cunosînd, dar, că Dumnezeu face și mișcă totul ca să ne scape de oșindă și pedepsă, să-l dăm și noi multe prilejuri: să ne mărturisim, să ne pocăim, să vălșăm lacrimi, să ne rugăm, să lășăm ura ce o purtam semenilor noștri, să ușurăm sărăcia apropiatului nostru, să priveghem în rugăciune, să fim smeriți, să avem în minte mereu păcatele noastre. Că nu-i de ajuns să spui: „Sînt păcătos”, ci trebuie să ai în minte chiar și felul păcatelor săvîrșite. După cum focul, cînd cade în spini, străpunge ușor spini, tot așa și minia noastră, cînd cugeța mereu la păcatele noastre, le înecă și le străpunge cu ușurință. Iar Dumnezeu, Care trece peste nelegiuiri și șterge nedreptățile, ne va scăpa de păcate și ne va învrednici de împărțirea cerurilor, cu harul și iubirea de oameni a Domnului nostru Iisus Hristos, prin Care și cu Care Tatăl slavă, împreună cu Sfîntul Duh, acum și pînă la veacii vecilor Amin.

Traducere de Pr. D. FECIORU

Îndrumări omiletice

CUVÎNT LA ANUL NOU

Bătăile ceasornicului vremii ne-au vestit sosirea unui nou an. A plecat în vespicie anul 1977, ca să vină din aceeași vespicie noul an în care intrăm. Mulțumim lui Dumnezeu că ne-a ajutat a încheia încă un an din viața noastră și a împlini pe cel nou cu gânduri bune și nădejdi creștinești spre realizări tot mai însemnate în viața Bisericii și a Patriei. În calitate de creștini începem anul nou în biserică.

La 1 ianuarie, Biserica prăznuiește ziua cînd Domnul și Mîntuitorul lumii a primit, prin rînduiala vremii de atunci, numele de Iisus (Luca 2, 21), după cum a zis îngerul dreptului Iosif, că Sf. Fecioară va naște și va chema numele lui Iisus (Matei 1, 21). Tot în această zi, Biserica mai pomeneste și pe Sf. Ierarh Vasile cel Mare, una din personalitățile cele mai însemnate din istoria ei.

Începem, așadar, anul nou, prin sărbătorirea numelui lui Iisus. Acest fapt nu este lipsit de semnificație în evlavia credincioșilor. Este o mîngiere duhovnicească de a pomeni numele Mîntuitorului, care înseamnă deosebit de mult pentru credincioși. El „este chipul lui Dumnezeu... mai întîi născut decît toată făptura, prin El au fost făcute toate, cele din ceruri și cele de pe pămînt...”, căci în El a binevoit Dumnezeu să sălășluască toată plinirea” (Col. 1, 15—19), „sculîndu-l din morți și așezîndu-l de-a dreapta Să, întru cele cerești, mai presus decît toată domnia și stăpînirea și l-a dat pe El cap Bisericii” (Efes. 1, 20—22). În El sînt ascunse toate visteriile înțelepciunii și ale cunoștinței (Col. 2, 3) și în El locuiește, trupește, toată plinătatea Dumnezeirii (Col. 2, 9). Cînd rostim numele Domnului Iisus, în ființa noastră coboară pacea cerească, căci „El, desfrîmînd virgînășia în trupul Său”, „a binevestit pace”... și „prin El avem și unii și alții apropierea către Tatăl” (Efes. 2, 15—18). Chemat cu credință, numele Domnului Iisus ne întărește în lupta împotriva păcatului. El se face un izvor de energie vespice. Este puterea acestor „rîuri de apă vie” despre care Mîntuitorul a vorbit mulțimilor din templul de la Ierusalim (Ioan 7, 38). Numele lui Iisus este o pavază împotriva ispitelor, căci Domnul ne-a dat pildă de a nu ne lăsa ademîniți nici de lăcomia, pînecelul, nici de ușurința unor acțiuni necugetate, nici de trufia degerăciunii, ci de a înfrunta în mod curajos astfel de ispite cu cuvintele Evangheliei: „Mergi înapoia mea, satano...” (Matei 4, 10). Cînd rămîne mereu în mîntăia credincioșilor, numele lui Iisus luminează neîncetat calea spre fericire, căci El n-a roșit în zadă cele nouă fericiri (Matei 5, 3—12). De numele lui Iisus este legată puterea credinței, a iubirii și a nădejdi, dar în

